

Vilniaus universiteto
Komunikacijos fakulteto
Knygotyros ir dokumentotyros institutas
Jekaterina Kosakovskaja
Leidybos magistrantūros studijų programos studentė

KNYGŲ LEIDYBA LIETUVOJE NACIŲ OKUPACIJOS METAIS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė doc. dr. A. Braziūnienė

Vilnius, 2011

Jekaterina Kosakovskaja

Leidyba Lietuvoje nacių okupacijos metais

The publishing situation in Lithuania during the Nazi occupation

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudoti kitose aukštosiose mokyklose.

(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.

(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti _____

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

(data) (magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)

Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja
Bakalauro / magistro baigiamasis darbas įregistruotas

(instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)

(data) (instituto / katedros reikalų tvarkytojos parašas)

Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas

Recenzentu skiriu _____

(recenzento vardas, pavardė)

(data) (instituto / katedros vadovo parašas)

Pildo recenzentas

Darbą recenzuoti gavau. _____

(data) (recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Kosakovskaja, Jekaterina

Ka 511

Knygų leidyba Lietuvoje nacių okupacijos metais: magistro darbas /

Jekaterina Kosakovskaja; mokslinis vadovas Alma Braziūnienė; Vilniaus universitetas.

Komunikacijos fakultetas. Knygotyros ir dokumentotyros institutas. – Vilnius, 2011. – 135 –

Mašindr. – Santr. angl. – Bibliogr.: lap. 68-72 (91 pavad.)

UDK 002.2 (474.5)

Reikšminiai žodžiai: knygų leidyba, nacių okupacija, leidybos dinamika, leidykla, spaustuvė, tiražai, bibliografinis sąrašas, knygynas, spaudos įstatymai, teminė analizė, tipologinė analizė, knygų autoriai, brošiūros, knygų platinimas.

Magistro *darbo objektas* – knygų leidyba Lietuvoje nacių okupacijos metais. Pastebėtina, kad analizuojama teritorija neapima Klaipėdos, tačiau apima Vilniaus kraštą. *Darbo tikslas* – išanalizuoti knygų leidybą Lietuvoje nacių okupacijos metais. *Darbo uždaviniai:* išnagrinėti įvairiuose šaltiniuose aprašomas leidybos verslo sąlygas Lietuvoje, nacių okupacinės valdžios išleistus parėdymus, įsakymus bei nurodymus, susijusius su leidybos verslo organizavimu; išsiaiškinti lietuvių leidėjų pasipriešinimo veiksmus leidybos suvaržymams; nustatyti pagrindinius knygų leidybos ir gamybos centrus nacių okupuotoje Lietuvoje; įvertinti autorių sudėtų ir apmokejimą už autorinį darbą; atskleisti knygų poreikį Lietuvoje ir jį lėmusias priežastis; iširti išleistas knygas apimties, tipologinės, teminės ir kalbinės sudėties aspektais.

Apibendrinus visą surinktą informaciją, taikant istorinį interpretacinį bei *de visu* metodus, remiantis statistinės duomenų analizės rezultatais galima teigti, kad knygų leidyba nacių okupuotoje Lietuvoje buvo varžoma nacių valdžios. Ji kontroliavo visą knygos išleidimo procesą – nuo knygos turinio tikrinimo ir redagavimo iki išspausdinto leidinio platinimo būdų. Naciai palankiai vertino antisovietinę ir provokišką literatūrą, kurios spausdinimui buvo gana paprasta gauti ir leidimus, ir popieriaus, ir kitas reikalingas medžiagas. Iš kitos pusės, į nacių cenzūros komitetą nusiųstas lietuviškos grožinės literatūros rankraštis galėjo metų metais gulėti lentynose, o galiausiai ir pasimesti arba pradingti. Nepaisant sudėtingos materialinės ir teisinės padėties, Lietuvos leidėjai, kaip ir skaitytojai knygą laikė dvasinės stiprybės, paguodos šaltiniu ir lietuviškos kultūros sergėtoja. Ji buvo naciams nesuprantama, bet tuo pačiu metu stipriu pasipriešinimo germanizavimui įrankiu. Apie tai byloja ženkliai pasiūlą viršijanti knygų paklausa, jų tematinė įvairovė. Nacių valdžią šlovinančias knygas iš esmės kūrė tik vokiečių autoriai, lietuvių autoriai savo dėmesį skyrė lietuviškai grožinei literatūrai, medicininiams, žemės ūkio, Lietuvos istorijos ir kitiems moksliniams veikalams, mokomųjų priemonių rengimui, t. y. toms knygoms, kurių iš tikrųjų reikėjo karo ir

okupacijų išsvargintiems žmonėms. Dėl politinių įvykių ir karo veiksmų, ne visuose miestuose buvo vienodos sąlygos knygų leidybai plėtotis. Pagrįstai knygų leidybos, gamybos ir platinimo centru laikytinas Kaunas. Šiame mieste buvo įsikūrusi ir didžiausia tuo metu Lietuvos leidykla – Valstybinė leidykla. Palyginus su kitais miestais, čia buvo paprasčiau įsigyti knygų, greičiau buvo platinamos naujienos. Knygų prekybai kituose miestuose trukdė prastos susisiekimo sąlygos ir nacių valdžios prioritetai. Didelę knygos svarbą lietuviams parodo ir rizikingi leidėjų veiksmai „neteisėtai“ spausdinant ir platinant knygas. Taigi, nepaisant visų nacių pastangų germanizuoti kraštą, apriboti leidėjų teises, suvaržyti knygų skaičių, kuris galėtų pasiekti šalies gyventojus, įvairių žmonių pagarba ir meilė knygai padėjo išsaugoti leidybą Lietuvoje, kuri savo ruožtu prisidėjo prie lietuviškos kultūros plėtros ir puoselėjimo.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. LEIDYBOS ORGANIZAVIMO SĄLYGOS LIETUVOJE 1941–1944 M.	10
1.1 Įstatyminė leidybos bazė	10
1.2 Lietuvių leidėjų pastangos išsaugoti knygų leidybą	14
1.3 Knygų prekyba Lietuvoje	17
1.3.1 Knygų platinimo Lietuvos knygynuose organizavimas	17
1.3.2 Kitos knygų prekybos formos	22
2. KNYGŲ LEIDYBOS IR GAMYBOS MATERIALINIAI PAGRINDAI 1941–1944 M.	27
2.1 Knygų leidyba Lietuvoje	27
2.1.1 Knygų leidybos centrai	27
2.1.2 Knygų leidybos dinamika Lietuvoje	32
2.1.3 Lietuvos leidėjai	36
2.1.4 Autorių sudėtis ir autoriniai honorarai	39
2.2 Poligrafinė bazė	42
2.2.1 Knygų gamybos centrai ir spaustuvės	42
2.2.2 Knygų spaudos dinamika Lietuvoje	46
3. KNYGŲ TEMINĖ, TIPOLOGINĖ IR KALBINĖ CHARAKTERISTIKA	51
3.1 Knygų teminė analizė	51
3.2 Tipologinė knygų analizė paskirties (adresato) požymiu	55
3.3 Išleistų knygų apimties analizė ir kalbinė struktūra	60
IŠVADOS	64
Bibliografinių nuorodų sąrašas	68
Priedai	74
1 Priedas. Knygų, išleistų Lietuvoje nacių okupacijos metais, sąrašas	74
2 Priedas. Knygynų pasiskirstymas Lietuvos teritorijoje nacių okupacijos metais	130
3 Priedas. Darbe naudojamų pavardžių sąrašas	134

ĮVADAS

Knygų leidyba yra neatsiejama sėkmingo šalies egzistavimo dalis. Ši verslo šaka esmiškai susijusi ne tik su jos ekonomine raida, bet ir gyventojų išsilavinimu bei tautinės kultūros išsivystymu. Knygų leidybos verslas Lietuvoje pradėtas plėtoti XVI amžiuje, todėl jis turi pakankamai aiškiai susiformavusius kultūrinius, ekonominius, konkurencinius ir estetinius bruožus. Tačiau dar gana sudėtinga pamatyti jų raidos vientisą procesą. Nežinomos ir visos aplinkybės nulėmusios tokių knygų leidybos vystymąsi Lietuvoje. Tokią padėtį sąlygoja mokslinių tyrimų stoka, nors pastebėtina, kad susidomėjimo šia tema netrūksta. Be to, ne visi šaltiniai yra lengvai prieinami, kai kurie buvo prarasti arba sunaikinti dėl įvairių politinių priežasčių. Pakankamai daug dėmesio skirta leidybos užuomazgoms Lietuvoje, jos raidai XIX amžiaus, tarpukario, sovietinės okupacijos metu, bet pasigesta išsamios knygų leidybos būklės analizės nacių okupacijos metais (1941–1944). Nors yra veikalų, skirtų Lietuvos kultūros, visuomenės švietimo padėties nagrinėjimui nacių okupacijos metais, bet knygų leidybos klausimas juose svarstomas paviršutiniškai, apie problematiką tik užsiminama. Nėra ir tikslios statistinės išleistų knygų analizės, kuri galėtų parodyti tuo metu leidybos kryptis ir tendencijas. Visą tai paskatino šio darbo autorę įsigilinti į knygų leidybos ir gamybos sąlygas tuometinėje Lietuvoje. Įvertinus leidybos būklę šalyje Vokietijos okupacijos metais galima bus palyginti dviejų okupacijų (nacių ir sovietų) poveikį šiai verslo sričiai, suvokti tam tikras priežastis, nulėmusias tokią leidybos raidą Lietuvoje. Toks tyrimas suteiktų galimybę atkurti knygų leidybos istoriją, sudaryti jos vientisą vaizdą.

Šaltiniai. Rašant šį darbą naudotasi įvairiais publikuotais ir nepublikuotais šaltiniais. Baigiamojo darbo pagrindą sudarė išsami bibliografinė 1941 m. antrosios pusės–1944 m. pirmosios pusės išleistų knygų rodyklė. Ja remiantis pavyko pateikti svarbių statistinių duomenų, kurių nėra jokiame kitame moksliniame veikale, nuodugniai išanalizuoti nacių valdžios poveikį knygų leidybai Lietuvoje, atskleisti autorių darbo ir atsiskaitymo su jais sąlygas, įvairiais aspektais ištirti išleistų knygų repertuarą. Sudarinėjant šią bibliografinę rodyklę svarbiu leidiniu buvo „Bibliografijos žinios“ (1941–1943), tuo metu ėjusios Lietuvoje. Jose pateikiami svarbūs bibliografiniai, šiame darbe analizuojamų knygų, duomenys, kas ženkliai palengvino autorės darbą. Paminėtina ir Lietuvos integralių bibliotekų informacijos sistema (LIBIS), kurioje prieinami išlikusių egzempliorių bibliografiniai duomenys.

Žinoma, kad „Bibliografijos žinių“ laida parengta 1944 m. nepasirodė dėl nepalankios tuometinės politinės situacijos Lietuvoje. Tačiau darbo autorei Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje pavyko rasti išsaugota Vytauto Steponaičio paruošta minėtų metų „Bibliografijos žinių“ korektūrinį egzempliorių. Ji saugoma V. Steponaičio fonde „Bibliografijos darbai“ (f.25, b.37). Ja remiantis buvo tikrinami kitų šaltinių duomenis apie analizuojamas knygas, beveik visos pateiktos knygos

įtrauktos į autorės sudarytą bibliografinį knygų sąrašą. Taip pat siekiant parengti originalų darbą, daug laiko buvo skirta archyvinių šaltinių paieškai ir analizei. Visų pirma, tai Lietuvos centriniam archyve (toliau LCVA) saugomas Valstybinės leidyklos dokumentų fondas (R-556). Iš jų gauta reikšmingos informacijos ne tik apie Valstybinės leidyklos veiklą nacių okupacijos metais, bet ir apie autorinius honorarus, išleistas knygas, jų platinimo sąlygas, valstybinių knygynų veiklą. Visa tai suteikė autorei galimybę paskelbti naujų duomenų apie knygų leidybos ir skleidimo sąlygas Lietuvoje, knygynų vedėjų pastangas aprūpinti Lietuvos gyventojus reikalingomis knygomis. Felicijos Bortkevičienės asmeniniame fonde (koks numeris), saugomame Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje, pateikiama niekur kitur neminėta informacija apie Tauragėje veikusį knygyną. Tokio pobūdžio dokumentai ypač reikšmingi siekiant pilnai iširti knygynų paplitimą Lietuvos teritorijoje ir nustatyti siūlomų knygų asortimentą nacių okupacijos metais. Informacijos apie knygynų skaičių Lietuvoje, steigimo ir atkūrimo leidimus, jų veikimo laiką, darbo sąlygas rasta LCVA Vilniaus apygardos komisaro ir Generalinio komisaro Kaune įstaigų fonduose (R-615 ir R-614). Ši medžiaga patikima, nes tai – oficialūs nacių valdžios atstovų dokumentai. Jais pasinaudota analizuojant knygų skleidimo aplinkybes okupuotoje Lietuvoje, papildant ir patikrinant įvairiuose veikaluose, monografijose ir studijose jau paskelbtus spaudos įstatymus. Generalinio komisaro Kaune įstaigos fonde pateikiama informacija apie nacių kuriama popieriaus, ypatingos reikšmės turėjusio tuo metu knygų leidybai, monopolija byloje dėl Popieriaus fabriko įjungimo į Ostland-Faser G.m.b.H. Šie dokumentai padėjo atskleisti nacių valdžios sieki apriboti leidybą, jos veiksmų panašumą į Sovietų Sąjungos valdžios veiksmus užtikrinant svarbių Lietuvos ūkio elementų visapusišką kontrolę.

Daug įdomios ir niekur kitur neskelbiamos informacijos pavyko rasti peržiūrinėjant 1941–1943 m. Lietuvoje leistą laikraštį „Į laisvę“. Šis periodinis leidinys pasirinktas dėl plataus nagrinėjamų temų spektro: čia dažnai galima buvo rasti žinių apie Valstybinės leidyklos veiklą, nacių valdžios skelbiamus potvarkius ir nurodymus, rašytojų darbo rezultatus, steigiamus ir atkuriamus knygynus. Svarbiu šaltiniu šis laikraštis tapo analizuojant privačių asmenų knygų pardavimą kitiems privatiems asmenims pagal skelbimus.

Tyrimų apžvalga. Bendrais bruožais knygų leidybos būklę apžvelgė Vanda Stonienė savo disertacijoje „XX a. Lietuvių knyga ir visuomenė. Knygų leidybos aspektas.“ (1999), ir Liudas Truska knygoje „Lietuva 1938-1953 m.“ (1995). Dauguma mokslininkų pateikia tik kai kurių leidybos aspektų analizę. Pavyzdžiui, Klemensas Sinkevičius studijoje „Uždrausti autoriai ir leidiniai: Vokietmetis (1941–1944)“ (1998) analizuoja knygų naikinimo atvejus Lietuvos bibliotekose, bibliotekų darbuotojų pastangas išsaugoti tautinei kultūrai bei savimonei svarbius leidinius. Veikale skirtas dėmesys nacių įvestai knygų cenzūrai ir visai įstatyminei bazei, bei lietuvių leidėjų pasipriešinimui suvaržymams. Vladas Žukas knygoje „Sakalo bendrovė raštams

leisti ir platinti“ (1998) daugiausiai pateikia svarbių duomenų susijusių su leidybine „Sakalo“ ir jos vadovo Antano Kniūkštos veikla; Vytautas Kubilius knygoje „XX a. literatūra“ (1996) daug dėmesio skiria patiems kūriniais, Lietuvos rašytojų veiklai, bet pateikia ir įdomių pastebėjimų apie knygų leidybos sąlygas nacių okupacijos metais, jos poveikį rezistencinės dvasios palaikymui. Svarbus šiam darbui buvo Viliaus Užtupo veikalas „Lietuvos spaustuvės 1522-1997“ (1998). Jame pavyko rasti informacijos apie kai kurių Lietuvos spaustuvių kūrimąsi, veiklą bei likimą. Knygynų veiklos analizei svarbus informacinis leidinys „Encyklopedia Ziemi Wileńskieje“ (2008), kuriame pavyko rasti duomenų apie Vilniaus knygynus. Pabrėžtina, kad darbe buvo naudotasi ir sovietinės okupacijos laikotarpiu publikuotais veikalais, pavyzdžiui Juozo Bulovo veikalu „Vokiškųjų fašistų okupacinis Lietuvos valdymas“ (1969), tačiau siekiant išvengti neobjektyvios sovietinės istoriografijos įtakos darbo rezultatams bei išvadoms, informacija vadovautasi atsargiai, patikrinant faktus kituose šaltiniuose.

Apibendrinant knygotyriminkų įdirbį šioje srityje, knygų leidybos vokiečių okupacijos metais klausimai išnagrinėti tik netiesiogiai, o tinkamo būklės apibendrinimo kol kas nėra pateikta. Todėl būtina išnagrinėti leidybos organizavimo sąlygas Lietuvoje, knygų rinką bei repertuarą, kad būtų galima suprasti, *kaip vyko knygų leidyba Lietuvoje vokiečių okupacijos metais ir kas sąlygojo būtent tokią jos išraišką*. Pasirinkta darbo tema leis išsamiau išnagrinėti knygų leidybą tuometinėje Lietuvoje, susisteminti įvairiuose, skirtingu laiku publikuotuose šaltiniuose pateiktą informaciją, supažindinti kitus tyrėjus su naujais, dar mokslo apyvartoje nenaudotais dokumentais.

Darbo objektas: leidyba Lietuvoje nacių okupacijos metais. Tyrimo chronologinės ribos apsiriboja 1941 m. birželio mėnesiu-1944 m. pabaiga. Analizuojama teritorija neapima 1939 m. Vokietijos aneksuoto Klaipėdos krašto, bet aprėpia 1939 m. atgautą Vilniaus kraštą.

Darbo tikslas: išanalizuoti knygų leidybą Lietuvoje nacių okupacijos metais.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti įvairiuose šaltiniuose aprašomas leidybos verslo sąlygas Lietuvoje, nacių okupacinės valdžios išleistus parėdymus, įsakymus bei nurodymus, susijusius su leidybos verslo organizavimu;
2. išsiaiškinti lietuvių leidėjų pasipriešinimo veiksmus leidybos suvaržymams;
3. nustatyti pagrindinius knygų leidybos ir gamybos centrus nacių okupuotoje Lietuvoje;
4. įvertinti autorių sudėtį ir apmokėjimą už autorinį darbą;
5. atskleisti knygų poreikį Lietuvoje ir jį lėmusias priežastis;
6. iširti išleistas knygas apimties, tipologinės, teminės ir kalbinės sudėties aspektais.

Metodologija. Rengiant darbą buvo naudojamas šaltinių analizės ir apibendrinimo metodai, taip pat istorinis interpretacinis, statistinis duomenų analizės ir *de visu* metodai. Jie leido

susisteminti surinktą medžiagą, ją vertinti istoriškai neatitrūkstant nuo to meto kultūrinės, ekonominės ir politinės Lietuvos situacijos.

Darbas suskirstytas į tris pagrindinius skyrius. Pirmame darbo skyriuje nagrinėjamos vokiečių okupantų veiksmai, susiję su knygų leidybos, gamybos ir mokslo veiklos reguliavimu. Be to, analizuojamos ir lietuvių leidėjų ir spaustuvinių pastangos išsaugoti lietuviškų knygų leidybą ir sklaidimą tuometinėje Lietuvoje. Antrame darbo skyriuje nustatyti pagrindiniai knygų gamybos ir leidybos centrai. Trečiame daug dėmesio skirta išleistų knygų repertuarui: analizuojama leidybos dinamika, kalbos ir apimties sudėtis bei tipologinė-tematinė struktūra.

1. LEIDYBOS ORGANIZAVIMO SĄLYGOS LIETUVOJE 1941–1944 M.

Antroji Lietuvos okupacija prasidėjo 1941 m. birželio 22 d., kai nacių Vokietija pradėjo karą su Sovietų Sąjunga ir išstūmė ją iš Lietuvos teritorijos. Kitą dieną džiaugdamiesi išsivadavimu nuo sovietų teroro, lietuviai jau skelbė Laikinosios vyriausybės sudarymą ir Lietuvos valstybės atkūrimą. Tačiau, vokiečiai nepripažino Lietuvos nepriklausomybės, atvirksčiai – iš visų Baltijos šalių, o vėliau ir dalies Gudijos, sukūrė Reicho Rytų kraštą, Ostlandą, kur įvedė savo tvarką ir įstatymus. Akivaizdu, kad tai palietė visas lietuvių gyvenimo, verslo, ūkio sritis, tarp jų ir leidybos.

1.1 Įstatyminė leidybos bazė

Prieš pradėdant nagrinėti leidybos organizavimo įstatymus okupuotoje Lietuvoje svarbu išsiaiškinti svarbiausius vokiečių Rytų krašto valdžios administracinius vienetus. Aukščiausiu valdžios grandinėje – Ostlando reichskomisarų buvo paskirtas Henrikas Lozė (H. Lohse). Lietuvos srities aukščiausiu pareigūnu – generalinis komisaras Teodoras Adrianas von Rentelnas. Lietuvos kraštas buvo padalintas į apygardas, kurios taip pat turėjo savo komisarus [5].

Nemažai Lietuvos okupaciją nagrinėjančių autorių (Liudas Truska, Juozas Bulovas, Bronius Kviklys) pastebi, kad naciai gana stipriai suvaržė įvairių leidinių spausdinimą ir skleidimą. Pasak istorijos profesoriaus L. Truskos, per trejus vokiečių valdymo metus Lietuvoje išėjo vos 100 mokyklinių vadovėlių, knygų ir brošiūrų pavadinimų. Pažymėtina ir tai, kad ne visos knygos buvo atspausdintos legaliai, t. y. gavus valdžios organų leidimus. Be to, tekdavo leisti ir menkaverčius, daugiausiai propagandinių tikslų turėjusius leidinius [61; 64, 111–112]. Leidybos suvaržymą paaiškina okupantų siekiai kontroliuoti Lietuvos žmones, palaikyti jų priešišumą buvusiai sovietinei valdžiai (leidžiant propagandinius leidinius) bei sukurti išvaduotojų įvaizdį, priversti patikėti gerais ketinimais. Todėl nagrinėjant leidybos organizavimo sąlygas tuometinėje Lietuvoje svarbu atkreipti dėmesį į vokiečių politiką, t. y. į žmonių, atsakingų už tinkamą Lietuvos valdymą, išleistus nurodymus ir įstatymus.

Po vokiečių civilinės valdžios Lietuvoje įvedimo reichskomisaras H. Lozė išleido potvarkį, ribojantį lietuvių leidybinę veiklą. 1941 m. gruodžio 22 d. buvo nurodyta, kad visi norintieji Rytų krašte užsiimti leidybine veikla privalo turėti reichskomisarų, generalinio komisaro arba apygardos komisaro, priklausomai nuo leidybinės veiklos sudėtingumo, raštišką sutikimą [1, p. 267–268; 10, p. 230]. Šis potvarkis galiojo visiems norintiems steigti naujas knygų ir kitų spaudinių leidyklas, spaustuves, prekybos vietas, taip pat ir jau kurį laiką užsiimantiems tokia veikla. Leidimą turėjo gauti norintieji leisti bet kokią spausdintą produkciją bet kuriam leidiniui [30, p. 3]. Pastebėtina,

kad tame pačiame potvarkyje buvo nurodyta, kad vokiečių įstaigoms, spausdinančioms leidinius raštiško sutikimo gauti nereikėjo. Akivaizdu, kad vokiečių valdžiai teko imtis diskriminacijos veiksnių lietuvių atžvilgiu, bijant, kad nepasklistų naciams nepalanki informacija. Remiantis šio potvarkiu leidybinės įstaigos privalėjo pristatyti „Generalinio ir Reicho Komisarų atitinkamoms įstaigoms po du bet kurio leidinio egzempliorius“, net plakatų ar atvirukų [1, p. 268]. Šis potvarkio punktas parodo, kad naciai stengėsi kontroliuoti visas informacijos perteikimo visuomenei priemones.

Praėjus truputį daugiau nei dviem mėnesiams H. Lozė paskelbė potvarkio Rytų kraštui papildymą, kuris dar labiau sukomplikavo leidybininkų verslą. Pagal patikslintas nuostatas, raštišką valdžios organų sutikimą tęsti veiklą turėjo gauti ir norintieji steigti filialus, pakeisti įmonės buveinę, įsikelti į naujas patalpas. Šiuo atveju prašymai turėjo būti įteikiami Apygardos komisarui. Pažymėtina, kad vokiečių įstaigoms, reguliavusioms leidimų išdavimą, suteikta visiška veikimo laisvė. Jos turėjo teisę bet kuriuo metu panaikinti išduoto leidimo galiojimą arba paskirti papildomas prievoles užsiimantiems leidybine veikla [10, p. 231]. Be to, nevykdantiems nurodymų grėšė pakankamai didelė tuo metu bauda – 100 000 RM, arba laisvės atėmimas [2, p. 421]. Taigi, spaudos ir leidybos verslas buvo atidžiai sekamas, o nepaklusę įstatymams verslininkai sulaikomi, traukiami atsakomybėn, priverčiami mokėti dideles baudas.

Vokiečių kontrolės įvedimas apėmė ne tik pačių leidyklų, spaustuvių ar knygynų veiklos apribojimą ir stebėjimą. Okupantai taip pat stengėsi sumažinti knygų ir kitų leidinių spausdinimą, paskirdami Lietuvos popieriaus fabrikus „vokiečių monopolijomis“ [13, p. 42]. Vokiečių okupacijos metais įvairios Lietuvos įmonės: popieriaus, kartono, tekstilės, tabako, spirito ir kitos gamyklos buvo jungiamos į vieną stambią organizaciją pagal bendrus veiklos bruožus. Tokios organizacijos turėjo paskirtą valdytoją – vokiečių, todėl iš esmės jų veiklą kontroliavo naciai [85]. Lietuvos centriniame archyve pavyko rasti dokumentus liudijančius apie popieriaus fabrikų finansinių ataskaitų rengimą ir perdavimą Ostland-Faser GmbH (1942). Ostland-Faser GmbH – įvairių įmonių trestas (Rytų Krašto pluoštas), kuris buvo reikalingas naciams kontroliuoti materialines įplaukas už gaminių pardavimą. Tad pinigai gauti už parduotas prekes iš karto buvo siunčiami į specialiai tam sukurtą Reicho komisariato finansų departamentą [15]. Remiantis dokumentais pavyko nustatyti, kad Biršunėnų, Grigiškių kartono ir popieriaus, Jašiūnų, Kopėnų, Kairiškių, Lentvario, Kauno „Gamyba“, Kauno kartono „Gėdra“, Pabradės kartono, Petrašiūnų, Varėnos I, Naujųjų Verkių, Naujosios Vilnios, Vilniaus popierių fabrikai bei Šiaulių knygrišyklos ir kartono dirbtuvės, Šiaulių knygrišykla „Venta“ buvo sujungtos į vieną organizaciją [44]. Gauti popieriaus knygoms tapo labai sunku, nes reikėdavo kreiptis į Rygą. Be to, jo skirdavo mažai ir nenoriai, argumentuojant popieriaus stygių karo padėtimi ir nepakankamu jo kiekiu visame Reiche [91, p. 157]. Vokiečių okupacijos metais leisto laikraščio „Į laisvę“ įvairiuose straipsniuose, susijusiuose su leidybine

veikla, apie naujos knygos išleidimą buvo skelbiama tik tada, kai jau buvo gauta popieriaus jos spausdinimui. Vokiečių monopolizuotos turėjo būti ir spaustuvės, leidybos bei leidinių prekybos įmonės. Todėl 1942 m. rugsėjo 23 d. Lietuvos srities generalinio komisaro A. T. von Rentleno nurodymu buvo įsteigta jam pavaldi vokiška Lietuvos spaudos sąjunga (Druck-Verband). Generalinis komisaras paskirdavo spaudos sąjungos vedėją, kuriam buvo pavaldžios visos su knygų ir kitų leidinių leidyba bei platinimu susijusios įmonės [10, p. 232]. Pastebėtina, kad leisti knygas neturint popieriaus atsargų yra neįmanoma. Šio pagrindinės knygos gamybai reikalingos medžiagos dėl karo sąlygų labai trūko. Tad popieriaus gamyklų monopolizavimas prilygintinas galimybių leisti lietuviškas knygas atėmimui iš Lietuvos leidėjų.

Svarbiu leidybos kontrolės įrankiu vokiečių okupacijos metais buvo cenzūra. Naciai stengėsi ne tik valdyti naujų knygų leidybą, bet ir apriboti lietuvių priėjimą prie jiems nepalankios literatūros. Pastebėtina, kad Generalkomisariato kultūros-politikos skyrius nustatė, kad Lietuvoje legaliai negali būti spausdinami ir skleidžiami leidiniai, nukreipti prieš hitlerinę ideologiją ir politiką, taip pat prieštaraujantys nacių tikslams [10, p. 232; 91, p. 157]. Gauti iš skyriaus leidimą leisti vieną ar kitą knygą buvo labai sunku. Patys vokiečiai cenzoriai bijojo jiems pavestos atsakomybės. Be to, tikrinti pateiktų kūrinių turinį buvo sudėtinga ir dėl lietuvių kalbos žinių stokos. 1943 m. vasario 4 d. iš Rygos buvo atsiųstas aplinkraštis, reikalaujantis į vokiečių kalbą versti numatytos leisti knygos turinį ir svarbiausias jos dalis. Leidėjas negalėjo pateikti cenzūrai daugiau trijų rankraščių per mėnesį [13, p. 116–117; 33, p. 354–355] Tai akivaizdžiai trukdė jų darbui, mažindavo galimų išleisti knygų skaičių. Vokiečių cenzoriai stengėsi kuo labiau palengvinti savo darbą, vis daugiau reikalavimų užkraudami leidėjams, bet nevykdymu savo pareigų. Todėl, nepaisant jų reikalavimų vykdymo, leidimus jie skirdavo ne dažnai. Be to, net ir gavę leidimą išleisti knygą leidėjai negalėjo būti užtikrinti, kad galės ją išspausdinti. Dėl monopolizuotų popieriaus fabrikų gauti popieriaus buvo taip pat sudėtinga kaip ir cenzūros leidimą.

Vokiečių okupacijos metais buvo suvaržytas ir vadovėlių leidimas. Rankraštį cenzūra galėjo tikrinti iki 2 metų, o vėliau iš viso jo negražinti leidėjui [34, p. 23–24]. Taip buvo daroma žala mokslo sklaidai, vidurinių ir aukštųjų mokyklų darbui. Pastebėtina, kad okupacijos metais žymiai padaugėjo norinčiųjų įgyti išsilavinimą, [13, p. 102] todėl vadovėlių stygiaus problema buvo labai opi. Teko net kai kuriuos dar sovietmečių išleistus leidinius pritaikyti mokymui: išplėsti iš knygų puslapius, kuriuose buvo propaguojama bolševikinė ideologija [18]. Tokio vadovėlio pavyzdžiu gali būti laikomas J. Ambraškos ir V. Žiliuonio „Literatūros skaitymai pradžios mokyklai“ (1940). Aišku, kad leidyklos negalėjo nekreipti dėmesio į tokią Lietuvoje susiklosčiusią padėtį. Vokiečių okupacijos metais atkurtos leidyklos „Sakalas“ savininkas A. Kniūkšta, kaip spėjama, Herbertui Eisentrautui 1942 m. pradžioje laiške argumentuotai skundėsi dėl knygų leidybos būklės Lietuvoje: 1942 m. lietuviams pavyko išleisti daug mažiau knygų ir vadovėlių nei kaimynams – latviams [91,

p. 156–157]. Tačiau Lietuvoje knygų leidybos padėtis nebuvo pati blogiausia. Kaimyninėje šalyje – Lenkijoje vokiečiai cenzoriai pripažino kenksmingais visus nacionalinės klasikos autorius: 338 rašytojus [13, p. 97]. Taigi, galima teigti, kad nacių leidybos politika įvairiose šalyse skyrėsi. Įvertinti Lietuvos padėtį pavyktų išanalizavus kitų šalių duomenis bei pritaikius lyginamąjį metodą. Tačiau pabrėžtina, kad Lietuvoje buvo jaučiamas lietuviškų knygų stygius – tai patvirtina ir A. Kniūkštos oficiali korespondencija, ir kitų autorių šios temos nagrinėjimai.

Vokiečių cenzūra tikrino kiekvieną autoriaus žodį. Pavyzdžiui, žodžiai „Tėvynė“, „Lietuva“, „Klaipėda“ buvo pakeisti vokiečiams priimtinesniais „Tėviškė“, „Ostland“, „Memel“. Negalima buvo vartoti žodžio „valstybė“, minėti Ribentropo-Molotovo pakto [13, p. 66, p. 111; 66, p. 302]. Tikrindami J. Talmanto vadovėlį, kurio laidą norėta pakartoti, vokiečių cenzoriai aptiko jiems pasirodžiusį pavojingą sakinį: „Daktaras Vincas Kudirka – Lietuvos Himno autorius“. Todėl buvo iškeltas reikalavimas pakeisti sakinį, kitaip knyga negalėtų būti leidžiama [40]. Panaši situacija susiklostė, kai Valstybinė leidykla norėjo išleisti Maironio „Pavasario balsus“. Cenzoriai pareikalavo išmesti „antivokiškų tendencijų“ eilerasčius - „Milžinų kapai“, „Nevežis per karą“, „Ant Pūnios kalno“ [91, 164 p.] Leidėjams nenorint taikytis su nacių reikalavimais, kai kurie leidiniai taip ir liko neišleisti, tačiau dabar labai sunku nustatyti, o kartais net neįmanoma, kuris iš vokiečių reikalavimų nulėmė tokį rankraščio likimą. [91, p. 157]. Taigi, naciai stengėsi neleisti paskleisti veikalų, kurie galėtų pakenkti jų reputacijai ar palaikyti lietuvių patriotiškumo jausmą, skatinti saugoti savo tradicijas, siekti nepriklausomybės atkūrimo – visokeriopai trukdyti vokiečių tikslų įgyvendinimui. Todėl vilkindavo rankraščių tikrinimą, nesutikdavo duoti leidimo popieriui, reikalavdavo publikuoti vertimus iš vokiečių kalbos, o ne originaliąją literatūrą.

Pastebėtina, kad Ostlando valdžia laisvai skirdavo popieriaus antibolševikinių knygų spausdinimui. Taip buvo atspausdintas veikalas „Lietuvių archyvas“ (1942), kuriame surinkti įvairūs dokumentai, sovietinės okupacijos tyrimai, kalinių atsiminimai. Jį sudarė keturi tomai, o tiražas buvo 20–25 tūkstančiai egzempliorių. Nors lietuviams šis leidinys buvo sunkaus laikotarpio, didelių išgyvenimų liudijimas, vokiečiai lengvai sutiko jį spausdinti dėl visame leidinyje vyraujančių antibolševikinių nuotaikų [13, p. 55, 99].

Svarbu pažymėti, jog Lietuvos leidėjai siekė išsaugoti lietuvių originaliąją literatūrą, dėjo visas pastangas, kad lietuviams svarbūs kūriniai pasiektų skaitytoją, jiems daug svarbiau buvo patenkinti lietuvių poreikius, nei tiesiog pasipelnyti iš cenzoriais lengvai patvirtintų išleistų knygų.

Kaip jau buvo minėta, vokiečių netenkino tik prevencinė cenzūra, jie stengėsi kontroliuoti ir išleistus seniau, ypač sovietinės okupacijos metais, kūrinius, apriboti prieigą prie jų. Tik okupavę Lietuvą naciai iš karto ėmėsi jiems nepriimtinių knygų naikinimo. Jie sudarė visą sąrašą tokių „pavojingų“ leidinių ir įsakė Valstybinei leidyklai juos išvežti į Petrašiūnų popieriaus fabriką. Tarp knygų autorių minėtini J. Janonio, S. Nėries, P. Cvirkos, K. Korsako, V. Jakubėno („Vargo

dienos“). Aišku, buvo ir kitų autorių, kurių kūriniai prieštaravo nacių interesams [91, p. 156]. Prie išleistų knygų kontrolės prisijungė ir vokiečių specialiosios tarnybos. Jų įsakymu Lietuvoje buvo draudžiama leisti bet kuriuos žydų autorius, taip pat kitų šalių autorius, kurie nepritarė nacių politikai, pavyzdžiui Erich Remarque, Thomo Manno. Dėl griežtos nacių kontrolės lietuviai vos neprarado išpūdingo judaikos XVII-XVIII a. spaudos rinkinio. Tik Vaclovo Biržiškos dėka pavyko šį rinkinį išsaugoti. Bibliotekose patys darbuotojai slėpė nuo vokiečių cenzorių įvairias knygas, suvokdami jų svarbą ateinančioms kartoms ir Lietuvos kultūrai bei mokslui. Pasak Vyginto Pšibilskio, Lietuva dėl karo ir nacių politikos prarado apie 3 milijonus egzempliorių knygų [61, p. 75]. Atsižvelgus į tai, kad naujų knygų leidimas taip pat buvo smarkiai apribotas, tampa akivaizdu, kokią milžinišką žalą spausdintiniam paveldui padarė nacių okupacija. Gyventojai ne tik negalėjo įsigyti naujų knygų, tuo metu ypač reikalingų ištvermei bei patriotinėms jausmams sustiprinti, bet ir bibliotekų darbas ir knygų išdavimas buvo griežtai kontroliuojamas.

Išnagrinėjus nacių politika ir veiksmus Lietuvoje galima teigti, kad naciai stengėsi kuo įmanoma griežčiau apriboti leidybos įmonių veiklą, nors kai kurie leidybos aspektai buvo kontroliuojami ne tokiomis drastiškomis priemonėmis kaip, pavyzdžiui, Lenkijoje. Visgi, net ir aukštesnes nacių valdžios pozicijas užimantys asmenys skyrė leidybos kontrolei didelį dėmesį, išleisdami potvarkius, įsakymus, išduodami leidimus popieriui. Įsivyravo griežta cenzūra, draudžianti skatinti lietuvių patriotinius jausmus, skleisti antifašistinę ar antinacinę ideologiją. Cenzūros politika buvo kruopščiai parengta ir apgalvota, net įvertinta kai kurių lietuviškų žodžių grėsmė nacių grobikiškų planų įgyvendinimui. Dėl šių veiksmų leidyba Lietuvoje negalėjo būti gausi ir planinga, patenkinti visų šalies skaitytojų poreikį, tarp jų ir moksleivių, studentų, kuriems prasidėjus karui labai stigo vadovėlių.

1.2 Lietuvių leidėjų pastangos išsaugoti knygų leidybą

Iš pat pradžių vokiečiams įžengus į Lietuvos kraštą, jie buvo sutikti kaip išvaduotojai. Kazys Škirpa įtikinėjo savo kolegas, jog „Vokietija turi intereso, kad Lietuva vėl taptų savistovė valstybė“ [13, p. 8,18]. Džiaugdamiesi, kad pagaliau buvo išgelbėti nuo sovietinio teroro tuo metu Lietuvoje gerai žinomi politikai suformavo Lietuvos Laikinąją Vyriausybę [35]. Palankia padėtimi pasinaudojo ir Lietuvos leidėjai.

Nepriklausomoje Lietuvoje, iki Sovietų Sąjungos okupacijos, buvo ir didelių, ir mažų leidyklų. Knygas turėjo teisę leisti ir privačios įmonės, ir valstybinės institucijos, pavyzdžiui, Švietimo ministerija. 1940 m. rugsėjo 27 d. Jos beveik visos buvo uždarytos ir nacionalizuotos: „Sakalo“, „Dirvos“, „Žinijos“, Šv. Kazimiero draugijos leidyklos, taip pat ir knygų prekybos vietos: J.Karvelio prekybos namai, „Šviesos“ knygynas, spaustuvės „Šviesa“, „Varpas“, „Raidė“ ir kitos

privačios įmonės. Iš jų buvo sudaryta LTSR Valstybinė leidykla [30, p. 3; 91]. Lietuvą užėmus naciams, leidyklų vadovai tikėjosi atgauti savo turta, todėl 1941 m. liepos 25 d. pateikė Laikinajai Vyriausybei turto denacionalizavimo prašymą. Vokiečiams nesutikus pripažinti Lietuvos nepriklausomybės, šie planai žlugo. Lietuvoje buvo palikta veikti Valstybinė leidykla, kuriai vadovavo A. Kniūkšta, kontroliuojamas H. Eisentrauto [91, p. 155–158]. Akivaizdu, kad lietuviams rūpėjo atgauti leidybos verslą į savo rankas, kad gautų daugiau laisvės leidžiant knygas tačiau naciai Lietuvai turėjo kitų planų.

Dėl įvestos specialios tvarkos leidėjams buvo sudėtinga leisti įvairius leidinius. Tačiau suprasdami, kokie svarbūs gali būti lietuvių savimonei nacionalinių rašytojų kūriniai, leidyklų, spaustuvių ir knygynų savininkai, direktoriai priešinosi okupantų siekiams suvaržyti šią verslo sritį. Be to, pasak V. Kubiliaus ir E. Matuzevičiaus to meto lietuviams buvo labai svarbu išsaugoti tautinę kultūrą, nes ji vienintelė galėjo būti panaudota kaip ginklas [13;33]. To siekė ir lietuvių inteligentija. Įvairių sričių specialistai rašė mokslinius veikalus ir mokslo populiarinimo straipsnius apie Lietuvos istoriją [13, p. 93]. Ši informacija skatino prisiminti savo tautinę priklausomybę, nepasiduoti vokiečių propagandai. Žinoma, kad kovoje už nepriklausomybę Lietuva neturėjo sąjungininkų, jos teritorijoje veikė ir sovietų, ir lenkų partizanų grupuotės [64]. Todėl priešintis vokiečių okupantams jėga būtų netikslinga. Tad leidėjai iš tikrųjų vaidino svarbu vaidmenį stiprinant ir puoselėjant Lietuvos kultūrą, lietuvių sąmoningumą ir vieningumą.

Į kultūros atgaivinimą Lietuvoje nacių valdžia žiūrėjo gan atlaidžiai, nors ir kontroliavo stambaus masto kultūrinę veiklą. Toks požiūris galėtų būti paaiškinamas keliomis priežastimis:

- realios grėsmės kultūrinė lietuvių veikla vokiečiams nekėlė. Be to, cenzūra griežtai stebėjo, kad skaitytojų nepasiektų nei vienas, jų manymu, netinkamas visuomenėje skleisti veikalas;
- už Rytų krašto ribų vyko karas su Sovietų Sąjunga, todėl šiame krašte naciams reikėjo ramybės. Taip pat tikėtasi surinkti ginklams reikalingų žaliavų, mobilizuoti lietuvius kovai su priešu, t. y. tam tikrą karui reikalingų išteklių [10, p. 124]. Tad reikėjo užsitarnauti lietuvių pasitikėjimą, sukurti palankų požiūrį į nacių veiklą, skatinti antisovietinių nuotaukų plitimą;
- maisto ir kitų būtinų pragyvenimui dalykų karo sąlygomis buvo labai sunku gauti. Todėl susikūrė palankios sąlygos įvairius daiktus siūlyti kaip kyšį už tam tikras paslaugas. Įsivyravo korupcija [13, p. 96].

Iš tikrųjų surasti dokumentų, patvirtinančių lietuvių leidėjų kyšininkavimą labai sudėtinga, o gal net ir neįmanoma dėl tokių veiksmų prigimties. Tačiau yra keletas netiesioginių dokumentų, oficialios korespondencijos, atsiminimų, kuriais remiantis galima daryti išvadas apie nacių valdžios papirkinėjimą. Visų pirma, tai Reicho komisaro Ostlandui parėdymas dėl „žalingų raštų“, kuriame nurodoma, kad joks cenzorius neturi teisės už užmokestį ar be jo ne tik praleisti, bet net ir priimti žydiškų, masoniškų, slaptųjų mokslų, bolševikiškų arba antivokiškų raštų. Jis buvo teisiškai

įformintas 1943 m. sausio 30 d. [10, p. 230–232]. Toks nurodymas leidžia teigti, kad per pusantrų vokiečių valdžios viešpatavimo Lietuvos teritorijoje metų būta įtarimų dėl cenzorių papirkinėjimo. V. Kubilius savo veikale „XX amžiaus literatūra“ pastebi, kad ne viena knyga pasirodė leidėjams pasiūlius kyši cenzoriams. Už leidžiamos knygos egzempliorių tekdavo sumokėti apie 1 RM [33, p. 354–355]. Už S. Zobarsko novelių knygos leidimą cenzoriui teko sumokėti 7000 RM [32, p. 116]. Tad leidėjai norėdami išleisti įvairių žinomų rašytojų uždraustus kūrinčius turėjo surasti pinigų ne tik medžiagoms ir autoriniam honorarui, bet ir cenzoriams papirkti. Atsižvelgiant į tai, kad stygo maisto, net buvo įvesti maisto produktų talonai, galima manyti, kad buvo papirkinėjama ir maisto prekėmis.

Knygos buvo leidžiamos ir negavus cenzūros leidimo, rizikuojant asmens laisve ir net gyvybe. Leidiniai spausdinami nedideliu tiražu, palyginus su tuometiniais, ir platinami neviešai. Leidėjams reikėdavo nemažai drąsos ryžtis tokiems darbams [34, p. 24; 39, p. 57; 91, p. 157]. Taip buvo išleistos Bernardo Brazdžionio „Iš sudužusio laivo“, „Šaukiu aš tautą“, Mykolaičio-Putino „Rūsčios dienos“, Kazio Bradūno „Vilniaus varpai“. [32, p. 117]. Tai vėlgi įrodo susidomėjimą Lietuvos kultūros išsaugojimu, svarbių kūrinių ir nacionalinės literatūros platinimu. Leidėjus motyvavo ne tik finansinė nauda iš knygų pardavimo, bet ir noras prisidėti prie Lietuvos žmonių skaitymo poreikio tenkinimo.

Neteisėtai buvo atspausdinti Maironio „Pavasario balsai“, jiems vėliau teko rūpinti leidimą platinimui, „Literatūros metraštis“ ir kiti. Teigiama, kad be okupantų žinios galėjo būti išleista apie 100 įvairių brošiūrų ir knygų. Apie tai, kad vyko neteisėta knygų leidyba byloja ir Ostlando Reichskomisarų įspėjimas Valstybinės leidyklos direktoriui A. Kniūkštai. 1942 m. gruodžio mėnesį buvo išleisti net šeši knygų pavadinimai be cenzūros komiteto žinios, todėl leidyklai buvo paskirta bausmė [34, p. 24; 91 p. 155–157].

Teigtina, kad dabar žinomi ne visi Lietuvos leidėjų veiksmai, kurių dėka buvo išspausdintos lietuvių tautinei savimonei vertingos knygos, nes dėl savo prigimties tai nebuvo fiksuojama dokumentuose. Tačiau iš autorei prieinamų šaltinių pavyko sužinoti, kad draudžiamos knygos buvo leidžiamos papirkinėjant cenzūros komiteto darbuotojus pinigais, maisto produktais arba tiesiog slaptai nepranešus atitinkamiems nacių valdžios organams. Tad Lietuvoje pasirodydavo ir „neteisėtos“ knygos. Daugiausia tai leidėjų bei spaustuvininkų nuopelnas, kurie rizikuodami ir materialiniais ištekliais, ir asmens laisve investuodavo į nacių valdžios pripažintas draudžiamomis knygas bei sugebėdavo jas paskleisti tarp Lietuvos skaitytojų. Remiantis „Ūkininko patarėjo“ pavyzdimi galima teigti, kad leidžiamose knygose taip pat buvo išradinai slaptinama antivokiškas nuotaikas perteikianti informacija, tačiau tokie veikalai kol kas nežinomi. Leidėjų veikla buvo labai svarbi okupuotiems Lietuvos žmonėms, leidžiami originaliosios literatūros kūriniai suteikdavo vilties, skatindavo nepasiduoti. Nepaisant visų pastangų išsaugoti nacionalinę leidybą, manytina,

kad dėl vokiečių griežtos politikos neišleista nemažai vertingų, didelę kultūrinę reikšmę turinčių knygų.

1.3 Knygų prekyba Lietuvoje

Knygų prekyba – neperiodinių spausdintinių leidinių (knygų ir brošiūrų) platinimas prekybos vietose yra vienas iš pagrindinių knygų sklaidos etapų. Bet kuris leidėjas, norintis gauti pajamų iš savo veiklos privalo pasiekti galutinį vartotoją, t.y. skaitytoją. Tas buvo aktualu ir nacių okupacijos metais Lietuvoje veikusiems leidėjams. Pastebėtina, kad skirtingai nuo šiuolaikinės situacijos, nagrinėjamu laikotarpiu Lietuvoje nebuvo knygų platinimo didmeninių. Paprasčiausiai, dėl palyginus mažo leidyklų ir knygynų skaičiaus, knygų platinimas galėjo būti gana sklandžiai organizuojamas ir be tarpininkų. Knygynų savininkai tiesiogiai užsakydavo knygas iš leidyklų, tą patį darė ir skaitytojai, nerandantys reikalingos knygos knygyne. Iš prekybos gautos apyvartinės lėšos leisdavo leidykloms, privatiems asmenims leidžiantiems knygas, kitoms leidybinėms įmonėms padengti išlaidas, susijusias su knygos parengimu spaudai, gamyba ir platinimu.

1.3.1 Knygų platinimo Lietuvos knygynuose organizavimas

Knygų platinimo organizavimas Lietuvoje, kaip ir visi kiti su leidyba susiję procesai, buvo veikiami susiklosčiusios ekonominės ir politinės padėties. Dėl vykstančių karo veiksnių nukentėjo daugelis pastatų, tarp jų ir knygynai, paplito vagystės ir vandalizmas [78]. Sovietų valdžiai pradėjus privačių įmonių nacionalizavimą, naciai neskubėjo gražinti žmonėms jų nuosavybę, visokeriopai stengėsi kontroliuoti knygynų veiklą.

Paminėtina, kad prasidėjus nacių okupacijai daugelis Lietuvos knygynų buvo nacionalizuota ir priklausė Valstybinei Leidyklai [36]. Mažmeninės prekybos pertvarkymai prasidėjo tik 1941 m. pabaigoje [91, p.158]. Nors buvusiems savininkams buvo suteikta galimybė atgauti prekybines patalpas, remiantis Generalinio Komisarų 1942 liepos mėn. 15 d. nurodymu, kiekvienas knygynas turėjo gauti leidimą prekiauti knygomis. Juos išduodavo Generalinio Komisarų administracija ir Lietuvos ūkio rūmai, kuriems reikėjo įrodyti, kad knygynas tikrai bus reikalingas steigiamoje vietoje. [76]. Jei Generalinio komisaro „kvartiramto“ vedėjas nusprendė, kad tam tikroje apskrityje veikia per daug knygynų, jis galėjo nurodyti miesto burmistrui ne tik nesuteikti leidimo naujam knygynui atidaryti, bet ir uždaryti anksčiau atidarytą ir veikiančią teisėtai. 1944 m. kovo 22 d. Valstybinės leidyklos Šiaulių skyriaus viršininkas laiške leidyklos direktoriui skundėsi nacių valdžios savavališkumu. Pareigūnas p. Schvandtą pareiškė, kad Valstybinei leidyklai priklausantys knygynas veikia neteisėtai ir yra uždaromas dėl to, kad Šiauliuose be Valstybinės leidyklos knygynų veikia dar mažiausiai trys privatūs knygynai, o tiek daug krautuvių, prekiaujančių

leidiniais, Šiaulių apskrčiai nereikia. Siekdamas įtikinti Valstybinės leidyklos direktorių išsaugoti II Valstybinės knygyną Šiauliuose, Šiaulių skyriaus viršininkas pateikė įdomų faktą. Iki II pasaulinio karo Šiauliuose sėkmingai veikė net 10 lietuviškų ir 5 žydams priklausantys knygynai. Be to, Šiauliuose veikė tik vienas privatus knygynas – „Žiedo“ (ši informacija buvo patvirtinta nesuradus jokių duomenų apie kitus privačius knygynus Šiauliuose). Galiausiai buvo išsiaiškinta, kad knygyno patalpos reikalingi miesto notarui, kurio tuometinę vietą norėjo užimti Lietuvos ūkio rūmų skyrius, kuriam „iš aukščiau“ buvo įsakyta atlaisvinti komisariato patalpas. Vis gi vokiečių valdininką pavyko įtikinti panaikinti II Valstybinės knygyno uždarymą Šiauliuose, įrodžius jo svarbą aprūpinant įvairias mokslo įstaigas vadovėliais ir rašomąją medžiagą [75]. Remiantis šiuo įvykiu, galima teigti, kad okupantams pirmiausiai rūpėjo parinkti tinkamą vietą valdžios organams, o į smulkių prekybos įmonių, paprastų žmonių interesus nebuvo atsižvelgiama. Pastebėtina, kad mažesnis knygynų skaičius palengvindavo mažmenine prekyba užsiimančių įmonių kontrolę, tad reikalaujami iš savininkų „prekybos leidimai“ leido atitinkamiems organams nesunkiai stebėti knygynų veiklą ir savininkus.

Įvedę griežtą spausdintinos medžiagos cenzūrą, naciai apribojo ir knygų asortimentą, kuri galima buvo pasiūlyti pirkėjams. 1941 m. rugpjūčio 18 d. Valstybinės leidyklos knygynų (kurių Lietuvoje buvo daugiausiai) vedėjai gavo aplinkraštį, nurodantį tuoj pat iš prekybos išimti net 26 knygų pavadinimus. Tai buvo J. Paleckio, P. Pakarklio, P. Gruodžio, M. Dagio, S. Nėries, P. Cvirkos, A. Venclovos, K. Korsako, I. Jakubėno ir kitų autorių knygos, dokumentai dėl Klaipėdos krašto, knygos apie žydus, kita komunistinė literatūra. Šias knygas uždrausta saugoti ir sandėliuose, įsakyta išvežti į Petrašiūno popieriaus fabriką [47, p. 75; 91, p.156]. Tokie nacių valdžios veiksmai dar labiau apsunkino knygynų padėtį, kurie negalėjo gauti pajamų iš anksčiau įsigytų knygų, o ir naujų gaudavo gan mažais kiekiais. 1944 m. vasario 20 d. Valstybinė leidykla išplatino Švietimo valdybos pranešimą visiems savo ir privatiems Lietuvos knygynams, nurodantį, kad jos leidžiamus vadovėlius knygynų vedėjai įsipareigoja platinti tik mokykloms ir kitoms mokslo įstaigoms pagal jų vadovybės patvirtintus reikalavimus. Tai yra buvo draudžiama pardavinėti vadovėlius fiziniams asmenims be mokymosi įstaigos įgaliojimo. Iš vienos pusės, toks nurodymas neleido knygynų vedėjams veikti savo nuožiūra ir siekti kuo greičiau gauti pinigus už išleistus vadovėlius. Iš kitos pusės, šis dokumentas įrodo siaubingą knygų trūkumą ir didelį Lietuvos žmonių norą mokytis iš lietuviškų vadovėlių, skaityti knygas gimtąja kalba, kurio, dėl popieriaus ir finansinių lėšų trūkumo, Valstybinė leidykla neįstengdavo patenkinti. Pranešime nurodoma: „Naujai pasirodančių vadovėlių, kaip ir kitas knygas, perka kam reikia, kam nereikia (...), tuo tarpu mokykloms, mokiniams, mokslininkams ir specialistams vadovėlių neužtenka.“ [75, lap. 32] Dėl to, kad knygų paklausa buvo itin didžiulė, Švietimo valdyba buvo priversta nustatyti tam tikrus prioritetus, kurių laikantis galima būtų patenkinti svarbiausius žmonių poreikius. Valstybinė leidykla nuolat primindavo

knygynams apie draudimą laisvai prekiauti specializuotomis knygomis. Net ir grožinės literatūros kūriniai buvo pirmiausiai rezervuojami visuomenininkams, lituanistams ir tik jiems nepareiškus noro įsigyti knygą, jį galėjo būti pasiūlyti kam nors kitam [75]. Taigi, iš knygynų buvo atimta teisė nepriklausomai tvarkyti gaunamą asortimentą.

Valstybinė leidykla stengėsi kuo geriau patenkinti visų knygynų, tarp jų ir privačių, užsakymus, tačiau dėl riboto leidinių tiražo, užsakymai buvo vykdomi tik iš dalies. Pavyzdžiui, 1944 m. sausio mėn. Valstybinė leidykla nusiuntė Šiaulių skyriui skirti 15 procentų leidyklos išleistų leidinių „Žiedo“ knygynui, vietoj pastarojo prašytą 35 procentų. Vertėtų užsiminti ir apie prastas susisiekimo sąlygas, kurios trukdė leidykloms laiku pristatinti knygas į knygynus, o pastarieji negalėjo tinkamai aprūpinti mokslo įstaigas reikalingais leidiniais. Pasvalio knygynas dėl vadovėlių trūkumo iš vietinės mokyklos net buvo susilaukęs grąsinimų. Valstybinė leidykla taip pat gaudavo laiškų iš įvairių atokesnių miestų gyventojų, kurie skundėsi skurdžiu vietinių knygynų asortimentu [75, lap. 99]. Tačiau šalyje susiklosčiusi situacija neleido pagrindinei Lietuvos leidyklai patenkinti visų žmonių mylėjusių ir geidusių knygų norus.

Apskritai Valstybinės leidyklos vaidmuo knygų platinime buvo itin reikšmingas. Su ja siekė bendradarbiauti visi knygynai (ne antikvariai), kurie tikėjosi prekiauti naujomis knygomis, vadovėliais. Ji buvo patikimu tarpininku derybose su valdžia. 1944 m. balandžio mėn. Vilkaviškyje steigti knygyną norėjo Julius Austrevičius, tačiau tam neturėjo tinkamų patalpų. Suprantama, kad vykstant karui tinkamų patalpų paieškos klausimas buvo itin opus. Valstybinė leidykla kreipėsi į Vilkaviškio miesto burmistrą su prašymu padėti surasti tinkamą vietą naujam knygynui, motyvuodama jo būtinumą kitų knygynų šiame mieste nebuvimu [75, lap. 404].

Visi Lietuvos knygynai turėjo nacių valdžiai mokėti mokesčius. Iš viso prekybinės įmonės, tarp jų ir knygynai, sumokėdavo keturių rūšių mokesčius:

1. Apyvartos mokestis: 3 procentai nuo įplaukų už parduotas prekes
2. Socialinis draudimas: 7 procentai nuo *brutto* atlyginimo
3. Socialinio draudimo pensijų įnašas: mokamas nuo *brutto* atlyginimo pagal specialią darbuotojo kortelę.
4. Verslo mokestis: bazinis mokestis sudarė 8 Rm + 3 procentai *brutto* atlyginimo

[75, lap. 81; 90, p.402]. Nors sunkiomis karo sąlygomis papildomos išlaidos galėjo turėti tik neigiamos įtakos knygynų veiklai, tačiau be mokesčių, gaunamų iš verslo įmonių negalėtų egzistuoti nei viena valstybė. Sprendžiant iš knygynų skaičiaus Lietuvoje, iš žmonių pastangų atkurti arba įsteigti savo knygynėlius, būtų neteisinga teigti, kad mokesčių našta buvo nepakeliama. Pakankamas įplaukas knygyno išlaikymui galima paaikškinti stulbinančią knygų paklausą okupuotoje Lietuvoje. Tik 1944 m., kai prie Lietuvos pradėjo artintis Rytų frontas, pastebimas šioks toks nuosmukis šioje verslo srityje. Kovo 17 dieną Valstybinė leidykla griežtai įsakė visiems savo

skyriams kiekvieno mėnesio pradžioje pervesti visus pinigus į centro sąskaitą, o jei anksčiau susikauptų nors kiek didesnis pinigų kiekis – nelaukti ir mėnesio pradžios [75]. Be to, sumažėjo knygynams suteikiami kreditai, kuriais jie galėjo naudotis užsakydami knygas konsignacijai [69]. Matyt, Valstybinei leidyklai pradėjo trūkti apyvartinių lėšų, todėl rūpėjo kuo greičiau gauti pinigines įplaukas. Nagrinėjant 1944 m. leidyklos įsakymus buvo pastebėta, kad iš įvairių knygynų buvo atleidžiami darbuotojai priežastimi nurodant darbo trūkumą [80, lap. 296]. Akivaizdu, kad mažindama darbuotojų skaičių, leidykla tuo pačiu sumažindavo ir išlaidas jų algoms, mokesčiams Reichui.

Svarbu paminėti, kad nacių valdžia reguliavo ir knygynų veikimo laiką. Knygynai turėjo būti atidarami 7 val. ryto ir uždaromi nakčiai 19 val. vakaro. Pietų pertrauka tęsėsi nuo 12 val. iki 15 val. [24].

Nacių okupuotoje Lietuvoje knygynų nebuvo taip jau mažai. Beveik kiekviename nors kiek didesniame miestelyje buvo įsikūrusi prekyvietė, kur galima buvo įsigyti knygų, vadovėlių, laikraščių, žurnalų, kanceliarinių priemonių, kalendorių ir įvairių kitų smulkių spaudinių. Kita vertus, daugelis iš jų priklausė Valstybinei leidyklai, tik okupacijos pabaigoje išaugo privačių knygynų skaičius. Siekiant geriau pavaizduoti knygynų pasiskirstymą šalyje antrame priede (Priedas nr. 2) pateikiama autorės sudaryta okupuotos Lietuvos knygynų lentelė. Joje stengiasi pateikti pagrindinius veiklos duomenis: savininkas (įstaiga arba fizinis asmuo), pavadinimas, knygyno veiklos vieta, veikimo metai (apsiribojant tik nacių okupacijos laikotarpiu), įmonės rūšis ir pagrindinis asortimentas. Manoma, kad ši informacija padės ne tik sudaryti bendrą knygų prekybos vaizdą, bet ir atkreipti dėmesį į knygų platinimo veikėjus, kurie iki šiol nebuvo minimi mokslo darbuose, nors jų pasiryžimas saugoti Lietuvos kultūrą to vertas.

Remiantis lentele galima teigti, kad Lietuvoje nacių okupacijos metais veikė mažiausiai 66 knygynai, dauguma jų buvo didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Kaune ir Vilniuje, 13 ir 18 atitinkamai. Ukmergėje, Panevėžyje ir Šiauliuose buvo atidaryti po 3, Biržuose ir Tauragėje po 2, kituose miestuose – po 1 knygyną. Toks pasiskirstymas paaiškinamas ir miestų dydžiu, ir griežta knygynų skaičiaus kontrole iš nacių pusės, ir pradine įvairių knygynų steigimo vieta. Svarbu paminėti, kad Lietuvoje veikė keli knygynų tipai. Visų pirma, ne visi knygynai platino okupacijos laikotarpiu išleistas knygas bei brošiūras. Kaune ir Vilniuje vertingais senais leidiniais prekiaavo 1 ir 2 antikvariai atitinkamai. Šios prekybinės vietos atnešdavo savininkams pelno net ir tokiais sunkiomis ekonominėmis sąlygomis, tai parodo, kad naciams okupavus Lietuvą neišnyko tikrų knygų mylėtojų, bibliofilų, kurie suprato knygos išliekamąją vertę. Gana daug knygynų negaudavo pakankamai naujų leidinių, kad galėtų pelningai veikti. Žinomas ir toks atvejis, kai Valstybinė Leidykla atsisakė siųsti savo naujus leidinius L. Šaltenio Ukmergėje įsteigtam knygynui platinti. Priežastis – kiti du knygynai veikiantys Ukmergėje pilnai aprūpina miesto ir aplinkinių rajonų

gyventojus, tuo tarpu Leidykla neturi galimybės atspausdinti tiek naujos knygos egzempliorių, kad užtektų visiems norintiems bendradarbiauti [76, lap. 399]. Panašioje situacijoje atsidūrę knygynai arba gaunantieji labai mažai naujų knygų supirkinėjo iš žmonių perskaitytas knygas, nenaudojamus vadovėlius, kitą spausdintinę produkciją ir perpardavinėdavo kitiems mažesne kaina [20; 21; 48]. Buvo knygynų, kurie prekiaavo ne tik Lietuvoje išleistomis knygomis. Kaune 1942 m. buvo įsteigtas knygynas, orientuotas į vokiškai kalbančius skaitytojus. Matyt, tokio knygyno poreikis iškilo, kai vykdydama Baltijos krašto germanizavimo planus, Reicho valdžia iš Vokietijos siuntė į Lietuvą vis daugiau aukšto rango pareigūnų, karių, kitų profesijų žmonių [64, 106]. Tokio knygyno įsteigimas buvo inicijuotas nacių valdžios, nes propaguoti nacistinę ideologiją ir suteikti paguodos toli nuo gimtinės atsidūrusiems žmonėms reikėjo ne tik lietuvių tarpe, bet ir vokiečių. Taip pat Vilniuje buvo 2 knygynai, kurių vieno specializacija buvo knygos gudų kalba, o kito – lenkų. Abudu buvo įsteigti daug anksčiau nei prasidėjo II Pasaulinis karas: 1926 m. Pilies gatvėje buvo atidarytas Lenkijos leidyklai „Gebethner i Wolff“ pavaldus knygynas, o 1928 m. Aušros vartų gatvėje Stasys Stankevičius įsteigė savo knygyną, prekiaujanti leidiniais gudų kalba [84, lap. 94-95; 13]. Taigi jų atsiradimas siejamas su Vilniaus geografine ir tuometine politine padėtimi. Jau minėta, kad karo sąlygomis knygynams sunku buvo gauti naujų leidinių, tad išvengti bankroto galima buvo ne tik perpardavinėjant naudotas knygas, bet diferencijuojant veiklą, t. y. pirkėjams siūlant ne tik spausdintinę produkciją ir kanceliarines prekes, bet ir muzikinius instrumentus, dovanėles, papuošalus. Todėl Lietuvoje atsirado knygynai-krautuvės. Kai kurie knygynai prekiaavo ne tik daiktais, bet ir maisto prekėmis, pavyzdžiui Pilkaviškiuose, Turgaus al. J. Petraičiui priklaususi krautuvėlė [76, lap. 292]. Iš esmės visuose knygynuose buvo galima rasti knygų ir kanceliarinių prekių. Nagrinėjant Valstybinės leidyklos knygynų patikrinimų aktus, pastebėta, kad beveik visi prekiaavo Adolfo Hitlerio portretais, nacių vėliavomis. Tai gali būti sietina su nacių valdžios vykdoma propagandine veikla Lietuvoje.

Iš visų 66 knygynų, apie kuriuos pavyko rasti informacijos, Valstybinei Leidyklai priklausė lygiai pusė, t. y. 33 knygynai įvairiuose Lietuvos miestuose. Tiesa, Reicho komisarui Rytų kraštui paskelbus apie mažmeninės prekybos pertvarkymą ir leidus privatizuoti Sovietų Sąjungos nacionalizuotus knygynus, po truputį šis skaičius sumažėjo iki 26, kas sudarė beveik 40 procentų visų knygynų. Privatizaciją komplikavo nacių įvesta tvarka ir biurokratija, sudėtinga ekonominė padėtis, be to, kai kurių knygynų vedėjais galėjo būti žydai, kas naciams buvo nepriimtina. Beveik visi fiziniai asmenys turėjo po vieną nuosavą knygyną arba knygyną-krautuvę. Tik Antanui Kniūkštai, buvusiam Valstybinės leidyklos direktoriui, pavyko išreikalauti iš vokiečių du knygynus Kaune.

Taigi okupantai stengėsi visapusiškai kontroliuoti knygų platinimo organizavimą Lietuvoje. Toks jų dėmesys šiai sričiai neatsitiktinis. Kartu su nacių valdžios aprobuotais leidiniais galėjo būti

platinami ir patekę į uždraustų knygų sąrašus. Todėl jie paskelbė knygynų steigimo ir veiklos tvarką, kurios visi turėjo laikytis. Visų pirma, būsimiems knygynų savininkams reikėjo gauti iš Generalinio komisaro leidimą atidaryti prekybos vietą, motyvuoti naujo knygyno būtinumą mieste ir surasti tinkamas patalpas. Net ir išsirūpinę leidimus ir veikiantys teisėtai knygynai nebuvo apsaugoti nuo valdžios savavališkų veiksmų, kurie bet kuriuo metu galėjo sugalvoti priežastį uždaryti prekyvietę. Retai kada knygynai galėjo gauti tiek knygynų, kiek užsakydavo. Naujų knygų Lietuvoje buvo išleidžiama nedaug palyginus su jų paklausa, tad Valstybinė leidykla Švietimo vadybos pavedimu skirstė knygynams pačias paklausias (vadovėlius) atsižvelgdama į mieste esančių mokslo įstaigų kiekį. Mokesčių našta knygynams nebuvo sunki, tačiau baigiantis nacių okupacijai 1944 m. pastebimai pradėjo trūkti finansinių lėšų ir leidykloms, ir knygynams. Greičiausiai jos buvo nukreipiamos kariuomenei aprūpinti, o kultūrinio gyvenimo vystymui nebeužtekdavo. Okupacijos metais knygynų Lietuvoje būta įvairių. Dauguma jų buvo pavaldūs Valstybinei leidyklai, į kurios sudėtį pateko Sovietų Sąjungos valdžiai paskelbus turto nacionalizaciją. Nepaisant visų sunkumų, fiziniai asmenys taip pat siekė dalyvauti knygų platinimo organizavime ir steigė nuosavus knygynus arba atkurdavo nacionalizuotus. Privatūs knygynai dažnai prekiaudavo ne tik spausdintinę medžiagą, bet ir kitais buitiniiais daiktais, net maistu. Tokia prekių įvairovė padėdavo išlaikyti prekybos vietą pelninga, kai pajamų neužtekdavo vien iš knygų pardavimo. Pasakytina ir tai, kad knygynai turėjo labai svarbų vaidmenį aprūpinant visuomenę vadovėliais, maldaknygėmis, grožinės literatūros veikalais – tuo, kas pradžiugindavo gimtąją kalbą ir suteikdavo vilties išsikovoti nepriklausomybę okupacijų išvargintiems žmonėms.

1.3.2 Kitos knygų prekybos formos

Nagrinėjant įvairius šaltinius pavyko išsiaiškinti, kad knygos nacių okupuotoje Lietuvoje buvo platinamos šešiais skirtingai būdais. Visi jie susiformavo veikiami skirtingų poreikių, tačiau galima išskirti viena pagrindine tokios įvairovės priežastį: žmonių siekį būtinai gauti norimą leidinį. Analizuojant Valstybinės leidyklos susirašinėjimą su skaitytojais, buvo aptikti laiškai kur knygas buvo prašoma parduoti nors ir didesne kaina [76]. Knyga iš tikrųjų buvo laikoma stambia materialine vertybe. Žemiau plačiau aptariamas kiekvienas iš knygų platinimo būdų:

- Tiesioginis knygų pardavimas knygynuose, krautuvėse ir kitose panašiose prekybos vietose (aptartas praeitame skyriuje)
- Knygų pardavimas paštu
- Knygų pardavimas tiesiogiai iš valstybinių įstaigų
- Prekyba knygomis pagal skelbimus laikraščiuose
- Neviešas knygų platinimas

Nors knygynai ir laikytini pagrindine vieta, kur skaitytojai galėjo įsigyti jiems reikiamų knygų, tačiau knygų pardavimas paštu Lietuvoje taip pat buvo plačiai paplitęs. Pirkėjai knygas užsakinėdavo ir iš leidyklų, ir knygynų. Daugiausiai tai buvo atokių kampelių gyventojai, kuriems buvo sunku nusigauti iki mieste esančio knygyno. Analizuojant LCVA sukaupia medžiagą apie Valstybinės leidyklos susirašinėjamą prekybos reikalais, pavyko rasti laiškų su knygų užsakymais iš tokių šalies vietų, kaip Viekšniai, Mihailiščiai, Šeduva, Krakiai, Anykščiai, Troškūnai ir kt.

Pastebėtina, kad visgi kartais laiškai ateidavo iš miestų, kuriuose veikė knygynai. Pavyzdžiui, 1944 m. Valstybinė leidykla gavo prašymą atsiųsti knygų į Švėkšnos miestelį, kur tuo metu jau buvo atidarytas privatus p. Rimkienės knygynas. Kartais Leidykla gaudavo nusiskundimų iš gyventojų, kad knygynas neturi tinkamo asortimento. Taip 1944 m. vasario 12 d. atėjo laiškas iš Prienų miesto Savitarpinės pagalbos skyriaus, teigiantis kad jų vienintelė J. Klimo krautuvė prekiauja vien vadovėliais, o grožinės literatūros asortimentas nepapildomas. Dėl to, skyrius prašė siųsti naujai išleistus leidinius tiesiogiai jam, kad galėtų rūpintis tolimesniu platinimu [76, 241]. Kartais Leidyklai pavaldūs skyriai iš tikrųjų pamiršdavo užsakyti išparduotas knygas iš centro [75, lap. 112] bet naujų leidinių platinimas buvo griežtai kontroliuojamas nacių valdžios, tad įstaiga, nepateikusi Valstybinei leidyklai leidimo prekiauti knygomis, jų negaudavo. Ši nesutikimo bendradarbiauti su Prienų savitarpinės pagalbos skyriumi priežastis ir buvo nurodyta Valstybinės leidyklos atsakyme.

Daug laiškų ateidavo su prašymais atsiųsti vadovėlius, kurių labai trūko visiems Lietuvos gyventojams. Negavę mokymuisi skirtų knygų vietiniame knygyne, žingeidūs skaitytojai tikėjosi išprašyti jų tiesiogiai iš leidyklos. Tačiau dėl Švietimo valdybos nurodymo, minėto anksčiau, Valstybinė leidykla negalėjo laisvai prekiauti mokomąja literatūra. Kitus leidinius, pavyzdžiui žodynus arba knygutes vaikams, centras kiek įstengdamas siųsdavo, tačiau apmokėti sąskaitą už knygas ir pristatymą reikalavdavo iš anksto. Pašto paslaugos padidindavo knygos kainą 0,60 Rm. Tuo paties iš pirkėjų prašė ir Marija Šlapelienė, kuri taip pat platino turimas knygas paštu [76, lap. 24; 62; 77]. Pastebėtina, kad Valstybinė leidykla gaudavo tiek daug prašymų, kad kartais administracijos darbuotojai nespėdavo greitai atsakyti, ką jau kalbėti apie knygų paruošimą išsiuntimui. Siuntimas užtrukdavo ir dėl prasto tarpmiestinio susisiekiimo [75, lap. 110]. Todėl, žmonėms rašiusiems iš miestų ar apskričių, kur veikė knygynai, Leidykla patardavo kreiptis į pastaruosius.

Duomenų apie knygų platinimą paštu taip pat galima sužinoti iš Marijos ir Jurgio Šlapelių šeimos dokumentų archyvo, kuriame saugomi įvairių asmenų laiškai ir prašymai atsiųsti jiems knygų ir kitos spausdintinos medžiagos. Iš šių laiškų pastebima, kad 1942-1944 m. užsakymų Marija Šlapelienė gaudavo iš Vievio, Biržų ir Biržų apskrities, Šakių apskrities, Ž. Panemunės apskrities, Kauno, Vilniaus, Šiaulių, Ukmergės apskrities, Švenčionių apskrities, Alytaus ir

Kėdainių apskrities. Šie žmonės daugiausiai prašydavo senesnio išleidimo leidinių, nes naujais M. Šlapelienė beveik neprekiavo [65; 90, 403]. Apibendrinus, galima pasakyti, kad okupacijos metais knygų paklausa buvo tokia didelė, jog veikiantis knygynas negalėjo aprūpinti knygomis net tame pačiame mieste gyvenančių žmonių. Pagrindinės tokios padėties priežastys nacių valdžios knygų leidybos apribojimai ir nestabilai veikiantis susisiekimas tarp miestų, dėl ko Valstybinės leidyklos skyriai gaudavo naujas knygas gerokai vėliau nei turėjo. Negalėdami kitaip įsigyti reikiamų leidinių, žmonės pasirinkdavo paštą ir tiesioginius užsakymus leidyklai kaip alternatyvą pirkimui knygynuose. Tai pat, paštas pagelbėdavo, kai žmogus ieškojo tam tikro leidinio, išleisto dar prieš vokiečių okupaciją. Tokiais atvejais, knygas prireikdavo siųstis ir iš kito Lietuvos krašto. Jas paprasčiausiai buvo užsakyti paštu.

Karo metas nusmugdė Lietuvos ūkį. Siaubingai trūko specialistų, išmanančių daržovių, augalų, gyvulių auginimą, veterinarų, mokančių prižiūrėti ūkį ir iš jo teikiamų žaliavų pagaminti maisto produktus, kurių, savo ruožtu, taip pat buvo didžiulis stygius. Siekdama pakeisti susiklosčiusią padėtį kompetentingos nacių valdžios institucijos visapusiškai rėmė knygų, susijusių su žemės ūkių, gyvulininkyste, maisto produktais leidimą, net leido išspausdinti 1939-40 metų karvių kontrolės duomenų apyskaitą nepaisydamos užrašo, teigiančio, kad šią knygą spaudai paruošė Sovietų Sąjungos įstaiga - Žemės ūkio liaudies komisariatas. Tokių panašių brošiūrų pasirodydavo gana daug ir jas galima buvo įsigyti tiesiogiai iš leidžiančių įstaigų, pavyzdžiui: Žemės ūkio rūmų, Žemės ūkio tyrimo departamento, „Sodybos“, „Lietūkio“ ir kitų [25; 26; 42, 4]. Taip pat specializuotas knygas ar brošiūras platino ir kitos valstybinės įmonės – Advokatų Taryba, Darbo ir socialinių reikalų vadyba, Ekonominė direkcija ir kitos. Tokių leidinių daugiausiai reikėdavo specialistams, tyrėjams arba mokslininkams, kartais tam tikras pareigas užimantiems tarnautojams ir juridiniams asmenims.

Galiausiai, įsigytas ir perskaitytas knygas žmonės pardavinėjo patys, todėl jų galima buvo įsigyti ir pagal skelbimus tuometinėse laikraščiuose. Karo sąlygomis daugeliui buvo sunku gyventi, trūko drabužių, maisto, būtiniausių namų apyvokos prekių. Be abejo, stigo ir finansinių lėšų jiems įsigyti. Susidūrę su materialiniais sunkumais žmonės išpardavinėjo turimą turtą, taip pat ir vertingas knygas – enciklopedijas, žinynus, stambius grožinės literatūros veikalus. Todėl knygas galima buvo įsigyti ne tik iš juridinių asmenų ar valstybinių įstaigų, bet ir iš privačių asmenų. Pavyzdžiui, 9-ius įrištus lietuviškos enciklopedijos tomus galima buvo nusipirkti už 400 Rm, 8-is – už 150 Rm, 3 tomus siūlė įsigyti už 100 Rm [51; 53; 56]. Už 400 Rm galima buvo įsigyti 11 tomų techninės enciklopedijos rusų kalba [55]. Įsigyti galima buvo ir ne tokių vertingų leidinių, pavyzdžiui, grožinės literatūros brošiūrų už 5-10 Rm [52]. Skelbimus į laikraščius siųsdavo ir norintys nusipirkti knygų. Tai galėjo būti kolekcionieriai, bibliofilai, ieškantys senų, retų, vertingų leidinių arba žmonės norintys įsigyti knygas pigiau, nei knygynuose. Daugiausiai pasitaikydavo nebrangių

vokiečių-lietuvių ir lietuvių-vokiečių žodynų ieškančių žmonių, nes jų knygynuose taip pat trukdavo [22; 49; 54; 57-59].

Dar vienas knygų platinimo būdas – neviešas leidinių skleidimas. Žinoma, kad nacių okupacijos metais pakankamai daug knygų buvo išleista slaptai, pasirodydavo kontrafakcinių leidinių. Daugiausiai žinomos tokio pobūdžio knygos priklausė Valstybinei leidyklai ir Sakalui [91, 156-157,160]. Tačiau juos taip pat reikėjo paskleisti lietuvių visuomenės tarpe. Užsiminta, kad tokios knygos buvo platinamos neviešai, t. y. nacių valdžiai nežinant. Bet dėl tokių duomenų slaptumo, daug informacijos apie panašius atvejus rasti nepavyko. Kartais žmonės įsigydavo knygas, o vėliau platino jos kopijas sraugams ir pažįstamiems [30]. Kartais, siekiant išvengti bausmės iš nacių valdžios buvo klastojami knygų tiražai. Pavyzdžiui, „Bibliografijos žiniose“ nurodyta, kad Br. Brazdžionio eilėraščių rinkinio „Šaukiu aš tautą“ buvo išleista tik 30 egz. (tokių pat knygų skaičių, kaip neteisinga, nurodo ir leidinys „Poetas Bernardas Brazdžionis grįžta į Lietuvą“ (2005), matyt leidėjai, nurodydami neteisingą tiražą ant knygos siekė apsisaugoti nuo nacių valdžios taikomų bausmės priemonių), o iš tikrųjų knygą buvo išplatinta 10 kartų didesniu tiražu. [43,32]. Tai parodo, kad svarbūs ir didelę dvasinę vertę turintys leidiniai pasiekdavo savo skaitytojus net ir įvedus griežtą leidybos kontrolę. Tai, be abejo, ne tik leidėjų ir spaustuvinių, bet ir paprastų žmonių nuopelnas.

Apibendrinus aukščiau išdėstytą informaciją galima daryti tokias išvadas. Okupacijos metais knygų stokojo visų Lietuvos kampelių gyventojams. Todėl knygų platinimas per knygynus negalėjo patenkinti visų norinčiųjų. Būtent didžiulė knygų paklausa nulėmė knygų platinimo būdų įvairovę. Okupuotoje Lietuvoje knygos buvo pardavinėjamos knygynuose, valstybinėse įstaigose, pagal skelbimus laikraščiuose, siunčiamos paštu ir rizikingai platinamos be nacių valdžios žinios. Knygynų daugiausiai buvo Kaune ir Vilniuje – virš 10-ies, kituose miestuose buvo mažiau – dažniausiai vienas kitas, retkarčiais 3. Pusė visų knygynų priklausė Valstybinei Leidyklai, o tai reiškia buvo kruopščiai prižiūrimi nacių valdžios. Karo sąlygomis išlaikyti knygyną buvo pakankamai sunku dėl knygų stokos, okupantų savavališkumo, biurokratijos, todėl nemažai privačių knygynų savininkų diferencijavo savo veiklą, t. y. kartu su knygomis pardavinėjo muzikinius instrumentus, papuošalus, smulkias dovanėles ir maisto prekes. Pastebėtina, kad daugiau privačių knygynų Lietuvoje atsiradė vokiečiams leidus privatizuoti Sovietų Sąjungos nacionalizuotą turtą. Pažymėtina, kad knygynai turėjo labai svarbų vaidmenį aprūpinant visuomenę vadovėliais, maldaknygėmis ir grožinės literatūros veikalais. Todėl knygos buvo platinamos ir kitais būdais. Valstybinėse įstaigose daugiausiai galima buvo nusipirkti jų išleistų specializuoto turinio brošiūrų ir knygų. Okupacijos metais knygos buvo pardavinėjamos ir paštu. Šiuo būdu naudojosi žmonės, negalintys rasti ieškomos knygos knygynuose arba gyvenantieji toli nuo miestų, kuriuose veikė

knygynai. Remiantis surinktais duomenimis, teigtina, kad knygynai ir paštas buvo populiariausi knygų platinimo būdai nacių okupuotoje Lietuvoje.

2. KNYGŲ LEIDYBOS IR GAMYBOS MATERIALINIAI PAGRINDAI 1941–1944 M.

2.1 Knygų leidyba Lietuvoje

Išnagrinėjus leidybos sąlygas Lietuvoje vokiečių okupacijos metais, galima detaliau analizuoti leidybos rinkos dalyvius: leidyklas, spaustuves, ir kitas su knygų leidyba susijusias organizacijas bei įstaigas. Šiame darbo skyriuje bus pristatyti pagrindiniai knygų leidybos ir gamybos centrai. Akivaizdu, kad karo sąlygomis leidyklų ir spaustuvių veikla buvo ribojama, tačiau ne visur vienodai. Kai kuriuose Lietuvos miestuose buvo palankesnės sąlygos vystyti leidybai, kitose poligrafinė pramonė buvo visiškai sugriauta dar Sovietų Sąjungos okupacijos metais. Tad reikėtų plačiau panagrinėti pagrindinių leidybinių ir spausdinimo įstaigų vietas bei veiklos galimybes, kad galima būtų sudaryti bendrą okupuotos Lietuvos knygų rinkos vaizdą.

2.1.1 Knygų leidybos centrai

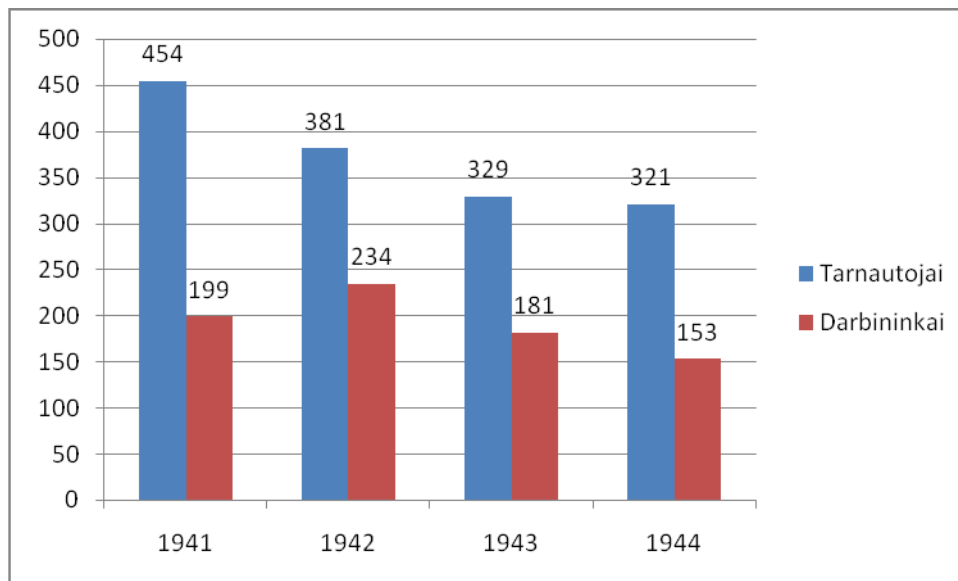
Po Sovietų Sąjungos valdžios pasitraukimo iš Lietuvos ne daug kas galėjo pasikeisti leidybos rinkoje. Atėję nauji okupantai paskelbė buvusią „Liaudies nuosavybę“ – „Reicho nuosavybę“ [64, 106] todėl nacionalizuotas turtas perėjo į vokiečių okupacinės valdžios rankas. Iš esmės Lietuvoje okupacijos pradžioje veikė viena didelė leidykla – Valstybinė leidykla, tačiau artėjant nacių okupacijos pabaigai, atsirado ir kitų leidyklų. Be abejo, buvo ir kitų įstaigų, organizacijų, kurios leido ir platino įvairias knygas. Tačiau dažniausiai jų leidybinė veikla nebuvo planinga, nuosekli, laikyta nepagrindiniu užsiėmimu ir apimdavo tik gana siaurą tematinę kryptį.

Analizuojant 1941–1944 m. „Bibliografijos žinias“ pastebėta, kad ne visų leidinių leidyklos nurodydavo savo pavadinimą. Kai kurias šiame leidinyje užregistruotas knygas sudarytojui tekdavo aprašyti iš viršelio, t. y. tikslesnių, papildomų duomenų leidyklos nepateikdavo. Kartais leidinius spausdinimui parengdavo patys autoriai. Tad kai kurių 1941–1944 m. išleistų knygų spausdinimo, išleidimo vietas nustatyti vargu ar įmanoma. Tačiau apibendrinus 60 procentų leidinių duomenis, galima nustatyti pagrindinius leidybinius centrus okupuotoje Lietuvoje.

Pagrindinė leidykla, veikusi nacių okupacijos metais Lietuvoje buvo Valstybinė leidykla, įkurta LTSR Valstybinės leidyklos pagrindu, Kaune. Jos direktoriumi buvo paskirtas Antanas Kniūkšta. 1941 m. liepos 1 d. švietimo ministras Lietuvoje paskyrė Valstybinės leidyklos direktoriaus pavaduotoją Antaną Petreikį [80, lap. 105]. Akivaizdu, kad vokiečiai nebūtų leidę A. Kniūkštai ir A. Petreikiui vieniems vadovauti tokiai didelei leidyklai. Todėl jos komisariniu valdytoju buvo paskirtas savo leidyklą turėjęs Vokietijoje Herbertas Eisentrautas. Profesorius V.

Žukas pastebi, kad šis vokiečių buvo geranoriškai nusiteikęs Valstybinės leidyklos ir A. Kniūkštos veiklos atžvilgiu: pats parūpindavo popieriaus vadovėlių spaudai [91, 155]. Žinoma, kad 1941 metais liepos mėnesį Valstybinėje leidykloje veikė 53 įvairūs prekybos ir gamybos skyriai su 454 tarnautojais ir 199 darbininkais. Iš viso – 653 žmonės [75, lap. 13]. Tad galima teigti, jog ji buvo didžiausia to meto leidykla. Aišku, taip atsitiko ir dėl to, kad dar Sovietų Sąjungos okupacijos metu ši leidykla buvo sudaryta iš daugelio kitų su leidyba ir spausdinimu susijusių įmonių. Pastebėtina, kad per visą okupacijos laikotarpį darbuotojų skaičius tolygiai mažėjo. Darbininkų ir tarnautojų skaičiaus kitimą parodo žemiau pateikiama diagrama.

1 Paveikslas. Valstybinės leidyklos darbuotojų skaičiaus kaita 1941–1944 m.

Iš diagramos akivaizdžiai pastebimas tarnautojų skaičiaus mažėjimas, sulėtėjęs tik 1944 m. Tai galima paaiškinti darbų kiekiu Valstybinėje leidykloje, kurio mažesnis skaičius darbuotojų tiesiog nepajėgtų įvykdyti. Paminėtina, kad nacių okupacijos metais leidykla buvo pagrindinė leidybinė organizacija su gana dideliu skaičiumi skyrių įvairiuose Lietuvos miestuose. Greičiausiai tas pats faktas galėtų paaiškinti ir darbininkų skaičiaus augimą 1942 m. 35-iais žmonėmis. Popieriaus fabrikų, spaustuvių, litografijų darbininkai buvo nuolat nacių valdžios siunčiami atlikti privalomus darbus. Visuomenė net reiškė nepasitenkinimą leidyklos darbu – mokyklos buvo prastai aprūpinamos vadovėliais, skaitytojai – knygomis [67, lap. 256, 257]. Stengdamasi patenkinti visus knygų užsakymus, leidykla samdė daugiau darbuotojų. Prastėjant ekonominėms sąlygoms ir nacių valdžiai vis labiau apribojant knygų leidybą didelis darbininkų skaičius tapo nereikalingas, nors žmonių poreikiai vis vien nebuvo patenkinami iki galo.

Nors nacių okupuotoje Lietuvoje ir jautėsi didžiulis knygų poreikis [61, 64], bet karo sąlygomis knygų leidyba negalėjo veikti pilnu pajėgumu. Tuo metu sudegė kai kurie Valstybinės

leidyklos skyriai, sumažėjus galimybėms spausdinti ir leisti knygas kai kuriuos skyrius teko uždaryti, dėl nacių valdžios žydų persekiojimo teko likviduoti ir žydų knygomis prekiausią knygyną. Tad 1942 m. iš 53 prekybos ir gamybos skyrių liko dirbti 43 [73, 3]. Valstybinę leidyklą Kaune sudarė buhalterija, leidybos skyrius, administracijos skyrius, prekybos skyrius, popieriaus gaminių fabrikas, didmenų prekybos skyrius, spaustuvė, litografija, knygų sandėlis [76, lap. 19]. Taip pat kituose miestuose Valstybinė leidykla turėjo prekybos skyrius ir knygynus. Knygynų sąrašas pateiktas antrame priede.

Paminėtina, kad pačioje okupacijos pradžioje bandyta reorganizuoti visą Valstybinę leidyklą. Vienas iš leidyklos valdytojų 1941 m. rugpjūčio mėn. rašė Kultūros darbo ir Tautinio auklėjimo valdybai prašymą palaiapsniui „suprivatinti“ Valstybinę leidyklą, iš pradžių apskaičiuojant kiekvieno savininko bendro turto nuosavybės dalį ir sudarant akcininkų sąrašą ir tik vėliau grąžinant nuosavybę žmonėms [80, lap. 102]. Sprendžiant iš to, kad akcininkai nebuvo nustatomi, nacių valdžia nepatenkino valdytojo prašymo. Be abejo, tokie veiksmai sumažintų okupantų galimybes efektyviai kontroliuoti visos leidyklos veiklą, kas jiems buvo nepriimtina.

Beveik per metus, nuo 1941 metų birželio 23 dienos iki 1942 metų balandžio 1 dienos Valstybinė leidykla išleido 74 veikalus (ne tik knygų, bet ir atvirukų, albumų). Bendras tiražas sudarė 1 628 900 egzempliorių. Knygų bendras tiražas buvo 1 424 900 egzempliorių. 1942 m. būtent Valstybinės Leidyklos ir A. Kniūkštos pastangomis mokykloms kiek tai buvo įmanoma parūpinta vadovėlių [73, 3; 91, 155]. Tad, pastebimas didelis šios leidyklos ir jos vadovo vaidmuo ne tik puoselėjant lietuvių kultūrą vokiečių okupacijos metais, bet ir svarų indelį į naujos kartos ugdymą, mokymą.

A. Kniūkšta, Valstybinės Leidyklos, o nuo 1943-ųjų metų „Sakalo“ vadovas labai daug dėmesio skyrė autoriams, žydų rašytojams. Ne tik vadavo juos iš nacių kalėjimo, bet ir surasdavo prieglobstį. A. Kniūkštai labiausiai rūpėjo rašytojo gebėjimas kurti, žodžiu pasiekti skaitytojo sielą nei jo politinės pažiūros. Rūpinamasi ir pradedančiais rašytojais. Laikraščio „Į laisvę“, išleisto 1942 m. balandžio 15 d. pabrėžiama, kad jiems skiriama ypatingai daug dėmesio [38; 73, 3]. Naujų autorių kūrybos leidimas prisidėjo prie Lietuvos kultūros vystymosi vokiečių okupacijos metais Lietuvoje, skatino skaitytojų susidomėjimą knygomis. Tokiu būdu buvo kuriamas ryšys tarp intelektualų, mokslininkų, rašytojų ir paprastų skaitytojų.

1943 m. spalio 1 d. Kaune atkurta „Sakalo“ leidykla, kuri Sovietų Sąjungos okupacijos metais buvo nacionalizuota ir įjungta į Lietuvos TSR Valstybinę Leidyklą. Mažmeninės prekybos įgaliotinio nutarimu A. Kniūkšta atgavo leidyklą ir knygynus Kaune Kestučio g. 36 ir Nemuno g. 16. Neapseita be kyšių ir čia. Vienam iš Rytų krašto pareigūnų, pasak V. Kubiliaus, A. Kniūkštai teko sumokėti 10 000 RM už leidimą leisti knygas. Tais pačiais metais gruodžio mėnesį A. Kniūkšta jau skelbė per radiją apie naujos leidyklos veiklos pradžią, kvietė jaunos ir patyrusias

rašytojus siųsti jam rankraščius [32, 117; 91, 158]. Leisdamas originalią literatūrą „Sakalo“ direktorius tikėjosi palaikyti ir saugoti Lietuvos kultūrą.

Palyginus su Valstybine Leidykla, „Sakalas“ buvo maža knygų leidybos įmonė. Joje dirbo penki darbuotojai. Nors A. Kniūkšta turėjo didelių planų plėsti leidybinę veiklą, dėl prasidėjusios antros sovietinės okupacijos leidyklos veikla vėl buvo nutraukta – ji veikė iki 1944 m. vidurio [91, 160]. Nepaisant to, ji išleido pakankamai daug reikšmingų leidinių. Pažymėtina ir tai, kad nemaža produkcijos dalis buvo išleista neviešai arba papirkus stambiu kyšiu cenzūros darbuotojus.

Per ganą trumpą laiką, iki antros sovietinės okupacijos, „Sakalui“ pavyko išleisti ir išplatinti daugiau nei 20 knygų labai dideliais tiražais [32, 117; 41, 29]. Knygos daugiausiai buvo spausdinamos „Šviesos“, kai kurios „Varpo“, „Vaizdo“, „Žaibo“ ir Kauen-Wilnaer Verlags Druckerei GmbH spaustuvėse. Svarbiausieji „Sakalo“ išleisti rašytojai yra Maironis, B. Brazdžionis, Mykolas Vaitkus, Petras Rimkūnas, Kazys Bradūnas, V. Mykolaitis-Putinas, Šatrijos Ragana, Eugenijus Matuzevičius ir kiti. Buvo ir autorių, kurių rankraščių A. Kniūkšta nespėjo išspausdinti, nes 1944 m. prasidėjo Raudonosios armijos puolimas [32, 117; 91, 160-167]. Tačiau neabejotina, kad „Sakalo“ vaidmuo buvo labai svarbus perteikiant Lietuvos gyventojams profesionalių, kultūrai reikšmingų rašytojų mintis bei kūrinis.

Manytina, kad panašiu metu knygų leidyba užsiėmė žymus tuo metu Lietuvoje ėjusio laikraščio „Ateitis“ redaktorius ir leidėjas Bronius Daunoras. Leidyklos įsteigimo vieta laikomas Kauno miestas. Tiek leisdamas laikraštį, tiek knygas jis daugiausiai naudojo tame pačiame mieste esančių „Žaibo“ ir „Žibinto“ spaustuvių paslaugomis [3;7]. Remiantis LIBIS sistema bei „Bibliografijos žiniose“ pateikta medžiaga galima teigti, kad pirmą knygą B. Daunoras išleido 1943 m. rudenį. Tai buvo L. Dovydėno „Užrašai“. Knygos tiražas buvo 15 000 egzempliorių, t.y. pakankamai nedidelis palyginus su tuometiniais tiražais. Panašiais kiekiais buvo leidžiamos ir kitos knygos. Daugiausiai buvo atspausdinta 1944 m. kalendoriaus.

Specializuotais Kauno leidėjais galima laikyti Vytauto Didžiojo universitetą, Žemės ūkio valdybą ir bendrovę „Pienocentras“. Per 1941–1943 m. laikotarpį VDU išleido 9 veikalus daugiausiai skirtų medicinos tematikai. Deja, daugumos iš jų tiražai nenurodomi, bet sprendžiant iš leidinių pavadinimų (naudojami sudėtingi moksliniai terminai, kas reiškia, kad leidinys skirtas siaurai specialistų auditorijai) bei nurodytų tiražų, galima teigti, kad knygos buvo leidžiamos vidutiniu 1000 egzempliorių tiražu. Žemės ūkio valdyba leisdavo daugiausia mokslo populiariąją literatūrą: „Kaip rauginti žaliąjį pašarą?“, „Bičių ūkis“ ir panašius leidinius. Tai taip pat buvo organizacija, leidusi knygas specializuotam skaitytojų ratui – ūkininkams. Žinoma, kad vokiečiams buvo naudinga išnaudoti žemės ūkį karo poreikiams tenkinti, todėl jie visokeriopai skatino knygų, kurių tematika buvo siejama su ūkininkavimu, leidimą. Labiausiai specializuotus leidinius leido

bendrovė „Pienocentras“. Tai buvo ataskaitiniai veiklos dokumentai, nurodymai pienininkams, informacija apie prievoles ir kt. [6;7;8].

Per beveik visą okupacijos laikotarpį Kaune nedidelės apimties brošiūras leido ir Kauno Didysis teatras. Be to, leidybos teisę turėjo ir kitos institucijos, tokios kaip Kooperatyvų sąjunga „Linai“. Šios organizacijos daugiausiai leido apskaitai, sąskaitybės dokumentams rengti reikalingus nedidelės apimties leidinius, tarnybines taisykles, instrukcijas. Tokio pobūdžio leidiniai beveik visada buvo spausdinami lietuvių ir vokiečių kalbomis. Taip pat Kaune veikė ir mažos, daugiausiai religinę literatūrą ir muzikos pradžiamokslius leidusios, įmonės [6; 7; 8; 60; 61, 75; 66, 37]. Apibendrinus visus pateiktus duomenis galima teigti, kad vokiečių okupacijos metais knygų ir brošiūrų leidyba Kaune buvo pakankamai gerai išvystyta. Daugiau tokių leidyklų kaip Valstybinė leidykla arba „Sakalas“ nebuvo nė viename kitame Lietuvos mieste.

Vilniuje knygas daugiausiai leido organizacijos, kurių pagrindinė paskirtis nebuvo leidybinė veikla: Vilniaus universitetas, Lietuvos mokslų akademija, Ekonominė direkcija, Vilniaus miesto teatras ir kitos. Palyginus su kitais miestais (išskyrus Kauną), čia buvo išleista pakankamai daug knygų ir brošiūrų, tačiau nei vienos grožinės literatūros knygos. Tiesa, Vaizdo ir Švyturio spaustuvės spausdino grožinės literatūros kūrinius, bet beveik visi buvo parašyti vokiečių kalba ir paruošti leidybai Vokietijoje. Kartais į Vilnių spausdinimo paslaugų kreipdavosi Kauno leidyklos – Valstybinė ir Sakalo leidykla. Didžiąją dalį šiame mieste išleistų knygų sudarė nedidelės apimties oficialaus pobūdžio leidiniai, kuriuos išleidimui paruošdavo nacių valdžios įstaigos.

Tarp Lietuvos miestų leidusių ir spausdinusių knygas, paminėtini ir Šiauliai. Per visą okupacijos laikotarpį šiame mieste buvo išleista apie 16 įvairios apimties knygų, išspausdinta dar daugiau, nes kreiptasi ir iš kitų miestų. Daugiausiai Šiauliuose knygas leido Šiaulių valstybinis dramos teatras, Šiaulių miesto teatras ir „Žiedo“ knygynas. Daugiausiai buvo parengta įvairių renginių, pjesių ir kitų vaidinimų programos, „Žiedo“ knygynas leido žodynus ir pasikalbėjimo knygetes. Taip pat Šiauliuose buvo išleistas anglų kalbos vadovėlis, kas yra gana neįprasta susiklosčiusiomis aplinkybėmis. Greičiausiai tai gali būti paaiškinta prastesne leidybos kontrole šiame mieste, nei, pavyzdžiui, Kaune ar Vilniuje. Karo veiksmams pasitraukus toliau į Rytus, vakarinė Lietuvos dalis naciams rūpėjo mažiau [6; 7; 8; 60].

Dar vienas svarbus knygų leidybos centras Lietuvoje – Telšiai. Remiantis surinktais duomenimis šiame mieste daugiausiai buvo leidžiama tikiybinio pobūdžio literatūra: giesmynėliai, maldaknygės, pamokymai ir pan. Tokių knygų leidėjas buvo nurodomas retai, dažniausiai apsiribojant miestu ir išleidimo metais, todėl būtų sunku nustatyti aktyviausius religinės literatūros leidėjus. Tačiau ant kai kurių leidinių vis gi pažymimos tokios organizacijos, kaip Telšių kunigų seminarija, Telšių vyskupijos kurija, Katedros parapija ir kt. Telšiuose 1941–1944 m. buvo išleistos ir eilėraščių rinkinys bei du istorinio veikalo „Žemaičių kankiniai“ leidimai (1942) [6; 7; 8; 60].

Knygas leista ir kituose Lietuvos miestuose – Biržuose, Marijampolėje, Ukmergėje, net Pavenčiuose. Tačiau leidyba juose nepasižymėjo gausumu. Specializuotų leidyklų išvardintuose miestuose nebuvo, o kitos organizacijos per visą okupacijos laikotarpį daugiausia apsiribojo keletu leidinių išleidimu.

Remiantis išvardintais duomenimis, Kaunas gali būti laikomas nacių okupuotos Lietuvos knygų leidybos centru. Šiame mieste ne tik veikė didžiausia leidykla, bet ir 1943 m. įsikūrė naujos. Prie knygų leidybos prisidėjo ir kitos organizacijos, kurių buveinės buvo minėtame mieste. Čia buvo leidžiami didžiausi knygų tiražai bei stambiausi leidiniai. Tokią leidyklų koncentraciją viename Lietuvos mieste galima būtų paaiškinti Sovietų Sąjungos veiksmais. Pirma, kaip ir vokiečiai, rusai siekė kontroliuoti leidybinę lietuvių veiklą, kad jiniai nepakenktų kuriamam įvaizdžiui ir netrukdytų skleisti bolševikinę ideologiją. Todėl iš mažų leidyklėlių buvo sudaryta viena didelė – Valstybinė leidykla Kaune. Vokiečiams tokia padėtis leidybos rinkoje buvo labai paranki. Antra, Kauno spaustuvės, nuo kurių veiklos tuo metų leidybinė veikla buvo neatsiejama, buvo daug geriau įrengtos ir palyginus gerai išsilaikė nacionalizavimo metu. Be to, traukdami iš Lietuvos sovietų kariuomenė bandė išvežti iš Lietuvos spaustuvių įrangą. Vienus įrengimus pavyko išvežti, kai kurie buvo sunaikinti. Svarbiausia, kad vežti įrengimus iš Vilniaus buvo daug patogiau nei iš Kauno, dėl šio miesto geografinės padėties [66, 86–87]. Tad akivaizdu, kad Kaune veikiančios leidyklos turėjo palankesnes sąlygas leisti savo produkciją. Todėl teigtina, kad išvardintos priežastys ir nulėmė vieno – Kauno leidybos centro – susiformavimą.

2.1.2 Knygų leidybos dinamika Lietuvoje

Nacių okupacijos metais knyga tapo ypač vertinama ir reikalinga Lietuvoje. Kai šalyje buvo platinama nacionalistinė ideologija ir propaganda, lietuvių tautinės kultūros išsaugojimo šerdimi tapo nacionalinė knyga, lietuvių rašytojų kūriniai. Daugelis autorių, nagrinėjusių kultūrinės bei švietimo veiklos ribojimą nacių okupuotoje Lietuvoje pastebi, kad kultūrinė veikla tapo tam tikra pasipriešinimo forma okupantų veiksams [32,93–96; 64]. Todėl nenuostabu, kad tuo metu knygų paklausa Lietuvos krašte buvo labai didelė.

Šiuo metu nustatyti tikslų knygų, išleistų nacių okupacijos metais (1941–1944 m.) skaičių, jų tiražus, yra gan sudėtinga. Visų pirma paminėtinas bibliografinių duomenų neišsamumas. Dėl jau minėtų priežasčių ne visos knygos galėjo būti registruojamos bibliografinėje rodyklėje, dėl karo sąlygų buvo neįmanoma ir suregistruoti visas „neteisetai“ išleistas knygas. Ne visos knygos yra paprastai prieinamos, kai kurių egzemplioriai yra tik Vokietijos bibliotekose. Be to, darbo autorei nepavyko rasti ir tuo metų veikusią knygynų prekybos katalogų. Pastebėtina ir tai, kad leidyklos ir

spaustuvės pačios platino savo produkcija, o knygynai dažnai prekiaavo spaudinių likučiais [90, 402]. Taigi tiksliais paskaičiavimams trūksta išsamių spaudos statistikos duomenų.

Knygų tiražo ir kiekio apskaičiavimus palengvina periodiniame leidinyje „Bibliografijos žinios“ pateikiami bibliografiniai knygų įrašai. Šiame leidinyje suregistruota dauguma 1941–1944 m. išleistų knygų. Tačiau, pabrėžtina, kad dažnai pilnai sudaryti bibliografijos rodykles iš karto beveik neįmanoma, todėl ankstesnių metų knygų sąrašai papildomi vėlesnių metų „Bibliografijos žinių“ leidimuose. Deja, leidinyje nenurodomas knygos išleidimo mėnuo, todėl sudaryti mėnesinę tiražų statistika sunku. Paminėtina ir tai, kad 1944 metais „Bibliografijos žinių“ leidimas sutriko, tačiau informacija apie išleistas knygas už minėtų metų pusmetį, t. y. nuo sausio iki birželio mėnesio, buvo parengta ir net paruošta korektūra. Duomenis apie kitas knygas, nepaminėtas „Bibliografijos žiniose“ ieškota universalioje LIBIS sistemoje, okupacijos metais leistuose laikraščiuose, asmenų atsiminimuose ir pan.

Remiantis duomenimis, pateiktais „Bibliografijos žiniose“ knygų leidimo dinamiką galima apskaičiuoti kiekvienam okupacijos pusmečiui. Be to, akivaizdu, kad pateikti duomenis atspindės oficialiai vokiečių okupacinės valdžios leidžiamų spausdinti knygų statistiką. Autorės sudarytas papildytas bibliografinis sąrašas suteikia galimybę tiksliau įvertinti knygų leidybos dinamiką Lietuvoje.

1 lentelė. Lietuviškų knygų išleistų Lietuvoje nacių okupacijos metais skaičius.

Lietuviškų knygų pavadinimų statistika (pusmečiais ir metais)						
Metai	1941.06-12	1942.01-06	1942.07-12	1943.01-06	1943.07-12	1944.01-06
Skaičius (remiantis B.Ž.)	178	151	105	86	103	91
Skaičius (remiantis rodykle)	182	273		218		95

Iš pateiktos lentelės aiškiai pastebimas knygų pavadinimų skaičiaus mažėjimas nuo 1941-ųjų metų iki 1943-ųjų metų antros pusės. Iki pat 1941 m. gruodžio mėnesio knygų leidyba Lietuvoje nebuvo varžoma potvarkiais. Be to, buvo spausdinami nauji vadovėliai, nes išleisti Sovietų Sąjungos okupacijos metu dėl ryškios sovietinės ideologijos negalėjo būti naudojami Lietuvos mokyklose ir aukštojo mokslo įstaigose. Buvo spausdinami vokiečių-lietuvių, lietuvių kalbos žodynai, nes buvo brukama vokiečių kalba, reikėjo susikalbėti su valdžios organais, cenzūros reikalavimu versti kūrinis, laikraščio skelbimus, t. y. visą leidybai rengiamą medžiagą. Tad

vokiečių kalbos žinios tapo ne tik vertinamos, bet ir būtinos. Be to, popieriaus fabrikai nebuvo dar monopolizuoti, kas leidžia teigti, kad turėta daugiau popieriaus leidybiniais reikalais, nei vėlesniais okupacijos metais. Vis labiau griežtėjant vokiečių leidybos kontrolei [1, 267–268; 2, 421; 32, 116–117, 354–355; 44] spausdinamų knygų kiekis mažėjo.

Galiausiai per 1943-ųjų m. pirmą pusmetį buvo išleisti tik 86 knygu, tarp jų ir nedidelių apimtimi – brošiūrų, pavadinimai. Smarkų knygų skaičiaus sumažėjimą atspindi ir bibliografiniame sąrašė pateiktas pavadinimų skaičius visiems 1943 m. Nepaisant visų lietuvių leidėjų pastangas naciai vis stipriau varžydavo kultūrai reikšmingų spaudinių išleidimą. Tačiau tų pačių metų antroje pusėje pastebimas knygų pavadinimų skaičiaus padidėjimas. Atsižvelgiant į vokiečių okupacinės valdžios politikos įgyvendinimo kryptingumą ir nuoseklumą, tokie duomenys galėtų pasirodyti gana keisti. Todėl, vertėtų įvertinti istorinį kontekstą bei karinę situaciją, įsivyravusią tuo metu Lietuvoje.

Jau 1943 m. pradžioje vokiečiai patyrė nesėkmę, bandydami užimti Stalingradą, Raudonoji armija privertė vokiečius trauktis. Lietuvoje tuo metu suaktyvėjo prokomunistinio pagrindžio nariai, prasidėjo organizuoti strateginių objektų puolimai, sutrikdę įprastą vokiečių kariuomenės aprūpinimą maistu ir būtinomis žaliavomis [87]. Nuo pat okupacijos pradžios nuosekliai vykdžiusiems krašto germanizavimą vokiečiam įgyvendinti kolonizacijos planus sutrukdė artėjantis Rytų frontas. Jau 1943-ųjų m. gegužę E. Wetzelis informavo vadovybę, kad tokių projektų įgyvendinimas neįmanomas, kol nestabilizuosis Vokietijos karo padėtis [64, 113, 120]. Stengdamiesi kiek pagerinti padėtį, nacių valdžia norėjo mobilizuoti okupuotų šalių gyventojus į kovą su Sovietų Sąjunga. Norėdama užtarnauti pasitikėjimą Vokietija buvo priversta keisti savo politiką: buvo išleistas potvarkis dėl nuosavybės atstatymo okupuotose šalyse. Be to, vokiečiai pagaliau sutiko kurti lietuvišką saviginos karinę jėgą – Vietinę rinktinę. Patys vokiečiai taip pat jautė, kad jų kontrolė vis silpnėja. Apie tai savo 1943-ųjų m. gegužės mėnesio laiške fiurerio adjutantui užsiminė vermachto ūkio komandos Kaune kapitonas Guthnechtas [9, 453, 546–555]. Taigi, 1943 m. rudenį vokiečių okupacinės valdžios vienetai buvo labiau susirūpinę karo veiksmais ir nesėkmėmis, negu lietuvių kultūrine veikla. Ginkluotas pasipriešinimas naciams stiprėjo ne tik Lietuvoje, bet ir kitose okupuotose valstybėse, kas vertė okupantus daryti tam tikras nuolaidas. Todėl gali būti daroma prielaida, kad leidėjai galėjo pasijusti laisviau, kai vokiečių dėmesį patraukė fronte įsivyravęs chaosas. Tai galėtų paaiškinti, kodėl 1943 m. antroje pusėje išleistų knygų pavadinimų skaičius išaugo, palyginus su pirmąja tų metų puse. Akivaizdu, kad naciams daugiau rūpėjo grėšiantis atsitraukimas iš Lietuvos, negu leidybos kontrolė.

1944 metais, baigiantis vokiečių okupacijai ir besiantinant prie Lietuvos Sovietų Sąjungos kariuomenei, išleistų knygų pavadinimų skaičius vėl sumažėjo. Nors jis ir nebuvo pats mažiausias per visą okupacijos laikotarpį, Lietuvoje buvo susiklosčiusi itin nepalanki situacija leidybai. Dar 1942 m. A. Hitleris nurodė besitraukiantiems kariuomenės daliniams viską naikinti [9, 555]. Tai

reiškė, kad nacių padaliniai naikino arba vežė į Vokietiją svarbius Lietuvos kultūros objektus, techninius įrengimus. Pastebėtina, kad buvo stengtasi išvežti daug modernių įrengimų iš Lietuvos spaustuvių. Dėl akivaizdžių priežasčių buvo sutrikęs ir aprūpinimas popieriumi. Tad šie faktai paaiškina išleistų knygų pavadinimų skaičiaus sumažėjimą 1944 m. Remiantis lentele, per 1944 m. okupacijos pusmetį knygų buvo išleista mažiau nei per 1941 m. pusmetį, kai leidybos sąlygos taip pat buvo itin prastos.

Tuometinę knygų leidybos dinamiką atskleidžia ir leidžiamų knygų tiražų analizė. Be abejo, palyginus 1941–1944 metais leistų leidinių tiražus su šiuolaikiniais galima teigti, kad okupacijos laikotarpiu knygų paklausa buvo labai didelė. Šiandien į rinką patenka daug įvairių leidinių, skaitytojas turi iš ko pasirinkti, todėl didelį tiražą parduoti beveik neįmanoma, nes knygų temos labai panašios [63]. Nacių okupacijos metais lietuviška knyga laikoma vertybe pirmiausia dėl nepakankamumo, draudimo ją leisti. Be to, vokiečiai dideliais tiražais leido propagandinę literatūrą, siekdami paveikti kuo didesnę visuomenės dalį bei pasipriešinti partizanų įtakai. Didžiausi knygų tiražai siekė 50, 100 ar net 160 tūkst. egzempliorių. Didžiausių žinomų tiražu 160 tūkst. egz. Lietuvoje buvo išleista mokslo populiarinimo brošiūra „Kur švara – ten sveikata“. Švaros ir sveikatos klausimai buvo itin svarbūs karo veikslių nuniokotose vietovėse, tad šis leidinukas buvo dalinamas nemokamai įsigijusiems žurnalą „Ūkininko patarėjas“. Dideliais tiražais, nuo 8 iki 100 tūkst. egz. Lietuvoje buvo spausdinami lietuvių ir vokiečių kalbos vadovėliai, lietuviškai vokiškos ir vokiškai lietuviškos pasikalbėjimo knygelės, taip pat žodynai ir žodynėliai, kurių Lietuvoje ypatingai trūko. Vidutinis mokomųjų leidinių tiražas svyravo nuo 11 iki 27 tūkstančių egzempliorių, žodynų ir pasikalbėjimo knygelių – 30 tūkstančių. Tiražais iki 50 tūkst. egz. buvo leidžiami kitų disciplinų vadovėliai: žemės ūkio, tikybos, įvairūs skaičiavimo uždavinynai, gamtos ir fizikos mokymosi knygos. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas leidiniams apie ūkininkavimą: vadovėlį „Dirvožemis ir jo dirbimas“ su schemomis ir iliustracijomis Žemės ūkio vadyba išleido 50 tūkst. egz. tiražu. Dirvožemio paruošimas – svarbi ūkinių darbų pradžia, tad šiuo vadovėliu stengtasi aprūpinti visus žemės ūkio srityje dirbančius specialistus. Nuo 10 iki 20 tūkst. tiražu buvo leidžiamos daugiau specializuotos knygos apie vaismedžius, daržoves, grybus, vaistinguosius augalus. Reichas stengėsi išnaudoti Lietuvos ūkį savo poreikiams [85], dėl to šios tematikos knygų ir brošiūrų spausdinimas buvo remiamas.

Galima teigti, kad tokį leidžiamų knygų skaičių nulėmė susiklosčiusi situacija. Nutrukus sovietinei okupacijai didelė dalis vadovėlių turėjo būti pakeista, žodynai ir pasikalbėjimų knygelės buvo būtini bendravimui, reikalų tvarkymui ir pan. Karo metais stygo maisto, drabužių, būtiniausių dalykų, todėl, manytina, kad vienas iš vokiečių prioritetų buvo lietuvių skatinimas, apmokymas dirbti ūkyje, jų profesionalumo palaikymas. Dėl tų pačių priežasčių informacija apie žemės ūkį galėjo būti aktuali ir patiems lietuviams. Tai paaiškina susiformavusią šios tematikos paklausa. Ne

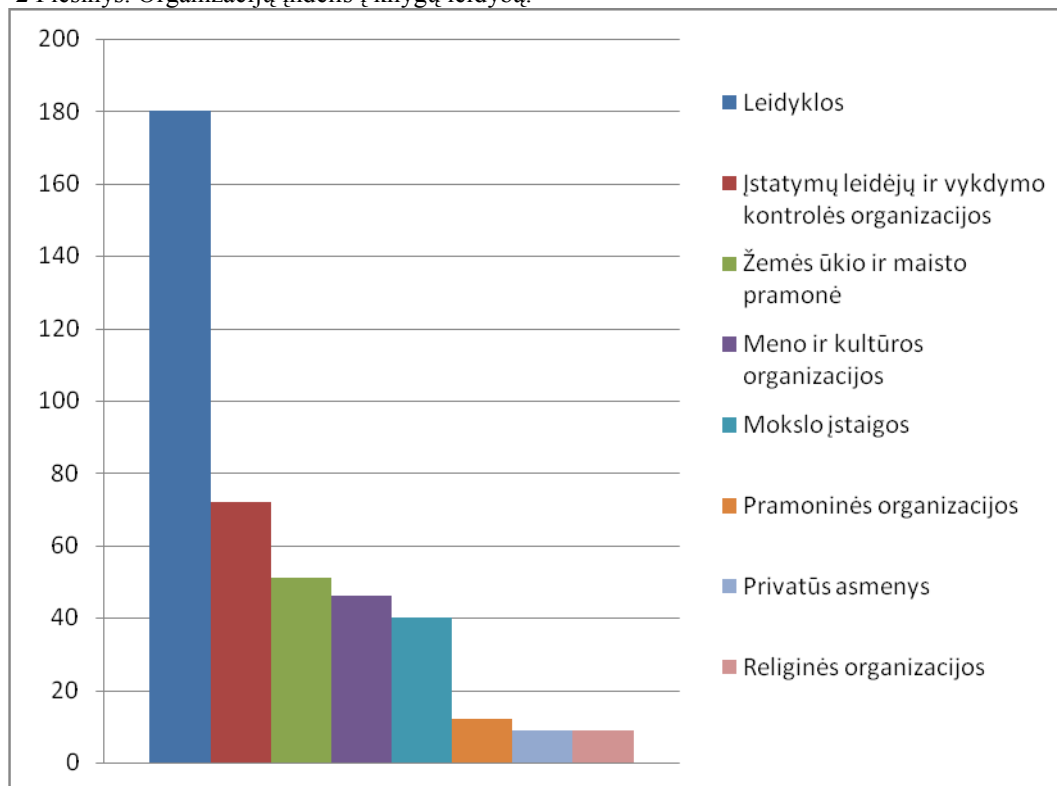
visos knygos ir brošiūros buvo spausdinamos tokiais kiekiais. Buvo ir tokių, kurių užtekdavo ir 25 vienetų. Pavyzdžiui, siauram mokslininkų ratui skirtos brošiūrėlės arba bibliografijos leidiniai, kurie taip pat nepritraukdavo didelio skaitytojų dėmesio.

2.1.3 Lietuvos leidėjai

Knygų leidyba Lietuvoje užsiėmė ne tik specializuotos leidyklos, bet ir valstybinės organizacijos, kooperatyvai, religinės brolijos, įvairių sričių draugijos, mokslo įstaigos, privatūs asmenys ir kiti. Tokia leidėjų sudėtis buvo sąlygota poreikių leisti skirtingo turinio ir į skirtingą vartotoją orientuotas knygas bei brošiūras. Išanalizavus surinktus duomenis apie leidybines įstaigas nacių okupuotoje Lietuvoje, paaiškėjo, kad dauguma jų knygose buvo pažymėtos. Todėl, pritaikius statistinius tyrimo metodus, galima sužinoti vertingus informacijos apie leidėjų veiklą 1941–1944 metais.

Akivaizdu, kad leidėjai turėjo nevienodas galimybes ir pajėgumus leisti knygas. Kai kurios buvo griežtai kontroliuojamos vokiečių, tad daugiausiai leido pronaciškas knygas ir brošiūras, leidinius skirtus įvairiems tarnybiniams reikalams, bet iš kitos pusės, joms paprasčiau buvo gauti leidimus, popieriaus spausdinimui, tokie leidiniai buvo gaminami spaustuvėse prioritetine tvarka. Sunkiau buvo įvairioms kultūrinėms ir meno įstaigoms, kurių leidiniai, nacių valdžios teigimu, buvo neaktualūs karo sąlygomis, tad taupant popierių, kitas medžiagas, jie negalėjo būti leidžiami dideliais tiražais. Siekiant geriau apibūdinti leidėjų sudėtį ir veiklą okupacijos metais, nutarta suskirstyti visus leidėjus į kelias kategorijas pagal jų pagrindinės veiklos pobūdį. Išanalizavus visus surinktus duomenis, paaiškėjo, kad iš viso galima išskirti aštuonias tokias organizacijų grupes: 1) leidyklos; 2) meno ir kultūros; 3) religinės; 4) pramonės; 5) žemės ūkio ir maisto pramonės; 6) įstatymų leidėjų ir vykdymo kontrolės organizacijos; 7) mokslo įstaigos; 8) privatūs asmenys. Atskirą papildomą grupę sudaro pavienės organizacijos, kurias sunku priskirti į kurią nors grupę. Pažymėtina, kad didelė dalis šios grupės narių išleido tik vieną kitą brošiūrą, todėl galima tvirtinti, kad šių organizacijų indėlis į leidybos plėtrą minimalus. Kitų organizacijų poveikį leidybai galima pamatyti žemiau pateiktoje lentelėje.

2 Piešinys. Organizacijų indėlis į knygų leidybą.

Lentelė parodo, kad nepaisant sudėtingos leidybinės situacijos Lietuvoje, daugiausiai knygų bei brošiūrų okupacijos laikotarpiu išleido būtent leidyklos, t. y. organizacijos, kurių pagrindinė veikla yra leidinių leidimas. Kai jau buvo minėta, pagrindinis vaidmuo plečiant knygų asortimentą priklausė Valstybinei leidyklai. Jos gana sklandžią veiklą nulėmė kelios priežastys. Visų pirma, nacių valdžios paskirtas vokiečių valdininkas buvo teigiamai nusiteikęs lietuvių atžvilgiu. Antra, leidyklos dydis leido jai ne tik sutelkti aukštos kvalifikacijos specialistus vienoje vietoje ir taip padidinti knygų leidimo apimtį, bet ir tinkamai išvystytas knygynų tinklas suteikė galimybę efektyviau platinti produkciją, o tai reiškia ir gauti apyvartinių lėšų naujiems leidimams. Okupacijos pabaigoje prie knygų leidybos prisidėjo ir kitos leidyklos – „Sakalas“, Br. Daunoro ir J. Petronio (kuri daugiausiai leido natų sąsiuvinis). Daug knygų leido ir įstatymų leidėjų ir vykdymo kontrolės kategorijai priklausančios organizacijos. Tai įvairios direkcijos, valdybos, ministerijos ir biurai. Kaip galima pamatyti iš lentelės iš viso buvo išleistos 72 knygos. Toks gan didelis skaičius leidinių, palyginus su kitomis grupėmis, paaiškinamas tokio pobūdžio įstaigų gausumu Lietuvoje nacių valdymo metais. Iš viso buvo 30 organizacijų, kurios išleido bent vieną knygą per nagrinėjamą laikotarpį. Didžiausią įnašą turėjo Ekonominė direkcija. Jos žinioje buvo svarbi Lietuvos ūkio sritis

– geležinkeliai. Tad daugiausiai ji išleido nedidelės apimties leidinių reglamentuojančių naudojimąsi geležinkelio transportu ir jo judėjimo tvarką. Jai talkino Šiaurės geležinkelių direkcija, Generalinė susisiekimo direkcija Rytams, Geležinkelių atsiskaitymo valdyba ir panašios organizacijos, tačiau jos išleido 1-6 knygutes. Perpus mažiau knygų nei Ekonominė direkcija, išleido Žemės ūkio valdyba.

Daugiausiai tai buvo instrukcijos ir taisyklės žemės ūkyje dirbantiems Lietuvos gyventojams. Nacių okupuotoje Lietuvoje aktualia sritimi tapo medicina. Šia tema knygas leido Vyriausioji sveikatos valdyba, Sanitarinis švietimo skyrius ir Draugija kovai su tuberkulioze 3 ir po 1 knyga atitinkamai. Jos buvo skirtos tiek kitoms organizacijoms, t. y. juridiniams asmenims, tiek ir privatiems. Kitos įstatymų leidėjų ir vykdymo kontrolės priklausančios organizacijos išleido daugiausiai po 1 leidinį per visus okupacijos metus. Iš viso šioje grupėje suskaičiuota 30 organizacijų. Kitą poziciją lentelėje užėmė Žemės ūkio ir maisto pramonei priklausančios organizacijos, t. y. Žemės ūkio rūmai, išleidę 26 knygas, t.y. didesniąją dalį visų šios grupės leidinių, žemės ūkio centrai, draugijos įvairūs maisto fabrikų trestai. Pastebėtina, kad būtent Žemės ūkio Rūmai išleido knygą „Kur švara – ten sveikata“ didžiausiu tiražu – 160 000 egz. Kiti žinomi knygų tiražai įvairavo nuo 400 iki 20 000 egz. Tad negali būti nepastebėtas šios organizacijos indėlis į Lietuvos gyventojų aprūpinimą svarbiomis knygomis nacių okupacijos metais. Sunkiau knygas buvo leisti mokslo įstaigoms ir meno ir kultūros organizacijoms, kurių ruošiamų leidinių spausdinimo finansavimas ir leidimų jiems suteikimas buvo ribojamas svarbia nacių įvesta taisyklė: išleidžiamos knygos turėjo būti aktualios susiklosčiusioje karinėje situacijoje. Šių grupių organizacijai išleido 40 ir 45 knygas atitinkamai. Mokslo įstaigos – tai universitetai, aukštosios mokyklos ir akademijos. Nenuostabu, kad daugiausiai šios organizacijos išleido mokslinių leidinių mechanikos, lietuvių kalbos, medicinos, žemės ūkio ir biologijos temomis. Šios knygos parodo gana stiprų minėtų mokslo sričių vystymąsi nacių okupacijos metais. Kai kurių mokslinių veikalų apimtis viršijo 700 puslapius. Daugiausiai šioje grupėje knygas leido, tuo metu Lietuvoje veikę universitetai (Vilniaus universitetas, Vilniaus pedagoginis universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas) bei Lietuvos mokslų akademija. Iš viso šioje grupėje buvo 13 įstaigų. Meno ir kultūros organizacijoms priklausė teatrai, muziejai, įvairios meno žmonių sąjungos. Jų iš viso suskaičiuota 21. Dažniausiai jos leido po 1-3 nedidelės apimties leidinius, tik Kauno Didysis teatras išleido 8 brošiūras. Visai nedaug knygų išleido pramoninės organizacijos – 12. Toks skaičius neatsitiktinis – šiai grupei priklausė tik 7 organizacijos: spaustuvė, pramonės centras, lentpjūvė, gaminių realizavimo valdyba ir pan. Daugiau nei pusę leidinių išleido Tabako gamykla. Pateiktos lentelės duomenimis žinomos tik devynios religinės organizacijos, leidusios knygas nacių okupacijos metais. Tikėtina, kad jų buvo kur kas daugiau, nes didesnės tikybinių knygų dalies leidybinės įstaigos nenurodytos ir jas sudėtinga nustatyti. Be to, kai kuriuos tikybos vadovėlius leido Valstybinė leidykla, o ne religinės

organizacijos. 1941–1944 m. Lietuvoje būta ir privačių asmenų, leidusių knygas. Tai buvo patys leidinių autoriai: E. Astramskas, Br. Brazdžionis, M. Święcicki, J. Ubartas, J. Kučinskas. Ne visada autoriai pasirašydavo savo vardais, todėl ne visus dabar įmanoma išvardinti. Bet koku atveju, privatiems asmenims buvo labai sunku leisti knygas, nes nacių valdžia kėlė labai didelius reikalavimus rankraščių paruošimui ir spausdinimui. Privačių asmenų, nacių okupacijos metais išleidusių knygų ar brošiūrų suskaičiuota 9 žmonės.

Kalbant apie leidybinių įstaigų įtaką knygų leidybai, svarbus rodiklis yra leidybinis efektyvumas. Spręsti apie kiekvienos grupės leidybinį efektyvumą padeda santykis tarp leidinių ir įstaigų skaičiaus. Be abejo, pačia efektyviausia grupe laikytina leidėjų kategorija. Nors nacių okupuotoje Lietuvoje buvo tik keturios knygas leidusios leidyklos, bendras išleistų knygų skaičius siekia 180 pavadinimų. Tai pirmiausiai sąlygojo leidyklų paskirtis – leidyba jų pagrindinė veikla, iš kurios jos ir gaudavo pajamų. Nors mokslo įstaigų išleistų knygų skaičius kur kas mažesnis nei įstatymų leidėjų ir vykdymo kontrolės bei žemės ūkio organizacijų, šios kategorijos narių skaičius taip pat mažiausias. Dėl to, remiantis leidybinio efektyvumo rodikliu, mokslo įstaigos aplenkė minėtas organizacijų grupes. Rečiausiai knygas leido meno ir kultūros organizacijos bei patys autoriai. Dėl šiamo skyriaus jau minėtų priežasčių sunku spręsti apie religinių organizacijų leidybinį efektyvumą.

2.1.4 Autorių sudėtis ir autoriniai honorarai

Leidžiamų knygų kokybinės charakteristikos priklauso ne tik nuo leidėjo ir spaudos paslaugas teikiančios įmonės. Pagrindinę knygos dalį, turinį, apsprendžia jos autorius – rašytojas. Todėl analizuojant knygų leidybos situacija okupuotoje Lietuvoje svarbu įvertinti ir leidinių autorių bei parengėjų sudėtį, jų kvalifikacijas, algas, knygų rašymo sąlygas.

Nacių okupacijos laikotarpis nėra itin ilgas – apie 3 metus. Todėl nebuvo sunku atlikti rašytojų sudėties analizę. Per visą vokiečių okupacijos laikotarpį monografijas kūrė apie 193 autorius. Daugiau nei 70 procentų šių rašytojų išleido viena knygą arba brošiūrą, kai kuriems pavyko atspausdinti 10 ar net 14 knygų. Tai buvo vokiečių filologijos mokslų daktaras Gotlib Studerus, rengęs vokiečių kalbos vadovėlius lietuviams, ir diplomuotas vokiečių agronomas Murelis Alfonsas, tuo metu dirbęs Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen ir rašęs tabako auginimo vadovėlius ir brošiūras ūkininkams. Veikiausiai šių autorių knygų leidimą skatino pati nacių valdžia, visų pirmą dėl tautybės ir visų antrą dėl pasirinktų temų, kurios tuo metu Lietuvoje buvo itin aktualios. Dalį knygų parašė kolektyviniai autoriai – 54 rašytojai dirbo kartu, kad galėtų sėkmingai parengti vertingus įvairių sričių vadovėlius, gydymosi patarimų ir medicininės knygas. Dauguma kolektyvų taip pat išleido po 1 knygą (apie 78 procentus visų kolektyvų). Kai kurie autoriai dalyvavo ir kolektyviniame knygos rengime ir išleido savarankiškai parašytų kūrinių.

Tokių suskaičiuota nedaug – 8. Kai kurie autoriai dėl politinių sumetimų ir neaiškios situacijos Lietuvoje naudojami slapyvardžiais, kartais pasirašydavo tik inicialais.

Kalbant apie autorių sudėtį tam tikro laikotarpio atžvilgiu, verta išanalizuoti tokius aspektus:

- Etninę autorių kilmę
- Autorių profesiją
- Vienalaikiškumo aspektas

Autorių etninės kilmės analizės rezultatai parodo lietuvių, vokiečių ir kitų tautybių autorių indėlį į knygų įvairovės plėtrą okupuotoje Lietuvoje. Žemiau pateikiama diagrama parodo, įvairių autorių tautybių santykį bendrame repertuare.

3 Piešinys. Knygų autoriai pagal tautybę.

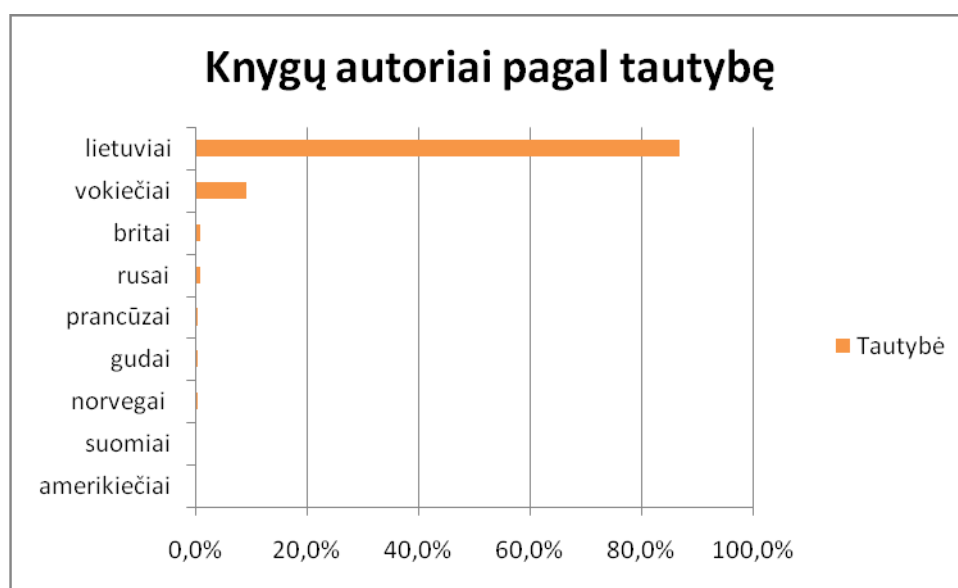

Diagrama aiškiai parodo ryškų lietuvių kilmės autorių dominavimą kuriant okupuotos Lietuvos knygų repertuarą. Jų grupė sudaro daugiau nei 85 procentai. Tai paaiškintina ir lietuvių poreikių skaityti lietuviškas knygas, ir lietuvių kilmės autorių geresnių šalies situacijos pažinimu bei supratimu. Be to, jiems buvo paprasčiausiai rašyti daugumai suprantam kalba, t.y. lietuvių, tartis su leidėjais dėl išleidimo sąlygų ir pan. Daug mažesnis, tačiau vis vien pastebimas vokiečių autorių indėlis į Lietuvoje išleistų knygų skaičiaus didinimą. Jų grupė sudarė vos daugiau nei 9 procentai. Pastebėtina, kad šis skaičius buvo kur kas didesnis nei kitų tautybių skaičius. Be abejo, tai sąlygojo nacių invazija į Lietuvą. Jiems reikėjo propaguoti vokiečių kalbą, leisti knygas į Lietuvą atvykusiems naciams gimtąja kalba ir pan.

Vertinant knygų turinio kokybę svarbu paminėti autorių išsilavinimo lygį. Aišku, pavyko nustatyti ne visų autorių mokslinį lygį, tačiau tokių buvo vos apie 9 procentus. Pastebėtina, kad daugelis knygų autorių turėjo aukštąjį tam tikros srities išsilavinimą, užsitarnavusieji daktaro ar net

habilituoto daktaro mokslinius vardus. Tai paaiškintina tuometiniu Lietuvos mokslininkų siekiu tobulinti medicinos, žemės ūkio mokslus, tirti Lietuvos kultūrą, lietuvių kalbos istoriją. Visos šios žinios turėjo būti skleidžiamos šalyje, tad pasirodydavo nemažai atitinkamų tyrimų rezultatų, mokslinių pranešimų. Medicinos srities tyrėjai rengė pranešimus žmonių sveikatos, veterinarijos klausimais, žemės ūkio specialistai rašė įvairias instrukcijas, mokslo populiarinimo knygas ūkininkams, vyskupai ir kunigai leido maldaknyges, pamokslų knygas, tikybos vadovėlius jaunimui – visą tą literatūrą, kuri buvo draudžiama Sovietų Sąjungos valdžios ir kurios stipriai trūko pamaldiems lietuviams. Grožinės literatūros autoriai taip pat siekė aukštojo išsilavinimo, dažniausiai jie buvo ne tik rašytojais, bet ir literatūros kritikais. Daugelis jų (apie 80 procentų) buvo įsigilinę į Humanitarinius mokslus, studijavo literatūra arba lietuvių kalba.

Be to, daugelis vokiečių ir lietuvių autorių buvo tuometinių leidėjų amžininkai, o dauguma kitų tautybių rašytojų – palikimo autoriai, bet įrodė galintis užimti svarbią vietą literatūros klasikos autorių sąrašė. Tad galima tvirtinti, kad Lietuvoje nacių okupacijos metais svarbu buvo leisti naują informaciją, ypač aktualūs buvo medicinos srities tyrimų rezultatai. Bet nebuvo pamirštama ir klasikinės literatūros svarbą šalies kultūrai, todėl, nepaisant lėšų ir medžiagų trūkumo, buvo leidžiami įvairių šalių autorių, Levo Tolstojaus, Aleksandro Diumos, Rostando Maurice, Charleso Dickenso ir kitų žymių rašytojų kūriniai, nepaisant jų tautinės priklausomybės.

Nagrinėjant knygų leidybą, jos kokybines charakteristikas, verta susipažinti ir su leidybinių organizacijų politika autorinį darbą atliekančių žmonių atžvilgiu. Svarbių duomenų galima sužinoti iš Valstybinės leidyklos dokumentų. Pastebėtina, kad iš anksto su autoriais nebuvo tariamasi dėl honoraro dydžio. Iš pradžių, rašytojai atsiųsdavo savo rankraščius įvertinimui. Jei leidėjas nusprendavo, kad turinys tinkamas spausdinimui, rankraštis keliaudavo pas cenzorius, o leidėjas tuo tarpu apskaičiuodavo įvairias sąnaudas (prašė spaustuvų paskaičiuoti kiek kainuos spausdinimo darbai). Tik kai buvo žinomos visos išlaidos leidėjas galėjo apskaičiuoti autorinį honorarą už parašytą kūrinį [67, lap. 362]. Autorinis honoraras sudarydavo apie 20 procentų visų išlaidų [67, lap. 222, 237, 241, 258]. Didžiausi honoratai buvo mokami už vokiečių-lietuvių žodynų sudarymą, ne tik dėl jų didelės paklausos visuomenėje, bet ir dėl darbo sudėtingumo. Taip J. Paškevičiui už „Lietuviškai vokišką žodyną“ buvo priskaičiuota 13 800 Rm. Palyginimui, už lotynų kalbos vadovėlio parengimą, autoriui buvo sumokėta 2478,45 Rm, o už novelių rinkinį „Vidurnakčio svečiai“ – 4500 Rm. Tokias dideles sumas leidykla išmokėdavo ne iš karto – dalimis. Be to, iš autorinio honoraro turėjo būti išskaičiuotas darbo pajamų mokestis ir autorionis honoraras redaktoriui [67, lap. 213, 222, 402]. Redaktoriams, kaip ir vertėjams buvo mokama priklausomai nuo spaudos lankų kiekio. Skirtingai nuo šiuolaikinės autorinio honoraro apskaičiavimo sistemos, anksčiau spaudos lanką sudarydavo 32 000 spaudos ženklai, o ne 40 000 ženklų su tarpais [67, lap. 34, 89]. Vertėjams už spaudos lanką buvo mokama nuo 120 iki 150 Rm priklausomai nuo teksto

sudėtingumo, redaktoriams iki 25 Rm už spaudos lanką [67, lap. 34]. Paminėtina, kad autoriams priklausė ir nemokami jų parašytų ar parengtų knygų egzemplioriai. 20 egzempliorių knygų, kurių tiražas buvo 30 000 kopijų, nemokamai buvo atiduodamos autoriui, dar 100 egz. buvo jam rezervuojamos pirkimui.

Taigi, nacių okupacijos metais knygas bei mažesnės apimties brošiūras rašė arba rengė apie 255 autorių. Dauguma jų išleido tik monografinio pobūdžio knygas, penktadalis – tik kolektyvinio darbo kūrinius. Didžioji autorių dalis išleido tik po vieną knygos pavadinimą. Iš vienos pusės, nacių okupacijos laikotarpis yra ganėtinai trumpas, kad galima būtų tiksliai įvertinti okupantų valdžios poveikį autorių darbui, iš kitos pusės kai kurie vokiečių rašytojai parengė net 10-14 knygų per analizuojamą laikotarpį. Greičiausiai, įvairūs suvaržymai ir nacių okupantų prioritetai neleido pilnai pasireikšti Lietuvos rašytojams, poetams, mokslininkams ir specialistams. Atsiskaitymas su autoriais vyko pagal sistemą, panašią į šiuolaikinę, tik uždarbis buvo apskaičiuojamas remiantis spaudos lankais, kurių vieną sudarė 32 000 spaudos ženklų. Kaip ir šiuolaikiniai autoriai, gyvenę okupacinio laikotarpio metu, galėjo gauti nemokamų knygos egzempliorių, kurių skaičius priklausė nuo bendro knygos tiražo.

2.2 Poligrafinė bazė

2.2.1 Knygų gamybos centrai ir spaustuvės

Kaip ir Lietuvos leidyklos, taip ir Lietuvos spaustuvės sovietų valdžios buvo nacionalizuotos – iš kelių sudarytos viena, iš naujo paskirstomi spaustuvių įrengimai, o tai reiškia ir galimybės spausdinti tam tikros rūšies leidinius. Tai leisdavo paprasčiau kontroliuoti spaustuvinių veiklą, gaminamos produkcijos repertuarą ir kiekius. Vokiečių tikslai per daug nesiskyrė nuo sovietų valdžios tikslų, todėl ir jie apjunginėjo įvairias Lietuvos spaustuves, atlaisvintose patalpose įsteigdavo vokiškasias įmones. Naciams užgrobęs Lietuvą jau buvo sudaryta tinkama padėtis, todėl didelių spaustuvių veikla beveik nepasikeitė.

Išanalizavus autorės sudarytą knygų, išleistų nacių okupacijos metais Lietuvoje, bibliografinį sąrašą (1 priedas) pastebėta, kad beveik visų knygų ir brošiūrų (90 procentų visų leidinių) spaustuvės yra nurodytos. Remiantis šiais duomenimis galima išskirti tam tikrus Lietuvos miestus, kuriuose knygų buvo spausdinama daugiausia.

2 lentelė. Knygų ir brošiūrų spausdinimo vietos Lietuvoje nacių okupacijos metais

Miestas	Spaustuvių skaičius	Išspausdinta knygų pavadinimais	Procentinė išspausdintų knygų išraiška
Biržai	1	3	0,4%
Kaunas	14	550	79,4%

Marijampolė	1	13	1,9%
Panevėžys	1	5	0,7%
Šiauliai	2	14 + 5	2,7%
Telšiai	1	2 + 11	1,9%
Ukmergė	1	1+1	0,3%
Vilnius	3	88	12,7%
Iš viso:	25	663	100 %

Kaip galima matyti iš pateiktos lentelės, labiausiai spaustuvių ir poligrafijos pramonė buvo išvystyta Kaune. Šiame mieste per visą okupacijos laikotarpį buvo išspausdinta beveik 80 procentų visų išleistų knygų ir brošiūrų. Akivaizdu, kad daugiausia tai buvo Valstybinės leidyklos nuopelnas. Tai dar kartą įrodo, kad vokiečių okupacijos metais Kaunas buvo knygų ir brošiūrų leidybos ir spausdinimo centras. Antrą vietą pagal pagamintų knygų ir brošiūrų skaičių užima Vilnius – 12,7 procentai. Dėl jau minėtų priežasčių poligrafijos pramonė čia buvo sugriauta ir atstatyti ją karo sąlygomis buvo neįmanoma. Iš likusių miestų galima išskirti Šiaulius, Telšius ir Marijampolė. Ne ant visų autorės rastų leidinių buvo pažymėta spausdinimo vieta, tačiau sprendžiant iš knygos turinio, leidyklos ar leidybinės organizacijos spausdinimo vietą galima numanyti. Šiuose miestuose nevyko ypatingų karo veiksmų, todėl karas nežymiai palietė čia įsikūrusias spaustuves, į jas su užsakymais kreipdavosi kitų, mažesnių miestų organizacijos, pavyzdžiui Valstybinė leidykla, Pavenčių cukraus fabrikas ir kt. Šiauliuose buvo išspausdinta beveik 3 procentai visų leidinių, kurių spausdinimo vieta žinoma arba numanoma, Marijampolėje ir Telšiuose po 1,9 procento. Daugumos kitų miestų spaustuvių rodikliai nesiekia net vieno procento.

Iš didelių Kauno spaustuvių pirmiausia paminėtinas „Spindulys“, turėjęs filialą Vilniuje. Tačiau Kauno filialui sekėsi veikti kur kas geriau ir efektyviau. Tai galima paaiškinti smulkesniais sovietų nacionalizacijos padariniais šiame mieste. Be to, nacių okupacijos metais „Spindulys“ buvo apjungtas su keliomis kitomis spaustuvėmis į vieną „Kauen-Vilnaer Verlags und Druckerei GmbH“, kas padidino jo pajėgumą. Nors „Spindulio“ spaustuvės direktoriumi paskirtas lietuvis K. Kemežys, kaip ir Valstybinės leidyklos atveju, faktiškai įmonės veiklą kontroliavo vokiečiai. Vokiečių valdžios reikalavimu „Spindulys“ privalėjo spausdinti jiems reikalingus kanceliarinius popierius, dokumentus, įvairius vokiškus leidinius [66, 87, 197]. Be abejo, „Spindulyje“ taip pat buvo spausdinamos ir knygos, ir smulkesnės brošiūros. Surinktomis duomenimis iš viso buvo išspausdinta ne mažiau 136 knygų. Šios spaustuvės paslaugomis naudojosi ne tik Kauno leidyklos, bet ir Vilniaus leidybine veikla užsiimančios organizacijos. Vokiečiam traukiantis dalis spaustuvės įrengimų buvo išvežta į Vokietiją, kai kurie įrengimai neteko savo detalių. Nepavyko apsaugoti linotipo skyriaus [5; 6; 7; 60; 66, 237].

Viena didžiausių spaustuvių Kaune laikoma spaustuvė „Raidė“, 1922 metais įkurta miesto centre. Sovietinės valdžios laikotarpiu spaustuvė buvo nacionalizuota ir prijungta prie Valstybinės

leidyklos, jos turimos spausdinimo mašinos papildytos iš kitų nacionalizuotų ir likviduotų Lietuvos spaustuvių. Nacių okupacijos metu darbų kiekis pastebimai sumažėjo, daugelis darbuotojų, bijodami kalėjimo ar sušaudymo pradėjo slėptis. Todėl spaustuvė negalėjo veikti planingai ir efektyviai. Tačiau joje išspausdinti tokie tuo metu reikšmingi lietuviams leidiniai, kaip lietuvių-vokiečių ir vokiečių-lietuvių žodynai, pasikalbėjimo knygelės, įvairaus pobūdžio vadovėliai, kiti spaudiniai. Spausdinamos tiek mažos brošiūros, kurių apimtis buvo šeši puslapiai, tiek dideli romanai ar mokslinės monografijos, kurių puslapių skaičius viršijo 400. Bendras pagamintų knygų skaičius viršijo 78 pavadinimus. Paminėtinas didelis spaustuvės darbininkų nuopelnas – linotipų matricų, šrifto, elektros motorų išsaugojimas nuo besitraukiančių iš šalies vokiečių nacių okupacijos pabaigoje. Antrą kartą įsivyravus sovietinei valdžiai, jų dėka spaustuvė gana greitai atsigavo [5; 6; 7; 60; 66, 186].

Kaune veikė dar viena didelė spaustuvė – „Šviesa“. Ji dar sovietmečių buvo prijungta prie Valstybinės leidyklos. Vokiečių okupacijos metais jos denacionalizuoti nepavyko, todėl jai vadovavo tas pats vokietis H. Eisentrautas. „Šviesoje“ buvo spausdinamos Valstybinės Leidyklos maldaknygės, vadovėliai, nacionalinė ir vokiška grožinė (taip pat ir propagandinė) literatūra. Čia buvo pagaminta ir daugiausia „Sakalo“ leidyklos knygų. Išspausdintų knygų pavadinimų skaičius viršijo 50. Paminėtina, kad vokiečiai nepagrobė beveik jokių spaustuvės įrengimų – visas svarbias ir brangias mašinas ir jų detales spėjo paslėpti darbininkai, jau paimtus – įtikino palikti [5; 6; 7; 60; 66, 207; 91, 167].

Dar viena paminėtina Kauno didžioji spaustuvė – „Žaibo“. Joje buvo spausdinama periodika, taip pat knygos ir brošiūros. Paminėtina, kad vokiečių okupacijos metais spaustuvė nukentėjo nedaug. [5; 6; 7; 60; 66, 217]. „Žaibas“ turėjo didelės reikšmės smulkesniems spaustuvėms, kurios čia užsakydavo klišes knygų viršeliams. 1942–1943 m. su „Žaibu“ bendradarbiavo Kaune esanti Vilniaus spaustuvė, kurioje buvo spausdinami spalvoti Taikomosios dailės instituto leidiniai.

Nepaisanti didelio spaustuvių skaičiaus Kaune, leidyklos ne visuomet galėjo laiku išspausdinti užsakytus leidinius. Valstybinės leidyklos direktorius 1943 m. rašė grožinės literatūros redaktoriui Ed. Astramskui, kad spaustuvės okupacijos metais užsakymus priimdavo nenoriai, o dirbo labai lėtai [67, lap.3]. Be abejo, sklandžiai dirbti spaustuvėms trukdė karinė padėtis. Dažniausiai knygos buvo spausdinamos po truputį, t.y. visas tiražas atiduodamas maždaug pusės metų bėgyje [67, lap. 248]. Ypač suprastėdavo spausdinimo sąlygos vasaros metu, kai daugelis darbininkų išvykdavo nacių valdžios nurodymu į privalomus kuro gamybos darbus. 1943 m. vasarą Varpo spaustuvė, išspausdinusi daugiausiai leidinių per visą okupacijos laikotarpį, buvo uždaryta, nes visi darbininkai buvo paskirstyti kitiems nacių valdžiai reikalingiems darbams [67, lap. 257].

Kituose Lietuvos miestuose irgi būta įvairios paskirties spaustuvių. Vilniuje iki nacių okupacijos pradžios daugiausia veikė mažos spaustuvės, priklausiusios žydams. Tad, kai prasidėjo karas ir vokiečiai užėmė Lietuvą, jos labai greitai buvo uždarytos arba atiduotos kitiems savininkams. Daugiausiai per okupacijos laikotarpį knygų ir brošiūrų išspausdino Vilniaus „Švyturio“ spaustuvė. Jos paslaugomis naudojosi Vilniaus universitetas, Vilniaus pedagoginis institutas, Ekonominė direkcija, įvairios susisiekimo kontrolės įstaigos ir kitos. Čia daugiausiai buvo spausdinamos nedidelės apimties knygos nuo 52 iki 150 puslapių, taip pat smulki produkcija [6; 7; 8; 60; 66, 87].

Nedidelė spaustuvė veikė Biržuose – Biržų spaustuvė. Jos savininkas buvo J. Masaitis. Lietuvą okupavus sovietinei valdžiai, spaustuvė iš savininko buvo atimta, tačiau atėjus vokiečiams – gražinta. Dėl sunkių karo sąlygų Biržų spaustuvė spausdino nedaug. „Bibliografijos žiniose“ užregistruoti tik trys nedidelės apimties leidiniai, priklausantys Biržų Žemės ūkio draugijai. [6; 7; 8; 66, 115] Greičiausiai Biržų spaustuvė aptarnavo tik Biržų apskrities organizacijas, kurioms reikėjo išspausdinti nedidelius leidinius.

Šiauliuose veikė nedidelė spaustuvė „Astra“. Su ja bendradarbiavo „Žiedo“ leidykla-knygynas, išspausdinęs joje A. Šešplaukio-Tyruolio lietuvių ir vokiečių kalbų žodyną moksleiviams, įvairių periodinių leidinių redakcijos, spausdinusios kalendorius ar kitas knygas. „Astros“ veikla baigėsi 1944 m. vasarą [19, 17; 66, 302].

Panevėžyje knygas spausdino Panevėžio spaustuvė. Nacių okupacijos metais ji beveik nenukentėjo, tik sumažėjo darbuotojų skaičius. Iš pradžių (1941) buvo bandoma spausdinti laikraštį, vėliau atvežta nauja įranga, pradėta įrašinėti knygas. Vokiečių okupacijos metais joje buvo išspausdinta pora religinės tematikos brošiūrų [5; 6; 7; 66, 273].

Nacių viešpatavimo metais savo veiklos nesustabdė ir Telšių apskrities savivaldybės spaustuvė, kartais vadinta ir „Žemaičių žemė“ dėl leidžiamo tokio paties leidinio pavadinimo. Okupacijos metais ji nukentėjo nedaug ir po karo galėjo tęsti knygų spausdinimo darbą. Daugiausiai ji spausdino kalendorius, tačiau taip pat išleido Prano Genio knygą „Rūpintojėliai“, porą giesmynėlių. [5; 6; 7; 66, 326].

Daugiausiai iš mažųjų miestų spaustuvių knygų išspausdino Marijampolės spaustuvė „Šešupė“. Dar sovietmečiu ji buvo sujungta su Marijonų ir „Dirvos“ spaustuve. Tačiau naciams įžengus į Lietuvą „Dirvos“ spaustuvė sudegė, o galutinai įsivyravus vokiečių valdžiai spaustuvė vėl pavadinta „Šešupė“. Joje porą knygų išspausdino Valstybinė leidykla pakankamai dideliu tiražu – 15 ir 20 tūkstančių egzempliorių. Bet daugiausiai buvo spausdinami smulkieji darbai, kurių užsakovai nežinomi [5; 6; 7; 66, 258].

Taigi, išanalizavus poligrafinės pramonės dalyvių geografinį paskirstymą Lietuvoje galima teigti, kad daugiausiai jų buvo Kaune. Todėl šis miestas pagrįstai gali būti vadinamas Lietuvos

knygų ir brošiūrų spausdinimo centru vokiečių okupacijos metais. Svarbu konstatuoti ir spaustuvių veiklos trikdymą okupantų valdžios skiriamais privalomais darbais. Nedidelių spaustuvių, daugiausiai bendradarbiavusių su šalia esančiomis leidybinėmis įstaigomis buvo Biržuose, Marijampolėje, Panevėžyje, Vilniuje ir Šiauliuose. Tačiau jos neprilygo Kaunui nei savo pajėgumu, nei efektyvumu.

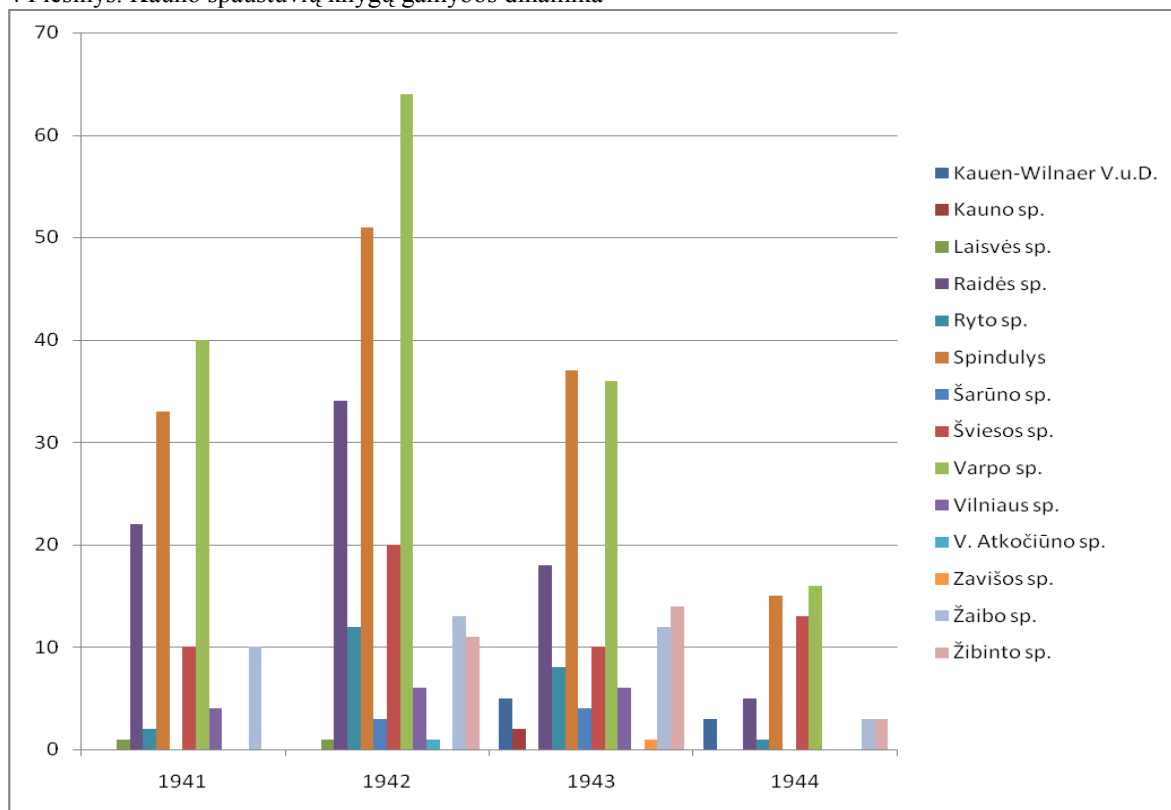
2.2.2 Knygų spaudos dinamika Lietuvoje

Knygų spaudos dinamika atspindi Lietuvos spaustuvių gamybinius pajėgumus 1941–1944 metais. Ankstesniuose skyriuose išsiaiškinta, kad naciai, okupavę Lietuvą apribojo spaudos laisvę. Ne tik leidėjų darbas tapo sudėtingas, bet ir spaustuvės buvo priverstos paklusti nacių nurodymams. Tai turėjo didelės įtakos knygų spaudos dinamikai okupuotoje Lietuvoje.

Siekdama tiksliau atskleisti spausdintų knygų kaitą kiekvienais okupacijos metais, darbo autorė išanalizavo spaustuvių darbą kiekviename knygų gamybos centre, paminėtame praeitame skyriuje. Tai suteikė galimybę ne tik nustatyti ryšį tarp nacių valdžios veiksmų ir išspausdintų knygų kiekio, bet ir palyginti atskirų miestų spaustuvių veiklą bei efektyvumą. Pastebėtina, kad pateiktos diagramos bei analizuojami skaičiai daugiausiai atspindi bendras tendencijas, nes surinkti duomenys nėra pilni. Ne visada ant knygos buvo nurodoma spausdinimo vieta, todėl labai sunku sudaryti pilną nagrinėjamo laikotarpio knygų spaudos statistiką. Nepaisant to, pateikti knygų gamybos skaičiai atskleidžia 1941–1944 m. spaustuvių veiklos dėsningumus, kurie iki šiol nebuvo aptariami moksliniuose darbuose.

Iš praeito skyriaus žinoma, kad Kaune ne tik veikė daugiausiai spaustuvių, bet ir buvo pagamintas daug didesnis knygų skaičius nei kituose miestuose. Iš kitos pusės čia buvo daug nacių valdžios įstaigų, kurioms buvo paprasčiausiai stebėti ir kontroliuoti Kauno leidyklų ir spaustuvių veiklą. Tad, manytina, kad šiame mieste įsikūrusių spaustuvių gamybiniai duomenys atspindi nacių padarytą įtaką knygų leidybai. Tai parodyta ketvirtame piešinyje.

4 Piešinys. Kauno spaustuvių knygų gamybos dinamika

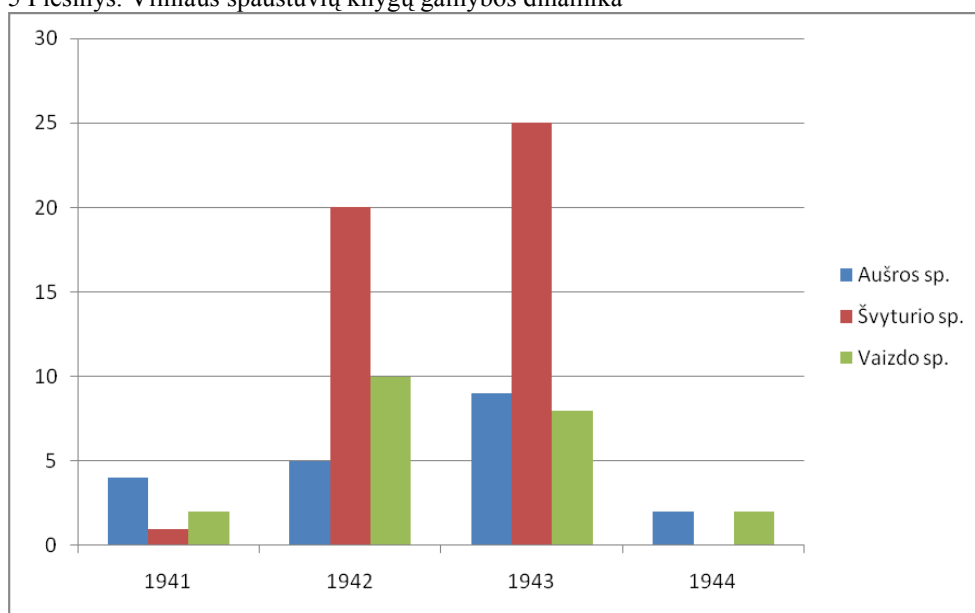

Analizuojant pateiktą diagramą svarbu pastebėti, kad nacių okupacijos laikotarpis apima tik pusę 1941 ir 1944 metų. Tad sudėtinga palyginti, pavyzdžiui, 1941 m. duomenis su 1942 m. duomenimis. Iš kitos pusės, remiantis diagrama, galima teigti, kad 1941 m. didžioji Kauno spaustuvių dalis pagamino tiek pat arba net daugiau nei pusę tiek, kiek pavyko išspausdinti 1942 m. Geriausi pavyzdžiai – Raidės, Varpo, Spindulio, Šviesos spaustuvės (t. y. didžiausios). Tai parodo, kad tik prasidėjus okupacijai spaustuvės turėjo geresnes sąlygas (kaip teisinės, taip ir ekonomines) produkcijos gaminimui. Spaustuvių veiklos rodikliai priklauso ir nuo gaunamų užsakymų. Žinoma, kad tik po 1942 m. nacių valdžia pradėjo gan griežtai kontroliuoti šią sritį [1, 267–268; 2, 421; 32, 116–117, 354–355; 44], todėl galima teigti, kad spaustuvės antroje 1941 m. pusėje užsakymų gaudavo daugiau, nei kitais okupacijos metais. 1941 m. duomenis galima palyginti ir su 1944 m., remiantis vienodu laiko tarpu. Pažymėtina, kad paskutiniaisiais okupacijos metais knygų buvo atspausdinta kur kas mažiau nei jos pradžioje. Nors nacių valdžia buvo daugiau susirūpinusi nesėkmėmis Rytų fronte, gamybai stigo lėšų, medžiagų ir darbo jėgos [67, lap. 257; 87]. Taip pat diagrama aiškiai parodo knygų spausdinimo nuosmukį 1943 metais. Nors yra keletas spaustuvių, kurių gamybiniai rodikliai išlieka stabilūs, tai greičiau paaiškina duomenų apie pagamintas knygas

neišsamumas. Iš kitos pusės, kai kurios spaustuvės, dėl vokiečių spaudimo joms ir leidykloms, gaudavo užsakymus spausdinti naciams „naudingą“ literatūrą. Pavyzdžiui, pusė 1943 m. išspausdintų knygų Žibinto spaustuvėje, kurios pagamintų knygų skaičius 1943 m. viršija knygų skaičių 1942 m., buvo arba antisovietinės, arba pronacinės, arba išleistos vokiečių kalba, t. y. prisidedančios prie nacių valstybinės kalbos skleidimo. Bet didžioji dalis spaustuvių vis gi susidūrė su griežta nacių valdžios kontrole, sumažėjusiu užsakymų skaičiumi iš leidyklų darbuotojų išsiuntimu privalomiems darbams. Minėti faktai paaiškina spaudos efektyvumo sumažėjimą 1943 metais. 1944 m. spaustuvių produktyvumas visai nusmuko. Sudėtingos knygų leidybos gyvavimo sąlygos neleido spaustuvėms veikti pilnu pajėgumu.

Analizuojant Vilniaus spaustuvių knygų gamybos rodiklius, darytinos truputėlį kitokios išvados. Specializuotų leidyklų, religinių organizacijų, leidusių knygas Vilniuje nebuvo, kultūrinių ir meno įstaigų taip pat buvo mažiau nei Kaune. Tačiau būtent Vilniuje veikė nemažai nacių valdžios organizacijų, kurios spausdino įvairius leidinius savo tarnybiniams reikalams. Todėl spaudos dinamika čia buvo skirtinga nei Kaune.

5 Piešinys. Vilniaus spaustuvių knygų gamybos dinamika

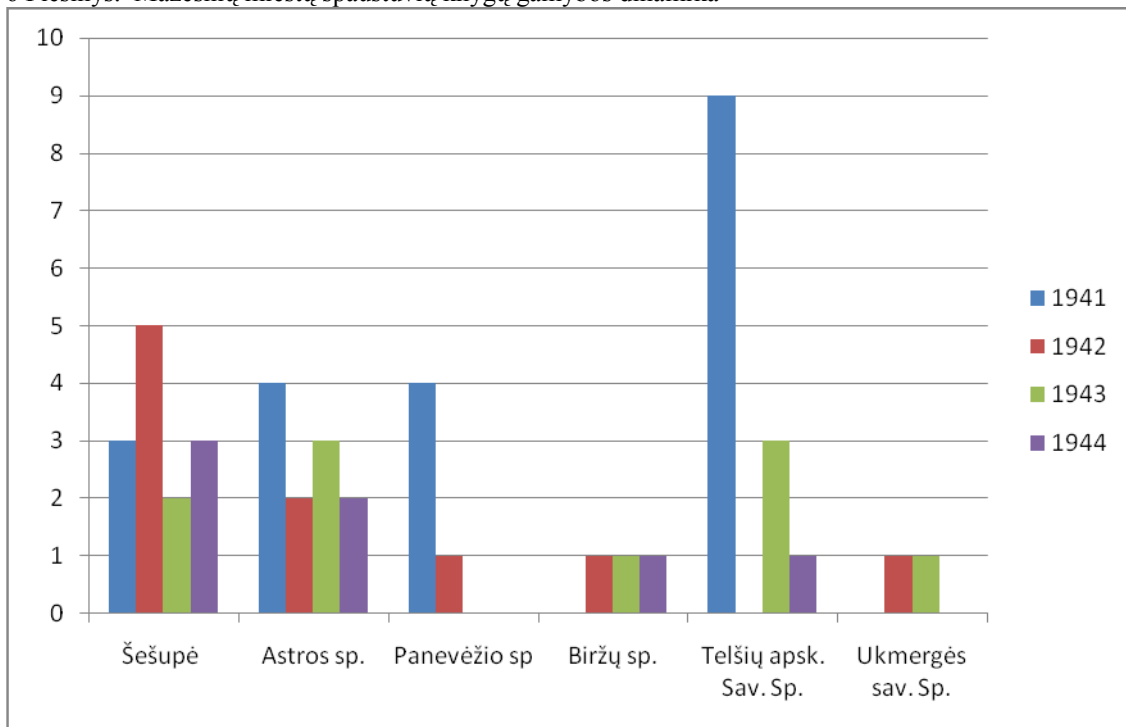
Visai mažas išspausdintų knygų skaičius 1941 m. aiškintinas istorinėmis aplinkybėmis. Traukiantis Sovietų Sąjungos kariuomenei, nemaža dalis spausdinimo mašinų buvo išvežta į Rusiją [66, 12], tad gamybos sąlygos čia buvo nekokios. Be to didžioji dalis leidyklų veikė Kaune, o nacių valdžios institucijos dar nepradėjo veikti pilnu pajėgumu. Todėl 1941 m. nei vienos spaustuvės, esančios Vilniuje, pagamintų knygų skaičius nesiekė nei pusės tiek, kiek buvo išspausdinta 1942 m. Nuo 1941 iki 1943 m. knygų gamyba Vilniuje išaugo, skirtingai nei Kaune, kur pastebimas gan didelis nuosmukis šioje srityje. Aušros spaustuvės išspausdintų knygų skaičius pakilo dvigubai,

Švyturio spaustuvės daugiau nei 20 kartų. Pastebėtina, kad jose buvo daugiausiai leidžiama naciams skirta arba reikalinga literatūra. Švyturio spaustuvėje daugiau nei pusė leidinių –įvairių nacių valdžios oficialieji dokumentai, nurodymai, tvarkaraščiai ir pan. Aušros spaustuvėje didelę dalį atspausdintų leidinių sudarė knygos vokiečių kalba. Taip pat spausdinta ir oficialių valdžios įstaigos leidinių bei knygų apie svarbiu nacių veikėjus. Tokių knygų ir brošiūrų leidimas bei spausdinimas buvo skatinamas okupacijos metais, todėl nenuostabu, kad Vilniuje spaudos dinamikos rodikliai išaugo. Vaizdo spaustuvės atvejis kiek kitoks. Ji spausdino mokslinius, daugiausiai su žemės ūkiu susijusias knygas. Nors jos buvo vertinamos nacių okupacijos metais, vis gi, remiantis diagrama, jos produktyvumas 1943 m. smuko. 1944 m. dėl bendrai visoje Lietuvoje įsivyravusių ekonominių sunkumų ir neaiškios politinės ateities, knygų spausdinimas žymiai krito.

Kitų spaustuvių veikla buvo kur kas skurdesnė, todėl knygų gamyboje sunku išskirti didelius nuosmukius ar pakilimus.

6 Piešinys. Mažesnių miestų spaustuvių knygų gamybos dinamika

Remiantis pirmame priede pateikamu sąrašu, mažesnių miestų spaustuvėse per metus daugiausiai buvo spausdinama iki 5 knygų, išskyrus telšių savivaldybės spaustuve. Joje 1941 m. antroje pusėje buvo išspausdintos net 9 religinio pobūdžio knygos. Sovietų valdžiai išvykus iš Lietuvos, neteko galiojimo ir tikybinės literatūros draudimas. Todėl, 1941 m. antroje pusėje, naciams dar nespėjus įvesti griežtas spaudos taisykles ir apriboti spausdinimo medžiagų tiekimą, Telšių apskrities savivaldybės spaustuvėje knygų per pusę metų buvo pagaminta daugiau nei per 1943 ir 1944 m. Panevėžio, Astros (Šiauliai) ir Šešupės (Marijampolė) spaustuvėse 1941 m. knygų tai pat buvo pagaminta pakankamai daug, palyginus su kitais okupacijos metais. Griežtėjanti nacių

valdžios kontrolė ir prastėjančios ekonominės sąlygos neigiamai veikia šių spaustuvių gaminamų knygų skaičių (nors ir nestabiliai bet jis mažėja). Biržų ir Ukmergės miestų spaustuvių darbas pasžymi stabilumu.

Išanalizavus surinktus duomenis apie spaustuvių veiklą nacių okupuotoje Lietuvoje galima teigti, kad spausdinamas skaičius kasmet mažėjo. Akivaizdžiausi neigiamos nacių valdžios įtakos pavyzdžiai pastebimi analizuojant Vilniaus ir Kauno miesto spaustuvių knygų spausdinimo dinamiką. Tai paaiškinama nacių valdžios įstaigų koncentracija šiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Mažesniuose miestuose, Šiauliuose, Marijampolėje, Telšiuose, kasmet pagamintų knygų pavadinimų skaičius taip pat mažėjo, nors ir nestabiliai. Tai galėjo sąlygoti ir duomenų trūkumas, ir nacių valdžios aplaidumas.

3. KNYGŲ TEMINĖ, TIPOLOGINĖ IR KALBINĖ CHARAKTERISTIKA

3.1 Knygų teminė analizė

Analizuojant knygų, išleistų 1941–1944 m., sąrašą (1 priedas), pastebėta, kad lietuviškų knygų repertuaras nacių okupacijos metais buvo pakankamai įvairus. Siekiant tiksliau apibūdinti šią įvairovę nuspręsta atlikti teminę ir tipologinę knygų analizę. Pastebėtina, kad objektyviai nustatyti knygų temą yra pakankamai sudėtinga, nes kartais vienas leidinys gali aprėpti kelias temas, kurias skaitytojai gali suprasti skirtingai. Net ir analizuojant integralios bibliotekų sistemos LIBIS pateikiamus duomenis galima pastebėti, kad kartais tą patį knygą priskiriama kelioms UDK skyriams. Tiksliai parinkti knygai vietą tematinėje leidinių sistemoje sudėtinga ir dėl to, kad anksčiau, kaip ir dabar, nebuvo universalių knygų skirstymo į temines grupes principų, jie nuolat yra tobulinami. Be to, ne visos okupacijos laikotarpiu išleistos knygos yra prieinamos šiuolaikinėms tyrėjams. Visą tai labai apsunkina mokslininko darbą, nes dirbant su knygų masyvu beveik neįmanoma išvengti netikslumų. Iš kitos pusės, knygų tematinis skirstymas gali suteikti vertingos informacijos apie susiklosčiusios politinės, kultūrinės, ekonominės situacijos įtaką leidybai, vyraujančius žmonių spausdintinės produkcijos poreikius, knygų leidimo tendencijų formavimąsi. Taigi, tematinę knygų analizę verta atlikti jau vien dėl to, kad padarytos išvados gali būti vėliau pagrįstos vėlesniais tyrimais arba atkreipti mokslininkų dėmesį į tuos dalykus, kurie anksčiau nebuvo pastebėti.

Skirstydama knygas į temines grupes šio darbo autorė vadovavosi Universalios dešimtainės klasifikacijos principais. Remiantis UDK indeksais apibrėžiama bet kurio leidinio tema, tad ši klasifikacija puikiai tinka sisteminant, rūšiuojant ir apdorojant didelius leidinių kiekius. Minėtą klasifikaciją sudaro 9 tematiniai skyriai (vienas yra paliktas klasifikacijos tematikos papildymui), kurių kiekvienas skirstomas į dar keletą poskyrių. Nacių okupacijos metais išleistų knygų tematinę sudėtį geriausiai atskleidžia poskyriai, tad atliekant analizę buvo laikomasi būtent jų.

3 Lentelė. Knygų ir brošiūrų išleistų nacių okupacijos metais Lietuvoje teminė sudėtis. Sudaryta remiantis pirmu priedu.

Nr.	Tema pagal UDK klasifikacija	Vnt.	Procentai
1	Archeologija. Priešistorė. Archeologiniai paminklai	6	0,8%
2	Architektūra	2	0,3%
3	Biblija	1	0,1%
4	Bibliografija.Katalogai	9	1,2%
5	Biografijos	1	0,1%
6	Biologija, antropologija	3	0,4%
7	Biologijos mokslai	4	0,5%
8	Botanika	10	1,3%
9	Chemija. Kristalografija	2	0,3%

10	Chemijos technologija. Cheminė pramonė	4	0,5%
11	Demografija. Sociologija. Statistika	9	1,2%
12	Dvasinių ir materialinių poreikių tenkinimas. Socialinis aprūpinimas ir pagalba.	3	0,4%
13	Ekonomika. Ekonomikos mokslai	24	3,2%
14	Enciklopedijos	8	1,1%
15	Etnografija. Papročiai. Tautosaka	5	0,7%
16	Fizika	8	1,1%
17	Geografija	3	0,4%
18	Geologija. Geologijos ir geofizikos mokslai	2	0,3%
19	Grafika. Graviūra	3	0,4%
20	Įmonių valdymas. Gamybos, prekybos ir transporto organizavimas	46	6,1%
21	Inžinerija. Technika apskritai	14	1,9%
22	Istorija	30	4,0%
23	Įvairios pramonės šakos ir amatai	1	0,1%
24	Įvairių šalių grožinė literatūra	103	13,7%
25	Kalbos. Kalbų grupės	69	9,2%
26	Kalbotyra	2	0,3%
27	Krikščionybė	62	8,2%
28	Matematika	19	2,5%
29	Medicina	90	12,0%
30	Menas	2	0,3%
31	Metrologija. Matai ir svoris	4	0,5%
32	Muzika	1	0,1%
33	Namų ūkis. Komūnalinis ūkis. Buities tarnyba	2	0,3%
34	Nekrikščioniškosios religijos	1	0,1%
35	Organizacijos. Asociacijos. Kongresai. Parodos. Muziejai	23	3,1%
36	Piešimas ir braižyba. Taikomoji dekoratyvinė dailė. Dizainas	3	0,4%
37	Plastiniai menai	2	0,3%
38	Politika	13	1,7%
39	Renginiai. Žaidimai. Sportas	27	3,6%
40	Socialinė globa, draudimas	1	0,1%
41	Statyba. Statybinės medžiagos	3	0,4%
42	Švietimas. Ugdymas. Mokymas	21	2,8%
43	Tapyba	9	1,2%
44	Teisė. Teisės mokslai	5	0,7%
45	Valstybės administracinis valdymas. Karo menas	16	2,1%
46	Zoologija	2	0,3%
47	Žemės ūkis. Miškų ūkis. Medžioklė	75	10,0%
	Iš viso:	780	100 %

Iš viso buvo išleista knygų atitinkančių 47 UDK poskyrius (iš viso yra 70, neįtraukiant periodinių leidinių). Šis skaičius parodo, kad okupacijos metu Lietuvoje buvo pakankamai didelė knygų temų įvairovė, pradedant tokiomis specifinėmis kaip bibliografija, kuriomis buvo išleista vos viena kita knyga ir baigiant grožine literatūra, medicina ir žemės ūkio sritimi, kur knygų pavadinimų skaičius siekė beveik 100. Tokią leidinių tematinę įvairovę paaikškina ir leidybine veikla užsiimančių organizacijų pagrindinės veiklos pobūdis. Knygas ir brošiūras leido valdžios institucijos, leidyklos, aukštosios mokyklos, kultūrinės organizacijos, tokios kaip teatrai ir muziejai.

Vyraujanti išleistų knygų tema – grožinė literatūra. Bendrame išleistų knygų aruode grožinės literatūros kūriniai sudarė 13,7 procentų. Grožinės literatūros leidinių populiarumas visuomenėje apsprendė ir didelius šia tema leistų knygų tiražus: vidutinis tiražas buvo 6200 egz. Lietuvoje taip pat buvo išleistas vienas aforizmų, vienas dainų rinkinys, kai kurių tyrinėjimų, susijusių su grožine literatūra rezultatai. Šios knygos, remiantis UDK principais, taip pat atitiko temą „Įvairių šalių grožinė literatūra“. Pastebėtina, kad buvo leidžiama ne tik originali, bet ir verstinė literatūra.

4 Lentelė. Grožinės literatūros kūrinių sudėtis kalbos aspektu. Sudaryta remiantis pirmuoju priedu.

Bendras grožinės literatūros knygų pavadinimų kiekis	Originali (lietuvių)	Verstinė					
		iš rusų	iš anglų	iš vokiečių	iš suomių	iš ispanų	iš norvegų
104	91	4	1	4	1	2	1

Iš pateiktos lentelės matome, kad beveik 90 procentų išleistų grožinės literatūros kūrinių sudaro lietuvių autorių parašytos knygos. Taigi galima teigti, kad grožiniai kūriniai lietuvių kalba buvo ypač vertinami okupacijos metais. Tai supratę leidėjai stengėsi patenkinti visuomenės poreikį skaityti originalią literatūrą, tad neatsitiktinai šių knygų pavadinimų skaičius žymiai viršija verstinės literatūros pavadinimų skaičių. Ne visiems užsienio autorių knygų vertimams leidimą galėjo suteikti ir naciai. Bet iš knygų pavadinimų „Anna Karenina“, „Po dvidešimts metų“, „Dovydas Copperfieldas“ galima suprasti, kad vokiečių cenzūra taip pat pripažindavo literatūros klasika, nepaisydama politinių sumetimų. Daugiausiai išversta knygų iš rusų ir vokiečių kalbų. Šias kalbas išmanančius vertėjus buvo rasti paprasčiau nei verčiančius iš kitų kalbų, paminėtų lentelėje.

Beveik dviem procentais mažiau, nei grožinės literatūros leidinių, buvo išleista knygų ir brošiūrų medicinos tema. Šiai temai priklauso 90 knygų ir brošiūrų, t.y. 12 procentų viso repertuaro. Akivaizdu, kad sunkiomis karo sąlygomis sparčiai plito infekcijos, ligos, sužeistiesiems reikėjo atlikti sudėtingas operacijas, tuo tarpu žmonėms ypatingai rūpėjo jų sveikatos būklė. Visos šios priežastys skatino gydytojus ir netradicinės medicinos žinovus rašyti apie įvairius gydymosi būdus, mokslininkus domėtis medicina, skleisti informacija apie naujus šio mokslo pasiekimus. Didesnė dalis knygų medicinos tema palietė opius žmogaus sveikatos klausimus, tačiau keletas buvo skirta ir gyvūnų gydymui ir priežiūrai. Pastebėtina, kad net keturi leidiniai buvo skirti kovai su alkoholizmu. Matyt, ši priklausomybė buvo paplitusi tuometinėje Lietuvoje.

Beveik vienodas skaičius išleistų knygų pavadinimų buvo skirtas žemės ūkio ir kalbų grupių temoms, 75 ir 69 pavadinimai atitinkamai. Tai sudarė 10 ir 9.2 procentus analizuojamo knygų repertuaro. Vykstant karui ypatingą vietą Lietuvos žmonių gyvenime užėmė maisto produktai, kurių dažnai trūko, jie net buvo išduodami pagal specialias korteles, ūkininkams buvo keliami reikalavimai pristatyti tam tikrą kiekį pieno, mėsos, daržovių ir kitų produktų į nacių įsteigtus

surinkimo punktus, nevykdžiusiems reikalavimų grėsė baudos. Okupantai žinojo, kad maisto produktai būtini ne tik Ostlande gyvenantiems žmonėms, bet ir kariaujantiems Rytų fronte. Tad jiems pavaldžios lietuviškos įstaigos, tokios kaip Žemės ūkio valdyba, Žemės ūkio tyrimo departamentas, Tabakindustrie Gesellschaft Ostland, „Sodyba“, Pienocentras, „Lietūkis“ ir kitos leido įvairias knygas žemės ūkio tema. Daugumoje knygų galima buvo rasti naudingų sėkmingo ūkininkavimo patarimų, taisyklių, instrukcijų. Kiti žemės ūkio temą gvildenę leidiniai buvo skirti mokslo pasiekimų pristatymui plačiajai visuomenei. Atsižvelgiant į knygų pavadinimų kiekį galima teigti, kad susiklosčiusios aplinkybės paskatino daugelį išmanančių ūkininkavimą skirti dėmesį šiai temai.

Daugelis UDK poskyrio „Kalbos. Kalbų grupės“ knygos buvo skirtos vokiečių ir lietuvių kalboms, nors keletas buvo orientuota ir į bendraujančius lenkų, anglų, gudų kalba, studijuojančius lotynų kalbą. Tokia šio poskyrio sudėtis neatsitiktinė. Sunkiais okupacijos metais lietuviams rūpėjo išsaugoti savo tradicijas ir kalbą, perduoti žinias jaunesniosioms kartoms. Be to, ankstesnės okupacijos, lietuviškos spaudos draudimo metai paskatino tirti lietuvių kalbą, gilintis į jos istoriją ir ištakas. Todėl pasirodė tokios knygos kaip „Lietuvių kalbos sintaksė“, „Lietuviški žodžiai senosios Lietuvos raštinių kalboje“ ir pan. Be abejo, vokiečiams okupavus Lietuvą, valstybinėse įstaigose aukštų pareigūnų postai atiteko naciams, kūrėsi ir vokiškos įmonės, vokiečių kalba tapo lygiaverčia lietuvių kalbai, t.y. oficialia šalies kalba, todėl žymiai išaugo lietuvių-vokiečių ir vokiečių-lietuvių kalbų žodynai. Tarnautojams ir darbuotojams buvo steigiami vokiečių kalbos kursai, mokyklose pradėta privalomai dėstyti vokiečių kalba. Dėl to žmonėms reikėjo vadovėlių, pratybų sąsiuvinį. Visą tai skatino leidyklas leisti knygas ir brošiūras apie vokiečių kalbą. Knygos kitomis kalbomis pasirodydavo nedažnai, tačiau jų išleidimą taip pat lemdavo visuomenės poreikis. Žinoma, kad dėl istoriškai susiklosčiusių aplinkybių Vilniuje ir jo apskrityje gyveno daug lenkų, kuriems taip pat reikėjo žodynų ir vadovėlių. Plečiantis Rytų fronto riboms prireikė ir vadovėlių gudų kalba.

Skirtingai nuo sovietinės santvarkos, nacių valdžia pripažindavo žmonių teisę pasirinkti tikėjimą, todėl nedraudė krikščioniškų maldaknygių, giesmyių, tikybos vadovėlių leidimą. „Krikščionybės“ temos gausumą paaiškina paklausą šioms knygoms, išaugusį Sovietų valdžiai pasitraukus dėl karinių nacių veiksmų. Šios tematikos knygos sudarė 8,2 procentus visų knygų repertuaro. Paminėtina, kad keletas knygų pasirodė lotynų ir vokiečių kalbomis, tačiau daugiausiai pasirodė lietuvių kalba, nes būtent plačiajai Lietuvos visuomenei labiausiai reikėjo tokio pobūdžio knygų.

Vertėtų užsiminti ir apie knygas bei brošiūras priklausančias „Įmonių valdymas. Gamybos, prekybos ir transporto organizavimas.“ grupei, kurių buvo atspausdinta 46 pavadinimai, t.y. 6,1 procentai viso repertuaro. Daugiausiai šias knygas ir brošiūras leido valstybinės įstaigos, kurios brošiūromis informuodavo reikiamus asmenis apie nacių valdžios nurodymus, potvarkius, įvedamas

taisyklės. Nemaža šių leidinių dalis buvo skirta tik tarnybiniams reikalams, t.y. buvo nepriinama paprastiems žmonėms. Dėl šios priežastis šios knygos buvo nedidelės apimties – iki 50 puslapių. Visgi, įmonių valdymo ir ypač transporto organizavimo tema buvo labai svarbi naciams, todėl beveik 70 procentų visų knygų šioje grupėje sudaro būtent su geležinkeliais susiję leidiniai – laikinieji tarifai, keleivių ir gyvulių pervežimo taisyklės, instrukcijos geležinkelio darbuotojams ir panašiai.

Knygos istorijos tema taip pat pasižymėjo gausumu. Jai priklauso 30 knygų, t.y. keturi procentai nagrinėjamo repertuaro. Ši reiškinį paaiškina istorijos tematikos aktualumas Lietuvoje nacių okupacijos metais. Tuo metu daug mokslininkų ir rašytojų skyrė dėmesį Lietuvos istorijai, kultūrai. Naciai taip pat rėmė istorinių veikalų, susijusių su Sovietų Sąjungos valdžios veiklos smerkimu, leidimą, dosniai skirdavo tokioms knygoms popieriaus [32, 55, 93]. Taigi, daugiausiai pasirodė būtent sovietinei okupacijai, tremtiniam skirtų leidinių ir nacių valdžią šlovinančių knygų. Kartu šie leidiniai sudarė du trečdalius istorijai skirtų knygų repertuaro. Knygos „Lietuvių archyvas“ ir pulkininko Juozapo Petraičio „Kaip jie mus sušaudė“ net buvo išleistos pakartotiniai, pirmoji iš viso 3 kartus, antroji – 2. Pastebėtina, kad knygos skirtos kitoms temoms buvo leidžiamos apie 500 egz., o nagrinėjančios Lietuvos okupacijas mažiausiai 10 000 egz. tiražu. Akivaizdu, kad pastarųjų leidimo sąlygos buvo kur kas palankesnės. Todėl galima teigti, kad vokiečiai pasinaudojo Lietuvos tragedija savo tikslais, išryškinę jiems palankiausias istorijos temas aspektus.

Svarbų vaidmenį lietuvių kultūriname gyvenime vaidino ne tik knygos, bet ir teatrai, koncertai ir kiti renginiai. Todėl nenuostabu, kad okupacijos metais Lietuvoje dažnai buvo leidžiamos renginių, spektaklių programos, teatrų repertuarai, jubiliejiniai įvairių aktorių, režisierių gyvenimo leidiniai. Šiai temai priklausančios knygelės pasižymėjo itin nedidele apimtimi – iš 27 išleistų knygų net 21-ą sudarė mažiau nei 48 puslapiai. Tai paaiškina šio pobūdžio leidinių specifika – repertuarui aprašyti ar siužeto linijai atskleisti nereikia ypatingai daug vietos. Šios brošiūros gali būti laikomos savotiška reklama. Aišku, okupacijos metais pasirodė ir stambesnių veikalų, atitinkančių „Renginiai. Žaidimai. Sportas“ temą, pavyzdžiui, „Šachmatų“ vadovėlis.

Kitomis temomis knygų buvo išleista nedaug: mažiau 3 procentų viso repertuaro. Tai sąlygojo ne tik menkesnis šių temų aktualumas, bet ir popieriaus, lėšų leidybai stygius. Su statistika detaliau galima susipažinti aukščiau pateiktoje lentelėje nr. 3.

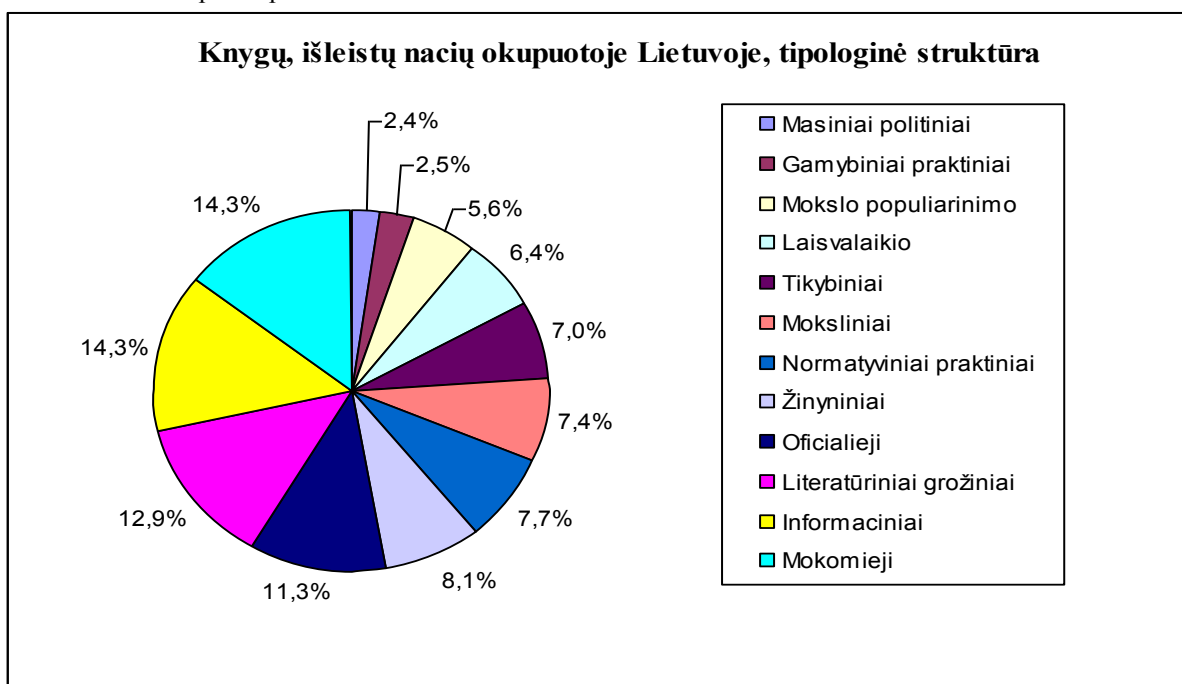
3.2 Tipologinė knygų analizė paskirties (adresato) požymiu

Visų pirma, tam tikrų knygų ir brošiūrų temų atsiradimas sąlygojo visuomenės ir valdžios poreikiai, pastarosios nurodymai ir prioritetai. Lietuvos gyventojams pirmiausiai reikėjo žodynų, vadovėlių, kitų mokomosios literatūros leidinių. Išsivadavus iš Sovietų Sąjungos okupacijos, daugelis norėjo kaip ir anksčiau lankytis bažnyčiose, tad šiems žmonėms reikėjo maldaknygių,

giesmyių, tikybos vadovėlių. Nacių valdžiai svarbu buvo leisti įvairius sąskaitybos dokumentus, apskaitos vedimo nurodymus, geležinkelių tvarkaraščius ir kitas instrukcijas. Be to, jie stengėsi spausdinti grožinę literatūrą vokiečių kalba, kuri ne tik prisidėtų prie krašto germanizavimo, bet ir būtų naudinga vokiečių kariams Rytų fronte. Antra priežastis, paaiškinanti tipologinę leidinių įvairovę – leidybine veikla užsiimančių organizacijų įvairovė. Akivaizdu, kad skyrėsi ne tik jų leidinių tematika, bet ir paskirties adresatas.

Vadovautis paskirties adresato požymiu labai pravartu tiriant tam tikro istorinio laikotarpio knygų leidybos būklę. Leidinių suskirstymas grupėmis pagal juose pateikiamos informacijos pobūdį atskleidžia šalies kultūrinės raidos pasiekimus atsižvelgiant į išleidžiamos spausdintinės produkcijos daromą įtaką visuomenei [19, 74-85]. Vadovaujantis paskirties adresato požymiu galima iš viso išskirti 12 nacių okupuotoje Lietuvoje išleistų knygų rūšių. Žemiau pateikiama vokiečiųmečiu išleistų knygų ir brošiūrų tipologinė struktūra.

7 Piešinys. Knygų ir brošiūrų išleistų nacių okupacijos metais Lietuvoje tipologinė struktūra. Sudaryta autorės remiantis pirmu priedu.

Iš pateiktos diagramos paaiškėja, kad vokiečiųmečiu Lietuvoje nei viena leidinio rūšis ryškiai nedominavo. Vokiečių okupacijos metais Lietuvoje veikė įvairios įstaigos, kurios skelbė dokumentus, knygas, brošiūras, tačiau įstaigų, kurių pagrindinė verslo kryptis būtų leidybinė veikla – buvo labai mažai, jos veikė ne viso okupacijos laikotarpio metu. Tai galėjo sąlygoti tokį knygų ir brošiūrų rūšių pasiskirstymą rinkoje kaip pavaizduota diagramoje.

Nacių okupacijos metais Lietuvoje daugiausiai buvo išleista informacinių ir mokomųjų knygų pavadinimų. Kiekvienos rūšies dalis bendrame knygų repertuare – maždaug 14 procentų.

Kaip jau buvo minėta, karo metais Lietuvoje buvo aktualios įvairių sričių mokslinės ir taikomosios žinios, tačiau dėl materialinės bazės leidybai trūkumo, dažniausiai jos buvo pateikiamos glaustų pranešimų pavidalu nedidelės apimties brošiūruose. Informacinio pobūdžio knygos pirmiausiai buvo skiriamos medicinos ir žemės ūkio specialistų gvildenamoms problemoms aprašyti, nes šios mokslo temos buvo aktualiausios tuometinėje Lietuvoje. Taip pat buvo išleista nedidelių brošiūrų skirtų istorijos, matematikos, fizikos, chemijos sričių tyrimų rezultatams. Dažniausiai šiai kategorijai priskiriamų knygų turinį sudarydavo moksliniuose žurnaluose publikuojami pranešimai, kurie iš pradžių buvo išspausdinti moksliniuose periodiniuose leidiniuose. Deja, tokių leidinių leidyklos, tiražai ir kita knygotyrimams tyrimams svarbi informacija beveik niekada nebuvo nurodoma. Todėl sudėtinga kalbėti apie jų paplitimą visuomenės tarpe. Remiantis turimais duomenimis, tokių leidinių tiražai nebuvo gausūs (dažniausiai 25, 50, 100 egz.), tad greičiausiai jie buvo skirti gan siauram specialistų ratui.

Ypatingai svarbi lietuvių visuomenei okupacijos metais buvo mokomoji literatūra. Jau nuo pirmų nacių okupacijos dienų daugelis Lietuvos inteligentų užsiminė apie nekokybiškas jaunuomenės mokymosi sąlygas. Todėl vadovėlių leidimas tapo prioritetine Valstybinės leidyklos veikla. Jie sudarė daugiau nei 80 procentų viso mokomosios literatūros repertuaro. Didžioji dalis išleistų vadovėlių buvo skirta studijuoti kalbas. Pastebėtina, kad vokiečių kalbos ir lietuvių kalbos mokančių vadovėlių pasirodė beveik vienodas kiekis, 20 ir 21 atitinkamai. Mokyti vokiečių kalbos Lietuvos žmones privertė politinė situacija šalyje ir atkaklios nacių valdžios „rekomendacijos“. Lietuvių kalbos vadovėlių buvo leidžiama leidyklų ir sudarytojų iniciatyva, nes gimtoji kalba suteikdavo paguodos sunkmetį išgyvenantiems žmonėms. Aišku, Lietuvoje trukdavo ir kitų dalykų mokymuisi skirtų knygų. 17 vadovėlių buvo išleista matematikos kursui, 6 – fizikos, 2 – tikybos vadovėliai. Pabrėžtina ir tai, kad kokybiškų naujų lietuviškų vadovėlių parengimas reikalavo didelio autorių darbo, kruopščios mokslo tiriamosios veiklos, kurią vokiečiai kaip įmanydami varžydavo. Tai vėlgi parodo kaip lietuvių susidomėjimą mokslu, norą įgyti išsilavinimą, taip ir užsispyrimą tęsti mokslo raidos tradicijas. Mokymosi priemonių trukdavo ne tik vaikams, bet ir suaugusiems, norėjusiems gilinti savo žinias. Aktualiausioms okupacijos laikotarpio mokslo disciplinoms buvo išleisti: 5 vadovėliai skirti medicinos studijavimui ir 7 knygos ūkininkams. Taigi nors specializuotų knygų įvairovė buvo mažesnė nei vadovėlių, buvo stengiamasi jomis aprūpinti visus susidomėjusius.

1941–1944 m. aktyviai grožinę literatūrą leido Valstybinė leidykla, šie leidiniai sudarė ketvirtadalį viso jos repertuaro pateikto rinkai. Okupacijos pabaigoje grožinės literatūros leidinius pradėjo leisti ir „Sakalo“ leidykla bei Bronius Daunoras. Žinoma, kad vokiečių valdymo metais sparčiai vystėsi ir plėtojosi Lietuvos kultūra, ji įgavo ypatingą svarbą daugeliui gyventojų [32, 93–96; 64, 118]. Tipologinėje knygų struktūroje literatūriniai grožiniai leidiniai užima trečią vietą ir

sudaro 12,9 procentų repertuaro. Rinkoje pasirodė tikrai platus spektras įvairių grožinės literatūros rūšių: prozos (apysakos, romanai, novelės, biografijos ir pan.), poezijos (eilėraščiai, eiliuotos poemos, dainos, satyros ir pan.) ir dramos kūriniai (pjesės, komedijos ir pan.). Daugiausiai buvo išspausdinta prozos knygų – 66 procentai, poezija sudarė 26, o dramos kūriniai – 8 procentus visų grožinės literatūros kūrinių repertuaro.

Be knygų ir brošiūrų, skirtų asmeniniam naudojimui, buvo leidžiami ir oficialūs leidiniai, kuriais savo veikloje vadovavosi Lietuvos organizacijos. Tai įvairaus pobūdžio įstatai, valdžios institucijų įsakymai ir aplinkraščiai, tarnybinės, mokesčių ir algų apskaičiavimo taisyklės. Oficialūs leidiniai buvo itin reikalingi siekiant įtvirtinti naujas veiklos ir gyvenimo taisykles, kas rūpėjo okupantams. Tad neatsiktinai jie sudarė apie 11 procentų repertuaro. Dažniausiai šios rūšies leidinių būdavo nedidelė – iki 48 puslapių, todėl galima teigti, kad dauguma buvo brošiūros pavidalo. Darbo autorei nepavyko tiksliai nustatyti beveik pusės šių leidinių leidėjų, tačiau remiantis turimais duomenimis ir kitų leidinių turiniu, darytina išvada, kad didžiąją dalį šių brošiūrų išleido Ekonominė ir Šiaurės geležinkelių direkcijos Vilniuje. Tai paaiškina šių įstaigų veiklos pobūdis – transporto organizavimas ir apmokestinimas. Vykstant karui greitas ir patikimas susisiekimas šalies viduje, migracijos kontrolė ir pajamų iš jos gavimas buvo svarbūs klausimai, kuriuos reikėjo spręsti ir kontroliuoti. Todėl gana daug oficialių leidinių parengė būtent minėtos valstybinės įstaigos. Oficialių leidinių tiražas nurodomas labai retai, todėl sudėtinga spręsti apie jų paplitimą visuomenėje. Bet dėl specifinio juose pateikiamos informacijos pobūdžio galima teigti, kad jie daugiausiai buvo skirti tarnautojams ir plačiai visuomenėje nebuvo platinami.

Nemažai Lietuvoje buvo leidžiama ir žinytinių leidinių: apie 8 procentus. Tai paaiškinama būtinybe leisti įvairius žodynus, pasikalbėjimo knygeles ir brošiūras. Šios tematikos leidiniai sudarė didžiausią dalį visų vokiečių okupacijos metais išleistų žinytinių leidinių. Taip pat buvo tęsiamas „Lietuviškos enciklopedijos“ leidimas, spausdinami įvairių parodų katalogai (atskirai vokiečių ir lietuvių kalbomis) ir kiti žinytai.

Šalyje keičiantis valdžioms, keitėsi ir gamybinę bei visuomeninę veiklą reguliuojantys nuostatai. Vokiečių okupantams įsitvirtinus Lietuvoje, reorganizavus valstybines įmones ir atsiradus privačioms atsirado poreikis leisti oficialius gaminių naudojimo, paslaugų tiekimo, darbo apmėjimo taisykles, pagamintos produkcijos pirkimo kainuoraščius, vidinę įstaigų tvarką reguliuojančius standartus ir kitus panašius dokumentus. Visi jie sudarė tipologinės struktūros kategoriją „Normatyviniai gamybiniai praktiniai leidiniai“. Jų buvo išleista 7,7 procentai nagrinėjamo repertuaro. Tai yra pakankamai daug palyginus su panašios kategorijos „Gamybiniai praktiniai leidiniai“ knygų skaičiumi – 2,5 procento, kurie buvo skirti taikomųjų žinių platinimui. Šis nepopuliarumas gali būti sietinas su menku pramoninių organizacijų skaičiumi Lietuvoje. Net ir pasirodę leidiniai buvo skirti ne naujausių technologijų taikymui pramonėje, bet ūkininkų

savišvietai, gyvūlių priežiūros instrukcijų perteikimui. O šį darbą puikiai galėjo atlikti leidžiami vadovėliai, informaciniai ir mokslo leidiniai. Tad galima teigti, kad didelio poreikio leisti gamybinius praktinius leidinius okupuotoje Lietuvoje nebuvo.

Įvairūs moksliniai leidiniai knygų ir brošiūrų rinkoje sudarė 7,4 procentus. Atsižvelgus į informacinių leidinių kiekį, kurių didžioji dalis priklausė mokslinių pranešimų publikavimui atskirose brošiūrose, galima spėti, kad mokslinių veikalų būtų pasirodę ir daugiau, jei netrūktų materialinės bazės, o pati leidyba nebūtų varžoma ir nukreipiama okupantų palankesne kryptimi. Moksliniai veikalai daugiausiai buvo skirti medicinos ir istorijos mokslo disciplinoms. Vykdomais istorijos tyrimais sumaniai pasinaudojo nacių valdžia, paremdama mokslinių knygų išleidimą, smerkiančių Sovietų Sąjungos viešpatavimą Lietuvoje. Tokių knygų kaip „Lietuvos archyvas“ ir „Raudonasis siaubas GPU“ tiražai siekė 10 000 egz., o leidimai buvo kartojami. Medicinos srities tyrimams taip buvo skirta nemažai dėmesio, tačiau šių veikalų ir apimtis, ir tiražai buvo gerokai mažesnė – iki 500 egz.

Apie 7 procentus knygų repertuaro sudarė tikibiniai leidiniai. Beveik pusė jų buvo maldaknygės ir giesmynai, kurių labiausiai pasauliečiams išsiilgusiems bendravimo su Dievu. Daugiausiai šios knygos buvo spausdinamos lietuvių arba lietuvių ir lotynų kalbomis, bet nuo 1943 m. antros pusės pasirodė ir keletas maldaknygių bei giesmynų vokiečių kalba. Šį reiškinį lėmė vokiečių populiacijos augimas Lietuvoje. Taip pat Lietuvoje buvo spausdinami pamokslai, religijos istorija, pašventinimai į kunigus ir pan.

Vokietijos okupacijos metais Lietuvoje buvo leidžiami ir kitokių rūšių knygos bei brošiūros, tačiau jų įvairovė buvo pakankamai maža. Greičiausiai šie leidiniai nebuvo tokie reikalingi Lietuvoje, kaip išvardintieji aukščiau. Pavyzdžiui, masinių politinių knygų spausdinimas ir platinimas buvo reikalingas nacių valdžiai, kuri vykdė propagandinę nacionalizmo ir krašto germanizavimo politiką. Fašistinę ideologiją propaguojanti literatūra buvo nepaklausī, nebuvo masiškai kuriama ar leidžiama Lietuvos leidėjų. Primintina, kad Valstybinės leidyklos veiklą iš esmės kontroliavo ne A. Kniūkšta, o vokietis H. Eisentrautas, todėl jos išleistos knygos „Anglija be kaukės“, „Hitlerio kovos dėl Reicho“ ir kitos panašios tematikos leidiniai negali būti laikomi išleistais lietuvių pastangomis. Iš mokslo populiarinimo leidinių paminėtina knyga „Ištremtieji bolševikų valdžios“. Nors vokiečiai ją laikė antibolševikines nuotakas skatinančiu leidiniu, suteikė galimybę išspausdinti net 20 000 egz. tiražu, tačiau lietuviams ji buvo svarbi kaip kraupios Lietuvos istorijos dalis. Didžiąją dalį (apie 50 procentų) laisvalaikio leidinių grupės sudarė nedidelės apimties renginių, vykstančių teatruose, programos ir anonsai. Be to, teatrai, koncertų salės spausdino ir savo metinio repertuaro brošiūreles. Kultūriniai renginiai užėmė ypatingą vietą lietuvių gyvenimuose, tad vokiečių okupuotoje Lietuvoje jų vyko palyginus nemažai.

Sudarius nacių okupacijos metais išleistų knygų tipologinę struktūrą galima teigti, kad nepaisant karo ir okupacijos sąlygų 1941–1944 m. leidinių repertuare galima aptikti beveik visų tipologinių rūšių knygų ir brošiūrų. Tokią įvairovės gausą sąlygojo visuomenės poreikiai, nacių valdžios prioritetai ir knygas bei brošiūras leidusių organizacijų veiklos prigimtis. Pavyzdžiui, didžiausia tuometinė Lietuvos leidykla daugiausiai dėmesio skyrė mokomosios ir grožinės literatūros leidimui. Tad neatsiktinai didesnių išleistų pavadinimų kiekiu pasižymėjo informacinė, mokomoji ir grožinė literatūra bei oficialieji leidiniai. Žinybinių leidinių gausumą iš esmės apsprendė įvairių žodynų, pasikalbėjimų knygelių poreikis. Mažesniu išleistų pavadinimų skaičiumi pasižymėjo normatyvinės gamybinės praktinės knygos, kurie daugiausiai buvo skirti atitinkamos srities darbuotojams, specialistams. Dėl leidybai nepalankių aplinkybių buvo sudėtinga rasti lėšų ir popieriaus mokslo veikalams spausdinti, nestabili mokslinių įstaigų veikla turėjo neigiamos įtakos mokslininkų darbui, todėl ir rimtų mokslinių knygų parengimas buvo keblus ir komplikotas. Šios priežastis nulėmė tokį mokslinių leidinių negausumą repertuaro tipologinėje struktūroje. Pastebėtina ir tai, kad Lietuvoje susiklosčiusi situacija nurodė mokslui prioritetingas tyrimų sritis: medicina, žemės ūkis ir istorija. Svarbi vieta atiteko tikybiniam leidimams. Nors jų buvo išleista mažiau nei pusę tiek, kiek buvo paskleista mokomųjų knygų, atsižvelgus į nacių draudimus spausdinti literatūrą nereikšmingą karo laikotarpiui, jų sudaromi 7 procentai yra puikus tuometinių lietuvių krikščioniškumo ir dievobaimingumo įrodymas. Pažymėtina, kad daugiau nei pusę visų tikybinių knygų sudarė praktinė literatūra. Kitas struktūros kategorijas atitinkančių knygų pasirodė nedaug. Viena iš galimų priežasčių – gana nedidelis tokios rūšies leidinių poreikis okupuotoje Lietuvoje, palyginus su kitomis. Be to, nereiktų pamiršti, kad medžiagų išteklių buvo labai riboti, gauti leidimą spausdinimui buvo sudėtinga, todėl knygų leidyboje reikėjo pasirinkti prioritetus.

3.3 Išleistų knygų apimties analizė ir kalbinė struktūra

Kalbant apie knygų, išleistų nacių okupacijos metais, repertuarą vertėtų atkreipti dėmesį į nacionalinės, t.y. lietuvių, ir kitų kalbų santykį išleidžiamose lietuviškose knygose bei brošiūrose. Nenuostabu, kad vokiečiams okupavus Lietuvą, knygų vokiečių arba lietuvių ir vokiečių kalbomis kiekis turėjo išaugti. Tačiau konkretūs skaičiai galėtų parodyti, kaip giliai pavyko vokiečiams įsiskverbti į lietuvišką leidybą. Svarbu pažymėti ir tai, kad 1941–1944 m. Lietuvoje leidžiamos knygos ir brošiūros buvo įvairiakalbės – leidžiamos rusų, gudų, lotynų ir kitomis kalbomis.

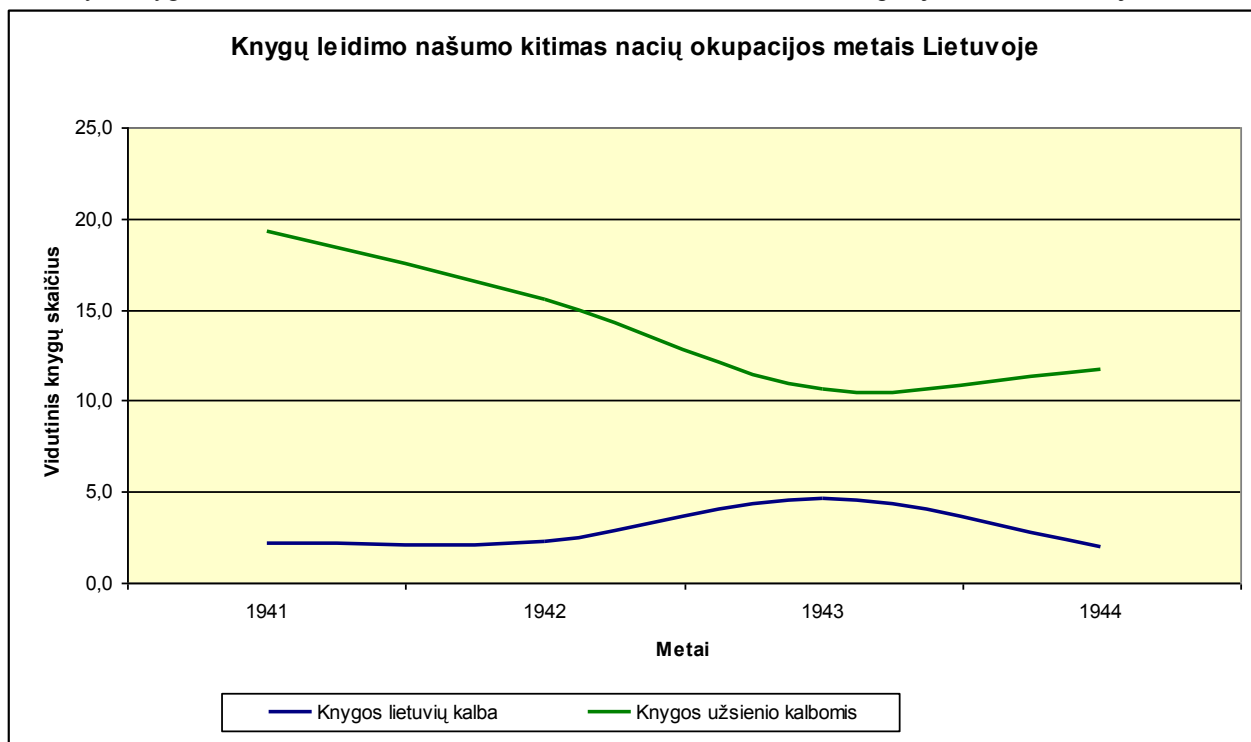
Iš viso per okupacijos laikotarpį buvo išleista 105 knygų ir brošiūrų kitomis, nei lietuvių, kalbomis. Tai sudaro beveik 16 procentų visų nagrinėjamų leidinių. Akivaizdu, kad didžiausią įtaką knygų leidybos kitomis kalbomis augimui padarė naciai, kurie stengėsi germanizuoti kraštą, prijunginėjo prie Ostalndo teritorijas, kurių gyventojai prastai mokėjo kaip lietuvių, taip ir vokiečių

kalbas. Poveikio knygų ir brošiūrų repertuaro kalbinei sudėčiai galėjo turėti ir pasitraukusi Sovietų Sąjungos okupacinė valdžia, dėl susiklosčiusių istorinių įvykių Lietuvos teritorijoje gyvenantys lenkiškai kalbantys asmenys. Žemiau pateikiama lentelė, kuri padės įvertinti lietuvių ir užsienio kalbomis leistų knygų santyki bendrame knygų repertuare tam tikrai okupacijos laikotarpiams. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu yra sudėtinga nustatyti leidinio pasirodymo datą net ir pusmečio tikslumu, siūloma vadovautis knygų skaičiumi, kuris vidutiniškai tam tikrais laikotarpiais tekdavo vienam mėnesiui.

5 lentelė. Knygų ir brošiūrų išleistų vokiečių okupacijos metais kalbinės sudėties struktūra

Knygų ir brošiūrų išleistų vokiečių okupacijos metais kalbinės sudėties struktūra				
Laikotarpis	Knygos užsienio kalbomis		Knygos lietuvių kalbomis	
	Bendras skaičius	Per 1 mėn.	Bendras skaičius	1 mėn.
1941 07-12	13	2,2	116	~19,3
1942	27	2,3	187	~15,6
1943	56	4,7	127	~10,6
1944	12	2	70	~11,7
Iš viso:	110	-	500	-

Iš pateiktos lentelės matosi, kad nepaisant okupacijos ir pakankamai griežtos vokiečių leidybos kontrolės knygų ir brošiūrų lietuvių kalba buvo išleista net keturiais su puse kartų daugiau nei kitomis kalbomis. Taip pat okupacijos laikotarpiu pastebimi nuolatiniai knygų užsienio kalbomis kiekio svyravimai. Okupacijos pradžioje knygų užsienio kalbomis leidimo našumas kito nestipriai, 1943 m. šių knygų leidimo našumas pastebimai išaugo, nepaisant knygų lietuvių kalba sumažėjimo, o 1944 m. mažai buvo leidžiama kaip knygų lietuvių taip ir užsienio kalbomis. Pastebėtina ir tai, kad išleidimas knygų lietuvių kalba stabiliai krito beveik viso okupacijos laikotarpio metu, tik 1944 m. našumą pavyko truputėlį padidinti. Šiuos pokyčius tiksliai atvaizduoja žemiau pateikiamas kreivių grafikas.

Beveik nepertraukiamam knygų ir brošiūrų ne lietuvių kalba skaičiaus augimui daugiausiai įtakos turėjo vokiečių kalba spausdinami leidiniai. Jų kiekis bendroje užsienio kalbomis išleistoje produkcijoje analizuojamais laikotarpiais sudarydavo ne mažiau 50 procentų, dažniausiai virš 70. Tuo tarpu lietuviškų knygų palaipsniui mažėjo. Tad, galima teigti, kad naciai stengėsi sumažinti lietuvių kalba leidžiamų knygų ir brošiūrų kiekį, pamažu vis daugiau spausdindami vokiečių kalba parašytus kūrinius. Tai patvirtina jų siekius sunaikinti lietuvišką kultūrą, germanizuoti Lietuvos teritorijoje gyvenančius žmones. Visgi, lietuvių kalba leidinių visais analizuojamais okupacijos laikotarpiais buvo išleidžiama daugiausiai, o 1944 metais, kai nacių saugumui grėsmė sukėlė Sovietų Sąjungos veiksmai Rytų fronte, lietuviškų knygų leidimo našumą net pavyko padidinti.

Vokiečių kalba buvo leidžiamos kaip nedidelės apimties brošiūros (iki 48 puslapių imtinai), taip ir knygos (storiausią knygą sudaryta iš 528 puslapių). Per visus okupacijos metus pasirodė 78 leidiniai vokiečių kalba. Iš brošiūrų daugiausiai buvo leidžiama žinytinė, grožinė, oficialioji ir tikiybinių literatūra. Grožinės literatūros knygų vokiečių kalba buvo išleista žymiai daugiau nei kitų leidinių. Svarbu pastebėti, kad beveik visi moksliniai veikalai, išleisti nacių okupacijos metais, turėjo santraukas vokiečių kalba.

Kitos kalbos knygų ir brošiūrų gausumu neišsiskyrė. Publikacijų rusų kalba pasirodė 9 egzemplioriai. Daugiausiai tai buvo grožinė ir propagandinė literatūra, pradėta leisti 1943 m. pabaigoje, kai Rytų fronte vokiečiai patyrė pralaimėjimų. Akivaizdu, kad leisti knygas ir brošiūras rusų kalba vokiečių okupacijos metais buvo labai sudėtinga dėl nacių požiūrio į Sovietų Sąjungą. Todėl nedidelės apimties leidinių buvo atspausdinta perpus daugiau nei knygų.

Lotynų ir lenkų kalbomis 1941–1944 m. buvo išleista po devynis egzempliorius knygų ir brošiūrų. Kiekvienais metais lotynų kalba buvo leidžiamas informacinis leidinys apie Kauno botanikos sode vykstančius sporų, sėklų ir vaisių atrinkimus. Beveik tiek pat buvo išleista tikybinės tematikos knygų. Mažiausiai okupuotoje Lietuvoje pasirodė brošiūrų estų bei gudų kalbomis – du ir vienas pavadinimas atitinkamai. Jų apimtis buvo 8 ir 48 puslapiai. Gūdų kalba buvo išleistas plonas rašybos vadovėlis 1943 m. pabaigoje, po didelės Baltarusijos dalies prijungimo prie Ostlando.

Atskirą knygų ir brošiūrų grupę sudaro leidiniai spausdinti keliomis kalbomis: lietuvių ir kitomis užsienio kalbomis, viena arba keliomis. Šioje grupėje daugiausiai buvo išleista lietuvių-vokiečių knygų bei brošiūrų. Tai paaiškintina nacių įvesta vokiečių kalba Lietuvoje ir negausių lietuvių kiekių, suprantančių vokiškai. Lietuvių-vokiečių leidinių grupę daugiausiai sudarė žininynė literatūra, pirmiausiai reikalinga mokytis svetimos kalbos (vokiečių-lietuvių pasikalbėjimų knygelės, žodynai), taip pat dviem kalbomis buvo leidžiami tvarkaraščiai, parodų katalogai, vogtų daiktų sąrašai – t. y. tokie leidiniai, kurie turėjo būti suprantami kaip vokiečiams, taip ir lietuviams. Dėl tos pačios priežasties vokiečių ir lietuvių kalbomis buvo gausu ir oficialių leidinių. Nemažai buvo leidžiama ir įvairių normatyvinių nurodymų. Iš viso lietuvių vokiečių kalbomis buvo išleistos 111 knygų ir brošiūrų. Kitomis kalbomis buvo daugiausiai leidžiama mokslinių, informacinių leidinių. Daugiausiai jų atsiradimą sąlygojo specifiniai poreikiai. Pavyzdžiui, gyventojų surašymo vykdymo metu instrukcijos turėjo būti leidžiamos ir gudams bei lenkams suprantama kalba. Nemažai mokslinių leidinių buvo verčiama į įvairias kalbas. Tačiau visų jų buvo žymiai mažiau negu lietuvių-vokiečių kalbomis.

Išanalizavus okupuotoje Lietuvoje išleistų knygų ir brošiūrų kalbinę sudėtį galima teigti, kad daugiausiai jų buvo leidžiama vokiečių arba lietuvių ir vokiečių kalbomis. Tokių šių leidinių gausumą nulėmė nacių okupacinės valdžios tikslai, prastas užsienio kalbų nemokėjimas. Vokiečių kalba parašytus leidinius galėjo suprasti ne visi Lietuvos krašto gyventojai, tad įvairios literatūros lietuvių-vokiečių kalba buvo spausdinama daugiau. Šiomis kalbomis buvo leidžiamos tiek nedidelės apimties brošiūros, tiek pakankamai storos knygos. Kitomis kalbomis išleistos knygos ir brošiūros nepasižymėjo dideliu gausumu, taip pat ir apimtimi. Gūdų ir estų kalbomis buvo išleisto tik brošiūros. Tačiau, nepaisant griežtos nacių politikos, leidinių lietuvių kalba buvo leidžiama daugiausiai. Ši situacija paaiškintina lietuvių leidėjų siekiais išsaugoti nacionalinę leidybą, kultūrą, įvairių sričių specialistų ir rašytojų aktyvumą parengiant lietuviškas knygas visuomenei. Taigi, galima teigti, kad vokiečių okupacijos metais Lietuvoje knygų ir brošiūrų leidyba daugiausiai rėmėsi lietuvių ir vokiečių kalbomis. Kitos kalbos buvo suprantamos tik ribotai gyventojų daliai, jų paplitimas prieštaravo nacių tikslams ir buvo ne tokios svarbios patiems lietuviams.

IŠVADOS

1. Nacių okupacijos metais leidėjams ir spaustuviniams buvo labai sunku plėtoti savo verslus. 1941–1944 metais jų veiklą kontroliavo pakankamai aukšto rango nacių okupacinės valdžios atstovai: reicho komisaras, apygardų komisarai, generalinis komisaras, generalinio komisariato politikos ir kultūros skyrius. 1941 m. gruodžio 22 d. buvo išleistas pirmas potvarkis dėl leidyklų veiklos tvarkymo, papildytas 1942 m. kovo 5 d., 1942 m. buvo monopolizuotos popieriaus fabrikai – pagrindiniai spaustuvių medžiagų tiekėjai, 1943 m. sausio ir vasario mėnesiais sugriežtinta leidžiamų knygų cenzūra. Be to, stambiausia Lietuvos leidybinė organizacija, kuriai pavaldi buvo ir spaustuvė, turėjo nacių paskirtą valdytoją – vokiečių, atsakingą už jos veiklą.
2. Iš surinktos ir išnagrinėtos medžiagos darytina išvada, kad pirmiausiai vokiečiai stengėsi neleisti paskleisti visuomenėje jokių fašistinę, nacinę ideologiją, juos pačius neigiančius ar žeminančius leidinius. Taip pat, cenzūros komitetas draudė leidėjams Lietuvoje leisti kūrinis, priminančius apie Lietuvos nepriklausomybę, puoselėjančius nacionalinės priklausomybės jausmą. Dėl šių dviejų priežasčių buvo akylai stebimos visos informacinės priemonės.
3. Dėl aukščiau aprašytos nacių politikos knygų leidybos atžvilgiu, okupuotoje Lietuvoje nebuvo išleista daug reikšmingų ir didelę kultūrinę vertę turinčių leidinių. Tačiau privalu pastebėti lietuvių leidėjų ir spaustuvių savininkų pastangas pasipriešinti neteisėtiems vokiečių veiksams. Žinomi trys draudžiamų knygų išleidimo ir paskleidimo būdai: papirkinėjant cenzorius pinigais, papirkinėjant cenzorius maisto prekėmis, leidžiant bei platinant knygas, brošiūras nedideliu tiražu ir slaptai nuo vokiečių valdžios organų. Ši veikla buvo labai rizikinga, nes nepaklusniems asmenims grėsė didelės baudos, įkalinimas arba net gyvybės atėmimas. Tad leidėjų drąsa parodo rūpinimąsi lietuvių skaitytojo poreikiais. Teigtina, kad okupacijos metu leidybos verslo finansinė nauda atsidūrė antrame plane, daugiau buvo siekiama išsaugoti, papildyti lietuvių žinias apie Tėvyne, globoti rašytojų ir skaitytojų santykius, skleisti edukacines ir etninę kultūrą puoselėjančias knygas. Taigi, nagrinėjamu laikotarpiu leidyba tapo daugiau kultūrinė veikla, negu pelną teikiančiu verslu.
4. Dėl politinių įvykių ne visuose Lietuvos miestuose buvo vienodos sąlygos leidybai plėtoti ir vystyti. Atlikus tam tikrus paskaičiavimus ir medžiagos analizę paaiškėjo, kad knygų bei brošiūrų leidybos ir gamybos centru laikytinas Kaunas. Per visą okupacijos laikotarpį Kaune veikė daugiausiai leidyklų bei spaustuvių, tarp jų ir viena didžiausių leidyklų – Valstybinė leidykla. Tokio centro susiformavimą Kaune nulėmė įvairūs istoriniai įvykiai: dar prieš Antrąjį pasaulinį karą Lietuvos didžiųjų miestų susiformavimas, Sovietų Sąjungos valdžios veiksmai, nacionalizuojant visą privačią nuosavybę, besitraukiančių sovietinės okupacijos kariuomenės pastangos išvežti iš Lietuvos, daugiausiai iš Vilniaus, spaustuvių įrangą, nacių siekiai sudaryti kuo patogesnes sąlygas leidybinės ir spaustuvinės veiklos kontrolei.

5. Pastebėtina, kad vokiečių okupacijos metais Lietuvoje veikė mažai organizacijų, kurių pagrindinė veikla buvo knygų ir brošiūrų leidimas. Todėl pakankamai daug knygų pasirodė dėl kitų įstaigų leidžiamosios veiklos, pavyzdžiui švietimo organizacijų, įvairių bendrovių asociacijų, valdžios organų ir kt. Spaustuvių okupuotoje Lietuvoje buvo daug daugiau nei leidyklų. Stambiausia, turėjusi filialą ir Vilniuje, laikytina poligrafinė įmonė „Spindulys“.

6. Vienas iš svarbiausių knygų leidybos aspektu – knygų platinimas. Ši leidybos sritis taip pat buvo griežtai kontroliuojama. Tinkamą knygynų skaičių miestuose nustatydavo nacių valdžia Lietuvoje. Jei prekyba knygomis vyko okupantų aukštiesiems pareigūnams patikusiose patalpose, naciai galėjo bet kada uždaryti knygyną. Todėl ir teisėtai veikę knygynai negalėjo būti apsaugoti nuo vokiečių savavališkų veiksmų. Nkontroliuojant knygynų savininkų veiklos, galima buvo nepastebėti uždraustos literatūros platinimo. Todėl nuolatinis knygų prekybos stebėjimas galėjo būti svarbia nacių valdžios užduotimi. Ją realizuoti nebuvo sunku, nes pusė visų Lietuvos knygynų priklausė Valstybinei leidyklai, kurios vyriausias valdytojas buvo vokiečių. Iš kitos pusės, mokesčių sistema prekybininkams buvo gana pakenčiama. Apie tai liudija nemažai norinčiųjų atidaryti įvairias prekyvietes, jų tarpe ir knygynus. Paminėtina, kad knygų stoka visame krašte turėjo neigiamos įtakos knygynų savininkams. Jie negalėjo pilnai aprūpinti norinčius įsigyti vadovėlius ir kitas mokymo knygas, turėjo platinti juos pagal Švietimo ministerijos nurodymus. Be to, dėl prastos susisiekimo sistemos knygos, siunčiamos į kitus miestus, nuolat vėluodavo. Todėl teigtina, kad įsteigti knygyną ir nuolat pildyti asortimentą naujomis knygomis buvo itin sudėtinga. Paprasčiausiai buvo savininkams, turėjusiems ir leidyklas, ir knygų platinimo vietas.

7. Nacių valdžios taikomi apribojimai, neteisėti veiksmai ir knygų platinimo dideliais atstumais trukdžiai iš vienos pusės ir didžiulė knygų paklausa bei stoka iš kitos pusės sąlygojo knygų platinimo būdų įvairovės atsiradimą. Nacių okupuotoje Lietuvoje knygos buvo pardavinėjamos knygynuose, valstybinėse įstaigose, pagal skelbimus laikraščiuose, siunčiamos paštu ir rizikingai platinamos be nacių valdžios žinios. Knygynų daugiausiai buvo Kaune ir Vilniuje, kituose miestuose buvo mažiau – dažniausiai vienas kitas, retkarčiais 3. Kartais savininkui tekdavo diferencijuoti savo veiklą siekiant išlaikyti knygyną. Paštu knygas užsakydavo žmonės, negalintys rasti ieškomos knygos knygynuose arba gyvenantieji toli nuo miestų, kuriuose veikė knygynai. Apibendrinat visus surinktus duomenis, darytina išvada, kad būtent paštas ir knygynai buvo populiariausiomis leidinių įsigijimo vietomis.

8. Nacių valdymo metais Lietuvoje knyga tapo labai vertinga, ją buvo sudėtinga ne tik išleisti, bet ir gauti. Todėl, nenuostabu, kad jos paklausa buvo ypač didelė – didžiausi knygų tiražai siekė 50, 100 ar net 160 tūkstančius egzempliorių. Didžiausiu tiražu buvo išleistas nemokamai dalinamas leidinys „Kur švara – ten sveikata“, nes šioje brošiūroje buvo apžvelgiami tuo metu aktualiausi klausimai. Dideliais kiekiais buvo leidžiama lietuvių ir vokiečių kalbos vadovėliai, lietuviškai

vokiškos ir vokiškai lietuviškos pasikalbėjimo knygelės, taip pat žodynai ir žodynėliai – būtina literatūra Lietuvoje smarkiai išaugus vokiškai kalbančių valdžios atstovų. Kitų disciplinų vadovėliai taip pat buvo labai paklausūs, ypatingai dideliais tiražais buvo leidžiamos knygos skirtos žemės ūkiui, ūkininkavimui, gyvulininkystei ir pan. temoms. Tačiau nagrinėjant leidybos dinamiką Lietuvoje, paaiškėjo, kad nacių pastangos suvaržyti leidyba buvo sėkmingai įgyvendinami – išleidžiamų knygų ir brošiūrų pavadinimų skaičius stabiliai mažėjo kiekvieną okupacijos pusmetį. Tik 1943-ų metų pabaigoje, pasikeitus padėčiai Rytų fronte, knygų pavadinimų skaičius pradeda augti. Taip įvyksta dėl dviejų priežasčių: pirma, vokiečiai daugiau susirūpinę savo pralaimėjimais ir priverstiniu atsitraukimu nei lietuvių kultūrine veikla; antra, siekiant įvykdyti sėkmingą mobilizaciją tenka daryti kai kurias nuolaidas Lietuvos krašto gyventojams, kad būtų užtarnautas jų teigiamas požiūris ir pasitikėjimas.

9. Okupavus Lietuvą naciai stengėsi priversti leidyklas kuo daugiau knygų leisti vokiečių kalba. Jų tokios politikos nuoseklumą parodo ir 1941–1944 metais beveik pastoviai augantis knygų vokiečių kalba skaičius. Pastebėtina, kad knygų išleistų lietuvių kalba palaiapsniui mažėjo. Todėl šis faktas patvirtina vokiečių siekius germanizuoti kraštą ir pamažu išnaikinti lietuvių kalbą. Kitos svetimos kalbos, ypač vokiečių okupuotų šalių arba priešų, taip pat nebuvo toleruojamos – tokios knygos pasirodydavo retai, tik dėl svarbių priežasčių, nes nebuvo nei reikalingos vokiečiams, nei svarbios patiems lietuviams. Daugiausiai tai buvo klasikinės grožinės literatūros kūriniai. Nepaisant nacių politikos, knygų lietuvių kalba pasirodė kelis kart daugiau nei vokiečių, 500 ir 78 pavadinimai atitinkamai. Tačiau visi lietuvių mokslininkų parengti leidiniai turėjo santraukas vokiečių kalba. Buvo leidžiama knygų, parašytų keliomis kalbomis. Didelę dalį tokių leidinių sudarė lietuvių-vokiečių kalbomis išleistos knygos ir brošiūros. Svarbu paminėti ir tai, kad vokiečių ir lietuvių kalbomis knygos buvo leidžiamos tiek didelės, tiek mažos apimties. Nepopuliariomis kalbomis daugiausiai Lietuvoje buvo leidžiamos nestoros brošiūros.

10. Nepaisant sudėtingų karo ir okupacijos sąlygų Lietuvoje buvo leidžiamos įvairios knygos ir brošiūros tipologiniu ir teminiu požiūriu. Tokią įvairovės gausą sąlygojo visuomenės poreikiai, nacių valdžios prioritetai ir knygas bei brošiūras leidusių organizacijų veiklos prigimtis. Gausiausiai buvo leidžiama informacinė, mokomoji ir grožinė literatūra bei oficialieji leidiniai. Taikant knygų teminę analizę grožinės literatūros knygų buvo išleista 13,7 procentų viso repertuaro, kas sudarė didžiausią jo dalį. Pastebėtina, kad daugiausiai (91 veikalas) buvo leidžiama originali grožinė literatūra, nes būtent ji žmonėms suteikdavo džiaugsmo, vilties tapti nepriklausomiems, palaikydavo jų rezistencijos dvasią germanizavimui, lietuviškumą, prisidėdavo prie bendro krašto kultūros lygio augimo. Paklausi buvo ir žinybinė literatūra, kurios didžiąją dalį sudarė žodynai ir pasikalbėjimo knygelės. Kito pobūdžio knygos pasižymėjo ne tokiais dideliais kiekiais dėl savo specifiškumo arba nepalankių leidybos sąlygų. Žinoma, kad vokiečiai neduodavo leidimo spausdinti knygas, kurių

turinys nebuvo, jų manymu, reikšmingas karo sąlygomis. Dėl šių priežasčių, leidėjai privalėjo pasirinkti tuo metu aktualiausias ir reikalingiausias Lietuvos žmonėms knygų temas ir visas pastangas skirti jos išleidimui.

Bibliografinių nuorodų sąrašas

1. *1941 Amtsblatt des Generalkommissars in Kauen*. Kaunas, 1941.
2. *1942 Amtsblatt des Generalkommissars in Kauen*. Kaunas, 1941.
3. 2006 [interaktyvus]. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka. [žiūrėta 2009 m. spalio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pavb.lt/index.php?calendar=2006-10>>
4. Antano Dundzilos archyvas [kopija]. VUB, Rankraščių skyrius f. 141, b.3, lap. 1-2.
5. BAUBLYS, A. *Baltarusių padėtis ir veikla nacistų okupuotoje Lietuvoje 1941–1944 metais* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2009 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.voruta.lt/rubrikos/32/992>>.
6. *Bibliografijos žinios*. Kaunas: „Spaudos fondo“ knygynas, 1941.
7. *Bibliografijos žinios*. Kaunas: „Spaudos fondo“ knygynas, 1942.
8. *Bibliografijos žinios*. Kaunas: „Spaudos fondo“ knygynas, 1943.
9. BUBNYS, A. *Vokiečių okupuota Lietuva*. Vilnius : Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 1998. 606 p. ISBN 9986-757-12-6
10. BULOVAS, J. *Vokiškųjų fašistų okupacinis Lietuvos valdymas*. Vilnius, 1969. 295 p.
11. *Dėl Juodaičių Tauragės apskr. orkestro ir knygyno likimo*. Vilniaus universiteto biblioteka, rankraščių skyrius f. 68, b. 418. 1 lap.
12. *Einwohnerzahl nach dem Ergebnissen der Volkszählung*. Der Generalkommissar in Kauen. Kaunas, 1942. LCVA, f. 614, ap.1, b.7, lap.94-95.
13. *Encyklopedia Ziemi Wileńskiej*. Bydgoszcz: Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej Oddział w Bydgoszczy, 2008. t.1., 304 p.
14. Iš visos Lietuvos. *Į laisvę*, 1941, nr. 107, p. 5.
15. YITZHAK A., CUMMINGS O. *The Holocaust in the Soviet Union*. USA: University of Nebraska, 2009. p.401. ISBN: 0-803220596
16. JAŠINAUSKAS, L. *Lietuvos švietimas nacių okupacijos metais (1941–1944)*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007. 239 p. ISBN 978-9955-20-221-9
17. Kalendorius „Tėvynė“. Šiauliai: Astra, 1942.
18. KAUNAS, Domas. *Bibliofilo biblioteka*. Vilnius, 1995. p.112, įrašas 668. ISBN: 9986-415-05-2
19. *Knygotyra: vadovėlis*. 2-as leidimas. [Vilnius]: Vilniaus universiteto leidykla, 2007. 402 p. ISBN 978-9986-19-928-1
20. Kronika. *Į laisvę*, 1941, nr. 147, p. 4.
21. Kronika. *Į laisvę*, 1941, nr. 153, p. 5.

22. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 112, p. 2.
23. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 116, p. 2.
24. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 140, p. 2.
25. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 146, p. 2.
26. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 149, p. 2.
27. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 165, p. 2.
28. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 180, p. 5.
29. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 85, p. 2.
30. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 91, p. 2.
31. Kronika. *Į laisvę*, 1942, nr. 94, p. 2.
32. KUBILIUS, Vytautas. *Neparklupdyta mūza: lietuvių literatūra vokiečiųmečiu*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001. 236 p. ISBN 9955-475-01-3.
33. KUBILIUS, Vytautas. *XX amžiaus literatūra*. 3-iasis pataisytas leidimas. Vilnius: Alma Litera, 1996. 718 p. ISBN 9986-02-194-4
34. KVIKLYS, Bronius. *Lietuvių kova su naciais 1941–1944 m.* Mintis, 1946. 48 p.
35. *Laisvės kryžkelės*. Lietuvos laikinoji Vyriausybė. Iš *Bernardinai.lt* [interaktyvus]. 2007, [žiūrėta 2009 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-07-09-laisves-kryzkeles-lietuvos-laikinoji-vyriausibe/4451>>
36. Lietuvos valstybinė leidykla. Iš *Knygotyra: enciklopedinis žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto Knygotyros katedra, 1997. p. 195.
37. M. Šlapelienės knygyno vizitinės kortelės, vokai, užrašai. LNB, f.196 ap. 94, lap. 1–14.
38. MACIJAUSKIENĖ, M. *Laimė skaityti, laimė bendrauti*. Iš XXI amžius: krikščioniškos minties, kultūros ir visuomenės laikraštis [interaktyvus]. 2003, nr. 8. [žiūrėta 2009 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030129/atmi_01.html>
39. MAKSIVYTIS, F. *Knygų laužas*. Kaunas: Aušra, 1998. 171 p. ISBN 9986-941-01-6
40. MALĖNAS, I. Švietimo tarėjas dr. Pranas Germantas. Iš *Aidai* [interaktyvus]. 1947, [žiūrėta 2009 lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://aidai.us/index.php?view=article&catid=65%3A7406&id=1155%3Apa&option=com_content&Itemid=141>
41. MARKEVIČIUS, V. *Po „Sakalo“ sparnais*. Kaunas, 1992.
42. Paremkime Rytų lietuvius. *Į laisvę*, 1942, nr. 96, p. 2.
43. *Poetas Bernardas Brazdžionis grįžta į Lietuvą: fotografijos, eilėraščiai, straipsniai*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002. 192 p. ISBN 9986-39-225-X

44. Popieriaus fabrikų įjungimas į Ostland-Faser GmbH [rankraščiai]. Kaunas: 1942. Lietuvos Valstybės centrinis archyvas, f. R615, ap. 1, b.168-182.
45. RIMONIS, G. P. Andriušis – primirštas literatūros marginalas. Iš *Vakarų ekspresas* [interaktyvus]. Klaipėda, 2009. [žiūrėta 2009 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą:<<http://www.ve.lt/?rub=1065924826&data=2009-03-06&id=1236279378>>
46. SINKEVIČIUS, klemensas. *Jaunųjų ūkininkų ratelių (jūr) knygynėliai ir seklyčios (1930-1940; 1941-1944)*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2008. 428 p. ISBN 978-9955-541-98-1
47. SINKEVIČIUS, Klemensas. *Uždrausti autoriai ir leidiniai: vokietmetis (1941-1944)*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 1998. p. 75. ISBN: 9986-530-55-5
48. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1941, nr. 144, p. 5.
49. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 114, p. 7.
50. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 122, p. 5.
51. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 139, p. 5.
52. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 141, p. 5.
53. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 153, p. 7.
54. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 163, p. 5.
55. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 167, p. 5.
56. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 30, p. 5.
57. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 81, p. 7.
58. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 82, p. 5.
59. Smulkūs skelbimai. *Į laisvę*, 1942, nr. 86, p. 5.
60. STEPONAITIS, V. *Bibliografijos darbai*. Vilnius. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Rankraščių skyrius, f.25, b. 37.
61. STONIENĖ, Vanda. *XX a. lietuvių knyga ir visuomenė: daktaro disertacija*. Vilniaus universitetas. Vilnius, 1999. 99 lap.
62. *Šlapelių M. ir J. šeimos dokumentai*. LNB, rankraščių skyrius, f.196, b 1, d. 1-2.
63. Tiražai liesėja, knygų asortimentas plečiamas. Iš *Verslo žinios* [interaktyvus]. 2006, nr. 27 [žiūrėta 2010 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą:< <http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1083&id=251104>>
64. TRUSKA, L. *Lietuva 1938-1953 metais*. Kaunas: Šviesa, 1995. 212 p. ISBN 5-430-01907-0.
65. *Ūkininko patarėjo kalendorius*. Kaunas, 1943.
66. UŽTUPAS, Vilius. *Lietuvos Spaustuvės 1522-1997*. Vilnius: Viliaus Užtupo leidykla, 1998. 607 p. ISBN 9986-425-44-1

67. *Valstybinės leidyklos administracijos veiklos dokumentai*. Kaunas, 1941–1944. LCVA, f. R-556, ap. 1, b. 94.
68. *Valstybinės leidyklos Biržų knygyno patikrinimo aktas*. Biržai, 1941. LCVA, f. R-556, ap.1, b.2, lap. 1.
69. *Valstybinės leidyklos buhalterijos reikalai*. Kaunas, 1943. LCVA, f. R-556, ap. 1, b. 39, lap. 8.
70. *Valstybinės leidyklos Joniškių knygyno patikrinimo aktas*. Joniškės, 1943. LCVA, f. R-556, ap.1, b.27, lap.1.
71. *Valstybinės leidyklos Kauno IV knygyno patikrinimo aktas*. Kaunas, 1943. LCVA, f. R-556, ap.1, b.20, lap.1.
72. *Valstybinės leidyklos Plungės knygyno patikrinimo aktas*. Plungė, 1941. LCVA, f. R-556, ap.1, b.3, lap.1.
73. Valstybinės Leidyklos pokarinė veikla. Iš *Į laisvę*. Kaunas: 1941, nr. 147, p. 3.
74. *Valstybinės leidyklos Rokiškių knygyno patikrinimo aktas*. Rokiškės, 1943. LCVA, f. R-556, ap.1, b. 90, lap.1.
75. *Valstybinės leidyklos susirašinėjimas su knygynu vedėjais*. Kaunas, 1942. LCVA, f. R-556, ap. 1, b. 82.
76. *Valstybinės leidyklos susirašinėjimas veiklos klausimais*. Kaunas, 1941–1943. LCVA, f. R-556, ap. 1, b. 34.
77. *Valstybinės leidyklos susirašinėjimo dokumentai*. Kaunas-Vilnius, 1941–1944. LCVA, f. R-556, ap. 1, b. 23, lap.116
78. *Valstybinės leidyklos Ukmergės knygyno patikrinimo aktas*. Ukmergė, 1941. LCVA, f. R-556, ap. 1, b 1, lap. 1-2.
79. *Valstybinės leidyklos Utenos knygyno patikrinimo aktas*. Utena, 1943. LCVA, f. R-556, ap.1, b.25, lap.1.
80. *Valstybinės leidyklos vidinės veiklos dokumentai*. Kaunas, 1941–1944. LCVA, f. R-556, ap.1, b.15.
81. *Valstybinės leidyklos Vilniaus I knygyno patikrinimo aktas*. Vilnius, 1943. LCVA, f. R-556, ap.1, b.78, lap.1.
82. *Valstybinės leidyklos Vilniaus V knygyno patikrinimo aktas*. Vilnius, 1943. LCVA, f. R-556, ap.1, b.89, lap.1.
83. *Valstybinės leidyklos Vilniaus VII knygyno patikrinimo aktas*. Vilnius, 1943. LCVA, f. R-556, ap.1, b.26, lap.1.
84. *Vilniaus miesto apygardos komisaro įsakymai*. Vilnius, 1941–1944. LCVA, f. R-614, ap. 1, b. 310, lap. 17, 19.

85. Vokiečiams perleistos įmonės. Iš *Į laisvę*. Kaunas 1943, nr. 7. p.3
86. ZEMPLICKIENĖ, Stefanija. Antano Zemlicko antikvarinis knygynas Vilniuje 1942-1944 m. Iš *Knygotyra*, (1994) 21, p. 121–125.
87. ZIZAS, R. *Vietinė savisauga (savigyna) Lietuvoje nacių Vokietijos okupacijos metais* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.genocid.lt/Leidyba/11/zizas.htm>>
88. *Žemaičių kalendorius ... metams*. Telšiai: Žemaičių žemė, 1944.
89. Žemės ūkio tyrimo literatūra. *Į laisvę*, 1942, nr. 96, p. 4.
90. ŽUKAS, Vladas. *Marijos ir Jurgio Šlapelių lietuvių knygynas Vilniuje*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. p. 402. ISBN: 5-420-01457-2
91. ŽUKAS, Vladas. *Sakalo bendrovė raštams leisti ir platinti, 1924-1940 ir 1943-1944*. [Vilnius]: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. 213 p. ISBN: 9986-19-310-9

THE PUBLISHING SITUATION IN LITHUANIA DURING THE NAZI OCCUPATION (SUMMARY)

The book publishing was strongly restricted in Lithuania during the Nazi occupation. The occupants had rights to control the whole process of book publishing, i.e the verification of a book's contents, editing, to assign paper for printing and even the placing of the books among Lithuanian bookstores. The Nazi published the whole bunch of rules and orders to make it easier for them to control the publishing of books in the occupied country. They conjoined the printing houses in Lithuania, during summer times the most productive were closed, they controlled the number of bookstores in cities and many more. Despite of the Nazi's struggle to fully enslave lithuanians and their culture, to make Lithuania a place for german people, lithuanians managed to survive. Lithuanian books had a significant role in it. Thanks to Lithuanian publishers, who often risked their lives to make a book available for the readers, many different publications were printed in Lithuania during the occupation.

Priedai

I Priedas. Knygų, išleistų Lietuvoje nacių okupacijos metais, sąrašas

1. KNYGOS, IŠLEISTOS LIETUVOJE 1941 M. ANTROJE PUSĖJE.

1

1. 1939/40 metų karvių kontrolės duomenų apyskaita. – Žemės ūkio liaudies komisariatas; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 212 p.; 5 000 egz. – lietuvių kalba. (išleidimas gruodžio mėn. matyt svarbus leidinys ūkiui)

A

2. ALAUŠAS, V.; ČIŽIENĖ, F. Zoologijos vadovėlis: vidurinei mokyklai. / V. Alaušas ir F. Čižienė. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Švietimo vadybos patvirtinta. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 32); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 304 p.: iliustr.; 5 200 egz. – 1,70 Rm. – lietuvių kalba.
3. Algebros uždavinynas: I dalis. Redagavo A. Kaunas ir Pr. Dailidė. Švietimo Vadybos patvirtinta. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 23); Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 140 p.; 5 200 egz. – 6.00 Rb. – lietuvių kalba.
  - a. Užrašas ant viršelio: Irenos Aperaitytės III [taip pat ir IV] b klasės mokinės
4. Algebros uždavinynas: II dalis. Redagavo J. Žakas ir Pr. Dailidė. Švietimo Vadybos patvirtinta. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 29); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 155 p.; 5 200 egz. – 5.00 Rb. – lietuvių kalba.
5. AMBRAZEVIČIUS, Juozas; SKRUPSKELIENĖ, Alina; VAIČIULAITIS, Ant. Naujieji skaitymai I klasei. / J. Ambrazevičius ir kt. 3-ias pataisytas leidimas. Švietimo vadybos patvirtinta. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla (Lietuvos valstybinės leidyklos leidinys Nr. 33); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 256 p.: iliustr.; 5 200 egz. – 2 Rm. – lietuvių kalba.
6. AMBRAZEVIČIUS, Juozas; SKRUPSKELIENĖ, Alina; VAIČIULAITIS, Ant. Naujieji skaitymai II klasei. / J. Ambrazevičius ir kt. 3-ias pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla (Lietuvos valstybinės leidyklos leidinys Nr. 37); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 192 p.: iliustr.; 5 200 egz. – 1.75 Rm. – lietuvių kalba.
7. AMBROZAS, M. Kiaulių kontrolei vykdyti instrukcijos. / Agr. M. Ambrozas. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Žaibo sp., 1941. – 28 p.; 1000 egz. – lietuvių kalba.
8. Amžinosios švenčiausiojo sakramento adoracijos brolijos prie Kauno šv. Mikalojaus (benediktinų) bažnyčios įstatai. – Kaunas: Amžinosios švenčiausiojo sakramento adoracijos brolija; Marijampolė: Šešupės sp., 1941. – 20 p. – lietuvių kalba.
9. Anleitung und Nomenklaturen der Arbeits-und Sozialversorgungsstatistik = Darbo ir socialinio aprūpinimo statistikos nomenklatūros ir paaiškinimai. – Kaunas: Darbo ir socialinių reikalų vadyba; Kaunas: Raidės sp., 1941; - 88 p., 7000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
10. Algų mokesčiams išskaityti lentelės. Generalinio komisaro Kaune 1941. XI. 28 potvarkis. Neoficialus leidinys. – Kaunas: Valsybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 77); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 36 p., 2000 egz. – lietuvių kalba.
11. Aritmetika mokytojų reikalui. Švietimo vadybos patvirtinta. Redagavo K. Klimavičius ir Dr. A. Juška. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 30); Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 136 p.; 5200 egz. – lietuvių kalba.

B

12. BALTRUŠAITIS, Jurgis. Įkurtuvės: poema-pasakėčia. / Jurgis Baltrušaitis. Iliustravo dail. T. Kulikauskas. Atsakingas redaktorius J. Grušas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 48 p.; 5200 egz. – 5,00 Rb. – lietuvių kalba.

13. BENDORAIČIUS, Vytautas. Psichinės normos klausimu. / Gyd. V. Bendoraičius. Atspausdinta iš „Medicinos“ 1940 m., nr. 10 ir 12. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 20 p. – lietuvių kalba.
  - a. p. 20: Literatūra (9 veikalai) ; santraukos rusų ir vokiečių kalbomis.
14. BLAZAS, Henrikas. Raudonasis siaubas GPU: jos veikla apskritai ir siautėjimas Lietuvoje. / Henrikas Žagarietis. Atsakingas redaktorius L. Balvočius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 76); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 158 p.; p. 4: iliustr.; 5 200 egz. – 1.25 Rm. – lietuvių kalba
15. Brandos atestatas. Redaktorius A. Vaitiekūnas. Viršelio dailininkas M. Labucko. Foto A. Naruševičiaus. – Kaunas: Kauno dramos, operos ir baletų teatras; Kaunas: Laisvės sp., 1941. – 16 p.; 2000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
16. BRAUNWEILER, Emil. Fizika be formulių. / E. Braunweiler. Iš 2-osios originalo laidos vertė A. Juška ir A. Kalinauskas. Redaktorius A. Juška. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1941. – 220 p.: pav. – 4200 egz. – lietuvių kalba.
17. BRAZDŽIONIS, B. Šaukiu aš tauta: piliakalnių balsai [eilėraščiai]. / B. Brazdžionis. Rankraščio teisėmis rinkinėlis poezijos broliams. – 48 p.; 30 egz. – lietuvių kalba.
  - a. p. 2: (Ranka rašytas matomai B. Brazdžionio užrašas su parašu) Retos knygos ieškotojui bibliofilui V. Steponavičiui
18. BRAZDŽIŪNAS, P. Naujoji fizika: spinduliavimas ir materija. / P. Brazdžiūnas. – Vilnius: Vilniaus universiteto Matematikos-Gamtos fakultetas; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 296 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
19. Buchfahrplan Heft 1: Gültig vom 15.11.1941 ab Enthaltend die Strecken Eydkau – Kowno – Wilna = Tvarkaraštis sąsiuvinis [1]: galioja nuo 15.XI.1941 iš Patalpinta ruožai Eitkūnai – Kaunas – Vilnius. Haupteisenbahndirektion Nord Riga. Šiaurės Geležinkelių direkcija Vilniuje. Tik tarnybos reikalams. – Vilnius: Šiaurės Geležinkelių direkcija; Vilnius: Aušros sp., 1941. – 150 p. – lietuvių ir vokiečių kalba.
  - a. viršelio 4 p.: HBD Nord [geležinkelių schema]
20. Buchfahrplan Heft 2: Gültig vom 15.11.1941 ab Enthaltend die Strecken Varena – Wilna – Dünaburg = Tvarkaraštis sąsiuvinis [2]: galioja nuo 15.XI.1941 iš Patalpinta ruožai Varėna – Vilnius – Daugavpilis. Haupteisenbahndirektion Nord Riga. Šiaurės Geležinkelių direkcija Vilniuje. Tik tarnybos reikalams. – Vilnius: Šiaurės Geležinkelių direkcija; Vilnius: Aušros sp., 1941. – 120 p. – lietuvių ir vokiečių kalba
  - a. viršelio 4 p.: HBD Nord [geležinkelių schema]
21. Buchfahrplan Heft 3 und 3a: Gültig vom 15.11.1941 ab Enthaltend die Strecken Wilna – Kena (Molodeczno) und Wilna – Stasyjai – (Lida) = Tvarkaraštis sąsiuvinis [3]: galioja nuo 15.XI.1941 iš Patalpinta ruožai Vilnius – Kena (Molodečno) ir Vilnius – Stasyjai – (Lyda). Haupteisenbahndirektion Nord Riga. Šiaurės Geležinkelių direkcija Vilniuje. Tik tarnybos reikalams. – Vilnius: Šiaurės Geležinkelių direkcija; Vilnius: Aušros sp., 1941. – 94 p. – lietuvių ir vokiečių kalba
  - a. viršelio 4 p.: HBD Nord [geležinkelių schema]
22. Buchfahrplan Heft 5: Enthaltend die Strecken [Langszargen - Meitene] = Tvarkaraštis sąsiuvinis [5]: patalpinta ruožai Langszargen - Meitene. Haupteisenbahndirektion Nord Wilna. Šiaurės Geležinkelių direkcija Vilniuje. Nūr für den Dienstgebrauch. Tik tarnybos reikalams. – Vilnius: Šiaurės Geležinkelių direkcija; Vilnius: Valstyb. Sp. Nr. 1., 1941. – 66 p. – lietuvių ir vokiečių kalba
  - a. viršelio 4 p.: HBD Nord Wilna [geležinkelių schema]
23. Buchfahrplan Heft 6 und 6a: Enthaltend die Strecken Schaulen – Dünaburg = Tvarkaraštis sąsiuvinis [6 ir 6 a] patalpinta ruožai Šiauliai – Daugavpilis, Radviliškis – Jonaitiškis. Haupteisenbahndirektion Nord Wilna. Šiaurės Geležinkelių direkcija Vilniuje. Nūr für den Dienstgebrauch. Tik tarnybos reikalams. – Vilnius: Šiaurės Geležinkelių direkcija; Vilnius: Valstyb. Sp. Nr. 1., 1941. – 44 p. – lietuvių ir vokiečių kalba
  - a. viršelio 4 p.: HBD Nord Wilna [geležinkelių schema]

24. Buchfahrplan Heft 11: Enthaltend die Strecken [(Varėna) – Alytus – Kazlų-Rūda]: gültig vom 6.10.1941 = Tvarkaraštis sąsiuvinis [11]: galioja nuo 6.X.1941 Patalpinta ruožai (Varėna) – Alytus – Kazlų-Rūda. Hauptseisenbahndirektion Nord Wilna. Šiaurės Geležinkelių direkcija Vilniuje. Nūr für den Dienstgebrauch. Tik tarnybos reikalams. – Vilnius: Šiaurės Geležinkelių direkcija; Vilnius: Valstyb. Sp. Nr. 1., 1941. – 20 p. – lietuvių ir vokiečių kalba
- a. viršelio 4 p.: HBD Nord Wilna [geležinkelių schema]

Č

25. ČECHOV, Antanas. Piršlybos: vieno veiksmo komedija. / A. Čechov. Atsakingas redaktorius J. Grušas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Vilniaus sp., 1941. – 32 p.; 3200 egz. – 1 Rb. – lietuvių kalba.
26. ČEIČYS, A. K-Vitaminas./ Med. d-ras A. Čeičys. Literatūrinė apžvalga. Atspaudas iš Medicinos Nr. 2. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 16 p.; 25 egz.. – lietuvių kalba
27. ČIBURAS, Ipolitas. Seminomos / Gyd. Ip. Čiburas. Iš K. Un-to I Chirurginės klinikos (Vedėjas prof. dr. V. Kuzma). Atspaudas iš Medicinos, Nr. 1. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8p. – lietuvių kalba.
- a. p. 6-7: Seminomy (rusų kalba); Die Seminome (vokiečių kalba)
28. ČIURLIONIENĖ-KYMANTAITĖ, Sofija. Pinigėliai: trijų veiksmy-keturių paveikslų komedija. / Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė. II-oji pataisyta laida. Atsakingas redaktorius J. Grušas. Viršelio dailininkas A. Kučas. Korektorius B. Rutkūnas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 246); Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 152 p.; 3200 egz. – 3 Rb. – lietuvių kalba.
29. ČIURLYS, J. Mašinų teorija: mašinų statika ir dinamika. / VDU technologijos fakulteto docentas J. Čiurlys. II dalis. [Mašinarštis]. – Kaunas: VDU technologijos fakultetas, 1941; Kaunas: Žaibo sp. – 56 p.; p. 52, 54, 56: iliustr. – lietuvių kalba.

D

30. DAMIJONAITIS, Vytautas. A ir B vitaminų savitarpio veikimo klausimu. / Dr. Vyt. Damijonaitis. Atspaudas iš Acta Medicinae Facultatis Vytauti Magni Universitatis, Vytauto Didžiojo universiteto medicinos fakulteto darbai, Redigenda curavit Vl. Lašas Vol. VII tomas, Fasc. I Knyga. – Kaunas: [Vytauto Didžiojo universitetas]; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 22 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 139: Iš Vytauto Didžiojo universiteto, Stomatologijos klinikos (Vedėjas prof. P. Stančius) ir Fiziologijos instituto (Vedėjas prof. Vl. Lašas).
- b. p. 159: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
31. DAMIJONAITIS, Vytautas. Žiurkių rachito rentgeno diagnostika. / Dr. Vyt. Damijonaitis. Atspaudas iš Acta Medicinae Facultatis Vytauti Magni Universitatis, Vytauto Didžiojo universiteto medicinos fakulteto darbai, Redigenda curavit Vl. Lašas Vol. VII tomas, Fasc. I knyga. Iš Vytauto Didžiojo universiteto Stomatologijos ir Dentiatrijos klinikos (Vedėjas prof. p. Stančius) ir Fiziologijos instituto (vedėjas prof. Vl. Lašas). – Kaunas: [Vytauto Didžiojo universitetas]; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 22 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 69: Literatūra (8 veikalai)
- b. p. 70: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
32. DAUKŠAS, K. Kiekybinė analizė. / K. Daukšas. – Vilnius: Vilniaus universiteto Matematikos-Gamtos fakultetas; Kaunas: Raidės sp., 1941. – 408 p.: 1 lap: Pastebėtos klaidos., iliustr. – lietuvių kalba.
33. Deutsch-Litauische Gespräche im Sender Kauen = Vokiškai – lietuviški pasikalbėjimai transliuojami per Kauno radiją. Die Gespräche im Sender Kauen führen Liuda Laurinavičiūtė, Erich Bender. Heft 1 Sąsiuvinis 1. 2 laida. 2 Auflage. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 12); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 56 p.; 30 000 egz. – 1,00 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

34. Deutsch-Litauische Gespräche im Sender Kauen = Vokiškai – lietuviški pasikalbėjimai transliuojami per Kauno radiją. Die Gespräche im Sender Kauen führen Liuda Laurinavičiūtė, Erich Bender. Heft 1 Sąsiuvinis 1. 4 laida. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 12); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 56 p.; 65 000 egz. – 1,00 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
35. Deutsch-Litauische Gespräche im Sender Kauen = Vokiškai – lietuviški pasikalbėjimai transliuojami per Kauno radiją. Die Gespräche im Sender Kauen führen Liuda Laurinavičiūtė, Erich Bender. Heft 2 Sąsiuvinis 2. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 13); Kaunas: Valstybinė sp. Nr. 4, 1941. – 52 p.; 40 000 egz. – 1,00 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
36. Deutsch-Litauische Gespräche im Sender Kauen = Vokiškai – lietuviški pasikalbėjimai transliuojami per Kauno radiją. Die Gespräche im Sender Kauen führen Liuda Laurinavičiūtė, Erich Bender. Heft 3 Sąsiuvinis 3. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 35); Kaunas: Valstybinė sp. Nr. 1, 1941. – 56 p.; 35 000 egz. – 1,00 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
37. Deutsch-Litauische Gespräche im Sender Kauen = Vokiškai – lietuviški pasikalbėjimai transliuojami per Kauno radiją. Die Gespräche im Sender Kauen führen Liuda Laurinavičiūtė, Erich Bender. Heft 4 Sąsiuvinis 4. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 42); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 52 p.; 30 000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
38. Deutsch-Litauische Gespräche im Sender Kauen = Vokiškai–lietuviški pasikalbėjimai transliuojami per Kauno radiją. Heft 5. Sąsiuvinis 5. Freigegeben durch Propaganda. Staffel Litauen 20.8.1941. Führten Liuda Laurinavičiūtė und Erich Bender. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 57); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 52 p.; 30 000 egz. – 1 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
39. Deutsch-Litauische Gespräche im Sender Kauen = Vokiškai–lietuviški pasikalbėjimai transliuojami per Kauno radiją. Heft 6. Sąsiuvinis 6. Freigegeben durch Propaganda. Staffel Litauen 20.8.1941. Führten Liuda Laurinavičiūtė und Joseph Matthias Blame. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 64); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 52 p.; 25 000 egz. – 1 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
40. Das Statut der Litauischen Akademie. – [Lietuvos mokslų akademija,] 1941; [Kaunas]: Raidės sp., 1941. – 12 p.- vokiečių kalba.
41. DICKENS, Charles. Dovydas Copperfieldas. / Charles Dickens. V tomas. Vikt. Kamantauskas. Viršelio dail. P. Tarabilda. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 80); Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 258 p.; 5000 egz. – 4,00 Rb. – lietuvių kalba.
42. DIUMA, Aleksandras. Po dvidešimts metų: trijų muškietininkų tęsinys. / Aleksandras Diuma. I tomas. Iš prancūzų kalbos vertė Dr. J. Pajaujis. Dailininkas Vyt. Jurkūnas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos Nr. 126); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 428 p.; 5000 egz. – 5,00 Rb. – lietuvių kalba.
43. DIUMA, Aleksandras. Po dvidešimts metų: trijų muškietininkų tęsinys. / Aleksandras Diuma. II tomas. Iš prancūzų kalbos vertė Dr. J. Pajaujis. Dailininkas Vyt. Jurkūnas. Viršelio dailininkė D. Tarabildienė. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos Nr. 127); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 428 p.; 5000 egz. – 5,00 Rb. – lietuvių kalba.
44. DONELAITIS, Kristijonas. Metai / K. Donelaitis. Pilnas leidimas. Spaudai paruošė J. Ambrazevičius; Iliustravo medžio ražiniais V.K. Jonynas. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 208 p.: iliustr.; 2300 egz. – 6 Rm. – lietuvių kalba.
  - a. p. 198: Žodynėlis

F

45. Fernsprechverzeichnis Standort Kauen. Stand v. 1.10.41. Nur für Dienstgebrauch. – Kauen: Wehrmacht Nachrichtenkommandantur; Kauen: Šviesos sp., 1941. – 24 p. – vokiečių kalba.

46. Fernsprech – Verzeichnis der Wehrmacht-Dienststellen und Teilnehmer in Wilna. Wehr. Nachr. Kdtr. 303 Anssenstelle. Nur für Dienstgebrauch. – Vilnius; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 10 lap. – vokiečių kalba.
47. Fernsprech – Verzeichnis Standort Kauen. Stand v. 1.11.41. Nur für Dienstgebrauch. – Kauen: Wehrmacht – Nachrichten – Kommandantur 303; Kauen: Šviesos sp., 1941. – 66 p. – vokiečių kalba.
48. Fizika: 2 klasei. Redagavo K. Rindzevičius ir dr. A. Juška. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 46); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 180 p.: iliustr.; 7200 egz. – 1,50 Rm – lietuvių kalba
49. Fizika: elektra ir šviesa. 3 klasei. Redagavo Barsauskas, Juška. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Švietimo vadybos patvirtinta. – Kaunas: Lietuvos valstybinė Leidykla (Lietuvos valstybinės leidyklos leidinys Nr. 46); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 134 p.: iliustr.; 7200 egz. – 1.25 Rm. – lietuvių kalba.
- a. Eilutės „Švietimo vadybos patvirtinta“ ir „redagavo Barsauskas, Juška“ išbrauktos.
50. Fizikos kursas III d. Elektra. Redagavo prof. Ig. Končius ir dr. A. Juška. Aprobuita Švietimo vadybos. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla (Lietuvos valstybinės leidyklos leidinys Nr. 39); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 188 p.: iliustr.; 4 200 egz. – 6.50 Rb. – lietuvių kalba.
51. Fizikos kursas IV d. Optika. Redagavo prof. Ig. Končius ir dr. A. Juška. Švietimo vadybos patvirtinta. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla (Lietuvos valstybinės leidyklos leidinys Nr. 39); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 88 p.: iliustr.; 4200 egz. – 3.50 Rb. – lietuvių kalba.
- a. Titulinis puslapis: atspaudas – Alf. Jakubėnas

G

52. GENYS, Pranas. Rūpintojėliai. / Pr. Genys. Lyrika. Viršelis dailininko P. Augustinavičiaus (medžio režinys). – Telšiai: „Žemaičių žemė“; Telšiai: Telšių apskr. sav. sp., 1941. – 128 p.: 1000 egz. – lietuvių kalba.
53. Giesmynėlis. – Telšiai: Telšių apskr. savivaldybės sp., 1941. – 32 p. – lietuvių kalba.
54. Giesmynėlis. – Telšiai: [J. Kučinskas], 1941. – 34 p. – lietuvių ir lotynų kalbomis.
55. Giesmynėlis ir graudūs verksmai. – Telšiai, 1941. – 48 p. – lietuvių ir lotynų kalbomis.
56. Giesmynėlis ir pridedamosios pamaldos: graudūs verksmai, gegužinės, birželinės, spalinės, sekminių novena. – Telšiai: 1941. – 96 p. – lietuvių ir lotynų kalbomis.
57. GLÄSER, P.; PEZOLD. Vokiečių kalbos gramatika: vadovėlis gimnazijoms (vertimas) / P. Gläser, Pezold. 2 laida. – Vilnius: E. Jagomasto leidykla, 1941. – 64 p. – 5 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
- a. p. 64.: pieštuku pažymėta data: 1941.VIII.28
58. GRYBAUSKAS, Kazimieras; MOVŠOVIČIUS, Jokūbas. Lietuvos vaistinių augalų sąrašas. / Kazys Grybauskas ir J. M. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto medicinos fakultetas; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 130 p.; 500 egz. – lietuvių kalba.
- a. p. 2: knygos pavadinimas lietuvių, lotynų, rusų, vokiečių, prancūzų, anglų ir lenkų kalbomis
- b. p. 98: išvados rusų, vokiečių, prancūzų, anglų ir lenkų kalbomis.
59. GRYBAUSKAS, Kazimieras. Fenologinis žiedadulkių kritulių spektras = Das Fhaenologische Spektrum der Pollenniederschlaege. / Kazys Grybauskas. Redaktorius ir korektūros prižiūrėtojas prof. dr. J. Dagys. Disertacija daktaro laipsniui gauti Vilniaus universiteto, Matematikos-gamtos fakultete. Atspaudas iš V.U. Matematikos-gamtos fakulteto darbų 1941, I (XIV) t., 1 sąs. – Vilnius: Vilniaus universitetas; Vilnius: Vaizdo sp., 1941. – 64 p., 200 egz. – lietuvių kalba
- a. p. 59-61: Zusammenfassung
- b. p. 62-64: Literatūra (67 veikalai); Pastebėtos korektūros klaidos.

60. GRYBAUSKAS, Kazimieras. Farmakognostinė mikroskopija. / Kazys Grybauskas. – Kaunas: Kauno universiteto medicinos fakultetas; Kaunas: Vilniaus sp., 1941. – 76 p.; 500 egz. – lietuvių kalba.
61. GUDAS-GUDAVIČIUS; Jocius. Blužnies venos chroniškosios trombozės atsitikimas: diferencinės diagnozės, gydymo ir blužnies sąsyo su kraujo gamybos organais klausimu. / Gyd. Gudas-Gudavičius ir gyd. Jocius. Iš Kauno un-to medicinos fakulteto Vidaus ir Chirurginės klinikų (Vedėjai prof. Pr. Gudavičius ir Vl. Kuzma). Atspauda iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 8) – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 20 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
- a. Zusammenfassung (vokiečių kalba)

I

62. Instrukcija kovai su kiaulių maru. – Kaunas: Vilniaus s., 1941. – 20 p.; 500 egz. – lietuvių kalba.
63. Instrukcijų rinkinys kovai su vaikų viduriavimais vasaros metu. Redaktorius dr. Kesiūnaitė. Korektoriai Mikalauskaitė ir Krišmantaitė. – Vilnius: Motinos ir vaiko apsaugos institutas; Vilnius: Vaizdo sp., 1941. – 56 p.; 1000 egz. – lietuvių kalba.
64. IVANAUSKAS, Mikalojus. Grybai – namų gadintojai ir kova su jais. / Mikalojus Ivanauskas, statybos technikas. Mokyklai ir gyvenimui. Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Raidės sp., 1941. – 140 p.; 2200 egz. – 5,50 Rb. – lietuvių kalba.
65. Išnaros: 3-jų aktų komedija. – Padaužų dramos skyrius, 1941. – 52 psl. – lietuvių kalba.
66. Ištremtieji: bolševikų valdžios 1941 metų birželio 14-16 d. Lietuvos žmonių trėmimo vaizdai: daliniai trėmtinių sąrašai. Spaudai paruošė V. Kemežys, J. Petrėnas. – Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 46 p. – lietuvių kalba.

J

67. JABLONSKIS, Konstantinas. Lietuviški žodžiai senosios Lietuvos raštinių kalboje. / K. Jablonskis. I dalis, Tekstai. Redagavo profesorius A. Janulaitis. Koregavo K. Jablonskis. – Kaunas: Lietuvos istorijos draugija; Kaunas: Varpo sp., 1941. – 376 p.; 600 egz. – lietuvių kalba.
- a. p. 1: Lietuviški žodžiai senosios Lietuvos raštinių kalboje
- b. p. 362: Rodyklė rusų, lenkų, lietuvių kalbomis.
- c. p. 374: klaidų atitaisymai
68. JANKAUSKAS, J. Įpūtimas vamzdžiu dvitakčio variklyje. / J. Jankauskas. Atspaudas iš „Technikos“, Nr. 10. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 48 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
- a. p. 47: Literatūra (22 veikalai)
- b. p. 48: santrauka prancūzų kalba
69. Julfeier 1941, 4, NSKK – Kompanie – Hamburg. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 16 p.: iliustr. – vokiečių kalba.
70. JUŠKA, Antanas. Matematikos analizės pagrindai: analitinės geometrijos, diferencialinio ir integralinio skaičiavimo vadovėlis. / Dr. A. Juška. II leidimas. Švietimo vadybos patvirtinta. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė Leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 7); Kaunas: Raidės sp., 1941. – 136 p.; 3200 egz. – 7,50 Rb. – lietuvių kalba.
71. JUŠKYS, Vytautas. Kova su venerinėmis ligomis ir jos stabdžiai. / Dr. V. Juškys. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 7. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.
72. JŪR gamybinių ir darbelių kursų programos. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 16 p.; 500 egz. – lietuvių kalba

K

73. Karo meto traukinių tvarkaraštis. – Lietuvos Respublika. S.M. Lietuvos geležinkeliai; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 112 p. – lietuvių kalba.

74. Kauno valstybinės vidurinės prekybos mokyklos 19../19.. m. m. pažymių knygelė. – Kaunas: Valstybinė vidurinė prekybos mokykla; Kaunas: Varpo sp., 1941. – 12 p. – lietuvių kalba.
75. KLEIST, H.v. Der zerbrochene Krug = Sukultas ašotis: Heinricho Kleisto 130 metų mirties sukakčiai paminėti. (Premjera Vilniaus miesto teatre 1941.XII.18) / H. von Kleist. Medžiaga paruošė ir redagavo J. Grybauskas. Nuotraukos aktorius V. Derkinčio. – [Vilnius]: Vilniaus miesto teatras; Vilnius: Švyturio sp., 1941.; Vaizdo sp. litografija. – 48 p: iliustr. – 50 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
- viršelyje pateikiama ištrauka iš „Sukulto ašočio“
  - p. 47: Vilniaus miesto teatro aktoriai
  - p. 48: Vilniaus miesto teatro repertuaras
76. KOLUPAILA, Steponas. 1939 metų hidrologinė bibliografija, Lietuva = Bibliographie hydrologique de l'année 1939, Lithuanie. / Steponas Kolupaila. Metai: 6. Annuaire: 6. Kaunas: Varpo sp., 1941. – 16 p. – lietuvių ir prancūzų kalbomis.
- „Bibliografijos žinių“ 1941 m. 3-5 Nr. Priedas Tarptautinė Mokslo Sąjungų Taryba, Tarptautinė Geodezijos ir Geofizikos Sąjunga, Tarptautinė Mokslinės Hidrologijos Asociacija
  - p. 8: Eigene Bemerkungen!
77. Kowno. (Kaunas) Ein Führer für deutsche Soldaten. Hoffmeister. Im Auftrage der Feldkommandantur Obltn. Hoffmeister. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8p. – vokiečių kalba.
78. KRIAUCIŪNAITĖ, K; NOVAKAS, T. Vaikų „tuberkuliozės“ (Koch'o ligos) konservatyvus gydymas. / K. Kraičiūnaitė ir T. Novakas. Iš Vaikų sanatorijos Kaune, A. Panemunėje. (Vedėja – prof. V. Tumėnienė.). Atspaudas iš „Lietuviškosios medicinos“, Nr. 5-6). – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 36 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
- p. 33: Literatūra (8 veikalai)
  - p. 34-35: santrauka vokiečių kalba
79. KRIKŠČIŪNAS, M.; RINDZEVIČIUS, K.; BARŠAUSKAS, K. Fizika / M. Krikščiūnas, K. Rindzevičius, K. Baršauskas. 1 dalis Mechanika, garsas, šiluma. 4 ir 5 klasėms. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Patvirtinta Švietimo vadybos. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 6); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 280 p.: iliustr.; 6200 egz. – 2 Rm. – lietuvių kalba.
80. KRIKŠČIŪNAS, J.; GAUL, D. Die Flachwirtschaft Litauens. / Dr. J. Krikščiūnas und Dr. D. Gaul. – Kaunas: Verband der Flachsgenossenschaften Litauens „Linai“; Kaunas: Varpo sp., 1941. – 37 p.: 1 žemėlapis, iliustr. – vokiečių kalba.
81. KRIŠČIŪNAS, J. Triušių auginimas. / Agr. J. Kriščiūnas. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 24 p.; 5000 egz. – lietuvių kalba.
82. KUDIRKA, Vincas. Satyros. / Vincas Kudirka. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla, 1941; Kaunas: Varpo sp., 1941. – 130 p.; 5200 egz. – 3 Rb – lietuvių kalba.
83. KUPČINSKAS, Juozas. Vitaminai ir hormonai plaučių tuberkuliozės terapijoje. / Prof. med. dr. J. Kupčinskas. Atspaudas iš Lietuviškosios Medicinos, Nr. 5-6. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 16 p. – lietuvių kalba
- p. 12-13: Literatūra (31 veikalas)
  - p. 13: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
84. KUPČINSKAS, Juozas. Plaučių tuberkuliozė ir tonsilopatijos. / Prof. med. dr. J. Kupčinskas. Atspaudas iš „Lietuviškosios medicinos“, Nr. 5-6. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p.- lietuvių kalba.
- p. 5: Literatūra (11 veikalų)
  - p. 6: Zusammenfassung (vokiečių kalba)

85. LABANAUSKAS, K. Kai kurie žmogaus vėžio in vitro augimo savumai. / K. Labanauskas. Iš V.D. universiteto Histologijos ir Embriologijos instituto. (Direktorius prof. med. dr. B. Abraitis). Atspaudas iš „Lietuviškosios medicinos“, Nr. 8. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 23 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
- a. p. 10: Literatūra (11 veikalų); Zusammenfassung (vokiečių kalba)
86. LAŠAS, Vl.; Gasiūnas, Ip. I Eterinė sensibilizacija ir natyvinių baltymų rezorbcija. II Anafilaksija ir natyvinių baltymų rezorbcija. / Prof. dr. Vl. Lašas ir Ip. Gasiūnas. Atspaudas iš Acta Medicinae Facultatis Vytauti Magni Universitatis = Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai. Redigenda curavit Vl. Lašas Vol. VII tomas, Fasc. I knyga. - Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 36 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 17, p. 35: Literatūra (12 veikalų)
  - b. p. 35-36: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
87. LAŠAS, V.; Kuprys, J. Kiekybinis pusryčių, pietų ir vakarienės maisto medžiagų santykis. / Prof. dr. Vl. Lašas ir J. Kuprys. Atspaudas iš Acta Medicinae Facultatis Vytauti Magni Universitatis = Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai. Redigenda curavit Vl. Lašas Vol. VII tomas, Fasc. I knyga. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 48 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 116: Literatūra (7 veikalai)
  - b. p. 117-220: Zusammenfassung
88. Lietuvių kalbos žodynas. I tomas (A-B). Redagavo J. Balčikonis. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademija: Lietuvių kalbos institutas; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 1034 p. – lietuvių kalba.
- a. p. II: redaktoriaus J. Balčikonio prakalba (. Žodyno atsiradimo istorija, 2. Žodyno santvarka)
89. Lietuviškai vokiški pasikalbėjimai: ūkininkams, amatininkams, prekybininkams, valdininkams ir visai nemokantiems vokiečių arba lietuvių kalbos. / Litauisch-deutsche unterhaltungen für Landwirte, Handwerker, Handelsleute, Geschäftsleute, Beamte und denen, die die Deutsche oder Litauische Sprachegar nich beherrschen. – Šiauliai: Žiedo knygynas; Šiauliai: Titnago sp., 1941. – 32 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
90. Lietuviškai vokiškų pasikalbėjimų knygelė = Deutsches Gesprächsbüchlein. Redagavo J. Talmantas. 3-ias papildytas ir pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius A. Vaitiekaitis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 18); Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 48 p., 50 000 egz. – 1 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
91. Lietuviškai vokiškų pasikalbėjimų knygelė = Deutsches Gesprächsbüchlein. Redagavo J. Talmantas. 4-as papildytas ir pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius A. Vaitiekaitis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 51); Kaunas: Žaibo sp., 1941. – 48 p.; 30 000 egz. – 1,00 Rb. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
92. Lietuviškoji enciklopedija. IX tomas, XII sąs. – Kaunas: Valstybinė Leidykla, 1941, birželis. – 32 p.: iliustr.; 12 000 egz. – lietuvių kalba.
- a. p. 1519: Papildymai
  - b. p. 1535: Taisytinis korektūros klaidos
93. Lietuvių nacionalistų partijos įstatai: Tautos garbė – Valstybės gerovė. – Šiauliai, 1941; Šiauliai: „Astros“ sp. – 8 p. – lietuvių kalba.
94. Lietuvos mokslų akademijos statutas. – Lietuvos mokslų akademija, 1941; Kaunas: Raidės sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.
95. Lietuvos praeitis. I tomas, 2 sąsiuvinis. Redaktorius dr. Juozapas Stakauskas. Vilnius-Kaunas: Lietuvos mokslų akademija: istorijos institutas, 1941. – 726 p. – lietuvių kalba.
- a. 2 lap.: iliustracijos ir žemėlapis (įklija)
96. Lietuvos skambesys [eilėraščiai ir dainos] = Klänge aus Litauen; Iš lietuvių kalbos vertė [taip pat įžangos autorius, knygos leidėjas] Eduardas Astramskas. Taip pat iš lietuvių kalbos [į vokiečių] vertė Victor Jungfer; Kurschaitis; M. Schenhendorf; G.H.F. Nesselmann; Oskar

Wöhrle; Horst Negert. – Wilna (Vilnius): E. Astramskas; Wilna (Vilnius): Raidė, 1941. – 36 p., 1000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

a. – skyriai: LIEDER (dainos);
GEDICHTE (eilėraščiai).

M

97. MACKEVIČIUS, Zenonas. Kada ir kaip sėti soją: Dotnuvos selekcijos stotyje atliktų 1935-40 m. bandymų duomenys. / dipl. agr. Z. Mackevičius. Atspaudas iš Ž.Ū. metraščio I tomas, nr. 1-2. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 36 p. – lietuvių kalba.
98. MIDVIKIS, J.; MOCKAITIS, J. Daržovių sėklų auginimas. / Agr. J. Midvikis ir agr. J. Mockaitis. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 32 p.; 12 100 egz. – lietuvių kalba.
99. MALINAUSKAS, Ignas, TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais: antrajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. 5-as pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Iliustravo dailininkas A. Kučas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 2); Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 80 p.: iliustr.; 40 200 egz. – 2.00 Rb. – lietuvių kalba.
100. MALINAUSKAS, Ignas, TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais: trečiajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. 5-as pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Iliustravo dailininkas V. Rataiskis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 8); Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 100 p.: iliustr.; 30 200 egz. – 2.00 Rb. – lietuvių kalba.
101. MALINAUSKAS, Ignas, TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais: ketvirtajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. 4-as pataisytas leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 12); Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 132 p.: iliustr.; 40 200 egz. – lietuvių kalba.
102. MALINAUSKAS, Ignas, TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais: penktajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. 5-as pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Iliustravo dailininkas A. Kučas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 26); Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 96 p.: iliustr.; 10 200 egz. – 0.60 Rm. – lietuvių kalba.
  - a. titulinis puslapis: tušinuku užrašyta J.V. Rupšys 1942.X.30
103. MARCINKUS, Juozas. Saugokis trakomos ir apakimo. / Gyd. J. Marcinkus. Redaktorius dr. K. Grinius. – Kaunas: Sanitarinio švietimo skyrius; Kaunas: Žaibos sp., 1941. – 8 p.: iliustr.; 5000 egz. – 0,10 Rb. – lietuvių kalba.
104. MARGENIS, Jokūbas. Joniškėlio apylinkės (Biržų apskrities) ligoninės 1940 m. veikla. / Gyd. J. Margenis. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 7. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.
105. MASIULIONIS, Romualdas. Jaunasis technikas: medžio, metalo, stiklo, odos ir celiulioido darbeliai mokykloje ir namie. (340 braižinių ir 30 lentelių) / Romualdas Masiulionis. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 304 p., 5200 egz. – 6 Rb. – lietuvių kalba.
106. Mažasis katalikas. / Sekdamas paruošė K. J. P. [Jonas Pečkaitis]. – Telšiai, 1941. – 14 p. – lietuvių kalba.
107. MERKEVIČIŪTĖ, Magdalena. Mūsų kaimo gričių dulkėtumas ir dulkių žalingumas. / M. Merkevičiūtė. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 5-6. – Kaunas: Draugija kovai su tuberkuliozė; Kaunas: Varpo sp., 1941. – 64 p. – lietuvių kalba.
108. Moksleivių giesmynėlis. Nihil obstat Can. L. Butvila, censor ex officio. Be viršelio. – Panevėžys: Panevėžio spaustuvė, 1941.X.15. – 16 p. – lietuvių kalba.

N

109. NENIŠKIS, J. Placenta praevia ir jos terapija. / Jonas Neniškis. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 4, 1941. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 22 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
110. NENIŠKIS, K. Nugaros smegenų naviko atsiradimas. / Gyd. K. Neniškis. Atspaudas iš Medicinos, Nr. 2. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p.: iliustr.; 25 egz. – lietuvių kalba.
a. p. 5: santrauka rusų ir vokiečių kalbomis
111. NOVAKAS, Tadas. Tuberkuliozė naujausių tyrimų šviesoje. / Dr. Tadas Novakas. Iš Vaikų sanatorijos Kaune, A. Panemunėje. (Vedėja – prof. V. Tumėnienė.). Atspaudas iš „Lietuviškoji medicina“ nr. 5-6. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 16 p. – lietuvių kalba.
a. p. 13-14: Literatūra (21 veikalas)
b. p. 14-15: santrauka vokiečių kalba

O

112. Olšauskas, Kazimieras. Krikščioniškoji žemaičių didybė. / K. Alšėnas. – Telšiai, 1941. – 28 p. – lietuvių kalba.

P

113. PALTAROKAS, Kazimieras. Tikybos pirmamokslis / Vyskupas K. Paltarokas. Patvirtintas Lietuvos vyskupijomis. 18 leidimas. Autoriaus leidinys. – Panevėžys: [autorius]; Panevėžys: Panevėžio sp., 1941. – 32 p., 25 000 egz. – 0,05 Rm – lietuvių kalba.
a. Apostolicae Sedis indicio subiicitur
114. PAŠKEVIČIŪTĖ, A. Kolageninių skaidulų histogenezė gyjančiose žaizdose. / A. Paškevičiūtė. Atspaudas iš Acta Medicinae Facultatis Vytauti Magni Universitatis = Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai. Redigenda curavit VI. Lašas Vol. VII tomas, Fasc. I knyga. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 14 p. – lietuvių kalba.
a. p. 49: Literatūra (18 veikalų)
b. p. 50: Zusammenfassung
115. Pažymių knygelė. Panevėžio prekybos mokykla ... klasės mokinio(-ės).... 194... – 194... m.m. – [Panevėžys]: [Panevėžio sp., 1941] – 24 p. – lietuvių kalba.
116. Pedagoginiai kursai pradžios mokyklos mokytojui. – Marijampolė: Šešupės sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.
117. Pedagogische Ausbildungskurse, die im sommer. – Marijampolė: Šešupės sp., 1941. – 8 p. – vokiečių kalba.
118. PETRAUSKAS, M. Skaičiavimo uždavinynas: pirmajam skyriui. / M. Petrauskas. II pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Viršelis ir iliustracijos D. Tarabildienės. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 38), Kaunas: Varpo sp., 1941. – 124 p.: iliustr.; 20 000 egz. – 1.20 Rm. – lietuvių kalba.
119. Plokštumos trigonometrija: vadovėlis vidurinei mokyklai. Redagavo G. Žilinskas ir A. Kaunas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Švietimo vadybos patvirtinta. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 22); Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 108 p.; 6200 egz. – 4,00 Rb. – lietuvių kalba.
120. Polnisch-Deutsches Buch (für anfänger) für polnischsprechende: anweisung über die deutsche Aussprache, Lese – und Sprechübungen und elementare Einzelheiten aus dem Gebiet der Grammatik. / Podręcznik Niemiecki dla początkujących polsko-niemiecki samouczek dla mówiących po polsku: wskazówki co do wymowy niemieckiej, ćwiczenia w czytaniu i mówieniu oraz elementarne szczegóły z dziedziny gramatyki. Heft 1. ZESZYT 1. Wydanie drugie. – Wilna: nakład M. Świącicki. (Verlag M. Swienitzky); [Kaunas]: Spindulio sp. (Druckerei „Spindulys“), 1941. – 48 p. – lenkų ir vokiečių kalbomis.
121. PRANAİTIS, J. Kumeliukų kanopų priežiūra. / Vet. Gyd. J. Pranaitis, Veterinarijos akademijos kaustymo ir kanopų ligų katedros vedėjas. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 24 p.; 10 000 egz. – lietuvių kalba.
122. Prawidła ruchu kołowego w mieście Wilnie = Judėjimo tvarkos taisyklės Vilniaus mieste. Techniczny redactor H. Chmielewski. Odpowiedzialny korektor L. Małunowicz. –

Wilno: Pravda Wileńska. [?]: Valstybinė spaustuvė Nr. 3, 1941. – 65 p.; 2000 egz. – lenkų kalba.

a. 1 lapas sulankstytas su iliustracijomis

123. Punktliste = Punktų lapas. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 22 psl. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

R

124. RACHMANOVAS, L. Nerami senatvė: L. Rachmanovo 4 veiksmų pjesė. / L. Rachmanovas. Trumpa programa ir straipsniai. – Šiauliai : Šiaulių valstybinis teatras, 1941. – 18 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
125. Recitatyvinės šventos mišios. Nihil obstat Can. L. Butvila – Panevėžys: Panevėžio spaustuvė, 1941.X.15. – 20 p. – lietuvių ir lotynų kalbomis
- a. Blogai apipjauti kai kurie puslapiai
126. REGELIS, Konstantinas. Cormophyta (stiebiniai): gymnospermae (plikasėkliai) ir angiospermae (gaubtasėkliai). / Konstantinas Regelis. Augalų sistematika, 2 dalis. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakultetas; Kaunas: Raidės sp., 1941. – 242 p.:iliustr. – lietuvių kalba.
127. RUZGAS, Vincas. Gamtos vadovėlis: 4-am pradinės mokyklos skyriui. / V. Alaušas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Žaibo sp., 1941. – 128 p.:iliustr.; 20 200 egz. – lietuvių kalba.
128. RUZGAS, Vincas. Gamtos vadovėlis : 5-am pradiniam mokyklos skyriui / V. Alaušas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Žaibo sp., 1941. – 192 p.:iliustr.; 15 200 egz. – lietuvių kalba.

S

129. SCHOLZ, Alfons. Deutsche grammatik unterstufe = vokiečių kalbos gramatika: pradinis kursas. / Dr. Alfons Scholz. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 48).; Kaunas: Ryto sp., 1941. – 70 p.; 30 200 egz. – 0.60 Rm. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
- a. p. 3: Prakalba Dr. A. Scholz
130. SEITZ, F.; JOHNSON, R. Nūdieninė kietųjų kūnų teorija. / F. Seitz ir R. Johnson. (New York). Vertė prof. J. Končius. Iš „Technikos“, Nr.10. – Kaunas: Spindulio sp., 1940 [išspausdinta 1941]. – 66 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 63-65 – Literatūra (59 veikalai)
- b. p. 66 – santrauka prancūzų kalba
131. SIDARAVIČIUS, Bronislovas. Psoriasis vulgaris 1931–1938 metų Vytauto Didžiojo universiteto odos ir veneros ligų klinikos ir poliklinikos duomenimis. / Prof. dr. Br. Sidaravičius. Atspaudas iš Acta Medicinae Facultatis Vytauti Magni Universitatis = Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai. Redigenda curavit Vl. Lašas Vol. VII tomas, Fasc. I knyga. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 18 p. – lietuvių kalba.
- a. p.136: Literatūra (15 veikalų)
- b. p. 136-137: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
132. „Spindulio“ spaustuvės šriftų pavyzdžių papildymas. – Kaunas: Spindulio spaustuvė; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 256 p. – lietuvių kalba.
133. Standort Kauen Fernsprech Verzeichnis Nr. 1 Stand vom 1.8.1941. Nur für Dienstgebrauch. – Kauen: Feld – Nachrichten – Kommandantur 8, 1941. – 16 p. – vokiečių kalba.
134. STANKAITIS, Jonas. Hyperplasia glandularis endometrii. Iš Kauno universiteto Akušerijos-ginekologijos klinikos (Vedėjas prof. Pr. Mažylis). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 4. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 12: Literatūra (12 veikalų); santrauka vokiečių kalba

135. STAUGAITIS, Justinas. Dievo gailestingumu ir apaštalų sosto malone Telšių Vyskupas visiems Dijecezijos katalikas siunčia sveikinimą ir ganytojo laiminimą: XXI J.E. Telšių Vyskupo ganytojiškasis raštas tikintiesiems. / J. Staugaitis.. – Telšiai, 1941. – 6 p. – lietuvių kalba.
136. STAUGAITIS, Justinas. XXII ganyt. laiškas. / J. Staugaitis. – Telšiai, 1941. – 12 p. – lietuvių kalba.
137. STONKUS, Stasys. Cholecistografija ir jos diagnostinė vertė. Iš Vilniaus m. savivaldybės I-osios ligoninės chirurginio skyriaus (Ligoninės direktorius d-ras Vl. Šėmis). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 7. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.
138. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die hand der Lehrers = Vokiečių kalbos vadovėlis skiriamas mokytojams. / Dr. G. Studerus. I Teil. 1-oji dalis. 2 Auflage. Durchgesehen von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 67); Kaunas: Žaibo sp., 1941. – 88 p.; 3200 egz. – vokiečių kalba.
a. p.87: Inhalt
139. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die höheren Lehranstalten Litauens. / Dr. G. Studerus. I Teil. 1-oji dalis. 5 Auflage. Durchgesehen und ergänzt von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 34); Kaunas: Žaibo sp., 1941. – 130 p., 40 200 egz. – 0,75 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
140. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die höheren Lehranstalten Litauens. / Dr. G. Studerus. II Teil. 2-oji dalis. 3 Auflage. Durchgesehen und ergänzt von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 45); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 188 p.:ilustr.; 10 200 egz. – 1 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
141. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die höheren Lehranstalten Litauens. / Dr. G. Studerus. III Teil. 3-oji dalis. 3 Auflage. Durchgesehen und ergänzt von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 57); Kaunas: Varpo sp., 1941. – 178 p.:ilustr.; 10 200 egz. – 1 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Š

142. Šatrijos Ragana. Viktutė: novelė. / Šatrijos Ragana. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla, 1941; Kaunas: Šviesos sp., 1941. – 112 p. ; 5200 egz. – 2,50 Rb – lietuvių kalba.
143. ŠEŠPLAUKIS, Alfonsas. Lietuviškai-vokiškas ir vokiškai-lietuviškas žodynas = Litauisch-deutsches und deutsch-litauisches Wörterbuch. / Parengė A. Šešplaukis. – Šiauliai: „Žiedo“ knygynas; Šiauliai: Astros sp., 1941. – 96 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
144. ŠEŠPLAUKIS, Alfonsas. Lietuviškai-vokiškas ir vokiškai-lietuviškas žodynas = Litauisch-deutsches und deutsch-litauisches Wörterbuch. / Parengė A. Šešplaukis. – Šiauliai: „Žiedo“ knygynas; Šiauliai: Astros sp., 1941. – 130 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
a. p. 129: Druckfehler / Atitaisymai.
145. ŠIURKUS, Telesforas. Fissurae ani gydymas novogan‘u. / Gyd. Telesforas Šiurkus, I chirurginės klinikos asistentas. Iš V.D. universiteto I Chirurginės klinikos (Vedėjas prof. V. Kuzma). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 7. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 24 p. – lietuvių kalba.
146. ŠIURKUS, Telesforas. Thyreoidectomis galūnių gangrenų atvejais. / T. Šiurkus. Atspauda iš „Lietuviškosios Medicinos“ Nr. 7, 1941. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 22 p. – lietuvių kalba.
147. Š. V. T. [Šiaulių valstybinis dramos teatras] 1931-X-1941: jubiliejinis leidinys. – [Šiauliai : Šiaulių dramos teatras]; Šiauliai: [„Astros“ sp.], 1941. – 20 p.:ilustr. – lietuvių kalba.

T

148. Teskamba giesmės. Nihil obstat Br. Barauskas, Dr./C. Censor delegatus. – Telšiai: [Telšių kunigų seminarijos koplytėlė], 1941.VIII.06. – 64 p. – lietuvių ir lotynų kalbomis.
a. Ant viršelio užrašas tušinuku: Telšių Kun. Sem. Koplytėlė

V

149. VAIČIUS, D. Bulvių veislių bandymai: Žemės ūkio tyrimo skyriaus bandymų stotyse 1928-1936 m. / Dipl. agr. D. Vaičius. Duomenis sutvarkė ir spaudai parengė dipl. agr. D. Vaičius. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 76p.; 500 egz. – lietuvių kalba.
150. Vadovėliai pradinėms mokykloms. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Raidės sp., 1941. – 12 p. – lietuvių kalba.
151. Vadovėliai progimnazijoms ir gimnazijoms. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Raidės sp., 1941. – 20 p. – lietuvių kalba.
152. VAIČIŪNAS, Viktoras. K. U. Nervų ir psichikos ligų klinikos mediciniškoji apyskaita už 1940 m. nuo VII. 5 d. iki XII. 31 d. / Doc. V. Vaičiūnas. (Klinikos globėjas prof. Pranas Gudavičius). Atspauda iš Medicinos, Nr. 2. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p.; 25 egz. – lietuvių kalba.
153. Vaikų mišios. Nihil obstat Pr. Ramanauskas. – Telšiai: Katedros parapija, 1941.VIII.1. – 16 p. – lietuvių kalba.
154. VAITĖNAS, Mykolas. Inkstų sifilis. / Gyd. M. Vaitėnas, Odos ir veneros ligų klinikos asistentas. Iš Kauno universiteto Odos ir veneros ligų klinikos (Vedėjas prof. med. dr. Br. Sidaravičius). – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p.; 25 egz. – lietuvių kalba.
a. p. 8: Literatūra (4 veikalai); santraukos rusų ir vokiečių kalbomis.
155. Valstybinis Šiaulių teatras. – Šiauliai: Šiaulių valstybinis teatras, 1941. – 16 p. – lietuvių kalba.
156. VASILIAUSKAS, Kazimieras. Medžiagų atsparumas. / Dr. inž. Kazimieras Vasiliauskas, ordinarinis profesorius. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakultetas; Kaunas: Vilniaus sp., 1941 XI 30 d. – 634 p.; 1500 egz. – 6 Rm – lietuvių kalba.
157. Verfügung Nr. 73 des Generaldirektors der Eisenbahnen: Vorläufige, Richtlinien für die Abfertigung und Beförderung von Wehrmachtgut und von Angehörigen der Wehrmacht im Berzik der HBD Nord / Vyriausiojo Geležinkelių Direktorius įsakymas Nr. 73: laikinosios taisyklės ginkluotųjų pajėgų kroviniams ir ginkluotųjų pajėgų personalui Šiaurės vyriausios geležinkelių direkcijos (HBD Nord) ribose išsiųsti ir pervežti. Tarnybos reikalams. – Vilnius: Ekonominės direkcijos leidinys; Kaunas: Spindulio sp., 1941.XI.10. – 16 p.; 400 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
a. prie 3 viršelio priklijuotas priedas: Blankai reikalaujami iš Bilietų ir blankų gaminimo ir aprūpinimo skyriaus – EV. (iš viso 4 dideli lapai ir 1 mažas su perforacija)

Z

158. ZOBARSKAS, Stepas. Aušrelė: vadovėlis ketvirtajam pradinės mokyklos skyriui. 4-as leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla; Kaunas: Ryto sp., 1941. – 196 p., 30 000 egz. – 1.80 Rb. – lietuvių kalba.
159. ZUBKUS, Juozapas. Ar tonsilektomijos operacija yra sunki ar lengva? / Prof. J. Zubkus. Iš V.D. universiteto Medicinos fakulteto nosies, gerklės ir ausų klinikos Kaune. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 8. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.
a. p.8: santrauka vokiečių kalba
160. ZUBKUS, Juozapas. Židininės infekcijos vaidmuo reumatiniuose susirgimuose. / Prof. J. Zubkus. Iš V.D. universiteto Medicinos fakulteto Ausų, nosies ir gerklės ligų klinikos.

Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 8. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 8 p. – lietuvių kalba.

a. p. 8: santrauka vokiečių kalba

Ž

161. Žemės ūkio sąskaitybos rezultatai 1938/39 ūkio metai 1938.VII.1 – 1939.VI.30. Žemės ūkio sąskaitybos ir ekonomikos biuras. – Kaunas: Žemės ūkio rūmų likvidacinės komisijos leidinys; Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 146 p.; 300 egz. – lietuvių kalba.
162. ŽEMGULYS, Juozapas. Pacientologija. / J. Žemgulys. Atspaudas iš Medicinos, Nr. 2. – Kaunas: Varpo sp., 1941. – 16 p.; 25 egz. – lietuvių kalba.
290. p. 12: santraukos rusų ir vokiečių kalbomis
163. ŽITKUS, K. Sveika Marija: tikybos vadovėlis 3-iajam pradinės mokyklos skyriui. / Kunigas K. Žitkus. VI pataisytas leidimas. Nihil obstat Dr. St. Ūsoris, censor ex officio. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys nr. 71); Kaunas: Šviesos sp., 1941.IX.01. – 128 p., 30 200 egz. – 1 Rm. – lietuvių kalba.

W

164. Weihnachten 1941. Weihnachtszeitung. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 20 p.:ilustr. – vokiečių kalba.
165. Weihnachten 1941 im Kriegslazarett Wilna. – Vilnius: Aušros sp., 1941. – 24 p.:ilustr. – vokiečių kalba.
166. WERNER, D. Raudonojo Kryžiaus istorija. / D. Werner. Versta iš prancūzų kalbos. Piešiniai H. Witzig'o. Spaudai paruošė St. Zobarskas. – Kaunas: Lietuvos Raudonasis kryžius; Valstybinė Sp. Nr. 1, 1943. – 128 p.:ilustr.; 3000 egz. – 0,50 Rm. – lietuvių kalba.

2. KNYGOS IŠLEISTOS LIETUVOJE 1942 – 1943 M.

1

167. 1940 m. liepos mėn. 15-22 d. žemės ūkio naudojamų plotų, pasėlių bei darbo jėgos surašymui vykdyti surašinėtojų nurodymai. – Kaunas: Lietuvos statistikos valdyba; Kaunas: Ryto sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
168. 1940/41 metų karvių kontrolės duomenų apyskaita = Jahresbericht über Milchviehkontrollergebnisse für das Jahr 1940/41. – Kaunas: Žemės ūkio gamybos vyriausioji valdyba (Hauptverwaltung für Landwirtschaftliche Erzeugung); Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 194 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
169. 1941/42 Delectus sporarum, seminum et fructum quos hortus botanicus Kaunensis pro mutua commutatione offert. K. Grybauskas Horti Director. M. Lukaitienė Assistens primatius. – Kaunas: Botanikos sodas; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 24 p.: iliustr. – lietuvių kalba.

A

170. A/B „Maistas“ Sveikatos tikrinimo knygelė. .... (Knygelės savininko vardas, pavardė) .... (Gyvenamoji vieta) Nr. .... – Kaunas: „Maistas“; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 32 p. – lietuvių kalba.
171. Advents-und Weihnachtslieder. – Vilnius: Aušros sp., 1942. – 12 p. – vokiečių kalba.
172. ALEKSANDRAVIČIENĖ, Elena. Vaiko kepenų funkcijos tyrimai Händl'o chininio mėginio pagalba. Iš Vilniaus m. vaikų ligoninės ir buv. L. Raudonojo Kryžiaus ligoninės vaikų skyriaus. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 2-3, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
  - a. p. 9: Santrauka vokiečių kalba; Literatūra (10 veikalų)
173. AMBRAZEVIČIUS, Juozas; GRINIUS, Jonas. Visuotinė literatūra: pirmoji dalis. / Juozas Ambrazevičius ir Jonas Grinius. 4-as leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 82); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 268 p.: iliustr.; 6000 egz. – 2,50 Rm. – lietuvių kalba.
174. AMBRAZEVIČIUS, Juozas; GRINIUS, Jonas; VAIČIULAITIS, Antanas. Visuotinė literatūra: antroji dalis. / Juozas Ambrazevičius, Jonas Grinius, Antanas Vaičiulaitis. IV leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 113); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 328 p.: iliustr.; 6000 egz. – 3 Rm. – lietuvių kalba.
175. AMBRAZEVIČIUS, Juozas; SKRUPSKELIENĖ, Alina; VAIČIULAITIS, Ant. Naujieji skaitymai III klasei. / J. Ambrazevičius ir kt. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 168 p.: iliustr.; 4 200 egz. – 1,8 Rm – lietuvių kalba.
  - a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 68.
176. Anweisung für die Zähler. Allgemeine Volkszählung im Generalbezirk Litauen am 27 Mai 1942. Drucksache Nr. 10. – Kaunas: Vyriausioji statistikos vadyba; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – vokiečių kalba.
177. Anweisung für die übergabe der Zentralen und angeschlossenen Betriebe an die Zentralhandels-gesellschaft Ost für landwirtschaftlichen Absatz und Bedarf m.b.H., Berlin, Geschäftsstelle Kauen, zur treuhänderischein Verwaltung. Kauen, den 6. Mai. – Kauen: Der Genralrat für Landwirtschaft; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 36 p. – voekičių kalba.
178. Anweisungen zum Ausfüllen der monatlichen Übersicht über Tätigkeit des Industriebetriebes sowie Nomenklaturen der Erzeugnisse und Rohstoffe = Nurodymai, kaip užpildyti mėnesinius pranešimus apie pramonės įmonių veikimą ir gaminių bei žaliavų nomenklatūros. – Kaunas: Lietuvos statistikos vadyba; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
  - a. p. 2: Sutrumpinimai

179. Apyskaitiniams metams užbaigti nurodymai. – Kaunas: Lietūkis, Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų sąjunga Instruktorių skyrius; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
180. Atsiskaitomoji knygelė. – Kaunas: Valstybinė leidykla „Maumedis“; Kaunas, 1942. – 32 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
181. Ausstellung des Roten Terrors in Litauen = Raudonojo teroro Lietuvoje paroda. – [Kaunas]: Studien. Büro (Studijų biuras); Kaunas: Laisvės sp., 1942. – 8 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis
182. AVIŽONIS, Konstantinas. Švietimas Lietuvoje XVII-jo amžiaus pirmoje pusėje. / Dr. Konstantinas Avižonis. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I t. 2 sąsiuvinio. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 28 p.;100 egz. – lietuvių kalba.

B

183. BALTRUŠAITIS, Jurgis. Ašarų vainikas [eilėraščiai]. / Jurgis Baltrušaitis. Atsakingas redaktorius H. Radauskas. Viršelio dailininkas I. K. Jonynas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 128 p.; 3200 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.
184. BENDORIUS, Antanas. Europos geografija. / A. Bendorius. Vadovėlis vidurinių mokyklų II-jai klasei. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 112); Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 288 p.:ilustr.; 5000 egz. – 3 Rm. – lietuvių kalba.
185. Bericht über die Buchmässige übernahme der Betriebe in Litauen durch die Ostland-Faser GmbH. – Kaunas: Ostland-Faser GmbH; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 108 p.; 200 egz. – vokiečių kalba.
186. Bestimmungen über den überweisungsverkehr mit den Reichskreditkassen = Nuostatai apie Reicho kredito kasų paprastų einamų sąskaitų operacijas. – Kaunas: Žaibos sp., 1942. – 16 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
187. Bericht über Textilwarenbestand für den 30.12.1941. = Pranešimas apie tekstilės prekių stovį 1941 m. gruodžio 31 d. – Kaunas: Lietuvos statistikos valdyba; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
188. Bericht über Textilwarenbestand für den 30.VI.1941. = Pranešimas apie tekstilės prekių stovį 1941 m. birželio 31 d. – Kaunas: Lietuvos statistikos valdyba; Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
189. Birželio 22. Vienkartinis leidinys, skirtas Lietuvos išsilaisvinimo metinėms – birželio 22-jai. Redaktorius J. Petrėnas. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 12 p.:ilustr. – 0.30 Rm.
190. Biržų žemės ūkio draugijos (Biržų vartotojų kooperatyvo) 1941 metų apyskaita. – Biržai: Biržų žemės draugija; Biržai: Biržų sp., 1942 m. kovo mėn. 18 d.. – 16 p. – lietuvių kalba.
191. BITAIS, Bronislovas. Lietuviškų pašto ženklų katalogas 1942 metams. / tekstą spaudai paruošė Br. Bitais. Viršelio dailininkas V. Jomantas. – J. Ubartas; Kaunas: Šarūno sp., 1942. – 64 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
192. BOUHLER, Philipp. Adolfas Hitleris: vieno tautinio sąjūdžio tapimas. / Philipp Bouhler. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 104); Kaunas: Raidės sp., 1942. – 116 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 1 Rm. – lietuvių kalba.
193. Bulvių auginimas. Redagavo agr. P. Vainauskas. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 40 p.: ilustr. – lietuvių kalba.
194. BURKEVIČIUS, Vilhemas. Iš mūsų pradžios mokyklos praeities („Grazdanka“ ir slaptas mokymas.) / V. Burkevičius. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I t. 2 sąsiuvinio. – Kaunas: spindulio sp., 1942. – 16 p.;100 egz. – lietuvių kalba.
a.p. 13: Šaltiniai (7 veikalai)
b.p. 14-16: Priedas rusų kalba.

C

195. Centralinė Lietuvos pieno perdirbimo bendrovių sąjunga „Pienocentras“ 1940 = Zentral-Verband der Molkerei – Genossenschaften Litauens „Pienocentras“. – Kaunas: „Pienocentras“; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 58 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
196. Centralinė Lietuvos pieno perdirbimo bendrovių sąjunga „Pienocentras“ 1941 = Zentral-Verband der Molkerei – Genossenschaften Litauens „Pienocentras“. – Kaunas: „Pienocentras“; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 44 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
197. CERVANTES SAAVEDRA, Miguel de. Išmoningasis idalgas Don Kichotas iš La Mančos / Miguel De Cervantes Saavedra. Iliustravo Gustavo Dore, raižiniai medyje H. Pisano, iš ispanų kalbos vertė Pulgis Andriušis, redaktorius A. Churginas. Įžangos autorius doc. dr. P. Grinius. Atsakingas redaktorius H. Radauskas. Viršelio dailininkas A. Vaičiatis. 1 dalis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 19); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 580 p.: iliustr.; 10 000 egz. – 5 Rm. – lietuvių kalba.
a. Ant titulinio psl. priklijuotas autoriaus portretas.
198. Cukrinių burokų sėjos lauko ir retinimo atstumų bandymai Žemės ūkio tyrimo departamento bandymų stotyse 1934-1939 m. = Aussatzeiten und Standweitenversuche mit Zuckerrüben in den Versuchsstationen des Departements für Landwirtschaftliche Forschung in Litauen während der Jahre 1934-1939. Duomenis sutvarkė ir spaudai paruošė dipl. agr. St. Radaitis. Žemės ūkio tyrimo departamento darbai. – Kaunas: Raidės sp., 1942. – 90 p. – lietuvių kalba.
a. p. 83-88: Zusammenfassung (vokiečių kalba)

Č

199. ČERBULĖNAS, Klemensas. Kaimo skrynios Užnemunėje. / Kl. Čerbulėnas. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 56 p.: iliustr. (3 spalvotos); 150 egz. – lietuvių kalba.
a. p. 2: Literatūra (15 veikalų)
200. ČIBIRAS, Kristupas. Liturgika. / Kun. K. Čibiras. III pataisytas pritaikytas programai leidimas. Nihil obstat Praeil. A. Dambrauskas, censor ex officio. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos ledinys Nr. 106); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 128 p.: iliustr.; 5000 egz. – lietuvių kalba.

D

201. Die Kunstaussstellung der Litauischen Künstler am 8. Mai 1942 in Kauen, Kunstmuseum Vytautas des Grissen. Katalog redagiert von V. Rataiskis. – Komitee der Kunstaussstellung; Kaunas: Ryto sp. (katalogas) ir Spindulio sp. (viršelis), 1942. – 144 p.: iliustr.; 1500 egz. – 2 Rm. – vokiečių kalba.
202. Die Lohnsteuer in Genralbezirk Litauen (Einschlesslich Tabellen zur Berechnung Lohnsteuer) = Algų mokestis Lietuvos generaliniai sričiai (Su lentelėmis algų mokesčiams apskaičiuoti). Aufgestellt vom Generalkommissariat in Kauen. Abteilung Finanzen. Sudarė Generalinio komisariato Kaune Finansų skyrius. Amtliche Ausgabe Oficialus leidinys. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos Nr. 94); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 104 p.; 5000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
203. Die Wildente = Laukinė antis. Spaudai paruošė A. Naruševičius ir A. Vaitiekūnas. Foto A. Naruševičiaus. – Kaunas: Kauno didysis teatras; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 12p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
204. Dienstvorschrift und Zusatzbestimmungen zum Vorläufigen Tarif für den Güter-und Tierverkehr: zwischen den Bahnhöfen der Deutschen Reichsbahn, der am Deutschen Eisenbahn-Güter-und Tiertarif Beteiligten Privatbahnen und der Ostbahn einerseits und den Bahnhöfen der Haupteisenbahndirektionen für die Besetzten Dienstgebrauch Güter-und Tierverkehr Reichsbahn / Ostbahn-Besetzte Ostgebiete = Tarnybinės taisyklės ir papildomieji nuostatai prie laikinojo tarifo krovinių ir gyvulių pervežimams: tarp geležinkelių stočių, priklausančių Vokietijos Reicho geležinkeliams ir dalyvaujantiems

- Vokietijos geležinkelių krovinių ir gyvulių tarife privatiems geležinkeliams bei Rytų geležinkeliams, iš vienos pusės ir geležinkelių stočių, priklausančių Vyriausioms geležinkelių direkcijoms užimtose Rytų srityse, iš kitos pusės. Veikia nuo 1942 m. gegužės 15 d. Tikslai tarnybos reikalams. Krovinių ir gyvulių susisiekimas Reicho geležinkeliai. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 32 p.:priedai; - lietuvių ir vokiečių kalbomis.
205. Dienstvorschrift zum Vorläufigen Tarif für den Güter-und Tierverkehr: zwischen den Bahnhöfen der Haupteisenbahndirektionen für die Besetzten Ostgebiete Gültig vom 15 Mai 1942 ab für den Bezirk der Haupteisenbahndirektionen Nord in Riga. Nur für Dienstgebrauch = Tarnybinės taisyklės prie laikinojo tarifo krovinių ir gyvulių pervežimams: tarp geležinkelių stočių, priklausančių Vyriausioms geležinkelių direkcijoms užimtose Rytų srityse. Veikia nuo 1942 m. gegužės 15 d. Tikslai tarnybos reikalams. Krovinių ir gyvulių susisiekimas užimtose Rytų srityse. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 32 p.:priedai; - lietuvių ir vokiečių kalbomis.
206. Dienstvorschriften zum Ausnahmetarif Nr. 1 = Tarnybinės taisyklės prie išimtinio tarifo Nr. 1. Gültig vom 1 Juni 1942. Güter-und Tierverkehr in den Besetzten Ostgebieten. Nur für Dienstgebrauch. Veikia nuo 1942 m. birželio 1 d. Krovinių ir gyvulių susisiekimas užimtose Rytų srityse. Tikslai tarnybos reikalams. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 12 p.:priedai; - lietuvių ir vokiečių kalbomis
207. Dundulis, Bronislovas. Lietuva ir Napoleonas 1807 metais. / Dr. Bronius Dundulis. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I t. 2 sąs. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 18 p.;100 egz. – lietuvių kalba.

E

208. Ein und Verkaufsreigen fuer Flachs = Linų supirkimo ir pardavimo taisyklės. – Ostland–Faser G.m.b.H. Flachs–Verband (Linų Rytų krašto pluošto a.a.B. linų sąjunga Linas); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 84 p.; 400 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
209. Ekonominės karių bendrovės 1941 metų apyskaita. V.L. Pop. Gamybos fabrikas „Gedimino Pilis“. – Vilnius: Ekonominė karių bendrovė, 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
210. ELVIKIS, Jonas. Eksperimentinių leukopenijų gydymas vitaminais ir transfuzijomis (Disertacijos santrauka). / Gyd. J. Elvikis. Iš V.D. universiteto Vidaus ligų klinikos (Vedėjas prof. med. dr. P. Gudavičius). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 4,5,6, 1942 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 40 p. – lietuvių kalba.
a. p. 22: Literatūra (9 veikalai). Zusammenfassung (vokiečių kalba)
211. ELVIKIS, Jonas. Serozinių plėvių tuberkuliozė. / Adj. gyd. J. Elvikis. Iš V.D. universiteto Vidaus ligų klinikos (Vedėjas prof. med. dr. J. Meškauskas). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 9-12, 1941 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 24 p. – lietuvių kalba.
a. p. 22: Literatūra (9 veikalai). Zusammenfassung (vokiečių kalba)
212. Ermittlungsvorschriften für die besetzten Ostgebiete : (Erm V Ost) : gültig vom 1. September 1942 an = Paieškojimo taisyklės užimtosioms Rytų sritims : (PT Rytams) : veikia nuo 1942 m. rugsėjo mėn. 1 d. Deutsche Reichsbahn. – Vilnius: Ekonominė direkcija, 1942. – 40 p.:14 blankų. – lietuvių ir vokiečių kalbomis .

F

213. Führerdienst des Hitlerjugend. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 16 p. – vokiečių kalba.

G

214. GALAUNĖ, Paulius. Lietuvos knygos meno raidos metmenys XVI-XVII amžiuose. / P. Galaunė. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kutūros muziejaus metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 16 p.: XLV-XLVIII iliustr.; 150 egz. – lietuvių kalba.

215. GANZER, Karl Richard. Hitlerio kovos dėl Reicho 1924-1933. / Karl Richard Ganzer. Redaktorius L. Balvočius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 116); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 192 p.; 10 000 egz. – 1.20 Rm. – lietuvių kalba.
216. Gespanne und Arbeitspflichtererfüllung registrations = Pastočių ir darbo prievolės atlikimo registracijos. – Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 32 p. – lietuvių, lenkų ir vokiečių kalbomis.
217. GIMBUTIENĖ, E. Daržovių sėklininkystės vadovėlis. / E. Gimbutienė dipl. agr. – Vilnius: Žemės ūkio rūmai; Vilnius: Vaizdo sp., 1942. – 244 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
218. GRINIUS, Jonas. Servantesas ir jo don Kichotas. / Doc. dr. J. Grinius. Atspaudas iš Servanteso „Išmoningojo idalgo don Kichoto iš La Mančos“. I dalies vertimo. – Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 24 p. – lietuvių kalba.
219. Grūdams ir miltams sandėliuose laikyti instrukcija. – Kaunas: Valstybinis malūnų ir kėpyklų trestas; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.

H

220. HAIH/Gewerbliche Wirtschaft Kulissengeflüster. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 8 p. – vokiečių kalba.
221. Heeres-Kraftfahrpark 562. – Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 28 p.: iliustr. – vokiečių kalba.
222. HOLUBOVIČ, Elena; Holubovič, Vladimir. Gedimino kalno Vilniuje 1940 metų kasinėjimų pranešimas. / Elena ir Vladimiras Holubovičiai. Vertė R.J. Vilniaus Dailės Muziejus. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I tomo 2 sąsiuvinio. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 50 p.: vienas lap. iliustr., vienas lap. Schemų; 200 egz. – lietuvių kalba.

I

223. IBSEN, Henrik. Nora (Puppenheim) = Nora (Lėlių namas): Schauspiel in 3 Akten / H. Ibsen. [Programa]. Übersetzt von K. Boruta. Aufführung von R. Juknevičius. Bühnenbildner V. Palaima. – Vilnius: Vilniaus miesto teatras; Vilnius: Vaizdo sp., 1942. – 12 p.: iliustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
224. Instrukcija lietuvių kalbos mokytojams. Tvirtino Pr. Germantas, Švietimo generalinis tarėjas. – Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 24 p. – lietuvių kalba.
225. Instrukcija surašymo rajonų vedėjams. Visuotinis Lietuvos generalinės srities gyventojų surašymas 1942 m. gegužės mėn 27 d. forma Nr. 14. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
226. Instrukcija surašinėjtojams. Visuotinis Lietuvos generalinės srities gyventojų surašymas 1942 m. gegužės mėn 27 d. forma Nr. 10. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
227. Instrukcijos kaip reikia perduoti patikėtinam valdymui centrales ir joms priklausančias įmones bendrovei Zentral-Handelsgesellschaft Ost für landwirtschaftlichen Absatz und Bedari m.b.H., Berlin, Geschäftsstelle Kauen. – Kaunas: Žemės ūkio vadybos generalinis tarėjas, 1942 gegužės mėn 6 d.; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 32 p. – lietuvių kalba.
228. Instrukcijos pašarinių žolių sėkloms auginti. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
229. Imbert'o: dujų generatoriaus įrengimas ir jo priežiūra. Išvertė tiekimo ir gaminių realizavimo vadyba [išvertė S. Lūža], Vilniaus skyrius. – Vilnius: tiekimo ir gaminių realizavim vadyba; Vilnius: Vaizdo sp., 1942. – 32 psl.: iliustr. – lietuvių kalba.
230. IVINSKIS, Zenonas; BOROVSČKIS, Jonas. Trakų salos pilis: jos praeitis ir dabartinė būklė. / Prof. dr. Z. Ivinskis ir Inž. archit. J. Borovskis. 23 paveikslai tekste ir 13 lentelių iliustracijų. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 116 p.: iliustr.; 500 egz. – lietuvių kalba.

I

231. Į gyvenimą. Ukmergės mokytojų seminarijos IV-ųjų kursų vienkartinis leidinys. – Ukmergė: Ukmergės mokytojų seminarija, 1942. – 32 p.: iliustr. – lietuvių kalba.

J

232. JABLONSKYTĖ, Rimutė. Akmens amžiaus stovykla Skaruliuose (Jonavos vis., Kauno apskr.). 1 planas ir 122 paveikslai. / R. Jablonskytė. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 22 p.: iliustr; 150 egz. – lietuvių kalba.
233. JABLONSKYTĖ, Rimutė. Mezolitinė stovykla Puvočiuose. / R. Jablonskytė. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I tomo 2 sąsiuvinio. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 28 p.: iliustr.; 100 egz. – lietuvių kalba.
234. JAKUŽAITIS, H. J. Lietuvis darbininkas Vokietijoje: lietuviški vokiški pasikalbėjimai ir terminai. = Der Litauische Arbeiter in Deutschland: Litauisch-Deutsche Gespräche und Ausdrücke. / H. J. Jakužaitis. Amt für Arbeits- und Sozialwesen. – Darbo ir socialinių reikalų vadyba; Kaunas: Vilniaus sp., 1942. – 128 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
235. Jaunųjų ūkininkų ratelių darbo taisyklės. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 48 p.; 2000 egz. – lietuvių kalba.
236. Jėzau pasitikiu Tavimi! – Kaunas, 1942. – 24 p. – lietuvių kalba.

K

237. Kaip rauginti žaliąjį pašarą? – Kaunas: Žemės ūkio vadyba; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 8 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
238. Kameradschaftsabend des Kriegslazaretts 990/910 in Wilna am 26. Juli 1942. – Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 16 p.: iliustr. – vokiečių kalba.
239. KARAZIJA, Povilas. Aluonos, Šklėrių ir Krūminių monetų luobiai. / Pov. Karazija. 10 paveikslų tekste ir 8 iliustracijų lentelės. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 82 p.: iliustr.; 150 egz. – lietuvių kalba.
240. KARSAVINAS, Leonas. Hugenotai ir humanizmas. / Prof. L. Karsavinas. Atspaudas iš Lietuviškosios enciklopedijos X tomo II sąsiuvinio. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
241. KAZLAUSKAS, Petras Juozapas. Akiniai. / Med. dr. P. Kazlauskas. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 4, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 14: Literatūra (20 veikalų)
  - b. p. 15: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
242. KAZLAUSKAS Petras, Juozas. Lietuvių akių spalvų klausimu: pagal pradžios mokyklos mokinių akių tyrimų duomenis. / Med. d-ras. P. Kazlauskas. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 26 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
- a. p. 19-21: Literatūra (57 veikalai)
  - b. p. 25: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
243. KAZOKAITYTĖ-PROŠKUVIENĖ, Stanislava. Kaip turime auginti daržoves. / St. Kazokaitytė-Proškuvienė. – Kaunas: Maitinimo ir Žemės ūkio vadyba (Žemės ūkio rūmai); Kaunas: Ryto sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
244. Ką patarsime ūkininkui šį pavasarį. Paruošė Ž.Ū. rūmų Augalininkystės skyrius, pasinaudodamas Ž.Ū. tyrimo departamento ir kitų specialistų nurodymais. Redagavo agr. P. Vainauskas. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 32 p. – lietuvių kalba.
245. Ką reikia žinoti apie Vokietiją? Deutschland-Broschüre. – 44 p.: 14 nuotraukų. – lietuvių kalba.

246. Kiaulių tyrimo stoties 1937-1938 m. darbo apyskaita = Bericht über die Arbeiten der Versuchsstation während der Jahre 1937-1938. Duomenis sutvarkė ir spaudai paruošė dipl. agr. J. Rudzevičius. Žemės ūkio tyrimo departamento darbai Nr. 25. – [Kaunas]: Žemės ūkio tyrimo departamentas; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 56 p. – lietuvių kalba.
a. P. 51-53: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
247. KLEVAITIS, J. Mano darželis. / J. Kleivaitis. JŪR. Jaunųjų ūkininkų darbymečiui. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Vilnius: Vaizdo poligrafijos įmonė, 1942. – 80 p.:ilustr.; 2000 egz. – lietuvių kalba.
248. KLIMAVIČIUS, Kazimieras. Skaičiavimo uždavinynas: ketvirtajam pradinės mokyklos skyriui. / K. Klimavičius. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 172 p.:ilustr.; 20 000 egz. – 1.50 Rm – lietuvių kalba.
a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 40
249. KLIMAVIČIUS, Kazimieras. Skaičiavimo uždavinynas: penktajam pradinės mokyklos skyriui. / K. Klimavičius. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Ryto sp., 1942. – 216 p.:ilustr.; 15 000 egz. – 1.80 Rm – lietuvių kalba.
a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 41
250. KOLUPAILA, Steponas. 1940 metų hidrologinė bibliografija, Lietuva = Bibliographie hydrologique de l'année 1939, Lithuanie. / Steponas Kolupaila. Metai: 7. Annuaire: 7. Kaunas: Varpo sp., 1942. – 16 p. – lietuvių ir prancūzų kalbomis.
a. „Bibliografijos žinių“ 1941 m. 6-8 Nr. Priedas Tarptautinė Mokslo Sąjungų Taryba, Tarptautinė Geodezijos ir Geofizikos Sąjunga, Tarptautinė Mokslinės Hidrologijos Asociacija.
251. Komandiravimo ir Persikėlimo išlaidų atlyginimo nuostatai Lietuvos generalinėje srityje. Tarnybiniam naudojimui. – Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 32 p.; 5000 egz. – lietuvių kalba.
252. KOMMOS, Rudolf. Žydai už Stalino pečių: žydų viešpataujančioji padėtis Sovietų sąjungoje, atvaizduota pagal valdinius Sovietų šaltinius. / Dr. Rudolf Kommos. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 232 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 2 Rm. – lietuvių kalba.
253. KRIKŠČIŪNAS, Jurgis; STRAZDAS, Justinas; TARASENKA, Petras. Daržovių, šakniavaisių ir vaiskrūmių auginimas. / Dr. J. Krikščiūnas, agr. J. Strazdas ir P. Tarasenska. JŪR. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Vilnius: Vaizdo poligrafijos įmonė, 1942. – 98 p.:ilustr.; 10 000 egz. – lietuvių kalba.
254. KRIUKELIS, B. Sėkliniai pašarinių žolių daržai : lengviausias būdas išauginti žolių sėklų savo ūkio reikalams. / Agr. B. Kriukelis. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Ryto sp., 1942. – 16 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
255. KUDIRKA, Vincas. Laisvos valandos. / Vincas Kudirka. IV-tas leidimas. Viršelio dailininkas A. Vaičaitis. Redagavo B. Rutkūnas. Atsakingas redaktorius H. Račauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (valstybinės leidyklos leidinys Nr. 97); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 80 p.; 5200 egz. – 0.60 Rm – lietuvių kalba
256. KULIKAUSKAS, Pranciškus. Emaliuotieji dirbiniai Lietuvoje. / Pr. Kulikauskas. 15 paveikslų tekste ir 3 iliustracijų lentelės. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 30 p.: ilustr.; 150 egz. – lietuvių kalba.
a. p. 24: panaudota literatūra (21 veikalas)
257. Kunstgewerbeinstitut. Sprachliche Bearbeitung des Textes J. Talmantas. – Kaunas: Taikomosios dailės institutas; Kaunas: Vilniaus sp. (leidinys) ir Žaibo sp. (klišė), 1942. – 88 p.:ilustr.; 500 egz. – 2 Rm. – vokiečių kalba.
258. KUPREVIČIUS, V. Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus 1936.XI.1–1939.XII.31 darbų apyskaita. / V. Kuprevičius. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros metraščio 1941 metams. – Kaunas: Spindulio sp., 1941. – 64 p.; 150 egz.

- a. I Priedas: Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus įstatymas
  - b. II Priedas: Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus statutas
259. Kur švara – ten sveikata. Med. gyd. Ambraziejūtė-Steponaitienė, agr. M. Kaunaitė, agr. St. Ginčitis, inž. V. Mačiūnas, J. Masilionis ir agr. B. Špokevičius. Spaudai paruošė agr. B. Gaidžiūnas. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 32 p.; 160 000 egz. – lietuvių kalba.
- a. p. 2: Nemokamas „Ūkininko patarėjo“ priedas.
260. KUTRA, Jonas. Vokiškai lietuviškas žodynėlis = Deutsch-litauisches Wörterbuch. / Jonas Kutra. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 107); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 224 p.; 40 000 egz. – 1,20 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

L

261. LABANAUSKAS, Konstantinas. Mokyklinio jaunimo sanitarinė priežiūra. / Gyd. K. Labanauskas. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 2-3, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
262. LAŠAS, Vladas; KUPRYS, Juozas. Lietuvos gyventojų mitimas 1925-1940 metais. / Prof. Vl. Lašas ir dr. J. Kuprys. Iš Vytauto Didžiojo universiteto Fiziologijos instituto (Vedėjas prof. dr. Vl. Lašas). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 4,5,6, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 60 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 53: Literatūra (22 veikalai)
  - b. p. 54-57: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
263. Leitungstafeln für Eilgutladungen, Lebende Tiere und Frachtgutladungen zwischen den Bahnhöfen in Bezirk der HBD Nord = Linkmių lentelės didžiosios skubos siuntoms, gyviems gyvuliams ir mažosios skubos siuntoms tarp stočių, esančių Šiaurės vyriausios geležinkelių direkcijos srityje. Gültig vom 15 Mai 1942. Veikia nuo 1942 m. gegužės 15 d. Nur für Dienstgebrauch. Tiktai tarnybos reikalams. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 24 p.:priedai; - lietuvių ir vokiečių kalbomis.
264. LGSF 20-čio jubiliejinės sporto šventės: įvyksiančios Kaune 1942 m. spalio 10 ir 11 d.d. programa. – Kaunas: Žaibos sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
265. Lietuviškoji enciklopedija X tomas I (CIX) sąsiuvinys. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 64 p.: iliustr.; 12 000 egz. – lietuvių kalba.
266. Lietuviškoji enciklopedija X tomas II (CIX) sąsiuvinys. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 64 p.: iliustr.; 12 000 egz. – lietuvių kalba.
267. Lietuviškoji enciklopedija X tomas III (CXI) sąsiuvinys. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 64 p.: iliustr.; 12 000 egz. – lietuvių kalba.
268. Lietuviškoji enciklopedija X tomas IV (CXII) sąsiuvinys. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 64 p.: iliustr.; 12 000 egz. – lietuvių kalba.
269. Lietuvos advokatų sąrašas. – Kaunas: Advokatų taryba; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
270. Lietuvių archyvas: bolševizmo metai. I dalis. Redagavo J. Balčiūnas. – Kaunas: Studijų biuras; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 320 p.:iliustr.; 10 000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
271. Lietuvių archyvas: bolševizmo metai. I dalis. 2-oji laida. Redagavo J. Balčiūnas. – Kaunas: Studijų biuras; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 320 p.:iliustr.; 10 000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
272. Lietuvių archyvas: bolševizmo metai. II dalis. Redagavo J. Balčiūnas. – Kaunas: Studijų biuras; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 310 p.:iliustr.; 10 000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
273. Lietuvių archyvas: bolševizmo metai. III dalis. Redagavo J. Balčiūnas. – Kaunas: Studijų biuras; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 310 p.:iliustr.; 10 000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

274. Lietuvos dailininkų apžvalginė dailės paroda 1942. Viršelio dailininkas J. Steponavičius. Katalogą tvarkė ir redagavo V. Rataiskis. – Kaunas: V.D. kultūros muziejus; Kaunas: Ryto sp. (katalogas) ir Spindulio sp. (viršelis), 1942. – 144 p.:ilustr.; 3500 egz. – 2 Rm. – lietuvių kalba.
275. Lietuvos dailininkų kūrinių paroda Ukmergėje: 1942 m. gruodžio mėn. – Kaunas: Lietuvos dailininkų sąjunga; Kaunas: V.Atkočiūno sp., 1942. – 16 p.; 1000 egz. – lietuvių kalba.
276. Lietuvos ūkininkų draugijos įstatai. – Kaunas: Lietuvos ūkininkų draugija; Kaunas, 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
a. p. 3: Pono Generalinio Komisarą peržiūrėti ir 1942 m. kovo m. 25 d. raštu patikrinti.
277. Lietūkis (Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų sąjunga): 1941 m. apyskaita = Zentralverband Landwirtschaftlicher Genossenschaften Litauens. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 24 p. – lietuvių kalba.
278. Lietūkis (Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų sąjunga): 1941 m. apyskaita = Zentralverband Landwirtschaftlicher Genossenschaften Litauens. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – vokiečių kalba.
279. Linų veislių bandymai Žemės ūkio tyrimo departamento lauko bandymo stotyse 1930-1938 m. = Ergebnisse der Flachssortenbauversuche in den Feldversuchsstationen Litauens während der Jahre 1930-1938. Duomenis sutvarkė ir spaudai paruošė dipl. agr. J. Šumskis. Žemės ūkio tyrimo departamento darbai Nr. 29. – Kaunas: Raidės sp., 1942. – 776 p. – lietuvių kalba.
a. p. 68-75: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
280. LOEFF, Wolfgang. Anglija be kaukės: britų politikos faktai./ Wolfgang Loeff. Redaktorius L. Balvočius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 79); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 208 p.:ilustr.; 4000 egz. – 4.50 Rm. – lietuvių kalba.
281. LOEFF, Wolfgang. Anglija be kaukės: britų politikos faktai./ Wolfgang Loeff. II leidimas. Redaktorius L. Balvočius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 118); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 200 p.:ilustr.; 5000 egz. – 4.50 Rm. – lietuvių kalba.
282. Los Voluntarios españoles en el frente Spaniens Freiwillige an der Ostfront. Ein Bildbuch von der Blauen Division. Un libro ilustrado de la Division Azul. Gesamtgestaltung: Kriegsberichter Dr. Werner Lahne. – Kaunas: Editor: Propaganda-Kompanie del Ejercito Busch. (Herausgeber: Propaganda-Kompanie der Armee Busch); Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 108 p.: 25 000 egz. – ispanų ir vokiečių kalbomis.
283. LŪŽA, J.; MOCKAITIS, J. Cukrinių runkelių sėklų auginimas. / Dipl. agr. J. Lūža ir dipl. agr. J. Mockaitis. – Kaunas: „Lietuvos Cukrus“; Kaunas: Vilniaus sp., 1942. – 64 p.:ilustr. – lietuvių kalba.

M

284. MAIRONIS. Pavasario balsai. / Maironis (Jonas Mačiulis). VIII leidimas. Spaudai paruošė J. Ambrazevičius. Piešiniai T. Kulakausko. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1942. – 288 p.:port.,ilustr.; 3000 egz. – lietuvių kalba.
285. MALINAUSKAS, Ignotas; TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais antrajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. VI-tas leidimas. Iliustravo dail. A. Kučas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 142); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 80 p.:ilustr.; 30 000 egz. – 0.50 Rm – lietuvių kalba.
286. MALINAUSKAS, Ignotas; TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais ketvirtajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. IV-tas pataisytas leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 132 p.:ilustr.; 20 000 egz. – 0.60 Rm – lietuvių kalba.

- a. p. 2: Lietuvos valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 31
287. MALINAUSKAS, Ignatas; TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais penktajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. V-tas pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Dailininkas A. Kučas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 96 p.: iliustr.; 10 200 egz. – 0.60 Rm – lietuvių kalba.
- a. p. 2: Lietuvos valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 36
288. MARGENIS, Jokūbas. Difterija ir jos gydymas Joniškėlio ligoninės duomenimis. / Gyd. J. Margenis. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 2-3, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 44 p. – lietuvių kalba. p. 6: Literatūra (6 veikalai); Autoreferat (vokiečių kalba)
289. MARGENIS, Jokūbas. Epideminis cerebrospinalinis meningitas ir jo gydymas Joniškėlio apylinkės ligoninės duomenimis. / Gyd. J. Margenis, Joniškėlio apylinkės ligoninės direktorius. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 2-3, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 28 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 25: Literatūra (2 veikalai); Autoreferat (vokiečių kalba)
290. Marijampolės miesto teatras 1942-1943: Marijampolės miesto teatro leidinys pirmojo 1942-1943 metų sezono atidarymui ir buv. Marijampolės dramos teatro vienerių metų sukakčiai paminėti. Redagavo J. Sodaitis. – Marijampolė: Marijampolės miesto teatras; Marijampolė: Šešupės sp., 1942. – 16 p.: iliustr.; 2000 egz. – lietuvių kalba.
291. MASALSKIS R. Cerebrum (Morfologija): Adj. Masalskio paskaitų, skaitytų 1940-41 m.m. Vytauto Didžiojo universitete stud. medikams II semestro konspektas / Žilinskas-Masalskis. Kaunas: Končius, 1942. – 66 p. – lietuvių kalba.
292. MATIJOŠAITIS, Stanislovas. Sakalėlis elementorius. / Esmaitis. Viršelio dailininkė D. Tarabildienė. – Kaunas: Valstybinė Leidykla, 1942. – 96 p.: iliustr. – 0.60 Rm. – lietuvių kalba.
293. MATIJOŠAITIS, Stanislovas. Sakalėlis: 3-iam pradinės mokyklos skyriui. / Esmaitis. XVI pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė Leidykla (valstybinės leidyklos leidinys Nr. 54); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 400 p.: iliustr.; 30 000 egz. – 3 Rm. – lietuvių kalba.
294. MATULEVIČIUS, Andrius. Kauno vaikų infekcinė ligoninė. / Dr. A. Matulevičius. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 2-3, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 7: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
295. MAZALAITĖ, Nelė. Karaliaus ugnys. / Nelė Mazalaitė. Viršelio dailininkas T. Kulakauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 131); Kaunas: Raidės sp., 1942. – 220 p.; 5000 egz. – lietuvių kalba.
296. Merkblatt über Kriegsgefangenenbehandlung. A.O.K. 16 O. Qu. / Qu 2.1.10. 1942. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 20 p. – vokiečių kalba.
297. Merkblatt über die Aufgaben der Zugabfertiger = Vagonų pažymėtojams instrukcija. – Vilnius: Eksploatacijos direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1942 – 14 p.: trys blankai. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
298. Merkblatt über Einrichtung und Benutzung von Kurier - und Befehlsempfänger – Abteilen = Instrukcija apie kurjerių ir pasiuntinių skyrių įrengimus ir jais naudojimą. Gültig vom 1. August 1942 an. Galioja nuo 1942 m. rugpjūčio 1 d. – Oberkommando der Wehrmacht und vom Reichsverkehrsministerium (Vyriausioji kariuomenės vadovybės ir Reicho susisiekimo ministerija); Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 32 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
299. Metrinų ir kitų plaušinių medžiagų punktai prekėms įgyti. – Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
300. MIKNEVIČIENĖ-ZDANAVIČIŪTĖ, Elena. Difterijos stebėjimai Kauno vaikų infekcinėje ligoninėje / Elena Miknevičienė-Zdanavičiūtė. Atspauda iš „Liet. medicinos“ nr. 2-3. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.

301. MINELGA, Bronislovas. Spektroskopinis kraujo tyrimas. / Gyd. Br. Minelga, vyr. asistentas. Iš V.D. universiteto Teismo ir Socialinės medicinos instituto (Direktorius prof. med. dr. K. Oželis.). Atspauda iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 12 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
a. p. 11: Literatūra (12 veikalų)
302. MIRŪNAS. Politrukas Sruelis Švindelmacheris: tikrieji vaizdai iš netolimo mūsų krašto praeities. / Mirūnas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 125); Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 116 p.; 10 000 egz. – 1 Rm. – lietuvių kalba.
303. MOCKAITIS, Juozas; MIDVIKIS, Jonas. Daržovių sėklų auginimas / J. Mockaitis ir J. Midvikis. – Kaunas: Maitinimo ir Žemės ūkio vadyba (Žemės ūkio rūmai); Kaunas: Ryto sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
304. Mokesčių ėmimo tvarkos nuostatai. – Kaunas: Mokesčių departamentas, 1942 m. – Kaunas, Žaibo sp., 1942. – 32 p.; 1000 egz. – lietuvių kalba.
305. MURELIS, Alfonsas. Tabako lapų skynimas ir džiovinimas IV. / Dipl. agr. A. Murelis. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 20 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
306. MURELIS, Alfonsas. Tabakui dirvos paruošimas, tręšimas ir tabako sodinimas II. / Dipl. agr. A. Murelis. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
307. MURELIS, Alfonsas; BODAKAS, Jurgis. Pasodinto tabako priežiūra. / A. Murelis ir J. Bodakas. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
308. MURELIS, Alfonsas; BODAKAS, Jurgis. Pavasario darbai tabako augintojams I. / A. Murelis ir J. Bodakas. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
309. MURELIS, Alfonsas; BODAKAS, Jurgis. Pavasario darbai tabako augintojams III. / A. Murelis ir J. Bodakas. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
310. MURELIS, Alfonsas; BODAKAS, Jurgis. Tytoń: część I. / A. Murelis ir J. Bodakas. Tłumaczenie z litewskiego. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 20 p.; 500 egz. – lenkų kalba.
311. MURELIS, Alfonsas; BODAKAS, Jurgis. Tytoń: część II. / A. Murelis ir J. Bodakas. Tłumaczenie z litewskiego. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 16 p.; 500 egz. – lenkų kalba.
312. MURELIS, Alfonsas; BODAKAS, Jurgis. Tytoń: część III. / A. Murelis ir J. Bodakas. Tłumaczenie z litewskiego. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 12 p. – lenkų kalba.
313. MURELIS, Alfonsas. Tytoń: część IV. / Agr. dipl. A. Murelis. Tłumaczenie z litewskiego. – Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 32 p.: iliustr. – lenkų kalba

N

314. Naujasis mūsų Viešpats Jėzaus Kristaus testamentas II. Apaštalų darbai laiškai – apreiškimas. Vertė Juozas Skvireckas, Kauno arkivyskupas metropolitas. Techninis redaktorius kunigas A. Bieliūnas. III laida. – Kaunas: Vastybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 496 p.; 10 000 egz. – 1 RM – lietuvių kalba.
a. p. IV: Imprimatur Kaunas, die 19 decembris, 1941. Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 62, 1941 m.
315. NOVICKIS, Z. Aliuminis, jo gamybos būdai ir jo gamybos Lietuvoje perspektyvos. / Vyr. asist. kalnų inž. Z. Novickis. Atspaudas iš „Technikos“, Nr. 8 ir 10. – Kaunas: spindulio sp., 1942. – 168 p.: iliustr. – lietuvių kalba
a. Straipsnis nebaigtas.

316. Nurodymai dėl kovos priemonių su galimomis typhus abdominalis dizenterijos ir choleros epidemijomis. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 6 p. – lietuvių kalba.

O

317. Ordo divini officii recitandi Missaeque celebrandae pro anno Domini 1942. Ad usum dioecesis Panevėžensis Mandato ex-mi Domini Casimiri Paltarokas Episcopi Panevėžensis. – Marijampolė: Šešupės sp., 1942. – 136 p. – lotynų kalba.
a. p. 2: Corrigenda
318. Ordo divini officii recitandi missaeque celebrandae pro anno Domini 1942. Ad usum dioecesis Telšensis. Mandato ex-mi Domini Justini Staugaitis Episcopi Panevėžensis. – Marijampolė: Šešupės sp., 1942. – 136 p. – lotynų kalba.
a. p. 2: Corrigenda

P

319. Parapijos vaikų kalbamos šv. mišios: jų sekmadienio votyvoje. Sudarė Kun. L. Tamošauskas, panaudodamas Kun. K. Žitkaus knygelę „Prie altoriaus“. Nihil obstat. Censor ex officio Prel. Pr. Strakšas. – Panevėžys: Panevėžio miesto sav. spaustuvė, 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
320. Pašarinių ir cukrinių runkelių sėjos būdų bandymai Žemės ūkio tyrimo departamento bandymo stotyse 1929-1939 m. = Futter-und Zuckerrübensaartversuche in litauischen Feldversuchsstationen während der Jahre 1929-1939. Duomenis sutvarkė ir spaudai paruošė dipl. agr. K. Bėčius. Žemės ūkio tyrimo departamento darbai Nr. 30. – Kaunas: Žemės ūkio tyrimo departamentas; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 72 p. – lietuvių kalba.
a. p. 65-69: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
321. Pažymių knygelė. Perspausdinti draudžiama. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Valstybinė sp. Nr. 4, 1942. – 16 p.: įklija. – lietuvių kalba.
322. PETRAITIS, Juozapas. Kaip jie mus sušaudė? / Pulk. J. Petraitis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 119).; Kaunas: Žaibos sp., 1942. – 264 p.; 10 000 egz. – 1,50 Rm – lietuvių kalba.
323. PETRAUSKAS, M. Skaičiavimo uždavinynas: pirmajam skyriui. / M. Petrauskas. 2-as pataisytas leidimas. Viršelis ir iliustracijos D. Tarabildienės. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 124 p.: iliustr.; 20 000 egz. – 1.20 Rm. – lietuvių kalba.
a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 38
324. PETRAUSKAS, M. Skaičiavimo uždavinynas: antrajam skyriui. / M. Petrauskas. Viršelis ir iliustracijos D. Tarabildienės. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos 1941 m. [išėjo 1942 m.] leidinys Nr. 43); Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 96 p.: iliustr.; 25 000 egz. – 0,80 Rm. – lietuvių kalba.
325. PETRAUSKAS, M. Skaičiavimo uždavinynas: trečiajam skyriui. / M. Petrauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 44); Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 156 p.: iliustr.; 25 000 egz. – 1,30 Rm. – lietuvių kalba.
326. Pieno riebalams apskaičiuoti lentelės. – Kaunas: „Pienocentro“ Kauno skyrius; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 24 p. – lietuvių kalba.
327. PLANQUETTE, R. Die Glocken von Corneville: komische Oper in 3 Akten = Kornevilio varpai: 3 veiksmų komiška opera. / R. Planquette [Programa ir trumpas turinys]. – Kaunas: Kauno dydisis teatras; Kaunas: Šarūno sp., 1942 balandis. – 6 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
328. POHL, J. Talmudo dvasia. / Dr. J. Pohl. Vertė Henrikas Blazas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 141); Kaunas: Raidės sp., 1942. – 112 p.; 5000 egz. – 1 Rm. – lietuvių kalba.

329. Politinės ekonomijos kurso programa. – Vilnius: Raidės sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
330. Politinės ekonomijos programa 1941/42 mokslo metais. – Vilnius: Raidės sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba
331. Pradinės mokyklos programos. – Vilnius: Švietimo vadyba (Švietimo vadybos tarnybinis leidinys); Marijampolė: Šešupės sp., 1942. – 116 p. – lietuvių kalba.
332. Prie telegrafo statybos darbų nelaimingiems atsitikimams išvengti nuostatų ištrauka = Auszug aus den Unfallvorschriften für den Telegraphenbaudienst UVTBau. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
333. Priešgaisrinės taisyklės. – Kaunas: Lietuvos ugniagesių organizacijų sąjunga; Kaunas: Šarūno sp., 1942. – 20 p.; 1000 egz. – lietuvių kalba.
334. Programos žiemos žemės ūkio ir namų ūkio mokykloms. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 52 p.; 300 egz. – lietuvių kalba.
335. Punktliste für Meterware = Metrinėms prekėms punktų lapas. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 12 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
336. Punktliste = Punktų lapas. – Kaunas, 1942. – 22 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
337. PUZINAS, Jonas. Ankstyvojo geležies amžiaus kapas, surastas Krūmaičiuose Kretingos vis. / J. Puzinas. 2 planai tekste ir 1 iliustracijų lentelė. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 48 p.:ilustr.; 150 egz. – lietuvių kalba.

R

338. RACIŪTĖ, Stanislava. Epideminiai ir infekciniai encefalitai. / Gyd. St. Raciūtė. Iš Kaunno vaikų infekcinės ligoninės. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
a. p. 7: Literatūra (4 veikalai) ; Zusammenfassung (vokiečių kalba)
339. Reicho darbo tarnyba – tautos mokykla. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 16 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
340. REMESA, Gracius. Pusmaišis gyvenimo trupinių: kupletai. / Gracius Remesa. – Kaunas: Gracius Remesa; Kaunas: Ryto sp., 1942. – 16 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
341. RIMKŪNAS, Petras. Kaimas lietuvių literatūroje. / Petras Rimkūnas. Atspaudas iš „Literatūros metraštis“, 1942. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
a. Aut. autografas J. Keliuočiui.
342. Rose Bernd. Kauno Didžiojo teatro pirmasis 1942-43 metų sezono leidinys. Spaudai paruošė A. Vaitiekūnas ir A. Naruševičius. Foto A. Naruševičiaus. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 12 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
343. RUNKEVIČIUS, Jonas. 116 torakokaustikos atsitikimų. / Gyd. J. Runkevičius, Alytaus sanatorijos direktorius. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 9-12, 1941 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 12 p.- lietuvių kalba.
a. p. 11: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
344. RŪKŠTELĖ, Antanas. Svarbiausieji veiksniai, nulėmusieji lietuvių liaudies statybos formą ir jos pobūdį. / A. Rūkštelė. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraščio 1941 m. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 52 p.; 150 egz. – lietuvių kalba.
a. p. 41-42: Literatūra (33 veikalai)

S

345. SABALIAUSKAS, Adolfas. Viešpaties Angelas: maldų knygelė visiems. / Parašė Kan. A. Sabaliauskas. III leidimas. – Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 288 p. – lietuvių kalba.
346. SANTVARAS, Stanislavas. Žvejai: 4-ių veiksmų drama. / Stasys Santvaras. Viršelio dailininkas M. Labutis. Scenų nuotraukos A. Naruševičiaus. – Kaunas: valstybinė leidykla

- (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 140); Kaunas: Raidės sp. (leidinys) ir Spindulio sp. (ilustracijos), 1942. – 196 p.:ilustr.; 4000 egz. – 2 Rm. – lietuvių kalba.
347. Satzung des Genossenschaftsverbandes Ostland = Rytų krašto kooperatyvų sąjungos statutas. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 28 p. – vokiečių ir lietuvių kalba.
348. SAUDARGIENĖ-SIMNIŠKAITĖ, Vladislova. Žaidimai ir mankštos pratimai. / V. Saudargienė-Simniškaitė. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 139); Kaunas: Raidės sp., 1942. – 224 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 1,50 rm. – lietuvių kalba.
349. Savitarpinės pagalbos taisyklės ir instrukcijos. – Kaunas: Vilniaus sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
350. Scharfer Beobachter des Uffz-Anwärter-leergang nix zu Kauen. – Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 24 p.:ilustr. – vokiečių kalba.
351. SCHOLZ, Alfons. Deutsche Grammatik: Mittelstufe = Vokiečių kalbos gramatika: aukštesnysis kursas / A. Scholz. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1942; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 108 p.; 20 000 egz. – 0,9 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
352. SCHULTE, F.A. Aus den Geheimakten des Stalag 336 oder „Das musyte einmal gesagt werden!“. / F. A. Schulte. Zum Kameradschaftsabend des Stalag am 18.4.42 verfasst und vorgetragen von Kriegsverwaltungsinspektor F. A. Schulte. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 16 p. – vokiečių kalba.
353. Sėklinių pasėlių pripažinimo taisyklės Rytų kraštui. Reicho komisaras Rytų kraštui; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 28 p. – lietuvių kalba.
354. Sodžius, sodybos ir atskiri pastatai: etnologinių tyrinėjimų klausimų lapas Nr. 2. – [Vilnius]: Lietuvos mokslų akademija. Etnologijos institutas. Vilniaus etnografinis muziejus; Vilnius: Aušros sp., 1942. – 32 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
355. Statut der „Deutschen Ein- und Verkaufsgenossenschaft für den Generalbezirk Litauen e. G.m.b.H.“. – Kauen: varpo sp., 1942. – 32 p. – vokiečių kalba
356. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die hand der Lehrers = Vokiečių kalbos vadovėlis skiriamas mokytojams. / Dr. G. Studerus. I Teil. 2-oji dalis. 2 Auflage. Durchgesehen von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 88 p.; 3200 egz. – 1.20 Rm – vokiečių kalba.
- a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 67
- b. p.87: Inhalt
357. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die hand der Lehrers = Vokiečių kalbos vadovėlis skiriamas mokytojams. / Dr. G. Studerus. II Teil. 3-oji dalis. 2 Auflage. Durchgesehen von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 72); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 104 p.; 3000 egz. – vokiečių kalba.
358. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die hand der Lehrers = Vokiečių kalbos vadovėlis skiriamas mokytojams. / Dr. G. Studerus. III Teil. 4-oji dalis. 2 Auflage. Durchgesehen von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 101); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 48 p.; 3000 egz. – 0.70 Rm – vokiečių kalba.
359. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die höheren Lehranstalten Litauens. / Dr. G. Studerus. I Teil. 1-oji dalis. 6 Auflage. Durchgesehen und ergänzt von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 95); Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 120 p., 50 000 egz. – 0.75 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
360. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die höheren Lehranstalten Litauens. / Dr. G. Studerus. II Teil. 2-oji dalis. 4 Auflage. Durchgesehen und ergänzt von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Iliustravo prof. Dobužinskis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 105); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 184 p.:ilustr., 20 000 egz. – 1 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

361. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen sprache: für die höheren Lehranstalten Litauens. / Dr. G. Studerus. III Teil. 3-oji dalis. 3 Auflage. Durchgesehen und ergänzt von V. Bajoras. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 66); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 180 p., 8 200 egz. – 1 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
362. „Sodybos“ vaistažolių kainoraštis 1942 m. – Kaunas: „Sodyba“; Kaunas“ Raidės sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
363. Sodybos supirkėjo vadovas. – Kaunas: „Sodyba“; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 52 p.: 3000 egz. – lietuvių kalba.
364. Specialinė žemdirbystė: žemės ūkio vadovo II-as tomas. Redagavo e. o. prof. dr. Jurgis Krikščiūnas. 2-oji laida. Tekste 197 paveikslai. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 620 p. – lietuvių kalba.
365. Spirito gamybos technologiniai procesai: instrukcija spirito varytojams. Instrukciją paruošė K. Aleksandravičius, vyr. inspektorius. Instrukcija tikrino K. Gelžinis, gamybos-technikos skyriaus vedėjas. – Spirito ir degtinės trestas; Kaunas: Spindulio sp., 1942, kovas. – 64 p. – lietuvių kalba.
366. STRAZDAS, Justinas. Daržovių auginimas. / Agron. J. Strazdas. III pataisytas ir papildytas leidinys. – Vilnius: Žemės ūkio rūmai; Vilnius: Vaizdo sp., 1942. – 256 p. – lietuvių kalba.
367. STRAZDAS, Justinas. Vaismedžių auginimas. / Agron. J. Strazdas. JŪR. Jaunųjų ūkininkų darbymečiui. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 24 p.: iliustr.; 10 000 egz. – lietuvių kalba
368. SUTKAITYTĖ, Salomėja. Vaistingųjų augalų rinkimas ir džiovinimas. / S. Sutkaitytė. – Kaunas: „Sodyba“; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 32 p.: iliustr.; 10 000 egz. – lietuvių kalba.

Š

369. Šakė. Vienkartinis leidinys 1943 Naujiems Metams sutikti. Redaguoja Andrius Vilkaviškietis. – Kaunas: Česlovas Spirauskas; Kaunas: Žaibo sp., 1942. – 196 p.; 10 000 egz. – 1,50 Rm.
370. ŠAPOKA, Adolfas. Lietuvos kaimo ir dvaro santykiai. / Dr. A. Šapoka. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I t. 2 sąsiuvinio. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 36 p.; 100 egz. – lietuvių kalba.
371. ŠAPOKA, Adolfas. Bajoriškoji „demokratija“. / Dr. A. Šapoka. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I t. 2 sąsiuvinio. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 72 p.; 100 egz. – lietuvių kalba.
372. Šepeta: Augštapelkiiio monografija su 32 paveikslais tekste ir 5 tabelėmis gale = Šepeta: Monographie eines Hochmoores. Paruošta Ž. Ū. Akademijos mokslo bendradarbių kolektyvo. Redagavo K. Brundza. Žemės ūkio akademijos metraštis 1940 m. XIII tomas 4 sąs. – Kaunas: Raidės sp., 1942. – 220 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
a. p. 175-199: santrauka vokiečių kalba.
373. Šių dienų valgiai. Dailininkas Al. Šepetyš. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Ryto sp., 1942. – 48 p.: iliustr. – 1 Rm – lietuvių kalba.
374. ŠOPAUSKAS, J. Sveikas geriamas vanduo. / Prof. J. Šopauskas. – Vyriausios sveikatos valdybos Sanitarinio švietimo skyrius; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 32 p.: iliustr.; 20 000 egz. – lietuvių kalba.
375. ŠOPASUKAS, J.; Bintakys, Frizas. Nemuno ir Neries vandens Kauno apylinkėse bakteriologinio tyrimo duomenys. / Prof. dr. J. Šopauskas ir gyd. F. Bintakys. Iš V.D. universiteto Medicinos fakulteto Higienos instituto (Direktorius prof. med. dr. J. Šopauskas). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 5, 1942 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 18 p.- lietuvių kalba.
a. p. 16: Literatūra (28 veikalai) ; Zusammenfassung (vokiečių kalba)

376. Šv. Jono Vianney solidaracija dvasiniams pašaukimams remti ir ugdyti. – Marijampolė: Šešupės sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.

T

377. Tabako džiovykla. – Kaunas: Ostland-Gesellschaft m.b.H. Tabakindustrie–Ostland Abteilung Litauen; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 8 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
378. Taikomosios dailės institutas. Kalbos žiūrėjo J. Talmantas. Leidinį tvarkė R. Kalpokas. – Kaunas: Taikomosios dailės institutas; Kaunas: Vilniaus sp. (leidinys) ir Žaibo sp. (klišė), 1942. – 88 p.:ilustr.; 2500 egz. – lietuvių kalba.
379. TAMOŠAITIENĖ, Anastazija. Mergaičių darbeliai. / A. Tamošaitienė. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 40 p.:ilustr.; 3000 egz. – lietuvių kalba.
380. TAMULAITIS, Vytautas. Vieną kartą / V. Tamulaitis. Iliustravo V. Stančikaitė. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1942; [Kaunas]: Ryto sp., 1942. – 196 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 1,5 Rm. – lietuvių kalba.
381. TÄSKE; Jurgeit. Die Umsatzsteuer in Generalbezirk Litauen = Apyvartos mokestis Lietuvos generaliniai sričiai. Herausgeber/ Redaktorius Dr. Täske, Regierungsrat, und Jurgeit, a.p. Steuerinspektor beim Generalkommiss in Kauen. Sudarė ir sutvarkė Vyriausybės tarėjas Dr. Täske ir Generalinio komisaro Kaune mokesčių inspektorius Jurgeit. übersetzt / Vertė von Dzenkauskas, Oberatt im Steuerdepartement. Finansinės teisės rinkinys Lietuvos generalinei sričiai. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 66 p.; 10 000 egz. – 0.80 Rm. – lietuvių ir vokiečių kalbomis
382. TÄSKE; Jurgeit. Die Lohnsteuer in Generalbezirk Litauen (Einschliesslich Tabellen zur Berechnung Lohnsteuer) = Algų mokestis Lietuvos generaliniai sričiai (Su lentelėmis algų mokesčiams apskaičiuoti). Band / Tomas II. Herausgeber/ Redaktorius Dr. Täske, Regierungsrat, und Jurgeit, a.p. Steuerinspektor beim Generalkommiss in Kauen. Sudarė ir sutvarkė Vyriausybės tarėjas Dr. Täske ir Generalinio komisaro Kaune mokesčių inspektorius Jurgeit. übersetzt / Vertė von Dzenkauskas, Oberatt im Steuerdepartement. Finansinės teisės rinkinys Lietuvos generalinei sričiai. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 124); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 116 p.; 5000 egz. – 1,2 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
383. Telegraafii ehifusmäärustikust, Osa 15 II. Väljavöte. Telegrafai Ehitusamet Idaterritoorium. 2 lisa. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 8p.:ilustr. – estų kalba.
384. Telegraafii ja telefoni ehitusi töödel õnnetuste ärahoidmise eeskirjadest. Väljavöte. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 8 p. – estų k.
385. Telegrafo statybos nuostatų 15 II dalies ištrauka = Telegraphenbauamt Ostland 2-356. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 8 p.:ilustr. – lietuvių kalba
386. Tykiai, tykiai Nemunėlis teka...: Vilniaus Filharmonijos liaudies ansamblio koncertovaidinimo Joninės programa. – Vilnius: Filharmonija; Vilnius: Vaizdo sp., 1942. – 16 p.:ilustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
387. TOLSTOJ, Lev Nikolaevič. Anna Karenina. / L. N. Tolstoj. Romanas I [ir II]. Vertė F. Neveravičius, Pr. Povilaitis. Atsakingas redaktorius H. Radauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla, (Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 17); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 440 p.; 5200 egz. – 5 Rm. – lietuvių kalba.
388. TOTORAITIS, Jonas. Žemaičių vyskupas Aleksandras Gorainis ir didysis maras 1716-1735. / Prof. J. Totoraitis. Atspaudas iš „Lietuvos Praeities“ I t. 2 sąs. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 10 p.; 100 egz. – lietuvių kalba.
389. TSRS geležinkelių techninės eksploatacijos taisyklės. – Vilnius: „Vaizdo“ poligrafinė įmonė. 1942. – 128 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 119: TET taisyklių, 357 straipsnis nuo 1942 m. vasario mėn 15 d. pakeistas sekančiai: (...) (Pagrindas: 1942. II. 10 d. GD įsakymas Nr. 15)

390. TUMAS, Juozapas. Pragiedruliai: vaizdai kovos dėl kultūros. / *Vaižgantas*. I tomas, 1-oji dalis, 4-as leidimas. Viršelį piešė J. Firinauskas. Redagavo B. Babrauskas. Atsakingas redaktorius H. Radauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 20); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 236 p.; 7000 egz. – 2,50 Rm. – lietuvių kalba.
391. TUMAS, Juozapas. Pragiedruliai: vaizdai kovos dėl kultūros. / *Vaižgantas*. II tomas. 2-oji dalis. III leidimas. Viršelis J. Firanausko. Redagavo B. Babrauskas. Atsakingas redaktorius H. Radauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (valstybinės leidyklos leidinys Nr. 102); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 248 p.; 7 000 egz. – 2,50 Rm. – lietuvių kalba.
392. TUMAS, Juozapas. Pragiedruliai: vaizdai kovos dėl kultūros. / *Vaižgantas*. III tomas. III leidimas. Viršelis J. Firanausko. – Kaunas: Valstybinė leidykla (valstybinės leidyklos leidinys Nr. 103); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 300 p.; 7 000 egz. – 2,50 Rm. – lietuvių kalba.
393. Trigonometrijos uždavinynas. Redaktoriai G. Žilinskas ir A. Kaunas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 112 p.: iliustr.; 3 200 egz. – 1,25 Rm. – lietuvių kalba.
- a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 27

V

394. Vadovėliai ir rašomosios medžiagos normos mokyklai: pradinėms, specialiosioms mokykloms ir gimnazijoms. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 147); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 24 p.; 7000 egz. – lietuvių kalba.
395. VAIČIŪNAS, Petras. Tėviškės pastogėj: keturių veikslių pjesė. / Petras Vaičiūnas. Atsakingas redaktorius J. Grušas. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Ryto sp., 1942. – 248 p.; 2200 egz. – 2,50 Rm.
- a. p. 2: Visas teisės autorius prisilaiko
b. p. 4: Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 10
396. VAIČIŪNAS, Viktoras. Balbuties. / Dr. V. Vaičiūnas. Iš V.D. universiteto Nervų ir psichikos klinikos. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 2-3 1942 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 7: Literatūra (5 veikalai); Zusammenfassung (vokiečių kalba).
397. VAIČIŪNAS, Viktoras. Nesinuodikime alkoholiu. / Dr. V. Vaičiūnas. – Vyriausios sveikatos vadybos Sanitarinio Švietimo skyrius; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 48 p.: iliustr.; 20 000 egz. – lietuvių kalba.
398. VAIČIŪNAS, Viktoras. Ūminių toksinių psichozių, stebėtų V.D. universiteto klinikose ir Kauno infekcinėje ligoninėje, proga. / Adj. dr. V. Vaičiūnas. Iš V.D. universiteto Nervų ir psichikos klinikos. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 4, 1942 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 10: Zusammenfassung (vokiečių kalba).
399. VAIČIŪNAS, Viktoras; URBAS, Stanislovas. V.D. universiteto Nervų ir psichikos klinikos mediciniškoji apyskaita už 1941 m. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 5, 1942 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
400. Valstybės egzaminų komisijos egzaminų taisyklės. – Vilnius: „Vaizdo“ sp., 1942. – 32 p. – lietuvių kalba.
401. VENCIVUS, Ksaveras. Nepaprastas svetimkūnis retrofacialinėje spenio ataugos ląstelėje. / Gyd. Ks. Vencius. Iš V.D. universiteto Ausų, nosies ir gerklės klinikos (Direktorius prof. J. Zubkus). Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1, 1942 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 5: Literatūra (8 veikalai)
b. p. 6: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
402. VENCIVUS, Ksaveras. Pirminės ausies sarkomos atsitikimas. / Gyd. Ks. Vencius. Iš V.D. universiteto Ausų, nosies ir gerklės klinikos (Direktorius prof. J. Zubkus). Atspaudas iš

- „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1, 1942 m. – Kaunas: Varpo sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 6-7: Literatūra (17 veikalai); Zusammenfassung (vokiečių kalba)
403. Vilniaus dailės akademija. – Vilnius: Vilniaus dailės akademija; Vilnius: Aušros sp., 1942. – 8 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
404. Vilniaus pedagoginio instituto reguliamas. – Vilnius: Vilniaus pedagoginis institutas; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 40 p. – lietuvių kalba.
405. Vilniaus pedagoginis institutas. – Vilnius: Vilniaus pedagoginis institutas; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 64 p. – lietuvių kalba.
406. Vilniaus universiteto 1941/42 mokslo metų tvarkaraščiai. – Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 104 p. – lietuvių kalba.
407. Vilniaus universiteto 1942/43 mokslo metų rudens semestro paskaitų tvarkaraščiai. – Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 32 p. – lietuvių kalba.
408. Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto reguliamas. Humanitarinių mokslų tarybos priimtas 1941.X.31. Universiteto senato patvirtintas 1942.I.12. – Vilnius: Vilniaus universitetas; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 32 p. – lietuvių kalba
409. Vilniaus vartotojų kooperatyvo „Rūta“ 1941 m. apyskaita. – Vilnius; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
410. Visoms švietimo vadybos įstaigoms aplinkraštis Nr.5. – [Vilnius]: Švietimo generalinis tarėjas Dr. Pr. Germantas.; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 16 p. (be viršelio) – lietuvių kalba.
411. Visoms švietimo Vadybos mokykloms aplinkraštis Nr.8. Dr. Pr. Germantas, švietimo generalinis tarėjas. – Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 16 p. – lietuvių kalba.
- a. Tituliniame puslapyje J. Bulavo autografas.
412. Viščiukų penėjimo bandymų, atliktų 1939 m. „Maisto“ fabrike Kaune, apyskaita = Bericht über die Kükenmastversuche durchgeführt 1939 auf dem Schlachtof „Maistas“ in Kaunas. Bandymus atliko ir apyskaitą paruošė dippl. agr. Jurgis Baublys. Žemės ūkio tyrimo departamento darbai Nr. 28. – Kaunas: Žemės ūkio tyrimo departamentas; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 102 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 86-100: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
413. Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraštis I. Redagavo Pov. Karazija. – Kaunas: Vytauto Didžiojo kultūros muziejus (Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus leidinys Nr. 14); Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 448 p.; 750 egz. – lietuvių kalba.
414. Vogtų dviračių sąrašas. – Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 36 p. – lietuvių kalba.
415. Vorläufige Richtlinien für die Organisation und Aufgaben des Zentralbüros der Berufsverbände und ihrer nachgeordneten Dienststellen = Laikinieji nuostatai skiriami Profesinių sąjungų centro biuro ir jam priklausančių įstaigų organizacijai bei uždaviniams. – Kaunas: Zentralbüro der Berufsverbände Kauen (Profesinių sąjungų centro biuras Kaune); Kaunas, 1942 sausis. – 6 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
416. Vorläufiger Tarif für den Güter-und Tierverkehr: zwischen den Bahnhöfen der Deutschen Reichsbahn, der am Deutschen Eisenbahngüter-und Tiertarif Beteiligten Privatbahnen und der Ostbahn einerseits und den Bahnhöfen der Haupteisenbahndirektionen für die Besetzen Ostgebiete andererseits = Laikinas tarifas krovinių ir gyvulių pervežimams: tarp geležinkelių stočių, priklausančių Vokietijos Reicho geležinkeliams ir dalyvaujantiems Vokietijos geležinkelių krovinių ir gyvulių tarife privatiems geležinkeliams bei Rytų geležinkeliams, iš vienos pusės ir geležinkelių stočių, priklausančių Vyriausioms geležinkelių direkcijoms užimtose Rytų srityse, iš antros pusės. Teil I A und I B. Dalys I A ir I B. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 52 p. - lietuvių ir vokiečių kalbomis.
417. Vorläufiger Tarif für den Güter-und Tierverkehr: zwischen den Bahnhöfen der Haupteisenbahndirektionen der Besetzen Ostgebiete = Laikinas tarifas krovinių ir gyvulių pervežimams: tarp geležinkelių stočių, priklausančių Vyriausioms geležinkelių direkcijoms

užimtose Rytų srityse. Teil I A und I B. Dalys I A ir I B. Tiksliai tarnybos reikalams. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1942. – 8 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Z

418. ZOBARSKAS, Steponas. Aušrelė: vadovėlis antrajam pradinės mokyklos skyriui. / St. Zobarskas. 5-as leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Viršelio dailininkas T. Valiaus. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla; Kaunas: Žibinto sp., 1942. – 192 p.:ilustr.; 50 000 egz. – 1.50 Rm. – lietuvių kalba
a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 53
419. ZOBARSKAS, Steponas. Aušrelė: vadovėlis ketvirtajam pradinės mokyklos skyriui. / St. Zobarskas. 4-as leidimas. – Kaunas: Lietuvos valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 55); Kaunas: Ryto sp., 1942. – 166 p.:ilustr.; 30 000 egz. – 1.50 Rm. – lietuvių kalba
420. ZONBERGAS, V. Jaunieji daržininkai: 3 veiksnių pjesė. / V. Zonbergas. Premjera. Programa. – Kaunas: Kauno jaunimo teatras; Kaunas: Vilniaus sp., 1942 birželis. – 8 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Ž

421. ŽAGARIETIS, Henrikas. Raudonasis siaubas GPU: jos veikla apskrityje ir siautėjimas Lietuvoje. / Henrikas Žagarietis. Atsakingas redaktorius L. Balvočius. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 168 p.:ilustr.; 5200 egz. – 1,25 Rm. – lietuvių kalba.
a. p. 2: Valstybinės leidyklos 1941 m. leidinys Nr. 76.
422. ŽAGARIETIS, Henrikas. Raudonasis siaubas GPU: jos veikla apskrityje ir siautėjimas Lietuvoje. / Henrikas Žagarietis. II-oji papildyta laida. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 122); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 188 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 1,25 Rm. – lietuvių kalba.
423. Žalios. Redagavo dipl. agr. J. Musteikis. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Vilnius: Vaizdo sp., 1942. – 80 p.:ilustr.; 20 000 egz. – lietuvių kalba.
424. Žemaičių kankiniai: Rainių miškelio tragedija 1941.VI.24-25. – Telšiai: „Žemaičių žemė“; Šiauliai: Astros sp., 1942. – 68:ilustr. – lietuvių kalba.
a. p. 2: „Žemaičių žemė“ priedas
425. Žemaičių kankiniai: Rainių miškelio tragedija 1941.VI.24-25. II leidimas. – Telšiai: „Žemaičių žemė“; Šiauliai: Astros sp., 1942. – 68:ilustr. – 1Rm. – lietuvių kalba.
426. Žemės ūkio ir kituose prekybiniuose kooperatyvuose sąskaitybai vesti ir tvarkyti taisyklės. – Kaunas: Lietūkis; Kaunas: varpo sp., 1942. – 20 p. – lietuvių kalba.
427. Žemės ūkio metraštinis = Landwirtschaftliches Jahrbuch. Žemės ūkio akademijos ir žemės ūkio tyrimo departamento darbai. I tomas, 1-2 sąs. Bd. I Heft 1-2. – Kaunas: Raidės sp., 1942 balandis. – 120 p. – lietuvių kalba.
428. Žemės ūkio rūmų apyskaita 1939. I.1 – 1940. I. 1. – Vilnius: Vaizdo sp., 1942. – 194 p.; 400 egz. – lietuvių kalba.
429. Žemės ūkio rūmų darbo ir vidaus tvarkos nuostatai. Žemės ūkio valdybos priimti 1941.XII.12. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 36 p. – lietuvių kalba.
430. Žemės ūkio rūmų lokalinių ir parodomųjų bandymų instrukcijos. Paruošė Ž.Ū. rūmų Augalininkystės skyrius. Redagavo agr. J. Vaišnys. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Varpo sp., 1942. – 96 p. – lietuvių kalba.
431. Žemės ūkio (kaimo) pobūdžio trobesių 1942 metų privalomam draudimui įkainojimo normos. – Kaunas: Valstybės draudimo vadyba; Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 12 p. – lietuvių kalba.
432. Žiemos žemės ūkio ir žiemos namų ūkio mokyklų statutai. – Kaunas: Raidės sp., 1942. – 8 p. – lietuvių kalba.

433. Žiemos žemės ūkio kursai. Statutas ir programa. – Kaunas: Žemės ūkio rūmai; Kaunas: Raidės sp., 1941. – 48 p.; 500 egz. – lietuvių kalba.
434. ŽITKUS, Kazimieras. Tikiu: tikybos vadovėlis IV-ajam pradinės mokyklos skyriui. / Kun. K. Žitkus. 4-as pataisytas leidimas. Nihil Obstat dr. St. Ūsorius, censor ex officio. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 70); Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 112 p.: iliustr.; 30 200 egz. – 0.85 Rm – lietuvių kalba.
435. ŽITKUS, K. Tėve mūsų. / Kun. K. Žitkus. Tikybos vadovėlis 2-ajam pradinės mokyklos skyriui. VIII leidimas. Nihil obstat Dr. St. Ūsorius. Censor ex officio. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1942. – 104 p.: iliustr.; 40 200 egz. – 0.85 Rm – lietuvių kalba.
a. p. 2: Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 69, 1941 m.

W

436. Warenverzeichnis (Nomenklatur) der Textil-u. Bekleidungsindustrie = Tekstilės ir aprangos pramonės prekių sąrašas (nomenklatūra). – Kauen: Ostland-Faser-Gesellschaft m.b.H. Hauptstelle; Kaunas: Raidės sp., 1942. – 168 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
437. Warenverzeichnis: für die Bewirtschaftung von Spinnstoffen und Spinnstoffwaren mit Angabe der Warenbeschaffungspunkte im Reichskommissariat Ostland = Verpalinių medžiagų ir verpalinių prekių sąrašas: su duomenimis apie jų įvertinimą taškais Rytų krašto Reichskommissariate = Список товаров: в области пряжи для товарооборота в Рейхскомиссариате Восточных областей. – Riga: Reichskommissar für das Ostland., 1 Mai 1942. (Rytų kraštui Reichskomisaras, 1942 m. gegužės 1 d. / Рейхскомиссар Восточных областей, 1 мая 1942 г.); Kaunas: Varpo sp., 1942. – 52 p. – lietuvių, rusų ir vokiečių kalbomis.
438. Weinachten 42 im Krieslazarett Wilna. – Vilnius: Aušros sp., 1942. – 16 p.: iliustr. – vokiečių kalba.
439. Wie soll man Grünfutter silieren? – Kauen: Amt des Generalrates für Ernährung und Landwirtschaft (Žemės ūkio vadyba); Kaunas: Spindulio sp., 1942. – 8 p.: iliustr. – vokiečių kalba.

2. KNYGOS IŠLEISTOS LIETUVOJE 1943 - 1944 M.

1

440. 1942 Delectus sporarum, seminum et fructuum, quos Hortus Botanicus Kaunensis pro mutua commutatione offert. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 20 p.:ilustr. – lotynų kalba.

2

441. 2 metai – 1941 VI 22 – 1943 VI 22. Redaktorius leidėjas Br. Daunoras. Vinjetės dail. P. Osmolskio ir J. Steponavičiaus. Foto A. Naruševičiaus. – Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 32 p.:ilustr. – 1 Rm. – lietuvių kalba.

A

442. Abfertigungsvorschriften zum Eisenbahntarif für die Beförderung von Personon und Reisegepäck zwischen Bahnhöfen der Deutschen Reichsbahn und der Ostbahn im Generalgouvernement einerseits und Bahnhöfen der besetzten Ostgebiete andererseits = Formalybių atlikimo taisyklės prie Geležinkelių tarifo keleivių ir kelioninio bagažo pervežimui tarp Vokietijos Reicho geležinkelių ir Rytų geležinkelių Generalinėje gubernijoje stočių iš vienos pusės ir stočių, esančių užimtosiose Rytų srityse, iš kitos pusės. Gültig vom 1. März 1943 an. Veikia nuo 1943 m. kovo 1 d. Personon-und Gepäckverkehr Deutsches Reich / Generalgouvernement – besetzte Ostgebiete. Keleivių ir bagažo susisiekimas Vokietijos reichas / Generalinė gubernija – užimtosios Rytų sritys. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

443. ABRAITIS, Blažiejus. Žmogaus vystymosi svarbesnieji bruožai. / Prof. dr. Bl. Abraitis. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo universiteto medicinos fakulteto darbų VII tomo 2-3 knygos 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 196 p.:ilustr. – lietuvių kalba.

444. Adolfas Hitleris išvadotojas. Vertimas iš Bildbroschüre „Adolf Hitler, der Befreier“. – 12 p.:nuotr.. – lietuvių kalba.

445. Advokatūra. Atspaudas iš Teisininkų kalendoriaus 1943 m. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 12 p. – lietuvių kalba

446. ALEKSAITĖ-GIMBUTIENĖ, M. Kapų tipai Lietuvoje proistoriniais laikais. / M. Aleksaitė-Gimbutienė. Atspaudas iš „Gimtasias kraštas“, 1943. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 30 p.:ilustr. – lietuvių kalba.

447. ALEKSAITĖ-GIMBUTIENĖ, M. Pagoniškosios laidojimo apeigos Lietuvoje. / M. Aleksaitė-Gimbutienė. Atspaudas iš „Gimtasias kraštas“, 1943. – 1943. – 30 p.:ilustr. – lietuvių kalba.

448. Allgemeine Feuerversicherungs-Bedingungen (AFB) = Bendros ugnies draudimo sąlygos (BUDS). Patvirtintos Reichskommissar für das Ostland – II. All. Wi. 7-1941 m. gruodžio mėn 14 d. dekretu. Vertimas. Esant nukrypimams – vadovautis vokišku tekstu. – Kaunas: Lietuvos draudimo valdyba; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 8 p.; 30 000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

449. ALMINAS, K. Vokiškai lietuviškas žodynas = Deutsches-litauisches Wörterbuch / Naujai paruošė K. Alminas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 83); Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 704 p.; 30 000 egz. – 5 Rm. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

450. Anhang I zur Dienstvorschrift für die Ermittlung der Betriebsleistungen = Priedėlis I prie tarnybinių taisyklių eksploatacinei veiklai nustatyti. (Anhang I zur VBL) (Priedėlis I prie TEV) (Kilometerzeiger) (Atstumų lentelės) Veikia nuo 1943 m. sausio mėn 1 d. – Vilnius: Lietuvos geležinkelių valdyba; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 54 p.: 1 gelež. schema. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

451. Anhang zum Kath. Feldgesangbuch. – [Vilnius]: Kriegspfarrrer Hermann Dorner Feldpot Nr. 44689; Vilnius: Aušros sp., 1943. – 16 p. – vokiečių kalba.

452. Aplinkraštis pradžios mokyklų inspektoriams ir mokytojams papildomųjų kursų reikalui. Švietimo vadyba pradžios mokslo departamentas Nr. 655. – Vilnius: Švietimo vadyba; Vilnius: Švyturio sp., 1943 m. sausio 21 d. – 8 p. – lietuvių kalba
a. p. 3-7: Papildomųjų kursų statutas.
453. Ausbildungsvorschrift für den Feuerwehrdienst nach P.D.V. 23/1 Teil, Abschnitt B in litauischer übersetzung = Ugniagesių tarnybos statutas pagal P.D.V. 23/1 dalį, skyrių B verstas iš vokiečių kalbos. I Teil. I dalis: Gesinamsis puolimas (Der Löschangriff). – Kaunas: Lietuvos ugniagesių organizacijų sąjunga; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 16 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
454. Auszüge aus der Ausbildungsvorschrift für die Infanterie = Pėstininkų statutas. Šiaulių kopa (Die Schützenkompanie). Tik tarnybiniam reikalui. – Kauen-Wilnaer Verlags- u. Druckerei G.m.b.H., 1943. – 176 p.:ilustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

B

455. BAGDONAS, Stanislovas; BAJORAS, Kazimieras; ITOMLENSKIS, Mykolas. Sodininkystės vadovėlis ūkininkams. / Parašė: S. Bagdonas, K. Bajoras, M. Itomlenskis, P. Martinaitis, S. Mastauskis, P. Rimkus, B. Rinkevičius, J. Strazdas, J. Špokevičius, J. Tallat-Kelpša, M. Tomašickas, M. Viktorauskas ir V. Vilkaitis. II-oji laida. Antrąją laidą redagavo agr. J. Strazdas. – Vilnius: Žemės ūkio rūmai; Vilnius: Vaizdo sp., 1943. – 232 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
456. BALYS, Jonas. Joninių arba kupoliavimo dainos. / J. Balys. Atspaudas iš „Gimtasis kraštas“, 1943. – [Šiauliai:], 1943. – 6 p. – lietuvių kalba.
457. BALYS, Jonas. Saulinės dainos. / J. Balys. Atspaudas iš „Gimtasis kraštas“, 1943. – Šiauliai, 1943. – 12 p. – lietuvių kalba.
a. p. 11: santrauka vokiečių kalba.
458. BANZHAF, Johannes. Lustiges Volk: ein heileres Geschichtenbuch. / Johannes Banzhaf. 4 Auflage. – Verlag C. Bertelsmann Gütersloh; Vilnius: Aušros sp., 1943. – 208 p.:ilustr. – 1,20 Rm. – vokiečių kalba.
459. Bažnyčios istorija: 1942/3 m.m. Pakuonio prad. m. VI-jam skyriui. Kunigo A. Jančiausko dėstytas kursas. – Pakuonis, 1943. – 56 p. – lietuvių kalba.
460. BEREZOV, Dimitrij. Naši dni: rasskazy. / Dimitrij Berezov. – Smolensk; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 80 p. – rusų kalba.
461. BERGNER, Bernd. Eine tolle nacht: Kriminalroman. / Bernd Bergner. – Darmstadt: L. Holzwarth -Verlag; Kaunas, Žaibo sp., 1943. – 184 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
462. Betr: Personenbeförderungsvorschriften (PBV) Ost = Liečia: Keleivių pervežimo taisyklės (KPT) Rytams. An alle Bfe sowie Ga Kauen und Wilna nachr. BA, alle Bā, Wanderlehrer und Zugrevisoren. Visoms stotims ir Kauno bei Vilniaus GA žiniai: RA, visiems BA, keliaujantiems mokytojams ir traukinių revizoriams. – Vilnius: Geležinkelių administracinės vadybos viršininkas (Der Vorstand des Eisenbahn – Verwaltungsamtes Wilna); Wilna: Kauen-Wilnaer Verlags u. Druckerei G.m.b.H., 1943. – 20 p.:blankai. – lietuvių kalba.
463. BINTAKYS, Fricas Martynas. Kauno tekstilės fabrikų dažyklų mikroklimatologinės sąlygos / Dr. Fr. Bintakys. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo universiteto: medicinos darbai. T. VII, knyga 2-3. – Kaunas: [Vytauto Didžiojo universitetas], 1942. – 20 p. – lietuvių kalba.
464. BIRŽIŠKA, Vaclovas. Die Litauischen Pseudonyme und Kryptonyme = Lietuviški slapyvardžiai ir slapyraidės. / Vaclovas Biržiška. 1 Teil. I dalis. Verzeichnis der Pseudonyme und Kryptonyme bis zum Jahre 1914 in alphabetischer Reihenfolge. Slapyvardžių ir slapyraidžių ligi 1914 m. Sąrašas raidyno tvarka. 1 Hilfsbücher für Bibliothekare. Beilage zu „Bibliografijos Žinios“ (Bibliographische Nachrichten) 1941–1942. 1 Bibliotekininko parainė. 1941–1942 m. „Bibliografijos žinių“ priedas. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 112 p.; 900 egz. – lietuvių kalba.
a. Įvadas vokiečių ir lietuvių kalba.

465. Biržų Žemės ūkio draugija: 1942 metų apyskaita (22-ieji veikimo metai). – Biržai: Biržų sp., 1943.- 28 p. – lietuvių kalba.
466. BLUZMANAS, Petras. Bios grupės augimo medžiagų atpalaidavimas skaldant baltymus. / Petras Bluzmanas. Atspaudas iš V.U. Matematikos-gamtos fakulteto darbai I tomas (XIV), 2 šas. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 36 p. (355-388) – lietuvių kalba.
a. p. 384-387: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
b. p. 387-388: Literatūra
467. BRANDT, Erich. Antausiai „Pravdai“: baltijos tautų balsai demaskuoja Maskvos metus. / Erich Brandt, „Kauener Zeitung“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. Viršelio piešinys Murausko. – Kaunas: Generalinio Komisarų propagandos skyrius; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 232 p.; 15 000 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.
468. BRAUN Otto, Hans. Ist Overbeck schutdig? Kriminalroman. / Otto Hans Braun. – Darmstadt: L. Holzwarth -Verlag; Kaunas, Žibinto sp., 1943. – 184 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
469. BRAZDŽIONIS, Bernardas. Gintaro kregždutė. / Rašė Vytė Nemunelis. Piešė V.S. Stančikaitė. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 127); Kaunas: spindulio sp., 1943. – 64 p.: iliustr.; 10 000 egz. – 2 Rm. – lietuvių kalba.
470. BRAZDŽIONIS, Bernardas. Iš sudužusio laivo: 1940-1941 eilėraščiai / Bernardas Brazdžionis. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 8/616); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 80 p.: 10 000 egz. – lietuvių kalba.
a. Išleista slapta.
471. BRAZDŽIONIS, Bernardas. Per pasaulį keliauja žmogus: rinktinė poezija / Bernardas Brazdžionis. Iliustravo dail. Viktoras Palys. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 12/620); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 344 p.; 10 000 egz. – 3 Rm. – lietuvių kalba
472. BŪDAVAS, Stanislovas. Vidurnakčio svečiai: novėlės ir apsakymai. / Stasius Būdas. Iliustravo V. Vagusevičius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 230); Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 136 p.: iliustr; 10 000 egz. – 2 Rm. – lietuvių kalba.
473. BÜHLER, Eugen. In eger Sache: Kriminalroman. / Eugen Bühler. – Darmstadt: L. Holzwarth -Verlag; Kaunas, Žaibo sp., 1943. – 184 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
474. BÜHLER, Eugen. Die Dämonen von Kotta-Radja: Abenteuer-Roman. / Eugen Bühler. – Darmstadt: L. Holzwarth -Verlag; Kaunas, Varpo sp., 1943. – 168 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
475. BÜHLER, Eugen. Das Rätsel von Pappel-ode: Kriminalroman. / Eugen Bühler. – Darmstadt: L. Holzwarth -Verlag; Kaunas, Varpo sp., 1943. – 180 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.

C

476. CERVANTES Saavedra, Miguel de. Išmoningasis idalgas Don Kichotas iš La Mančos / Miguel De Cervantes Saavedra. Iliustravo Gustavo Dore, raizyniai medyje H. Pisano, iš ispanų kalbos vertė Pulgis Andriušis, redaktorius A. Churginas. Įžangos autorius doc. dr. P. Grinius. Atsakingas redaktorius H. Radauskas. Viršelio dailininkas A. Vaičiatis. 2 dalis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 110); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 628 p.: iliustr; 10 000 egz. – 5 Rm. – lietuvių kalba.
477. Christliche Gebete. – Vilnius: Aušros sp., 1943. – 32 p. – vokiečių kalba.
478. Co każdy wiedzieć powinien: zbiór najważniejszych rozporządzen u nas obowiązujących. – Vilnius: Aušros sp., 1943. – 64 p. – lenkų kalba.

Č

479. ČEPULIS, Stanislovas. Stomatologinių ligų klinika Vilniaus mieste bei krašte statistinių žinių šviesoje. / Med. dr. St. Čepulis. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 10, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 24 p.- lietuvių kalba.

a. p. 21: Zusammenfassung (vokiečių kalba)

D

480. DAGYS, Jonas. Ratainytė. (*Cladium mariscus* R. Br.) Lietuvoje = *Cladium mariscus* R. Br. In Litauen. / Jonas Dagys. Su 1 žemėlapiu. Mit 1 Karte. Atspaudas iš V.U. matematikos-Gamtos fakulteto darbų I (XIV) tomo, 2 sąs. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 8 p. – lietuvių kalba.
481. Darbas ir sveikata. Atsakingas redaktorius prof. J. Bagdonas. – Kaunas: Balivinimo sąjunga; Kaunas: Šarūno sp., 1943. – 16 p.:ilustr.; 15 000 egz. – 0,50 Rm. – lietuvių kalba.
482. Darbas Vokietijoje: kas apie jį žinotina. – Kaunas: Žaibos sp., 1943. – 8 p. – lietuvių kalba.
483. Darbininko aprūpinimo per įmonę knygelė. – Kaunas: Ostland-Faser_Gesellschaft m.b.H., Kauener Geidenweberei, Kauno audiniai; Kaunas: Vilniaus sp., 1943. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
484. Darbininkų tabelis. – [Pavenčiai]: Pavenčių Cukraus Fabrikas; Šiauliai: Astros sp., 1943. – 26 p.:lentelės. – lietuvių kalba.
485. Das kliene Hofkonzert = Mažasis Rūmų koncertas. Spaudai paruošė A. Vaitiekūnas. Foto A. Naruševičiaus. – Kaunas: Didysis Teatras, 1943. – 16 p.:ilustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
486. DAUNORAS, Bronislovas. Čekisto naguose. / Bronius Daunoras. Viršelis P. Osmolskio. – Kaunas: autorius; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 128 p.; 30 000 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.
487. Deutsche Ortsnamen im generalbezirk Litauen. – Kaunas: Šarūno sp., 1943. – 10 p. – vokiečių kalba.
488. Deutsche Reichsbahn Kassenvorschrift: allgemeine Bestimmungen für die Reichsbahnkassen = Vokietijos Reicho geležinkeliai Kasų taisyklės: bendrieji nuostatai Reicho geležinkelių kasoms. Teil I (KV I). Dalis I (KT I). Gültig vom 1. April an. Galioja nuo 1941 m. balandžio mėn 1 d. – Vilnius: Eisenbahn – Rechnungsamt (Geležinkelių atsiskaitymo vadyba); Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 150 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
489. Deutsche Reichsbahn Verzeichnis der Maschinen und maschinenartigen Anlagen = Vokietijos reichs geležinkelių mašinų ir mašininių įrengimų sąrašas. Gültig von 1 Januar 1937 (Ausgabe 1939). Galioja nuo 1937 m. sausio 1 d. (1939 m. leidinys). – Vilnius: Geležinkelių atsiskaitymo valdyba (Eisenbahnrechnungsamt, Wilna); Vilnius: Kauen-Wilnaer Verlags- u. Druckerei G.m.b.H., 1943 X. – 156 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
490. Die Nachbarn = Kaimynai. Tvarkė A. Narutis ir A. Vaitiekūnas. Nuotraukos A. Naručio. – Kaunas: Kauno didysis teatras (1942/43 metų sezono ketvirtasis leidinys); Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 24 p.:ilustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
491. Die Siebzehnjährigen = Septyniolikmečiai. Premjera Vilniaus miesto teatre 1943.XI.9. Leidinių rūpinosi Ed. Vasiliauskas. Foto V. Derkinčio. – Vilnius: Vilniaus miesto teatras; Vilnius: Vaizdo sp., 1943. – 12 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
492. Dievas su mumis: katalikiškų maldų knygelė. Nihil obstat. Sac. A. Grigaliūnas. Censor ex officio. – Kaunas: Zablockienės knygynas, 1943. – 126 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
493. Dienstvorschrift für die Ermittlung der Betriebsleistungen (VBL) = Tarnybinės taisyklės eksploatacinei veiklai nustatyti (TEV). Litauische Ausgabe gültig vom 1. Januar 1943 an. Ausgabe 1943. Lietuviškoji laida. Veikia nuo 1943 m. sausio 1 d. 1943 m. laida. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 120 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
494. Dienstvorschrift zum Tarif für den Güter – und Tierverkehr zwischen den Bahnhöfen der Deutschen Reichsbahn, der in den Deutschen Eisenbah-, Güter- und Tiertarif einbezogenen Privat – und Kleinbahnen, der Protektoratsbahnen Böhmen und Mähren, der Lokalbahn Ortokowitz–Zlin–Wisoeitz und der Ostbahn einerseits und den Bahnhöfen der Reichsverkehrsdirectionen für die besetzten Ostgebiete andererseits = Tarnybinės taisyklės prie tarifo krovinių ir gyvulių pervežimams tarp geležinkelių stočių, priklausančių Vokietijos

- Reicho geležinkeliams, įtrauktiesiems į Vokietijos geležinkelių krovinių ir gyvulių tarifą privatiems ir siauriesiems geležinkeliams, Bohemijon ir Moravijos protektorato geležinkeliams, vietiniam geležinkeliui Otroowitz-Zlin-Wisowitz ir Rytų geležinkeliams, iš vienos pusės ir geležinkelių stočių, priklausančių Reicho Susisiekimo direkcijoms užmotosiose Rytų srityse, iš antros pusės. Gültig vom 1. März 1943. Veikia nuo 1943 m. kovo mėn. 1 d. Krovinių ir gyvulių susisiekimas: vokietijos reichas. – Vilnius: Ekonominė direkcija; vilnius: Švyturio sp., 1943. – 40 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
495. Dievas su tavimi!: maldų knygelė skiriama katalikų jaunuomenei. Nihil obstat. Msgnr. Dr. Ant. Mraz. Censor – Dvasiškoji vyriausybė, 1943 liepa. – 194 p. – lietuvių kalba.
496. DOVYDĖNAS, Liudvikas. Užrašai. / Liudas Dovydėnas. Iliustravo P. Rauduvė. – Kaunas: Br. Daunoro leidykla; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 208 p.:ilustr.; 15 000 egz. – 3 Rm. – lietuvių kalba.
497. DŪDA, Stanislovas. Vyrų ir moterų vardai. / Stasy Dūda, metrikinio archyvo referentas. – Vilnius: Aušros sp., 1943. – 24 p. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.

E

498. Eisenbahn-Personen-und Gepäcktarif der Reichsverkehrdirektionen in den Besetzten Ostgebieten (PTR) = Reicho Susisiekimo direkčių užimtosiose Rytų srityse geležinkelių keleivių ir bagažo tarifas (KTR). Gültig vom 1. Februar 1943 an. Veikia nuo 1943 m. vasario 1 d. (Reicho Susisiekimo direkcijos Rygoje veikimo ribose). – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 10 p. – 0,10 Rm. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
499. Eisenbahntarif für die Beförderung von Personon und Reisegepäck zwischen Bahnhöfen der Deutschen Reichsbahn und der Ostbahn im Generalgouvernement einerseits und Bahnhöfen der besetzten Ostgebiete andererseits = Geležinkelių tarifas keleivių ir kelioninio bagažo pervežimui tarp Vokietijos Reicho geležinkelių ir Rytų geležinkelio Generalinėje gubernijoje stočių iš vienos pusės ir stočių, esančių užmotosiose Rytų srityse, iš kitos pusės. Heft I: Belörderungsbestimmungen, Saß I: pervežimo nuostatai. Veikia nuo 1943 m. kovo 1 d. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
500. Ehre sei Gott in der Höhe! Advents-und Weihnachtslieder. – Vilnius: Aušros sp., 1943. – 12 p. – vokiečių kalba.
501. Elevatorinių mašinų šaltkalviams-mašininkams bei brigadieriams: gamybinė instrukcija. Sudarė dipl. inž. M. Davydovas. – Durpių pramonės centras; Kaunas: Vilniaus sp., 1943 VII 19. – 64 p. – 1 Rm. – lietuvių kalba.
502. ELVIKIS, Jonas. Plaučių pūliniai, jų etiologija, eiga ir gydymas. / Adj. med. dr. J. Elvikis. Iš Vytauto Didž. universiteto Vidaus ligų klinikos (Vedėjas – prof. med. dr. J. Meškauskas). Atspauda iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 5-6, 1943 m. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 40 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 39-40: Literatūra (10 veikalų)
  - b. p. 40: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
503. Evangelikų giesmynas: su maldomis. – Kaunas: Lietuvos ev. Reformatų kolegija ir Lietuvos ev. liuteronų konsistorija, 1942 liepa. – 640 p.:įklia – lietuvių kalba.
- a. Įklia: korektūros klaidos giesmėse

F

504. FLEX, Walter. Der Kanzler Klaus von Bismarck. / Walter Flex. Erzählung. 3 Auflage. – Verlag C. Bertelsmann Gütersloh; Vilnius: Aušros sp., 1943. – 160 p. – 1,2 Rm. – vokiečių kalba.
505. Frontas ir Tėvynė. Leidėjas ir redaktorius Br. Daunoras. – Kaunas: [Br. Daunoro leidykla]; [Kaunas]: Žaibo sp., 1943. – 12 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
506. FULST, Karl; SCHOLZ, Alfons. Deutsch für Litauer: Fernunterricht. / Karl Fulst, Alfons Scholz. Heft 1. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1943. – 52 p.:ilustr. – vokiečių kalba.

507. FULST, Karl; SCHOLZ, Alfons; TALMANTAS, Jurgis. Litauisch–deutsches Wörterbuch = Lietuviškai vokiškas žodynas. / K. Fulst, A. Sholz, J. Talmantas. I dalis. A-N – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 108); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 656 p.; 30 000 egz. – 6 Rm. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

G

508. GANTZER, Fritz. Das Bild der Angelika Wegelin. / Fritz Ganzer. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Ryto sp., 1943. – 226 p.; 5000 egz. – vokiečių kalba.
509. GANTZER, Fritz. Des Herrgotts Handlanger: Kriminalroman. / Fritz Ganzer. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Žaibo sp., 1943. – 180 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
510. GASIŪNAS, J.K. English readings selected by J.K. Gasiūnas / J.K. Gasiūnas. – Šiauliai: autorius; [Šiauliai]: Astros sp., 1943. – 16 p.; 150 egz. – anglų kalba.
511. GIEDRIUS, A. Kasdieninės pasakos. / A. Giedrius. Iliustracijos A. Vaičiaičio. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 80 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 1 Rm. – lietuvių kalba.
512. Giesmynėlis ir graudūs verksmai. – Telšiai : [J. Kučinskis], 1943. – 48 p. – lietuvių kalba.
513. GÖSCH, Nicolai. Das Testament des don Pedro: Kriminalroman. / Nicolai Gösch. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Žaibo sp., 1943. – 176 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
514. GÖSCH, Nicolai. Polizeihauptmann Sikka: Kriminalroman. / Nicolai Gösch. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Ryto sp., 1943. – 160 p.; 5000 egz. – vokiečių kalba.
515. Graudūs verksmai. – 1943 – 24 p. – lietuvių kalba.
516. Graudūs verksmai. Versta Vyskupo A. Baranausko. – Kaunas: Zavišos sp., 1943. – 14 p. – 0,50 Rm. – lietuvių kalba.
517. Greif: Kriegsweihnacht im Osten 1943. – Kaunas: spindulio sp., 1943. – 16 p.:ilustr. – vokiečių kalba.
518. Greif: Zwei Jahre im Osteinsatz. – Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 16 p.:ilustr. – vokiečių kalba.
519. GRINIUS, Kazimieras. Džiovos arba tuberkuliozės terminologijos projektas. / Dr. K. Grinius. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 11–12, 1942. – Kaunas: Draugija kovai su tuberkulioze; Kaunas: Varpo sp., 1943. – 16 p. – lietuvių kalba.

H

520. HAMSUM, Knut. Meilė yra žiauri: romanas. / Knut Hamsun. Išvertė Juozas Krunimas-Palionis. Viršelio dail. I. Kulikauskas. – [Kaunas]: Br. Daunoro leidykla; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 336 p.; 10 000 egz. – 2,90 Rm. – lietuvių kalba.
521. HANSTEIN, Otfried. Ein Mädchen fliegt nach Übersee: Roman. / Otfried von Hanstein. Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Žibinto sp., 1943. – 196 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
522. HANSTEIN, Otfried. Um freiheit und Ehre: Kampf und Sieg des Hermann zum Schwanen von Marburg / Otfried von Hanstein. Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Ryto sp., 1943. – 136 p.; 5000 egz. – vokiečių kalba.
523. HOLM, Erich. Leidenschaften: Kriminalroman. / Erich Holm. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Varpo sp., 1943. – 208 p.; 5000 egz. – vokiečių kalba.
524. HOLST, Adolf. – Mokykla miške. / Adolf Hoslst. Vertė Vytė Nemunėlis. Iliustracijos Elzės Wenz Victor. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 146); Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 16 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 1,25 Rm. – lietuvių kalba.

I

525. In heiliger Gemeinschaft: die gemeinsame Feier des heiligen Messopfers. – Vilnius: Aušros sp., 1943. – 24 p. – vokiečių kalba.
526. IVANAUSKAS, Tadas; ŠEŠTOKAS, Jonas. Beringung der Vögel in Litauen in den Jahren 1938-1939 = Paukščių žiedavimas Lietuvoje 1938-1939 m./ T. Ivanauskas und J. Šeštokas. Atspaudas iš Veröffentlichungen der Mathematisch-Naturwissenschaftlichen Fakultät an der Universität in Wilna (V.U. Matematikos-gamtos fakulteto darbų. Bd. 1 (14), Heft 2. I (XIV) tomas, 2 sąs. – Vilnius: Vilniaus universitetas; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 14 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

I

527. Į kovą. Vienkartinis leidinys. Redagavo Vincas Markelis. – Kaunas: Lietuvos Blaivinimo sąjungos vyr. valdyba.; Kaunas: Kauno sp., 1943. – 16 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 0,75 Rm. – lietuvių kalba.

Y

528. Ypatingųjų abonentų elektros energija aprūpinimo iš tinklų Energieversorgung Ostland G.m.b.H. Lietuvos generalinio rajono sąlygos. – Kaunas: Raidės sp., 1943. – 12 p. – lietuvių kalba.
529. Ypatingųjų abonentų elektros energija aprūpinimo iš tinklų Energieversorgung Ostland G.m.b.H. Lietuvos generalinio rajono sąlygos. II leidimas. – Kaunas: Raidės sp., 1943. – 12 p. – lietuvių kalba.

J

530. Jeder muss luftschutzbereit sein! – Kaunas: NSDP Kauen-Stadt; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 8 p. – vokiečių kalba.
531. JĖČIUS, Jonas. Piktybiniai intraokuliniai navikai. / Gyd. J. Jėčius. Iš V.U. Akių ligų klinikos (Vedėjas doc. med. dr. Petras Kazlauskas). Atspaudas iš „Lietuviškosios medicinos“, Nr. 3, 1943. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 16 p.:ilustr; 25 egz. – lietuvių kalba.
532. JOKANTAS, Kazimieras. Lotynų kalbos vadovėlis. / K. Jokantas. I dalis. 7-oji laida. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinė leidyklos leidinys Nr. 201); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 144 p.; 10 000 egz. – 1,25 Rm. – lietuvių ir lotynų kalbomis.
533. JOKANTAS, Kazimieras. Lotynų kalbos vadovėlis. / K. Jokantas. II dalis. 5-oji laida. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinė leidyklos leidinys Nr. 198); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 168 p.; 10 000 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių ir lotynų kalbomis.
534. Jonukas ir gaidys. – [Kaunas]:Valstybinė leidykla, 1943; [Kaunas]:Spindulys, 1943. – 20 p.;10 000 egz. – 1,8 Rm. – lietuvių kalba.
535. JUOZAPAVIČIUS, Kazys; KISIELIUS, Alfonsas. Bakteriologija (bendroji dalis): konspektas. / K. Juozapavičius. A. Kisielius. – Vilnius: Vilniaus universitetas Bakteriologijos katedra, 1943. – 122 p. – lietuvių kalba.
a. p. I-III: pastebėtų klaidų atitaisymai

K

536. KALNIUS, A. Lietuvių kalbos sintaksė. / A. Kalnius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 156); Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 112 p.; 20 000 egz. – 1 Rm. – lietuvių kalba.
537. Kaminų krėtimo ir priešgaisrinės priežiūros kontrolės knygutė. – Kaunas: Lietuvos ugniagesių organizacijų sąjunga; Kaunas: Šarūno sp., 1943. – 8 p.; 24 000 egz. – lietuvių kalba.
538. KANAUKA, Vincas. Didžiųjų sąnarių šautiniai sužeidimai ir jų gydymas. Iš V.D. universiteto Medicinos fakulteto Fakultetinės Chirurginės klinikos. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1-2, 1943. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 32 p.:ilustr. – lietuvių kalba.

- a. p. 27-29: Zusammenfassung (vokiečių k.)
539. KARUŽA, R.; MINKEVIČIUS, A. Grybai, jų rinkimas ir paruošimas rinkai. / Spaudai paruošė R. Karuža ir Dr. A. Minkevičius. – Kaunas: „Sodyba“; Kaunas: Žaibo sp., 1943. – 80 p.: iliustr.; 20 000 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.
540. Katalog der Ausstellung des estnischen Graphikers Eduard Wiiralt = Estų grafiko Eduardo Wiiralto kūrinių parodos katalogas. – Kaunas: Vytauto Dydžiojo kultūros Muziejus; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 20 p.: iliustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
541. Katalog der Frühlings–Ausstellung der Kauener Künstler. Kulturmuseum Vytautas des Grossen. – Kaunas: Lietuvių dailininkų sąjunga; Kaunas: Ryto sp., 1943. – 16 p.; 500 egz. – vokiečių kalba
542. Katalog der Vytautas kasiulis Gemäldeaussieflung = Vytauto Kasiulio kūrinių parodos katalogas. – Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 8p.: iliustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
543. Katholisches Feldgesangbuch. – Kaunas: Žaibo sp., 1943. – 96 p.; 2000 egz. – vokiečių kalba.
544. Kauno dailininkų pavasarinės kūrinių parodos katalogas. – Kaunas: Lietuvos dailininkų sąjunga; Kaunas: Ryto sp., 1943. – 16 p. – lietuvių kalba.
545. KAZLAUSKAS, Petras Juozapas. Cysticercus cellulosa priekinėje akies kameroje. / Doc. med. dr. P. Kazlauskas. Atspaudas iš „Lietuviškosios medicinos“, Nr. 3, 1943. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 8 p.; 25 egz. – lietuvių kalba.
546. KLIMAVIČIUS, Kazys. Skaičiavimo uždavinynas: penktajam pradžios mokyklos skyriui. / K. Klimavičius. II-as leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 149); Kaunas: Raidės sp., 1943. – 208 p.: iliustr.; 30 000 egz. – 1,80 Rm. – lietuvių kalba.
547. Kniga dlia krestjan: s kalendarem na 1944 god. – Smolensk: „Novyj Put“; Kaunas: spindulio sp., 1943. – 130 p.: iliustr. – rusų kalba.
a. Dalis egz. be kalendorių.
548. KOLUPAILA, Steponas. Vietovardžių logika. / Prof. Step. Kolupaila. Atspaudas iš 1943 m. „Gimtojo krašto“. – Kaunas, 1943. – 8 p. – lietuvių kalba.
549. KONČIUS, Ignas. Žemaičių padangės kryžių ir koplytėlių statistika : VII. / Ignas Končius. Atspauda iš 1943 m. „Gimtojo krašto“. – Kaunas: Raidės sp., 1943. – 40 psl.; 100 egz. – lietuvių kalba.
a. Su autoriaus dedikacija P. Bugailiškiui
550. KRIAUSA, Albinas. Vaikai ir jų auginimas Kupiškio apylinkėje. / Albinas Kriausa. Atspauda iš „Gimtojo krašto“, 1943 m. – 1943 m. – 64 p. – lietuvių kalba.
551. Kultūros paminklų inventorizacijos taisyklės. – Kultūros paminklų apsaugos įstaiga; Vilnius: Aušros sp., 1943. – 24 p. – lietuvių kalba.
552. Kunstgewerbeinstitut. – Satz und Bild P. Stiklius und V. Narkevičius. Künstler R. Kalpokas. Sprachliche Bearbeitung des Textes J. Talmantas. – Kunstgewerbeinstitut; Kaunas: Žaibo sp. (klišės) ir Vilniaus sp. (leidinys), 1943. – 88 p.: nuotr.; 500 egz. – 2 Rm. – vokiečių kalba.

L

553. LAŠAS, Vladislovas; KUPRYS, Juozapas; KISIELIUS, Alfonsas. Lapių kolonijos vaikų mityba ir augimas. / Vl. Lašas, J. Kuprys ir Alf. Kisielius. Atspaudas iš Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbų VII tomo 2-3 kn. 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 32 p. – lietuvių kalba.
554. LESSING, Gotthold Ephraim. Emilija Galotti: 5-ių veikslių tragedija. / G.E. Lessing. Išvertė Ged. Grigaliūnas-Glovackis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 208); Wilna: Kauener-Verlags- und Druckerei G.m.b.H., 1943. – 160 p.; 5000 egz. – 2,20 Rm. – lietuvių kalba.
555. LESSING, Gotthold, Efraim. Minna von Barnhelm oder das Soldatenglück: ein Lustspiel in fünf Aufzügen. / G. E. Lessing. Paruošė V. Bajoras. Deutsche Dichter, Band I. –

- Kaunas: Valstybinė leidykla (valstybinės leidyklos leidinys Nr. 151); Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 184 p.; 5000 egz. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
556. Liederblätter für Lebensfeiern. – Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 24 p. – vokiečių kalba.
557. Lietuviška dailioji keramika : „Dailės“ kooperatyvo dailiosios keramikos dirbtuvių paroda. Leidinį tvarkė ir nuotraukas darė A. Naruševičius. – Kaunas: „Dailės“ kooperatyvas, 1943; Kaunas, 1943. – 8 p. – lietuvių kalba.
558. Lietuviška dailioji paroda. Kauno dailininkų pavasarinė kūrinių paroda. 1943 V.D. kultūros Muziejus. – Kaunas: „Dailės“ kooperatyvas; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 16 p.: iliustr.; 3000 egz. – lietuvių kalba.
559. Lietuviškoji enciklopedija X tomas V (CXIII) sąsiuvinys. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1943. – 64 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
560. Lietuviškoji enciklopedija X tomas VI (CXIV) sąsiuvinys. – Kaunas: Sakalas; Kaunas: Varpo sp., 1943. – 64 p.: iliustr.; 12 000 egz. – lietuvių kalba.
561. Lietuvių kalbos rašybos pagrindai. Patvirtinti švietimo generalinio tarėjo. Lietuvos Mokslų Akademija, Lietuvių kalbos institutas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 194); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 80 p.; 25 000 egz. – 0,40 Rm. – lietuvių kalba.
562. Lietuvių meno ir mokslo centro įstatai ir taisyklės. – Šiauliai: Lietuvių meno ir mokslo centras; Šiauliai: Astros sp., 1943. – 24 p.; 500 egz. – lietuvių kalba.
a. p. 3: Patvirtinta ir leista veikti Šiaulių apygardos Komisararo 1943 III 10 raštu Schr./VO
563. Lietuvos Blaivinimo sąjungos įstatai. – Kaunas: Lietuvos Blaiv. Sąjunga; Kaunas: Šarūno sp., 1943. – 8 p.; 1000 egz. – lietuvių kalba.
564. Lietūkio skyriams ir visiems kooperatyvams. – Kaunas: Lietūkis; Kaunas: Varpo sp., 1943. – 12 p. – lietuvių kalba.
565. LOEFF, Wolfgang. Drei deutsche Soldaten: eine Roman – Trilogie. / Eolfgang Loeff. Zeppelin. Schlieffen, Tirpitz. – Leipzig: Goten Verlag, Herbert eisentraut; Kaunas: Žaibo sp., 1943. – 528 p.; 5000 egz. – 5 Rm. – vokiečių kalba.
566. LOEFF, Wolfgang. England ohne Maske. / Wolfgang Loeff. Tatsachen britischer Politik. Leipzig, Goten = Verlag (Herbert eisentraut). – Kaunas: Žaibo sp., 1943. – 256 p. – 5 Rm. – vokiečių kalba.
567. LOEFF, Wolfgang. Hollandine: roman. / Wolfgang Loeff. Torheiten und Tollbeiten einer Vielgeliebten. – Leipzig: Goten-Verlag, Herbert Eisenraut; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 296 p.; 5000 egz. – 4,50 Rm. – vokiečių kalba.
568. Lohnbuch = Atsiskaitomoji knygelė. Generaldirektion der Monopole Spirtusmonopol Trinkranntweinwerk Kauen. Generalinė monopolių direkcija Spirito monopolis Kauno degtinės gamykla. – Valstybinė degtinės gamykla; [Kaunas]: Vilniaus sp., 1943. – 16 p.: lentelės – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
569. LUTHER, Martin. Mažasis katekizmas. / Dr. Martyno Liuterio. Su trumpais priedais. – Kaunas: Lietuvos ev. liuteronų konsistorija; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 56 p. – lietuvių kalba.
570. LŪŽA, Juozapas. Ką turi žinoti cukrinių runkelių augintojas. / Paruošė dipl. agr. J. Lūža. – Kaunas: „Lietuvos Cukrus“; Kaunas: Spindulys sp, 1943. – 32 p. – lietuvių kalba.

M

571. MACKEVIČAITĖ-LAŠIENĖ, Janina. – Endokrininės liaukos tuberkuliozė Gl. suprarenales. / Dr. J. Mackevičaitė-Lašienė. Atspaudas iš V.D. universiteto Medicinos darbai VII tomas, 2-3 kn., 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 48 p. – lietuvių kalba.
572. MAGDLUNG. Fragen und antworten über Bedienung und Pflege der Kfz., sowie Erkennung und Beseitigung von Störungen: zusammengestellt von Magdlung Major und

- Divisionskraftfahr – Offizier. / Magdlung. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 26 p. – vokiečių kalba.
573. MATUSAS, Jonas. Medžioklė pas mus senovėje. / Dr. Jonas Matusas. – 1943. – 14 p. – lietuvių kalba.
574. Mes padedame patys sau !: praktiški patarimai dėl bombų padarytų nuostolių. – 1943. – 28 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
575. MINKEVIČIUS, Antanas; PALIONIS, Alfonsas. Svarbesniosios tabako ligos ir jo kenkėjai. / Dr. A. Minkevičius ir A. Palionis. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 32 p. – lietuvių kalba.
576. MURELIS, Alfonsas. Tabakas. / dipl. agr. A. Murelis. – Kaunas: Generaldirektion der Monopole Tabako auginimo centras; Kaunas: Žibinto sp., 64 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
577. MURELIS, Alfonsas. Tytoń. / Agr. dipl. A. Murelis. Tłumaczenie z litewskiego. – Kaunas: Generaldirektion der Monopole. Tabak-Anbau; Kaunas: Varpo sp., 1943. – 64 p.: iliustr.; 3000 egz. – lenkų kalba.
578. MUSTEIKIS, Antanas. Bičių ūkis. / Spaudai paruošė dipl. agr. A. Musteikis. – Vilnius: Žemės ūkio vadyba; Vilnius, 1943. – 186: iliustr. – lietuvių kalba.
579. Mūsų kelias. – Kaunas: Lietuvos Blaivinimo sąjunga (Lietuvos Blaivinimo sąjungos leidinys Nr. 7); Kaunas: Kauno sp., 1943. – 16 p.; 3000 egz. – lietuvių kalba.

N

580. NATKEVIČAITĖ, Marija. Genetiškai-sistemiški *Verbascum* ir *Celsia* genčių tyrinėjimai = Genetisch-systematische Untersuchungen an *Verbascum*-und *Celsia* – Gattungen. / Marija Natkevičaitė. 4 foto-nuotraukos. 4 Photo-Abbildungen. Disertacija daktaro laipsniui įgyti V.U. Matematikos-Gamtos fakultete. Atspaudas iš V.U. Matematikos-Gamtos fakulteto darbų I (XIV) tomo, 2 sąs. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 108 p. (239-344): 1 lap. iliustr. – lietuvių kalba.
- a. p. 327-337: Zusammenfassung (vokiečių kalba);
- b. p. 337-338: Literatūra (27 veikalai)
581. NOVOSELOV, Dmitrij. Kloun. / Dmitrij Novoselov. – Smolensks: „Utro“, Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 36 p. – rusų kalba.
582. Nurodymai fenologijos stebėjimams = Anweisung für die phänologischen Beobachtungen.- Kaunas: Klimatologijos institutas Fonologijos tarnyba (Klimatologisches Institut Kauen, Phänologischer Dienst); Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 48 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis
583. Nurodymai žemės ūkio korespondentams. – Vilnius: Vaizdo sp., 1943. – 12 p. – gudų, lenkų ir lietuvių kalbomis.

O

584. OLŠAUSKAS, Kazimieras. Prelatas Pranas Urbanavičius / K. Alšėnas. – Telšiai, 1943. – 68 p. : iliustr., portr. – lietuvių kalba.
585. Ordo divini officii recitandi Missaeque celebrandae pro anno Domini 1943. – Marijampolė: Šešupės sp., 1943. – 60 p. – lotynų kalba.

P

586. PAPROCKAS, Vaclovas. Arteriografija kaip diagnostinė priemonė. / Gyd. V. Paprockas. V.D. universiteto Hospitalinė chirurginė klinika. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 10, 1942. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 32 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
- a. p. 28-31: Literatūra (71 veikalas)
- b. p. 31: Autoreferat (vokiečių k.)
587. Parapijiečio giesmynėlis. Rankraščio teisėmis. Paruošė kun. M. Buožius. – Vidiškiai: kun. M. Buožius; Ukmergė: Ukmergės sav. Spaustuvė, 1943. – 148 p. – lietuvių kalba.

588. Parapijinėms bažnyčioms giesmynėlis. Surinko Kun. A. Jančiauskas. Nihil obstat. F. Bartkus, S. Th. Can. Cath. Censor ex officio, 1942-XII-19. – Kaunas: Pakuonio R.K. parapija; Kaunas: Ryto sp., 1943. – 128 p. – lietuvių kalba.
589. Pasvalio žemės ūkio kooperatyvo 1942 metų apyskaita. – Pasvalys; Kaunas: Raidės sp., 1943. – 12 p. – lietuvių kalba.
590. PAŠKEVIČIUS, J. Lietuviškai vokiškas žodynėlis = Litauisch-deutsches Wörterbuch. / J. Paškevičius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 132); Kaunas: Varpo sp., 1943. – 52 p.; 40 000 egz. – 2,30 Rm – lietuvių ir vokiečių kalbomis
591. Pesni ruskoj Osvoboditelnoj armii. – Smolensk: „Utro“; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 56 p. – rusų kalba.
592. Pieno perdirbimo bendrovių 1942 m. veikimo apyskaitai sudaryti nurodymai. – Kaunas: „Pienocentras“; Kaunas: Raidės sp., 1943. – 12 p. – lietuvių kalba.
593. Pieno statymo prievolės vykdymo duomenims registruoti ir vaisčių Ž.Ū.G.T. įstaigoms žinioms teikti instrukcija. – Kaunas: „Pienocentras“; Kaunas: Raidės sp., 1943. – 16 p. – lietuvių kalba.
594. POGNER, Agathe. Das Glück sass nebenan. / Agathe Pogner. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Žaibo sp., 1943. – 176 p.; 4000 egz. – vokiečių kalba.
595. Praca w Niemczech: co trzeba o niej wiedzieć. – Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 8 p. – lenkų kalba.
596. Prie Jėzaus!: Maldaknygė berniukams ir mergaitėms. Nihil obstat. Dr. Fr. Kuraitis, Censor deputatus. – Kaunas: kun. Antanas Jančiauskas; Kaunas: Ryto sp., 1943. – 224 p.; 2000 egz. – lietuvių kalba.

R

597. RANITAS, Aleksis. Eduard Wiiralt / Aleksis Rannit. – V[ilnius]: Vilniaus dailės muziejus, 1943. – 48 p.: 12 iliustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
598. REGELIS, Konstantinas. Fontes florae Lituanae VII. Quellen der Flora von Litauen VII. / von C. Regel. Atspaudas iš V.U. Matematikos-Gamtos fakulteto darbų I (XIV) tomo, 2 sąs. – Vilnius: Švyturio, sp. 1943. – 70 p. – lietuvių kalba.
599. RENKER, Gustav. Heilige Berge: ein Alpenroman. / Gustav Renker. 6 Auflage der Feldausgabe 1942. – Verlag, C. Bertelsmann Gütersloh; Vilnius: Vaizdo sp., 1943. – 208 p. – 1,20 Rm. – vokiečių kalba.
600. Richtlinien für die Auszahlung des Familienunterhalts im Reichskommissariat Ostland = Taisyklės dėl šeimoms išlaikyti pašalpų Reicho Komisariate Rytų kraštui išmokėjimo. 1943 m. vasario 24 d. Reicho Komisararo aplinkraštis. II Valdym. 9. B I-II. – Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 8 p. – vokiečių ir lietuvių kalbomis.
601. RIMKŪNAS, Petras. Kiemėnų kaimas. / Petras Rimkūnas. Iliustravo A. Kučas. – Kaunas: sakalas (leid Nr. 11/619); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 224 p.: iliustr.; 10 250 egz. – 2,10 Rm.
602. RIMKŪNAS, Petras. Ant prakaituotos žemės. / Petras Rimkūnas. – Kaunas: Sakalas (leid Nr. 16/624); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 48 p.: iliustr.; 10 000 egz. – lietuvių kalba.
a. Ant leidinio nurodyta kita išleidimo data: 1941 m.
603. Rytų savanoris: L.S.D. 12-to Bn. karių neperiodinis žurnalas Nr. 1. Redagavo ir iliustravo J. Juodis. – Kaunas: L.S.D. 12 batalionas; Kaunas: Žaibo sp., 1943. – 96 p.: iliustr.; 5000 egz. – lietuvių kalba

S

604. SARAJA, Viljo. Išpirktasis kraštas. / Viljo Saraja. Premijuotas suomių literatūros premija, kaip geriausias 1939-1940 metų žiemos karo atvaizdavimas. Išvertė J. Kruminas-Palionis. – [Kaunas]: Br. Daunoro leidykla; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 152 p.; 15 000 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.

605. Satzung der Fachgruppe = Specialybinės grupės įstatai. – Kaunas: Wirtschaftskammer Litauen (Lietuvos ūkio rūmai); Kaunas: Vilniaus sp., 1943. – 60 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
606. Satzung der Gebietshandwerkerschaft = Apygardos amatininkijos įstatai. [Kaunas]: Lietuvos ūkio rūmai, 1943. – 23 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
607. Satzung der Wirtschaftskammer Litauen. – Kauen: Vilniaus sp., 1943. – 8p.; 100 egz. – vokiečių kalba.
608. SCHOLZ, Alfons. Deutsche gramatik: unterstufe = Vokiečių kalbos gramatika: pradinis kursas. II pataisytas leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 154); Kaunas: Ryto sp., 1943. – 72 p.; 20 000 egz. – 0,60 Rm. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
609. SCHRÖER, Gustav. Heimat wieder Heimat: / Gustav Schröer. 13 Auflage der Feldausgabe 1943. – Verlag. C. Bertlsmann Gütersloh; Vilnius: Vaizdo sp., 1943. – 224 p. – vokiečių kalba
610. SCHRÖER, Gustav. Um Mannesehre: Roman. / Gustav Schröer. 13 Auflage der Feldausgabe 1943. – Verlag. C. Bertlsmann Gütersloh; Vilnius: Vaizdo sp., 1943. – 192 p. – 1,20 Rm. – vokiečių kalba.
611. SCHULTZE, Ernst. Auksas: geltonojo metalo romantika ir prakeikimas. / Prof. dr. ernst Schultze. Su 27 iliustracijomis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 148); Kaunas: Raidės sp., 1943. – 296 p.:iliustr.; 10 000 egz. – 3,50 Rm.- lietuvių kalba.
612. Septyni Krauziukai. – [Kaunas]: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys nr. 114), 1943; [Kazunas]: Spindulys, 1943. – 24 psl.:iliustr.; 5000 egz. – 2,20 Rm. – lietuvių kalba.
613. SKARDŽIUS, Pranas. Lietuvių kalbos žodžių daryba = Die Wortbildung im Litauischen./ Pranas Skardžius. – Lietuvos mokslų akademija, Lietuvių kalbos institutas (Litauische Akademie der Wissenschaften, Institut für Litauische sprachforschung), 1943. – 764 p. – lietuvių kalba.
 a. p. 631: Žodžių rodyklė
 b. p. 763: Korektūros klaidų atitaisymai
614. Sonderabnehmervertrag = Ypatingo abonento sutartis. – Energieversorgung Ostland G.m.b.H. Generalbezirk Litauen.; Kaunas: Raidės sp., 1943. – 6 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
615. Spis powierzchni zasianej, maszyn rolniczych i zwierząt gospodarskich w Generalnym okręgu Litwy dnia 26 czerwca 1943 roku. Wskazówki dla funkcjonariuszy spisowych. – Kaunas: Statistikos įstaiga Lietuvos genralinei sričiai, 1943. – 10 p. – lenkų kalba.
616. STANKEVIČ, J. Knižka vučycca cytac i pisac lacinicaju z układanniami. / J. Stankevič. – Mensk: Vydaviectvo Padručnikau i LiteratURY dla Moladzi; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 48 p. – gudų kalba.
617. STANKEVIČIUS, J. Dievas. / Kun. J. Stankevičius. Nihil obstat. Can. St. Jokūbauskas. Censor Synodalis. – 144 p. – lietuvių kalba.
618. Statistika ir ekonomija. – 1943 – 12 p.:lentelės. – lietuvių kalba.
619. STEPONAITIS, Vytautas. Lituania: lietuvių raštai kitomis kalbomis. / Vytautas Steponaitis. Atspaudas iš „Bibliografijos žinių“ 1942 m., Nr. 6. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 12 p.;50 egz. – lietuvių kalba.
620. STRAZDAS, Justas. Liucerna. / J. Strazdas. – Vilnius: Žemės ūkio valdyba, 1943; Vilnius: Vaizdo sp., 1943. – 80 p.:iliustr. – lietuvių kalba.
621. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen Sprache für die Hand des Lehrers = Vokiečių kalbos vadovėlis skiriamas mokytojams. / Dr. G. Studerus. IV. Teil. Ketvirtoji dalis. 2. Auflage. Durchgesehen von V. Bajoras. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 153); Kaunas: Varpo sp., 1943. – 180 p.; 30 000 egz. – 1 Rm. – vokiečių kalba.

622. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen Sprache für die höheren Lehranstalten Litauens./ Dr. G. Studerus. III. Teil. 4. Auflage. Durchgesehen und Ergänzt von V. Bajoras. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 111); Kaunas: Varpo sp., 1943. – 208 p.; 20 000 egz. – 1,50 Rm. – vokiečių kalba.
623. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen Sprache für die höheren Lehranstalten Litauens./ Dr. G. Studerus. IV. Teil. 4. Auflage. Durchgesehen und Ergänzt von V. Bajoras. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 111); Kaunas: Varpo sp., 1943. – 208 p.; 20 000 egz. – 1,50 Rm. – vokiečių kalba.
624. STUDERUS, Gotlib. Lehrbuch der deutschen Sprache für Mittelschulen / Dr.G. Studerus. III. Teil. 4 Auflage. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Varpo sp., 1943. – 180 p.; – vokiečių kalba.
625. STUNGYS, Kęstutis. Akių pakenkimai aitriomis cheminėmis medžiagomis. / Gyd. K. Stungys. Atspauda iš „Lietuviškosios medicinos“, 1943 m. Nr. 3. – Kaunas, 1943. – 6 p. – lietuvių kalba.
626. STRAZDAS, Justinas. Dirvožemis ir jo dirbimas. / Agron. J. Strazdas. – Vilnius: Žemės ūkio vadyba; Vilnius: vaizdo sp., 1943. – 276 p.: 2 lap. schemų, iliustr.; 50 000 egz. – lietuvių kalba.
627. STRAZDAS, Justinas. Mūsų daržovės: vadovėlis pradžios mokyklai. / Agr. J. Strazdas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 215); Kauen-Wilnaer Verlags- u. Druckerei, 1943. – 96 p.: iliustr.; 10 000 egz. – 0,90 Rm. – lietuvių kalba.
- a. p. 95: J. Strazdo parašytų darbų sąrašas.

Š

628. ŠALIAMORAS, Zigmas; SIRGEDAS, Paulius. Šachmatai: vadovėlis. / Sudarė Z. Šaliamoras ir P. Sirgedas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 96); Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 192 p.: iliustr.; 5000 egz. – 3 Rm. – lietuvių kalba.
629. ŠERNAS, A. Heidelbergo katekizmas. / A. Šernas. – Kaunas: Lietuvos ev. Reformatų kolegija; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 52 p. – lietuvių kalba.
630. ŠIMOLIŪNAS, Jonas. Statyba: stogai, bokštai, lubos, grindys, laiptai, durys, langai, tinkavimas, dažymas, apmušalai, stiklavimas, sanitariniai bei ūkiniai įrengimai. / Prof. jonas Šimeliūnas. IV tomas. – Kaunas: V.D. universiteto Statybos fakultetas; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 684 p.: 1 lap. iliustr. – lietuvių kalba.
631. ŠIROKOV, Sergej. Mlečnyj put: stichi. / Sergej Širokov. – Smolensks: „Utro“; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 32 p. – rusų kalba.
632. Šventojo tėvo Pijaus XII malda Pasiaukojimas nekalčiausiai Marijos širdžiai. – Kaunas, 1943. – 8 p. – lietuvių kalba.

T

633. TAMAŠAUSKAS, Mikas. Sodybų apvalymas. / Mikas Tamašauskas. – Kaunas: Vyriausios sveikatos valdybos Sanitarinio švietimo skyrius; Kaunas: Varpo sp., 1943. – 48 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
634. Tarif für den Güter – und Tierverkehr zwischen den Bahnhöfen der Deutschen Reichsbahn, der in den Deutschen Eisenbah-, Güter- und Tiertarif einbezogenen Privat – und Kleinbahnen, der Protektoratsbahnen Böhmen und Mähren, der Lokalbahn Ortokowitz–Zlin–Wisoeitz und der Ostbahn einerseits und den Bahnhöfen der Reichsverkersdirektionen für die besetzten Ostgebiete andererseits = Tarifas krovinių ir gyvulių pervežimams tarp geležinkelių stočių, priklausančių Vokietijos Reicho geležinkeliams, įtrauktiesiems į Vokietijos geležinkelių krovinių ir gyvulių tarifą privatiems ir siauriesiems geležinkeliams, Bohemijon ir Moravijos protektorato geležinkeliams, vietiniam geležinkeliui Otroowitz–Zlin–Wisowitz ir Rytų geležinkeliams, iš vienos pusės ir geležinkelių stočių, priklausančių Reicho Susisiekimo direkcijoms užmtosiose Rytų srityse, iš antros pusės. Gültig vom 1.

- März 1943. Veikia nuo 1943 m kovo 1 d. Teil I A Allgemeines Heft. Dalis I A Bendrasis sąsiuvinis. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 20 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
635. Tarif für den Güter- und Tierverkehr zwischen den Bahnhöfen der Reichsverkehrsdirektionen für die besetzten Ostgebiete = Tarifas krovinių ir gyvulių pervežimams tarp geležinkelių stočių, priklausančių Reicho Susisiekimo direkcijoms užimtosiose Rytų srityse. Teil I A Allgemeines Heft. Dalis I A Bendrasis sąsiuvinis. Gültig vom 1. März 1943. Veikia nuo 1943 m kovo 1 d. Krovinių ir gyvulių susisiekimas užimtosiose Rytų srityse. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
636. Tarif für den Güter- und Tierverkehr zwischen den Bahnhöfen der Reichsverkehrsdirektionen für die besetzten Ostgebiete = Tarifas krovinių ir gyvulių pervežimams tarp geležinkelių stočių, priklausančių Reicho Susisiekimo direkcijoms užimtosiose Rytų srityse. Teil I A Allgemeines Heft. Dalis I A Bendrasis sąsiuvinis. Gültig vom 1. März 1943. Veikia nuo 1943 m kovo 1 d. Pataisymų lapas Nr. 1. Veikia nuo 1943 m. liepos mėn 10 d. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 16 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
- a. Spausdinta vienoje lapo pusėje.
637. THESING, Rudolf. Der Grenzbjäger: Wilwestroman. / Rudolf Theising. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Raidės sp., 1943. – 208 p. – vokiečių kalba.
638. TOLSTOJ, Lev Nikolaevič. Anna Karenina. / L.N. Tolstoj. Romanas III-IV. Vertė Pr. Povilaitis. Viršelio dailininkas J. Firinauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 157); Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 380 p.; 5200 egz. – 4,50 Rm. – lietuvių kalba.

U

639. UMBRASEVIČIUS, Jonas. Lietuvos užsienio prekyba XVI-me amžiuje su prūsais, pietų-rytų žemėmis ir poznanium. / Jonas Umbrasevičius. Ekonomijos fakulteto diplominis darbas. – 40 lap. (tekstas spausdintas ant vienos lapo pusės); 1 įklija: žemėlapis. – lietuvių kalba.

V

640. VAIČEKAUSKAS, K. Keturženklės logaritmų ir kitų dydžių lentelės: matematinės formulės. / Paruošė K. Vaičekauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 144); Kaunas: „Varpo“ sp., 1943. – 36 p.; 7000 egz. – 0,70 Rm.
641. VAIČIŪNAS, Viktoras. Nepagydomųjų ligonių radkalinio pašalinimo klausimu. / Doc. Dr. V. Vaičiūnas. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 7-9. 1943. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 16 p.
- a. p. 15: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
642. VAIČIŪNAS, Viktoras. Psichinių ligonių gydymas. / Adj. dr. V. Vaičiūnas. Atspauda iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 1-2, 1943 m. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 20 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 19: Literatūra (19 veikalų)
- b. p. 19-20: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
643. VAITINAS, Mykolas. Vyrų, moterų ir vaikų gonorėja. / Gyd. M. Vaitinas. Iš Vytauto Didžiojo universiteto odos ir venros ligų klinikos (Vedėjas prof. dr. Br. Sidaravičius). – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 148 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
644. VALIUKONIS, Jonas. Aukštosios matematikos paskaitos. / Jonas Valiukonis. 3 dalis. Mašinarštis. – Kaunas: V.D. universitetas, 1943. – 150 p. – lietuvių kalba.
645. VALUCKAS, Andrius. Kolektyvinė tironija. / Andrius Valuckas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 199); Marijampolė: Šešupės sp., 1943. – 232 p.; 15 000 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.

646. Verodnung über die Errichtung des Wirtschaftsverbandes Druck vom 23. September 1942 mit Abänderung vom 13. September 1943. – Kaunas: Raidės sp., 1943. – 8 p. – vokiečių kalba.
647. Verodnung zur Regelung der Lohn- und Arbeitsbedingungen der landwirtschaftlichen Arbeitskräfte = Parėdymas dėl žemės ūkio darbininkų atlyginimo ir darbo sąlygų tvarkymo. Vom 30 März 1943. Atspaudas iš Amtsblatt des Generalkommissars in Kauen, Nr. 15, 1943. – Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 16 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
648. Verzeichniss der gestohlenen Fahr räder Nr. 3 = Pavogtų dviračių sąrašas Nr. 3. – Kaunas: [Kriminalinė policija]; Kaunas: Žaibo sp., 1943. – 16 p.
649. VESPER, Will. Linksomos pasakos. / Will Vesper. Verė Dom. Urbas. Iliustravo Willi Harweth. Viršelio dail. A Vaičaitis. – Kaunas: valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 138); Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 148 p.: iliustr.; 5000 egz. – 1,80 Rm. – lietuvių kalba.
650. Vogtų dviračių sąrašas Nr. 2 („Meldeblatt – K.P. Žinių” priedas). 1943 m. Balandžio mėn 1 d. – Kaunas: Kriminalinė policija; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 12 p. – lietuvių kalba.
651. Vokietija padeda pati sau. – Kaunas: Reichsausschluss für volkswirtschaftliches Aufklärung Berlin NW7 in Verbindung mit der Abteilung Propaganda de Generalkommissars in Kauen; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 40 p. – lietuvių kalba.
652. Vorläufige Richtlinien für den Zivilreiseverkehr = Laikinieji nuostatai apie civilinį susisiekimą. Grundlage: verfügung RVD Riga 7/8 Vt 3 Vpe v. 19.4.1943 betr. Zivilreiseverkehr. Pagrindas: Rygos Reicho Susisiekimo direkcijos 1943.IV.19 potvarkis 7/8 Vt 3 Vpe apie civilinį susisiekimą. – Vilnius: Lietuvos geležinkelių direkcija.; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 22 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
653. Vorschriften für die Abfertigung von Personon, Reisegepäck und Expressgut in den besetzten Ostgebieten = Taisyklės keleivių, kelioninio bagažo ir ekspreskrovinių pervežimo formalybės užimtose Rytų srityse atlikti. – Vilnius: Ekonominė direkcija; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 48 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
654. Vilniaus universiteto 1942/43 mokslo metų pavasario semestro paskaitų tvarkaraščiai. – Vilnius: Vilniaus universitetas; Vilnius: Švyturio sp., 1943. – 74 p. – lietuvių kalba.
655. Visiems apskričių viršininkams ir valsčių viršaičiams Aplinkraštis Nr. 52 Žemės ūkio gamnių premijavimo reikalui. – Kaunas: Žemės ūkio valdyba; Kaunas: Raidės sp., 1943. – 16 p. – lietuvių kalba.

Z

656. Za Rus'! Literaturno-publicističeskij sbornik. Redakcija P.I. Kožuško. – Izdatelstvo gazety „Za svobodu“; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 80 p. – rusų kalba.
657. ZARECKAS, Jurgis. Rankinis metalų apdirbimas: vadovėlis amatų mokykloms./ Jurgis Zareckis. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 179); Kaunas: Raidės sp., 1943. – 320 p.: iliustr.; 10 000 egz. – 4 Rm. – lietuvių kalba.
658. ZEHLEN, Otfrid. Der Mann im grauen Mantel: Kriminalroman. / Otfrid Zehlen. – Darmstadt: L. Holzwarth-Verlag; Kaunas, Raidės sp., 1943. – 184 p. – vokiečių kalba.
659. Zerkalo žizni. – [Smolenks]: „Novyj Put“; Kaunas: Spindulio sp., 1943. – 16 p.: iliustr. – 3 Rb. – rusų kalba.
660. ZOBARSKAS, Steponas. Arti žemės: beletristika. / Stepas Zobarskas. Iliustracijos J. Steponavičiaus. – Kaunas: Br. Daunoro leidykla; Kaunas: Žibinto sp., 1943. – 192 p.: iliustr.; 10 000 egz. – 3 Rm. – lietuvių kalba.
661. ZOBARSKAS, Steponas. Aušrelė: elementorius. / Stepas Zobarskas. Piešiniai D. Tarabildienės. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 145); Kaunas: Varpo sp., 1943. – 144 p.: iliustr.; 100 000 egz. – lietuvių kalba.

Ž

662. Žemaičių dailininkų dailės paroda Telšiuose 1943 m.: „Alkos“ muziejuje. – [Telšiai] : „Alkos“ muziejus, 1943. – 8 p. – lietuvių kalba.
663. ŽEMAITYTĖ, Liudvika. Keratitis parenchynatosa. / Gyd. L. Žemaitytė. Iš V.U. Akių ligų klinikos (Vedėjas – doc. med. dr. P. Kazlauskas). Atspaudas iš „Lietuviškosios medicinos“, Nr. 3, 1943. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 8 p.; 25 egz. – lietuvių kalba.
a. Literatūra (4 veikalai) ; Zusammenfassung (vokiečių kalba)

W

664. WALLERSEE-LARISCH, Maris Louise. Gekrönte Frauen, Liebe und Tod. / Marie Louise Wallersee Vormalis Gräfin Larisch. Erinnerungen an Habsburg und Wittelsbach. Bearbeitet von Herbert Eisentraut. – Goten-Verlag Herbert Eisentraut Leipzig; Kaunas: Šviesos sp., 1943. – 488 p.; 5000 egz. – 5 Rm. – vokiečių kalba.

4. KNYGOS IŠLEISTOS LIETUVOJE 1944 M. PIRMOJE PUSĖJE

1

665. 1943 Delectus sporarum, seminum et fructum, quos Hortus Botanicus et Medicinalis Kaunensis pro matta commutatione offert. – Kaunas: Varpo sp., 1944. – 16 p.:ilustr. – lotynų kalba.
666. 1943 metų apyskaita. – Biržai: Biržų žemės ūkio draugija; [Biržai]: Biržų sp., 1944 III 20. – 16 p. – lietuvių kalba.
667. 1943–1944 Ein Jahr Aufbauarbeit im Generalbezirk Litauen. – Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 64 p.:ilustr. – vokiečių kalba.

A

668. ABRAMAVIČIUS, Valdas. Šešuolių raktas: žvilgsnis tėviškės praeitin./ VI. Abramavičius-Gegužinis. – Vilnius, 1944. – 62 p. – lietuvių kalba.
669. Abu krūmuos: Axel Ivers 3 veiksmų komedija. Programa. Šiaulių m. teatro leidinys Nr. 1. – [Šiauliai]: Šiaulių valstybinis teatras, 1944. – 8 p. – lietuvių kalba.
670. Advokatūra. Atspaudas iš Teisininkų kalendoriaus 1944 m. – Kaunas: Varpo sp., 1943. – 14 p. – lietuvių kalba
671. Amtliches Fernsprechbuch für den Generalbezirk Litauen, 1944 : Stand November 1943. – Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 88 p. – vokiečių kalba.
672. Akimov, K. Strana v jarme. / K. Akimov. – Izdanie gazety „Rul“, Kaunas: [Spindulio sp.], 1944. – 16 p. – rusų kalba.
673. ALEKSAITĖ-GIMBUTIENĖ, M. Baltai priešistoriniais laikais / M. Alseikaitė. Atspaudas iš „Kūrybos“, Nr. 1-2, 1944. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1944. – 32 p.:ilustr. – lietuvių kalba.
674. Atsiverskite ir darykite atgailą. – 16 p. – lietuvių kalba.
675. Ausgegeben durch Eisenbahnrechnungsammt Wilna = Geležinkelių atsiskaitymo valdybos Vilniuje leidinys. – [Vilnius]: Geležinkelių atsiskaitymo valdyba; Kauon-Wilnien Verlags und Druckerei G.m.b.H., 1944. – 106 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

B

676. BIRŽIŠKA, Vaclovas. Lietuviškosios bibliografijos istorija. / Vaclovas Biržiška. Bibliotekininko parakinė. 1943-1944 m. „Bibliografijos žinių“ priedas. – Kaunas: Varpo sp., 1944. – 16 p. – lietuvių kalba.
a. Tekstas ne iki galo.
677. Bendrieji Šv. panelės Marijos Mišparai. Išvertė kun. Prof. J. Gustas. – Kaunas, 1944. – 14 p. – lietuvių kalba.
678. Borisevičius, Vincentas. Mylimieji Kristuje! / Vincentas Borisevičius. – [Telšiai]: Telšių vyskupijos kurija, 1944 – 8 p. – lietuvių kalba.
679. BRADŪNAS, Kazys. Pėdos arimuos: eilėraščiai / K. Bradūnas. Viršelis ir vinjetės dail. A. Kučo. – Kaunas: Sakalas (leidinys Nr. 30/638); Kaunas: Varpo sp., 1944 birželis. – 94 p.; 5000 egz. – 2,50 Rm. – lietuvių kalba.
680. BRAZDŽIONIS, Bernardas. Per pasaulį keliauja žmogus: rinktinė poezija. / Brazdžionis. II leidimas. Viršelį ir skyrių vardus piešė dail. Viktoras Palys. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 28/636); Kaunas: Šviesos sp., 1944 m. gegužė. – 352 p.; 5000 egz. – 6 Rm. – lietuvių kalba.

Č

681. ČESNYS, Blažiejus. Jėzus Kristus. / Prof. B. Česnys. Atspaudas iš „Lietuviškosios enciklopedijos“ X t. – Kaunas: Varpo sp., 1944. – 28 p. – lietuvių kalba.
682. ČESNYS, Blažiejus. Vyskupo reikšmė krikščionybėje ir Arkivyskupas Juozapas Skvireckas. – Kaunas, 1944. – 30 p. – lietuvių kalba.

D

683. DAMBRAUSKAITĖ, Antanina. 15 metų operos scenoje. Leidinį tvarkė A. Vaitiekūnas, V. Andriušis. – 1944 VI 10. – 8 p.:nuotr. – lietuvių kalba.
684. DANILEVIČIUS, Zenonas. Žmogus: žinios apie žmogaus kūno sandarą veikimą ir sutrikimus. / Gyd. Z. Danilevičius. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys, Nr. 98); Kaunas: Varpo sp., 1944. – 352 p.:ilustr.; 10 000 egz. – 6,60 Rm. – lietuvių kalba.
a. Tituliniame puslapyje: Rašyta pagal svetimus autorius.
685. Der Vater = Tėvas. Kauno Didžiojo teatro antrasis 1943/44 metų sezono leidinys. Redagavo A. Vaitiekūnas. Nuotraukos V. Augustino. – Kaunas: Kauno Didysis teatras; Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 32 p.:ilustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
686. DOVYDĖNAS, Liudas. Užrašai. / Liudas Dovydėnas. II laida. Iliustravo P. Rauduvė.– Kaunas: Br. Daunoro leidykla; Kaunas: Žibinto sp., 1944. – 208 p.:ilustr. – 3 Rm. – lietuvių kalba.

E

687. ENDT, Rudi. Wem's Spass macht!: ein Strauss Gedichte und Randbemerkungen für den Bunker. / von Rudi vom Endt. – Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 16 p.:ilustr. – vokiečių kalba.
688. Eucharistija – mūsų stiprybė. – 1944 – 16 p. – lietuvių kalba.

F

689. FULST, Karl; SCHOLZ, Alfons. Deutsch für Litauer: Fernunterricht. / Karl Fulst, Alfons Scholz. Heft 2. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1944. – 56 p.:ilustr. – vokiečių kalba.

G

690. GARMUS, A.; VILEIŠIS, A. Džiovos išplitimas Lietuvoje ir vaistingi augalai jai gydyti. / doc. A. Garmus ir gyd. A. Vileišis. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 11–12, 1943 ir Nr. 2, 1944. – [Kaunas]: Varpo sp., 1944. – 48 p. – lietuvių kalba.
a. p. 47: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
691. Garbė aukštybėse. – 1944 – 16 p. – lietuvių kalba.

H

692. HAUPTMANN, G. Hannele: 2 dalių poema. / G. Hauptmann. Programa. Kauno jaunojo žiūrovo dramos teatro 2-asis 1943/44 m. sezono leidinys. – Kaunas: Kauno jaunojo žiūrovo teatras; Kaunas: Varpo sp., 1944. – 6 p.:ilustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
693. HENNIGER, Karl. Gudrūna: karžygiškas viduramžių padavimas. / atpasakotas K. Henigerio. Piešiniai Otto Abbelohdes. Vertė Br. Gavėnas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinė leidyklos leidinys Nr. 101), 1944; Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 112 p.:ilustr.; 5000 egz. – 1 Rm – lietuvių kalba.

I

694. I ne chočeš – zachochočeš! – Izdanie gazety „Rul“; Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 16 p.:ilustr. – rusų kalba.
695. INČIŪRA, Kazys. Vincas Kudirka. / K. Inčiūra. 6 pav. praeties vaizdai. – Kaunas: Sakalas, 1944.; Kaunas: Vaizdo sp., 1944. – 240 p. – lietuvių kalba.
696. IVINSKIS, Zenonas. Senasis lietuvių tikėjimas. / Prof. dr. Z. Ivinskis. Atspauda iš 1944 m. nr. 3 „Kūrybos“ . – Kaunas, 1944. – 12 p. – lietuvių kalba.

J

697. JUŠKA, A. Matematikos terminai V.D.U.T.F.: matematikos katedros matematikos terminų projektas. / Dr. A. Juška. Atspaudas iš Dr. A. Juškos knygos „Aukštosios matematikos pradmenys“. – Kaunas: Varpo sp., 1944. – 8 p. – lietuvių kalba.

K

698. Katalog der litauischen Kunstaussstellung in Wilna, 19.3.1944-19.4.1944. Vilniaus dailės muziejus. Viršelio dailininkas Adolfas Vaičaitis. – [Vilnius]: Lietuvos dailininkų sąjunga, 1944. – 46 p.: iliustr. – vokiečių kalba.
699. KĘSGAILA, Leonas. Pirmoji pagalba: vadovėlis pagalbinei sanitarinei tarnybai. / Gyd. L. Kęsgaila. II pataisyta ir padidinta laida. – Kaunas: Žaibo sp., 1944. – 352 p.: iliustr.; 15 000 egz. – 5 Rm. – lietuvių kalba.
700. KRIVICKAS, Alfonsas. Katalog der Ausstellung des Alfonsas Krivickas = Alfonso Krivicko parodos kūrinų katalogas. – Kaunas: Kulturmuseum Vytautas des Grossen, 1944. – 6 p.: iliustr. – vokiečių kalba.
701. KOLUPAILA, Steponas. Jūros nuotakis ties Taurage. / Prof. S. Kolupaila. Atspaudas iš „Technikos“, Nr. 1, 1944. – Kaunas: Žaibo sp., 1944. – 8 p.- lietuvių kalba.
702. KOLUPAILA, Steponas. Miškas ir vandenys. / Prof. dr. Steponas Kolupaila. Atspaudas iš „Mūsų girių“ 1944 m. sausio-vasario mėn. – Kaunas, 1944 m. – 8 p.; 100 egz. – lietuvių kalba.

L

703. LAŠAS, Vl.; LAŠIENĖ_MACKEVIČAITĖ, Janina. Trumpa žmogaus anatomija, fiziologija ir higiena: vadovėlis vidurinei mokyklai / Vladas Lašas, Janina Mackevičaitė-Lašienė. IV pataisytas leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla, 1944. – 228 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
704. Lebensversicherungs – Tarife (Volksversicherung) = Gyvybės draudimo tarifas (Liaudies draudimas). – Versicherungsverwaltung Litauen. Lietuvos draudimo valdyba; Kaunas: Varpo sp., 1944. – 24 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
705. Lietuviškoji enciklopedija X tomas VII (CIV) sąsiuvinys. Vyr. red. prof. Vaclovas Biržiška – Kaunas: Sakalas; Kaunas: Varpo sp., 1944. – 64 p.: iliustr.; 12 000 egz. – lietuvių kalba.
706. Lietuvių archyvas: bolševizmo metai IV. Redaktorius Petras Babickas. – Vilnius: Studijų biuras; Vilnius: Vaizdo sp., 1944. – 320 p.; 25 000 egz. – 7 Rm. – lietuvių kalba.
707. Lietuvių dailės parodos Vilniuje katalogas: 1944.III.19 - 1944. IV.19. Vilniaus dailės muziejus. – [Vilnius]: Lietuvos dailininkų sąjunga, 1944. – 46 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
708. Lietuvių karių dainos: 25 dainos vyrų chorui. – Kaunas: J. Petronis; Kaunas: Raidės sp., 1944. – 64 p.; 20 000 egz. – 1,50 Rm. – lietuvių kalba.
709. Lietuvos miškų žinybos adresų ir telefonų sąrašas. Spaudai paruošė Teofilijus Šliažas. – Kaunas: Raidės sp., 1944. – 97 p.: 1 žemėlapis. – lietuvių kalba.
a. p. 94-96: medžių ir krūmų pavadinimai lietuviškai, lotyniškai ir vokiškai
710. ČIBIRAS, Kristupas. Liturgika. / Kun. K. Čibiras. IV pataisytas pritaikytas programai leidimas. Nihil obstat Praeil. A. Dambrauskas, censor ex officio. Atsakingas redaktorius V. Petronis. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 128 p.: iliustr.; 20 000 egz. – 1,1 Rm. – lietuvių kalba.
711. Lobsinget dem Herrn!: Lieder zu heiligen Messe. – Vilnius: Aušros sp., 1944. – 20 p. – vokiečių kalba.

M

712. MAIRONIS. Pavasario balsai. / Maironis (Jonas Mačiulis). IX leidimas. Paruošė J. Ambrazevičius. Piešiniai T. Kulakausko. – Kaunas: Sakalas; Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 288 p.: port., iliustr. – lietuvių kalba.

713. MALINAUSKAS, Ignas, TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais: ketvirtajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. 5-as leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 169); Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 132 p.:ilustr.; 20 000 egz. – 0,70 Rm. – lietuvių kalba.
714. MALINAUSKAS, Ignas, TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais: ketvirtajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. 5-as leidimas. Iliustracijos V. Rataisko. Šv. Kazimiero draugijos leidinys. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 128 p.:ilustr.; 20 000 egz. – lietuvių kalba.
715. MALINAUSKAS, Ignas, TALMANTAS, Jurgis. Lietuvių kalbos gramatika pratimais: penktajam pradinės mokyklos skyriui. / Ig. Malinauskas ir J. Talmantas. 6-as pataisytas leidimas. Atsakingas redaktorius V. Petronis. Iliustravo dailininkas A. Kučas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 170); Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 96 p.:ilustr.; 20 000 egz. – 0.50 Rm. – lietuvių kalba.
716. MATUSAS, Eugenijus. Audros paukščiai: eilėraščiai. / Eugenijus Matusas. Vinjetės ir viršelis A. Kučo. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 29/637); Kaunas: Varpo sp., 1944 birželis. – 96 p.:vinj. – 2,50 Rm. – lietuvių kalba.
- a. p. 1: Autoriaus autografas I. Simonaitytei; I. Simonaitytės ekslibrisas.
717. Merkblatt für den Dienst des Lokomotivheizers.: herausgegeben: August 1943 Merkblatt G.V.D., Osten Betriebsmaschinendienst No 7 = Instrukcija garvežių kūrėjų tarnybai: išleista 1943 m. rugpjūčio mėn. Generalinės susisiekimo Direkcijos Rytams eksploatacinių mašinų tarnybos instrukcija Nr. 7. – Generalverkehrsdirektion Osten; Vilnius, 1944. – 12 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
718. Merkblatt über die Taetigkeit. – [Šiauliai]: Astros sp., 1944. – vokiečių kalba.
719. MINELGA, Bronislovas. Lietuvos kaimų ir miestelių gyvenamųjų patalpų sveikatingumas. / B. Minelga. Atspaudas iš „Žemės ūkis“ nr. 2. – Kaunas, 1944. – 90 p. – lietuvių kalba.
720. M.K. Čiurlionio vardo meno ansamblis, 1940-1944: informacinis leidinys. – [Vilnius]: M.K. Čiurlionio vardo meno ansamblis; Vilnius, 1944. – 20p.:ilustr. – lietuvių kalba.
721. MUSTEIKIS, A. Bičių ūkis. / A. Musteikis. – [Kaunas]: Žemės ūkio vadyba, 1944. – 232 p. – 2,50 Rm. – lietuvių kalba.
- a. Viršelyje: Žemės ūkio vadyba ir leidinio kaina užjuodinta (kad nesimatytu)
- b. Atkirpta dalis titulinio puslapio (ta, kurioje nurodoma leidykla, kas spaudė, tiražas ir t.t.)

N

722. Nurodymai fonologijos stebėjimams atlikti = Anweisung für die phänologischen Beobachtungen. – Kaunas: Klimatologijos institutas, Fonologijos tarnyba (Klimatologisches Institut, Phänologischen Dienst.); [Kaunas]: Kauen-Wilnaer Verlags u. Druckerei G.m.b.H. – 48 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.
723. Nurodymai nuotėlinimo darbo įstaigoms. – Kaunas: Vyr. sveikatos valdyba; Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 8 p. – lietuvių kalba.

O

724. Ordo divini officii recitande Missaque celebrandae pro anno Domini 1944 ad usum Diocesis Telšensis. Mandato ex-mi domini episcopi vincenti Borisevičius administratoris apostolici Telšensis. – Marijampolė: Šešupės sp., 1944 – 112 p. – lotynų kalba.
725. Ordo divini officii recitande Missaque celebrandae pro anno Domini 1944 ad usum Archidioecesis Vilnensis mandato ex-mi domini archiepiscopi mečislai Reinys administrator apostoliei Vilnensis. Telšensis. – Marijampolė: Šešupės sp., 1944 – 136 p. – lotynų kalba.

P

726. PALTAROKAS, Kazimieras. Tikybos pradžiamokslis. / K. Paltarokas. XIX leidimas. – Kaunas: Sakalas, 1944. – 48 p. – lietuvių kalba.

727. PAPROCKAS, V. Plaučių tuberkuliozės chirurgiško gydymo indikacijos ir kontraindikacijos. / Dr. V. Paprockas, buvęs savitarpinės pagalbos sanatorijos gydytojas-chirurgas. Iš V.D. universiteto Hospitalinės chirurginės klinikos. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 11–12, 1943. – Kaunas: Varpo sp., 1944. – 48 p. – lietuvių kalba.
728. PETRAITIS, Juozapas. Kaip jie mus sušaudė? / Pulk. J. Petraitis. II papildytas leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 109).; Kaunas: Šešupės sp., 1944. – 264 p.; 20 000 egz. – 2,20 Rm – lietuvių kalba
729. PETRAUSKAS, M. Skaičiavimo uždavinynas: pirmajam skyriui. / M. Petrauskas. III leidimas. Viršelis ir iliustracijos D. Tarabildienės. – Kaunas: Valstybinė leidykla, Kaunas: Varpo sp., 1944. – 124 p.: iliustr.; 30 000 egz. – 0,75 Rm – lietuvių kalba.
730. PETRAUSKAS, M. Skaičiavimo uždavinynas: antrajam skyriui. / M. Petrauskas. II leidimas. Viršelis ir iliustracijos D. Tarabildienės. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Žaibo sp., 1944. – 94 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
731. PETRAUSKAS, M. Skaičiavimo uždavinynas: penktajam skyriui. / M. Petrauskas. II leidimas. Viršelis ir iliustracijos D. Tarabildienės. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Ryto sp., 1944. – 208 p.: iliustr.; 30 000 egz. – 1,8 Rm – lietuvių kalba.
732. Povilionis, Juozas. Nereikalingi žmonės. / Juozas Povilionis. Iliustravo dailininkas V. Palys. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 20/628); Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 190 p.: iliustr.; 5000 egz. – lietuvių kalba.

R

733. RAUKTYS, J. Šaltosios 1939/40 m. žiemos pakenkimas Lietuvos miškų eglynamams. / J. Ruktys dipl. miškininkas. Atspaudas iš „Mūsų Girių“, 1943 m. lapkričio – gruodžio mėn. numerio. – Kaunas: Raidės sp., 1944. – 26 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
 a. p. 22: Literatūra (7 veikalai)
 b. p. 23-24: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
734. Rostand, Maurice. Žmogus, kurį užmušiau. / M. Rostando 3-jų veiksmų prologo pjesė: Programa. – Šiauliai: Šiaulių miesto teatras, 1944. – 16 p.: portr., iliustr. – lietuvių kalba.

S

735. SANTVARAS, Stasys. Kaimynai: 7 paveikslų pjesė. / Stasys Santvaras. Iliustravo dail. Vl. Norkus. – Kaunas: Valstybinė leidykla; Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 243 p.: iliustr. – 5000 egz. – lietuvių kalba.
736. Slidininkų vieneto mokymo bei kautynių laikinosios taisyklės. Ištrauka iš Anhang 2 zur H. Dv. 1a). – Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 84 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
737. STEPONAITIS, Vytautas. Lietuvos bibliografijos pirmas papildymas 1927-1940 m. / Vytautas Steponaitis. Atspaudas iš „Bibliografijos žinių“, Nr. 1-6, 1943 m. – Kaunas: [Varpo sp.], 1944. – 144 p. – lietuvių kalba.
738. Sužadėtinė = Die Verlobte: 5 pav. baletas. Trumpas turinys. Atnaujinta 1944 m. kovo 17 d. Libretas St. Santvaro. (Kauno Didžiojo teatro 3-iasis 1943/44 m. sezonas). – Kaunas: [Kauno Didysis teatras], 1944; Kaunas: Spindulio sp., 1944. – 32 p.: iliustr. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Š

739. Šienapjūtė. Etnologinių tyrinėjimų klausimų lapas Nr. 13. – Vilnius: Vilniaus etnografinis muziejus Lietuvos mokslų akademija, 1944. – 14 p. – lietuvių kalba.
740. Širdis ir ranka: 3-jų veiksmų operetė. Programa. Penktasis Kauno didžiojo teatro leidinys. – [Kaunas]: Kauen-Wilnaer Verlags u. Druckerei, 1944. – 8 p.: iliustr. – lietuvių kalba.

741. Šventojo Tėvo Pijaus XII malda Pasiaukojimas Nekalčiausiai Marijos Širdžiai. – Kaišiadorys: Šv. Petro ir Pauliaus parapija, 1944. – 8 p. – lietuvių kalba.

T

742. Ties grožio vertybėmis: didžiųjų mąstytojų pasisakymų apie grožį, meną ir kūrybą rinkinys. / sudarė ir išvertė Rapolas Serapinas. Peržiūrėjo ir pagrindinę įvado dalį parašė prof. Vosylius Sezemanas. – Kaunas: Sakalas, 1944. – 510 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
743. Trys draugai. – [Šiauliai]: Šiaulių miesto teatras, 1944; Šiauliai: Astros sp., 1944. – 12 p. – lietuvių kalba.
744. TUMAS, Juozapas. Pragiedruliai: vaizdai kovos dėl kultūros. / Vaižgantas. IV tomas, 4-oji dalis. Redagavo B. Babrauskas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 148); Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 240 p.; 7000 egz. – 2,5 Rm – lietuvių kalba.

V

745. VAIČIULAITIS, Antanas. Vakaras sargo namelyje. / Antanas Vaičiulaitis. II leidimas. Iliustravo D. Tarabildienė. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 19), 1944; Kaunas: Varpo sp., 1944 – 128 p.: iliustr.; 10 000 egz. – 2,3 Rm – lietuvių kalba.
746. VAIČIŪNAS, V. Alkoholinių psichikos ir nervų ligų padažnėjimas. / Doc dr. V. Vaičiūnas. Iš V.D. universiteto Nervų ir psichikos klinikos Kaune. Atspaudas iš „Lietuviškosios Medicinos“, Nr. 3, 1944. – Kaunas: Varpo sp., 1944. – 26 p. – lietuvių kalba.
- a. p. 25: Literatūra (25 veikalai)
  - b. p. 26: Zusammenfassung (vokiečių kalba)
747. VAITKUS, Mykolas. Rytmečio žygiai: romanas. / M. Vaitkus. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 13/621); Kaunas: Varpo sp., 1944. – 288 p. – lietuvių kalba.
- a. Dedikacija Unei Babickaitei-Graičiūnienei.
748. Vincas Kudirka: Kazio Inčiūros šešių paveikslų praeities vaizdai: trumpa programa. – Šiauliai: Šiaulių valstybinis dramos teatras, 1944. – 16 p.- lietuvių kalba.
749. Vorläufige Dienstanweisung für die Finanzkassen des Generalbezirk Litauen (FKDA) = Laikinieji tarnybiniai nurodymai Lietuvos generalinės srities Finansų kasoms (TNFK). – [Kaunas]: Finansų vadyba; Kaunas: Žibinto sp., 1944. – 80 p. – lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Z

750. ZOBARSKAS, Stepas. Aušrelė: vadovėlis antrajam pradinės mokyklos skyriui. / Stp Zobarskas. VII leidimas. – Kaunas: Valstybinė leidykla (Valstybinės leidyklos leidinys Nr. 217); Kaunas: Žibinto sp., 1944 birželis. – 192 p.; 65 000 egz. – lietuvių kalba.

Ž

751. Žagarės vidurinė mokykla 1919-1944. – Žagarė, 1944 m. – 25 p. – lietuvių kalba.
752. ŽITKEVIČIUS, Leonardas. Tarp tūkstančio žvaigždelių: eilėraščiai. / Leonardas Žitkevičius. Iliustravo Telesforas Valius. – Kaunas: Sakalas; Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 48 p.: iliustr. – lietuvių kalba.
753. ŽITKUS, Kazimieras. Sveika Marija: tikybos vadovėlis trčiajam pradžios mokyklos skyriui. / Kun. K. Žitkus. VII leidimas. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 2/610); Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 128 p.: iliustr.; 20 000 egz. - lietuvių kalba.
754. ŽITKUS, Kazimieras. Tėve mūsų: tikybos vadovėlis 2-ajam pradinės mokyklos skyriui / Kun. K. Žitkus. IX leidimas. Nihil obstat Dr. St. Ūsoris, censor ex officio. – Kaunas: Sakalas (leid. Nr. 1/609); Kaunas: Šviesos sp., 1944. – 104 p.: iliustr.; 30 000 egz. – lietuvių kalba.
755. [Žiūraitis, Tomas]. Nevystančios rožės Marijai. – [Vilnius: Literatūriniai istorinė Šv. Rožančiaus studija], 1944. – 96 p. – lietuvių kalba.

2 Priedas. Knygynų pasiskirstymas Lietuvos teritorijoje nacių okupacijos metais

Savininkas	Pavadinimas	Miestas	Veikimo metai nacių okupacijos laikotarpiu	Įmonės rūšis	Asortimentas
VL	Alytaus knygynas	Alytus	Visą laikotarpį	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės
V. Kolupaila	-	Biržai	1944 m. kovo 6 d. – okupacijos pabaiga	Knygyneas	Knygos
VL	Biržų knygyneas	Biržai	Visą laikotarpį	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės
A. Šeškas	A. Šeško knygyneas	Gargždai	? (1944 m. balandžio 7d. veikė)	Knygyneas	Knygos, liniavimo sąsiuviniai
-	Šviesa	Jonava	? (1942 m. liepos 14 d. veikė)	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	Joniškių knygyneas	Joniškis	Visą laikotarpį	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės, kalendoriai, kitos smulkmenos
VL	Jurbarko	Jurbarkas	Visą laikotarpį	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės, atvirukai, kalendoriai, kitos smulkmenos
-	3 Lelijos	Kaunas	1941 m. gruodžio 19 d. (?) - ? (veikė ir 1942 m.)	Krautuvė	Knygos (senos ir naujos), žurnalai, gaidos, paveikslai ir piešiniai
-	Deutsche Buchhandlung	Kaunas	1942 m. liepos mėn. - ?	Knygyneas	Knygos vokiečių kalba
Mokslo kooperacijos b-vė „Žinija“	-	Kaunas	? (1944 m. sausio 10 d. veikė)	Knygyneas	Knygos
VL	I Kauno knygyneas	Kaunas	Visą laikotarpį	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	III Kauno knygyneas	Kaunas	Visą laikotarpį	Antikvariatas	Knygos, periodiniai leidiniai
VL	VII Kauno knygyneas	Kaunas	Iki 1942 m. gruodžio 12 d.	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	VIII Kauno knygyneas	Kaunas	Visą laikotarpį	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL / ?	IX Kauno knygyneas	Kaunas	VL: iki 1942 m. rugsėjo 28 d.	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL / A. Dundzila	V Kauno knygyneas	Kaunas	VL: iki 1942 m. rugsėjo 10 d. A. Dundzila: iki okupacijos pabaigos	Krautuvė	Knygos, kanceliarinės prekės, žaislai, muzikiniai instrumentai, kitos smulkmenos
VL / A. Kniūkšta (?)	II Kauno knygyneas / „Sakalas“ (?)	Kaunas	Visą laikotarpį	Knygyneas	Knygos
VL / A. Kniūkšta	IV Kauno knygyneas	Kaunas	VL: iki 1943 m. spalio 6 d.	Knygyneas	Knygos, kanceliarinės prekės

			A. Kniūkšta: iki okupacijos pabaigos		
VL / J. Karvelis	VI Kauno knygynas J. Karvelio prekyba	Kaunas	VL: iki 1942 m. rugsėjo 12 d. J. Karvelis: iki okupacijos pabaigos	Knygynas Krautuvė	Knygos, kanceliarinės prekės, žvakės, eglučių papuošimai, muzikiniai instrumentai, dovanos ir kitos smulkmenos
P. Lukošius	Kaunas	Kaunas	? (1943 m. gegužės mėn. jau veikė) – okupacijos pabaiga	Knygynas	Knygos, gaidos
VL	Kėdainių knygynas	Kėdainiai	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
?	Senkaus knygynas	Lazdijai	? (1944 m. balandžio 5 d. veikė)	Knygynas	Knygos
?	Bučionio knygynas	Liepkalnis	? (1944 m. balandžio 5 d. veikė)	Knygynas	Knygos
J. Zinkevičius	J. Zinkevičiaus knygynas	Petrašiūnai	? (1942 m. liepos 14 d. veikė)	Knygynas	Knygos
J. Draugelis	-	Marijampolė	?	Knygynas	Knygos
VL	Mažeikių knygynas	Mažeikiai	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
A. Šlapaitis	A. Šlapaičio prekyba	Panevėžys	? (1943 m. – 1944 m. birželio 14 d.)	?	Knygos
J. Masiūlienė	J. Masiūlienės knygynas	Panevėžys	? (1943 m. – 1944 m. birželio 14 d.)	Knygynas	Knygos
VL / ?	Panevėžio knygynas	Panevėžys	VL: iki 1942 m. spalio 1 d.	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	Pasvalio knygynas	Pasvalys	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	Plungės knygynas	Plungė	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės, plakatai, kitos smulkmenos
J. Klimas	-	Prienai	? (1944 m. vasario 12 d. veikė)	Krautuvė	Knygos ir kitos smulkmenos Skundas, kad prekiauja vien vadovėliais
VL	Rokiškio knygynas	Rokiškis	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
K. Lukšys	K. Lukšio knygynas	Subačius	? (1944 m. birželio 14 d. veikė)	Knygynas	Knygos
F. Maskvytis	Žiedas	Šiauliai	Visą laikotarpį	Knygynas leidykla	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	I Šiaulių knygynas	Šiauliai	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	II Šiaulių knygynas	Šiauliai	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
Rimkienė	Rimkienės knygynas	Švėkšna	? (1944 m. sausio 20 d. veikė)	Knygynas	Knygos
J. Petravičius / M. Petravičiūtė	-	Pilkaviškiai	Visą laikotarpį	Iki 1944.03.24: krautuvė, vėliau knygynas	Iki 1944.03.24: knygos, kanceliarinės prekės, maisto produktai, įv. smulkmenos;

					Vėliau: knygos
-	Juodaičių knygynas	Tauragė	? – 1942 m.	Knygynas	Knygos
VL	Tauragės knygynas	Tauragė	1941 m. rugpjūčio mėn. – okupacijos pabaiga	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	Telšių knygynas	Telšiai	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	Trakų knygynas	Trakai	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
K. Balaišis	K. Balaišio knygynas	Ukmergė	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
L. Šaltenis	L. Šaltenio knygynas	Ukmergė	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos (daugiau senos, nei naujos), kanceliarinės prekės
VL	Ukmergės knygynas	Ukmergė	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	Utenos knygynas	Utena	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės, plakatai
E. Markutis	Edv. Markučio knygynas	Vabalninkai	? (1944 m. sausio 20 d. veikė)	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
?	Šv. Voicecho knygynas	Vilnius	? – 1944 m. liepos mėn.	Knygynas	Knygos
A. ir Br. Zavadskiai	Buchhandlung Zavadskis Adomas ir Br.	Vilnius	1941 m. antra pusė – ? (1943 m. gruodžio 20 d. veikė)	Knygynas	Knygos
A. Vokietaitis A. Pikmanas	Gaidos ir knygos	Vilnius	? - ? (1943 m. gruodžio 20 d. veikė)	Knygynas	Knygos, gaidos
J. Bieliūnas	J. Bieliūno firma	Vilnius	1944 m. kovo 29d. - ?	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
J. Dvylaitis	J. Dvylaičio knygynas	Vilnius	1942 m. vasario 14d - ? (1943 m. gruodžio 20 d. veikė)	Krautuvė	Knygos
K. Rutskis	K. Rutskio knygynas	Vilnius	(?) 1941 m. gruodžio 1 d. – ? (1943 m. gruodžio 20 d. veikė)	Knygynas	Knygos
K. Wydzko	„Gebethner i Wolff“	Vilnius	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos
St. Daržinkevičius	Wissenschaftliche korrespondenz antiquariat	Vilnius	? - ? (1943 m. gruodžio 20 d. veikė)	Antikvariatas	Knygos, periodinė spauda
St. Stankevičius	-	Vilnius	1941 m. – 1944 m. liepos mėn.	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės, kitos smulkmenos
VL	I Vilniaus knygynas	Vilnius	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės, kalendoriai, plakatai

VL	II Vilniaus knygynas	Vilnius	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	III Vilniaus knygynas	Vilnius	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės, atvirukai, kitos smulkmenos
VL	IV Vilniaus knygynas	Vilnius	Visą laikotarpį	Antikvariatas	Knygos, periodiniai leidiniai
VL	V Vilniaus knygynas	Vilnius	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanc. prekės, kalendoriai, plakatai, atvirukai, kitos smulkmenos
VL / ?	VI Vilniaus knygynas	Vilnius	VL: iki 1942 m. rugsėjo 16 d. 1944 m. balandžio 1 d. uždarytas	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
VL	VII Vilniaus knygynas	Vilnius	Visą laikotarpį	Knygynas	Knygos, kanceliarinės prekės
W. Nowogrodzka	-	Vilnius	? - ? (1943 m. gruodžio 20 d. veikė)	Krautuvė	Knygos

Šaltiniai: 4; 11; 13; 24; 39, p. 17; 37; 62; 70-79; 80, lap. 157, 159, 160, 169, 178, 184, 186, 187, 189, 192, 194, 195, 197, 200-202, 206, 209, 216, 218, 231, 235, 240, 243, 244, 247, 252; 81-86; 90, p.402-403; 91, p. 158-160, 167.

3 Priedas. Darbe naudojamų pavardžių sąrašas

1. Biržiška, Vaclovas. (1884–1956) – žymus lietuvių knygotyrininkas, dokumentotyrininkas, bibliografas, kultūros istorikas, Vilniaus universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, lietuvių filologijos habilituotas daktaras, „Lietuviškos enciklopedijos“ ir „Bibliografijos žinių“ redaktorius.
2. Bradūnas, K. (1917–2009) – lietuvių poetas, kultūrininkas, laikraščių redaktorius, nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas. 1994 m. tapo Lietuvos rašytojų sąjungos nariu.
3. Brazdžionis, B. (1907–2002) – lietuvių poetas, literatūros kritikas
4. Cvirka, Petras. (1909–1947) – lietuvių rašytojas, realizmo atstovas, žurnalo „Pergalė“ redaktorius, komunistų partijos narys, LTSR rašytojų sąjungos pirmininkas
5. Daunoras Br. (1906–1985) – Lietuvos žurnalistas, politinis kalnys, įvairių laikraščių redaktorius, priklauso lietuvių išeivijai.
6. Dovydeno L. (1906–2000) – lietuvių rašytojas, žurnalistas. Jo kūryba versta į įvairias kalbas.
7. Eisentrautas H. – Valstybinės leidyklos komisarinis valdytojas vokiečių okupacijos metais
8. Genys P. (1902–1952) – poetas, publicistas, visuomenės veikėjas, Šaulių sąjungos narys,
9. Guthenichtas – Vermachto ūkio komandos Kaune kapitonas
10. Jakubėnas, V. (1904–1976) – lietuvių kompozitorius, pianistas, kritikas, publicistas, pedagogas.
11. Janonis, J. (1896–1917) – lietuvių poetas (politinės poezijos kūrėjas), prozininkas, publicistas, vertėjas, revoliucionierius.
12. Kniūkšta, A. (1892–1983 m.) – Lietuvos leidėjas, „Sakalo“ leidyklos steigėjas, politinis kalnys.
13. Korsakas, K. (1909–1986) – akademikas, profesorius, filologijos mokslų daktaras, rašytojas, literatūros tyrinėtojas ir kritikas, LTSR valstybinės premijos laureatas. Vadovavo LTSR Mokslų Akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institutui.
14. Kubilius V. (1926–2004) – habilituotas humanitarinių mokslų daktaras, profesorius, Lietuvos literatūros tyrinėtojas, Lietuvos rašytojų sąjungos narys, įvairių kolektyvinių darbų bendraautorius ir redaktorius, rašytojas.
15. Kviklys, Br. (1913–1990) – žurnalistas, daugelio išeivijos žurnalų ir laikraščio redaktorius, organizavo leidybinį darbą. Surinko ypatingą lituanistikos archyvą, vertingas spaudos, knygų, fotografijų kolekcijas.
16. Lozė, H. – Ostlando generalinis komisaras
17. Maironis (1826–1932) – tikras vardas Jonas Mačiulis, lietuvių poetas, Kauno dvasinės seminarijos rektorius, VDU universiteto profesorius ir dėstytojas.
18. Manno, T. (1875–1955) – vokiečių rašytojas, kritikas, Nobelio literatūros premijos laureatas, JAV Prinstono universiteto dėstytojas, skaitė paskaitas apie nacionalizmo pavojų.
19. Masaitis, J. – Biržų spaustuvės savininkas vokiečių okupacijos metais
20. Matuzevičius, E. (1917–1994) – lietuvių poetas, vertėjas, žurnalo „Literatūra ir menas“ redaktorius, Lietuvos rašytojų sąjungos narys.
21. Mykolaitis-Putinas, V. (1893–1967) – lietuvių rašytojas, lietuvių literatūros ir estetikos dėstytojas, Vilniaus universiteto profesorius, žurnalo „Židinys“ redaktorius.
22. Nėris, Salomėja (1904–1945) – lietuvių poetė, žurnalo „Raštai“ redaktorė, vokiečiams okupavus Lietuvą su Sovietų kariuomene pasitraukė į Sovietų Sąjungą.
23. Pšibilskis, V. – Vilniaus universiteto istorijos fakulteto profesorius, habilituotas mokslų daktaras.
24. Remarque, E. (1898–1970) – vokiečių rašytojas, protestavęs prieš fašizmą ir Antrąjį pasaulinį karą. 1938 m. jam atimta vokiečių pilietybė.
25. Rentlenas, A. T. von (1897–1946) – nacių politinis veikėjas, Lietuvos generalinė srities generalinis komisaras, vadovavo Lietuvos kolonizavimui.

26. Rimkūnas, P. (1913–1944) – lietuvių rašytojas, kritikas, publicistas. Dirbo leidėjų ir redaktoriumi.
27. Šatrijos Ragana (1877–1930) – Marija Pečkauskaitė lietuvių rašytoja, pedagogė, VDU garbės daktarė.
28. Škirpa K. (1895–1979) – pulkininkas, diplomatas, pirmasis pasiuntinys ir įgaliotas ministras, Lietuvių aktyvistų fronto įkūrėjas.
29. Truska L. (1937–...) – Vilniaus pedagoginio universiteto profesorius, habilituotas istorijos mokslų daktaras.
30. Vaitkus, M. (1883–1973) – kunigas, rašytojas, įvairių leidinių redaktorius, poetas, kultūros ir spaudos darbuotojas
31. Wetzelis E. – Rytų krašto ministerijos rasinės politikos skyriaus viršininkas. Dalyvavo Lietuvos vokietinimo planų kūrime.
32. Zbarskas S. (1911–1984) – lietuvių rašytojas, vertėjas, leidėjas, parengė keletą vadovėlių mokykloms.
33. Žukas V. (1925–...) – profesorius, lituanistas, knygotyrininkas, bibliografas, parengęs daug mokslinių veikalų.